

Regeringens proposition

1987/88: 93

om djurskyddslag, m. m.

Prop.
1987/88: 93

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 3 mars 1988 för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Mats Hellström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny djurskyddslag som skall ersätta lagen (1944: 219) om djurskydd. Lagen skall innehålla de grundläggande bestämmelserna om djurskyddet.

Den nya lagen omfattar samma djurslag som 1944 års lag, dvs. husdjur och andra djur som hålls i fångenskap. Skyddet för djuren förstärks. Djuren skall i framtiden skyddas inte bara mot lidande utan också mot sjukdom. Djurhållningen måste således i fortsättningen inriktas mot att djuren skall hållas friska. Även i övrigt föreslås en förstärkning av djurskyddet i flera olika avseenden. För djur inom husdjurskötseln uppställs särskilda krav på att djuren skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Frågor rörande slakten uppmärksammas och en särskild regel införs som innebär att djuren skall skonas från obehag och lidande i samband med denna. Krav på tillståndsplikt införs för ridskoleverksamhet och pälsdjursuppfödning som sker yrkesmässigt eller i större omfattning. Det gamla tillståndskravet för kennelverksamhet och liknande behålls. S. k. dopning förbjuds. Flera av de nya bestämmelserna i lagen innebär också ett utvidgat skydd bl. a. för djur som används i tävlingar. Beträffande djur som används för vetenskapliga ändamål föreslås skärpta krav på tillstånd till verksamheten och på att det skall finnas en ansvarig föreståndare. Vidare föreslås en utökad etisk prövning och krav på utbildning för dem som arbetar med försöken. Slutligen föreslås skärpta straff för brott mot lagen.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1988.

Vidare redovisas i propositionen en ny organisation av de djurförsöksetiska nämnderna samt vissa anslagsfrågor.

Vissa ekonomiska styrmedel föreslås för att förbättra djurhälsan och djurskyddet inom husdjursskötseln.

Slutligen föreslås att lagen (1985:295) om foder ändras så att det blir förbjudet annat än i undantagsfall att använda foder som innehåller köttmjöl från självdöda djur. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1988.

Förslaget till ny djurskyddslag har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 13), lagrådets yttrande (s. 74) och regeringens protokoll med beslut om proposition (s. 78). I det protokollet finns även förslag som inte har behandlats i lagrådsremissen.

Den som vill ta del av samtliga skäl för förslaget till ny djurskyddslag måste därför läsa alla tre delarna.

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag avser vård och behandling av husdjur. Den avser också andra djur om de hålls i fångenskap.

Grundläggande bestämmelser om hur djur skall hållas och skötas

2 § Djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.

3 § Djur skall ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn. Stall och andra förvaringsutrymmen för djur skall ge djuren tillräckligt utrymme och skydd samt hållas rena.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om

1. stall och andra förvaringsutrymmen för djur,
2. skyldighet att låta förpröva sådana utrymmen, och
3. skyldighet att låta förpröva ny teknik inom djurhållningen.

4 § Djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel, ull, skinn eller pälsar skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om hur sådana djur skall hållas och skötas.

5 § Djur får inte överansträngas.

Inte heller får de agas eller drivas på med redskap som lätt kan sära eller på annat sätt skada djuret.

6 § Djur får inte hållas bundna på ett för djuren plågsamt sätt eller så att de inte kan få behövlig rörelsefrihet eller vila eller tillräckligt skydd mot väder och vind.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om hur djur får hållas bundna.

7 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för att hålla djur i fångenskap.

8 § Vid transport av djur skall transportmedlet vara lämpligt för ändamålet och ge djuret skydd mot värme och köld samt mot stötar, skavning och liknande. I den utsträckning det behövs skall djuren hållas skilda från varandra.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om transport av djur.

9 § Ett sjukt eller skadat djur skall snarast ges nödvändig vård, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att djuret måste avlivas omedelbart.

10 § Det är förbjudet att göra operativa ingrepp på djur i andra fall än när det är befogat av veterinärmedicinska skäl, om inte föreskrifter om undantag har meddelats med stöd av tredje stycket.

Första stycket gäller inte djur som används för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om operativa ingrepp på djur samt föreskrifter om undantag från första stycket i fråga om djur som avses i 4 § eller om det finns särskilda skäl.

11 § För operativa ingrepp på djur skall en veterinär anlitas. Detsamma gäller vid annan behandling i syfte att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller skada hos ett djur, om behandlingen orsakar lidande som inte är obetydligt.

Första stycket gäller inte om behandlingen är så brådskande att en veterinär inte hinner anlitas.

I fråga om djur som används för ändamål som avses i 19 § första stycket får ingreppet eller behandlingen också utföras av den som har föreskriven utbildning.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

12 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för

1. användning av genteknik på djur,
2. tillförsel av hormoner eller andra ämnen till djur för att påverka djurets egenskaper i annat syfte än att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom, eller
3. avel med sådan inriktning som kan medföra lidande för djuren eller påverka djurens naturliga beteenden.

Första stycket 2 gäller inte ämnen som omfattas av lagen (1985:295) om foder.

Slakt m. m.

13 § När djur förs till slakt och när de slaktas, skall de skonas från onödigt obehag och lidande.

14 § Husdjur skall vid slakten vara bedövat när blodet tappas av. Andra åtgärder vid slakten får inte vidtas innan djuret är dött.

Första stycket första meningen gäller inte om ett djur till följd av sjukdom eller olycksfall måste slaktas genast.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket första meningen för fjäderfä och kaniner.

15 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om slakt och om avlivning av djur i andra fall.

Tillståndsplikt för viss djurhållning

16 § Tillstånd till verksamheten skall den ha som yrkesmässigt eller i större omfattning

1. föder upp eller säljer hundar eller tar emot hundar för förvaring och utfodring,
2. upplåter hästar eller använder hästar i ridskoleverksamhet, eller
3. föder upp pälsdjur.

Frågor om tillstånd prövas av miljö- och hälsoskyddsnämnden, som också får återkalla ett beviljat tillstånd.

Vid tillståndsprövningen skall särskild hänsyn tas till att den sökande kan anses lämplig att bedriva verksamheten och att de anläggningar i vilka verksamheten skall bedrivas är lämpliga från djurskyddssynpunkt.

Tävling med djur och förevisning av djur

17 § Djur får inte tränas för eller användas vid tävling på sådant sätt att de utsätts för lidande. Detsamma gäller vid film-, videogram- eller televisioninspelning och föreställning eller annan förevisning som anordnas för allmänheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan användning av djur.

18 § Ett djur som tränas för eller deltar i tävling på tävlingsbana får inte utsättas för dopning eller andra otillbörliga åtgärder som påverkar djurets prestationsförmåga eller temperament.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om vilka åtgärder som är otillåtna.

Användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m.

19 § Djur får inte utan regeringens eller, om regeringen bestämmer det, lantbruksstyrelsens tillstånd användas för vetenskaplig forskning eller undervisning, sjukdomsdiagnos, framställning av läkemedel eller kemiska produkter eller för andra jämförliga ändamål, om djuren utsätts för operativt ingrepp, insprutning eller blodavtappning eller annat lidande. Vid verksamheten får endast djur som fötts upp för ändamålet användas. Sådan uppfödning får inte ske utan tillstånd av lantbruksstyrelsen.

Vid tillståndsprövning enligt första stycket skall särskild hänsyn tas till att den sökande kan anses lämplig att bedriva verksamheten och att de anläggningar i vilka verksamheten skall bedrivas är lämpliga från djurskyddssynpunkt. Vid tillstånd till uppfödning av försöksdjur skall hänsyn också tas till behovet av sådana djur.

Ett tillstånd enligt första stycket får återkallas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket andra meningen.

20 § Om ett tillstånd enligt 19 § första stycket första meningen beviljas, skall det finnas en av lantbruksstyrelsen godkänd föreståndare som ansvarar för verksamheten.

Den som använder djur i verksamhet som avses i 19 § första stycket, deltar i sådan användning av djur eller vårdar djuren skall ha den utbildning som fordras.

Närmare föreskrifter om utbildningen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

21 § Användning av djur för ändamål som avses i 19 § första stycket skall prövas från etisk synpunkt innan användningen påbörjas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövningen samt föreskrifter om undantag från denna.

22 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får beträffande djur som används för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket meddela föreskrifter om undantag från lagens bestämmelser.

23 § Den som använder djur för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket skall lämna de uppgifter om användningen som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Tillsyn m. m.

24 § Lantbruksstyrelsen utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och, om inte annat är angivet, av de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Lantbruksstyrelsen samordnar övriga tillsynsmyndigheters verksamhet och lämnar vid behov råd och hjälp i denna verksamhet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar tillsynen inom kommunen om regeringen inte har föreskrivit att tillsynen skall utövas på något annat sätt.

Tillsynen i övrigt skall utövas av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Polismyndigheten skall på begäran lämna den hjälp som behövs vid tillsynen.

25 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får föreskriva att det får tas ut avgift för tillsynen och i ärenden enligt denna lag.

26 § En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite, dock inte i fall som avses i 29 §.

Om någon inte rättar sig efter lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller inte följer en tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten besluta om rättelse på hans bekostnad. I brådskande fall får ett sådant beslut meddelas utan föregående föreläggande.

27 § För tillsyn enligt denna lag har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till områden, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen där djur hålls och att där besikta djuren, göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

28 § Bestämmelserna i 24, 26 och 27 §§ gäller inte djur som används inom försvarsmakten.

Förbud att ha hand om djur

29 § Länsstyrelsen får meddela förbud att ha hand om djur eller ett visst slag av djur för den som

1. inte följer ett beslut som en tillsynsmyndighet har meddelat enligt 26 § och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt.

2. allvarligt har försummat tillsynen eller vården av ett djur, eller

3. har misshandlat ett djur.

Om den mot vilken förbudet riktas är ägare av djuret, får länsstyrelsen dessutom ålägga honom att göra sig av med det och förbjuda honom att skaffa djur över huvud taget eller ett visst slag av djur.

Förbudet kan avse viss tid eller gälla tills vidare.

Omhändertagande av djur m. m.

30 § Påträffas ett djur så svårt sjukt eller skadat att det bör avlivas omedelbart, får en veterinär eller en polisman och i brådskande fall någon annan genast avliva djuret.

Den som har avlivat djuret skall underrätta ägaren eller innehavaren av djuret om detta. Om detta inte kan ske, skall polismyndigheten underrättas.

31 § Länsstyrelsen får besluta att ett djur skall tas om hand genom polismyndighetens försorg om

1. djuret otillbörligt utsätts för lidande och detta inte rättas till efter tillsägelse av tillsynsmyndigheten,

2. ett beslut som meddelats enligt 26 § inte följs och beslutet är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt, eller

3. ett beslut som meddelats enligt 29 § inte följs.

32 § Utan hinder av vad i 31 § 1 föreskrivs om tillsägelse och rättelse får länsstyrelsen, en tillsynsmyndighet eller polismyndigheten besluta att ett djur som är utsatt för lidande omedelbart skall omhändertas om

1. det bedöms utsiktslöst att felet blir avhjälp,

2. ägaren till djuret är okänd eller inte kan anträffas, eller

3. det i övrigt bedöms oundgängligen nödvändigt från djurskyddssynpunkt.

Om beslutet har meddelats av någon annan än länsstyrelsen, skall beslutet underställas länsstyrelsen, som snarast skall avgöra om det skall fortsätta att gälla.

33 § Sedan ett djur har omhändertagits får ägaren inte förfoga över det utan tillstånd av länsstyrelsen.

34 § När länsstyrelsen beslutar om omhändertagande av djur, skall det i beslutet fastställas om djuret skall säljas eller avlivas.

Om länsstyrelsen har beslutat att djuret skall säljas och om det visar sig att beslutet inte kan verkställas, får länsstyrelsen i stället besluta att djuret skall avlivas.

Djuret skall avlivas eller säljas genom polismyndighetens försorg.

35 § Kostnader som uppkommer på grund av åtgärder enligt 31 eller 32 § får förskötteras av allmänna medel.

Om ett djur omhändertas enligt 31 eller 32 §, skall kostnaden slutligt betalas av den mot vilken åtgärden har riktats, om det inte finns särskilda skäl till annat.

Om ett omhändertaget djur har sålts genom polismyndighetens försorg, får kostnad som slutligt skall betalas av ägaren tas ut ur köpesumman.

36 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaksamhet

1. bryter mot 3, 5, 6, 8–11, 14, 16–19 eller 21 §,
2. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag, eller

3. underlåter att följa ett sådant föreläggande eller bryter mot ett sådant förbud som avses i 29 §.

I ringa fall skall den skyldige inte dömas till ansvar. Detsamma gäller om den skyldige kan dömas till ansvar för gärningen enligt brottsbalken.

37 § Om ett vitesföreläggande eller vitesförbud har överträtts, döms inte till ansvar enligt 36 § för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

38 § Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt bestämmelse som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen.

Beslut, som annan statlig myndighet än regeringen i särskilt fall meddelat enligt lagen eller med stöd av regeringens förordnande enligt lagen, får överklagas hos kammarrätten.

Annat beslut som lantbruksstyrelsen eller annan statlig myndighet meddelat enligt lagen eller med stöd av regeringens förordnande enligt lagen får överklagas hos regeringen.

39 § Beslut som avses i 29, 31 och 32 §§ gäller omedelbart, om inte myndigheten bestämmer något annat.

En myndighet får i annat fall bestämma att ett beslut skall gälla även om det överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988 då lagen (1944:219) om djurskydd samt lagen (1937:313) angående slakt av husdjur skall upphöra att gälla.

2. Beslut om förelägganden, förbud eller tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet skall anses vara meddelade enligt den nya lagen, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar något annat.

3. Om det i lag eller annan författning hänvisas till en bestämmelse som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

4. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela de föreskrifter om undantag som övergångsvis kan behövas.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1943: 459) om tillsyn över hundar och katter

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1943: 459) om tillsyn över hundar och katter¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Eftersätts tillsynen över hund, får polismyndigheten meddela det beslut som omständigheterna kräver, såsom att hunden skall vara försedd med munkorg eller hållas bunden eller instängd. Beslutet skall delges hundens ägare eller den som mottagit hunden till underhåll eller nyttjande.

Är det fråga om en hund som avses i 2 §, får polismyndigheten besluta att hunden skall omhändertas genom myndighetens försorg. För sådant omhändertagande gäller 18 och 19 §§ lagen (1944: 219) om djurskydd. Innan en hund avlivas skall dock polismyndigheten inhämta yttrande från veterinär, om det ej är uppenbart obehövt eller fara i dröjsmål.

Är det fråga om en hund som avses i 2 §, får polismyndigheten besluta att hunden skall omhändertas genom myndighetens försorg. Sedan hunden omhändertagits får ägaren inte förfoga över hunden utan tillstånd av polismyndigheten. Polismyndigheten skall efter värdering låta sälja eller avliva hunden eller ta hand om hunden tills vidare. För omhändertagandet gäller i övrigt 35 § djurskyddslagen (1988:00). Innan en hund avlivas skall dock polismyndigheten inhämta yttrande från veterinär, om det ej är uppenbart obehövt eller fara i dröjsmål.

Anträffas en hund som avses i 2 § lös på område där hemdjur finns, får hunden, om den ej låter sig tas om hand, dödas av den som äger eller vårdar hemdjuren. Den som sålunda dödat en hund är skyldig att snarast möjligt anmäla förhållandet till polismyndigheten.

Beslut enligt första eller andra stycket gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Lagen omtryckt 1987:260. Senaste lydelse av lagens rubrik 1987:260.

Lag om ändring i lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd samt 1 och 2 §§ lagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd.

Föreslagen lydelse

Lag om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt djurskyddslagen (1988:00).

1 §

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 14 och 17 §§ lagen (1944:219) om djurskydd får försöksverksamhet enligt denna lag bedrivas i Haninge, Tyresö, Gnosjö, Helsingborgs, Varbergs, Ale, Örebro, Sandvikens och Bräcke kommuner.

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 29, 31 och 32 §§ djurskyddslagen (1988:00) får försöksverksamhet enligt denna lag bedrivas i Haninge, Tyresö, Gnosjö, Helsingborgs, Varbergs, Ale, Örebro, Sandvikens och Bräcke kommuner.

2 §

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har samma befogenheter som enligt 14 § 4 mom. andra stycket och 17 § lagen (1944:219) om djurskydd tillkommer länsstyrelsen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har samma befogenheter som enligt 29, 31 och 32 §§ djurskyddslagen (1988:00) tillkommer länsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Lag om ändring i lagen (1985: 295) om foder

Härigenom föreskrivs att det i lagen om foder (1985: 295) skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 a §

Som foder till andra djur än pälsdjur får inte användas fodermjöl eller annan vara som framställs av kött från självdöda djur eller från sjukligt förändrade delar av slaktade djur.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Lag om ändring i lagen (1985: 342) om kontroll av husdjur m. m.

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1985: 342) om kontroll av husdjur m. m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Om det finns hälsokontroll anordnad för slaktsvin, får regeringen föreskriva att en avgift får tas ut vid slakt av svin från sådana besättningar som inte omfattas av kontrollen och i vilka sjukdomar i särskilt hög grad förekommer.

Regeringen får överlämna åt innehavare av slakteri att uppbära avgift av den som lämnar svinen till slakt.

Om det finns hälsokontroll anordnad för slaktsvin *eller nötkreatur*, får regeringen föreskriva att en avgift får tas ut vid slakt av svin *eller nötkreatur* från sådana besättningar som inte omfattas av kontrollen och i vilka sjukdomar i särskilt hög grad förekommer.

Regeringen får överlämna åt innehavare av slakteri att uppbära avgift av den som lämnar svinen *eller nötkreaturen* till slakt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 november 1987

Närvarande: statsrådet Leijon, ordförande, och statsråden R. Carlsson, Hellström, G. Andersson, Thalén

Föredragande: statsrådet Hellström

Lagrådsremiss om djurskyddslag, m. m.

1 Inledning

I en framställning till regeringen den 10 maj 1982 har lantbruksstyrelsen lämnat förslag till en ny djurskyddslag. Förslaget har remissbehandlats.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels lantbruksstyrelsens förslag till djurskyddslag som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 2*.

Lantbruksstyrelsen har vidare i skrivelse den 24 mars 1983, som komplettering till framställningen om ny djurskyddslag, till regeringen överlämnat förslag till ny tillsynsorganisation vid vissa tävlingsbanor och vid träningscamper m. m. Förslaget har remissbehandlats.

Till protokollet bör även fogas dels lantbruksstyrelsens kompletterande förslag som *bilaga 3*, dels en förteckning över de remissinstanser som yttrat sig över detta förslag och en sammanställning av de yttrandena som *bilaga 4*.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 7 november 1985 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet en särskild utredare (f. d. generaldirektören Arne Engström) med uppdrag att utreda vissa frågor rörande den etiska prövningen av djurförsök. Utredaren avlämnade i juni 1986 betänkandet (Ds Jo 1986:3) Etisk prövning av djurförsök. Betänkandet har remissbehandlats.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels utredningens sammanfattning av betänkandet som *bilaga 5*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 6*.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

Den nu gällande lagen (1944:219) om djurskydd trädde i kraft den 1 januari 1945 (prop. 1944:43, L1U:28, rskr. 249). Dessförinnan fanns inte andra

bestämmelser till djurens skydd än straffbestämmelser för djurplågeri i strafflagen samt föreskrifter i lagen om rätt i vissa fall för polismyndighet att omhänderta djur och lagen angående slakt av husdjur. Den nya lagstiftningen utgick från att en allmän straffbestämmelse för djurplågeri avseende alla djur skulle behållas i strafflagen. Vid sidan härav infördes mera utförliga bestämmelser om djurens vård och behandling i en särskild lag om djurskydd. Denna lag begränsades till husdjur och andra djur som hålls i fångenskap.

Genom 1944 års djurskyddslag infördes vissa grundläggande bestämmelser om djurens vård och behandling i allmänhet samt bestämmelser om förevisning av djur, om kastrering, kupering och vissa andra ingrepp och om användning av djur för vetenskapligt ändamål. Lagen innehåller också regler om rätt att omhänderta och döda djur i vissa fall samt om straff för vissa förseelser.

Djurskyddslagen har ändrats och kompletterats ett flertal gånger.

Regeringen och lantbruksstyrelsen har vid olika tillfällen utfärdat föreskrifter i anslutning till lagen.

Djurskyddet gäller förhållandet mellan människan och de djur som hon har i sin vård. Sedan urminnes tider är människan beroende av att hålla husdjur av skilda slag för olika ändamål och medvetenheten om att dessa djur behöver skyddas och vårdas är lika gammal som husdjursskötseln. Djurskyddsfrågor intresserar också människor i hög grad och ett stort engagemang kommer ofta till uttryck såväl vad gäller djurskyddet i allmänhet som i fråga om enskilda djurskyddsfall. Dagens lantbrukare ägnar, liksom gångna tiders, stort intresse åt sina djur och har mycket stor kunskap om djuren och deras skötsel. Sedan lång tid tillbaka har också människor slutit sig samman i djurskyddsföreningar och därigenom markerat att de vill ta ett särskilt ansvar för djurens välbefinnande.

Djurskyddet är sålunda en viktig etisk fråga. I vårt land har djurskyddet en bred och djup förankring i människors medvetande. Som en viktig del i vårt kulturarv ingår att djur skall garanteras skydd. Vår djurskyddslag från år 1944 bygger på denna grundprincip. Före lagens tillkomst utgjorde straffbestämmelserna för djurplågeri den enda regleringen av mera principiell räckvidd. Att endast kunna ingripa med straff för ett redan inträffat djurplågeri kan emellertid inte anses tillfredsställande. Det är viktigare att så långt möjligt försöka att förhindra att djurplågeri uppstår. Djurskyddslagens huvudsyfte är också primärt av preventiv karaktär. Genom bestämmelser i lagen och tillämpningsföreskrifter till denna har man sökt förebygga att djur utsätts för onödigt lidande. Den ständigt pågående förändringen i vår djurhållning kräver härvidlag ökad uppmärksamhet. Jag vill särskilt erinra om de stora förändringar som har skett inom animalieproduktionen men också genom ökningen av antalet sällskapsdjur och användningen av djur för sport och tävlingsverksamhet.

Formerna för hållande av husdjur har utvecklats på skilda sätt. För sådana djurgrupper som lantbrukets djur och djur avsedda för tävlingsverksamhet har förhållandena förändrats påtagligt.

Ökade kunskaper om djurens behov och om olika sjukdomar har tagits till vara för att förbättra förhållandena för djuren. I dagens djurhållning är

trånga, mörka och ohygieniska stallar i stort sett borta och ersatta av ljusa, lättskötta och dragfria utrymmen. Alla förändringar har dock inte varit positiva för djuren. För sällskapsdjur har förändringarna däremot under senare tid varit små.

Lantbrukets djurhållning och djuruppfödning har utvecklats parallellt med samhället i övrigt. Små jordbruk med mångsidig djurhållning har blivit allt färre och har i stor utsträckning ersatts av en specialiserad och storskalig produktion. Den svenska djurhållningen har dock i allmänhet präglats av goda förhållanden för djuren och en god djurskötsel. Detta allmänna konstaterande utesluter emellertid inte att det även inom vårt land förekommer missförhållanden, t. ex. att djur vanvårdas därför att deras ägare av olika skäl inte kan sköta om djuren på ett tillfredsställande sätt. Det finns också all anledning att vara observant på utvecklingen inom den moderna djurhållningen som i vissa fall förändrat djurens miljö i negativ riktning.

Ansvar för att djuren behandlas väl och skyddas mot lidande åvilar primärt varje enskild människa som har djur i sin vård. Det allmänna har ansvaret för normgivning och för en ändamålsenlig tillsyn. Samhällets tillsyn bör då fattas i en mycket vid bemärkelse. Tillsynen skall inte enbart ses som en kontrollerande funktion utan skall i första hand ta sikte på information, upplysning och rådgivning om djurskyddsaspekter på såväl djurhållning i allmänhet som på enskilda personers djurinnehav. För att få underlag för en ändamålsenlig upplysningsverksamhet krävs studier om djurs beteenden och studier kring sambandet mellan djurmiljö, djurskötsel och djurhälsa. Svensk forskning intar här en framskjuten position.

Gällande djurskyddslagstiftning har haft stor betydelse för att förhindra att djur utsätts för otillbörligt lidande. Jag delar emellertid lantbruksstyrelsens och flertalet remissinstansers uppfattning att en redaktionell och teknisk översyn av gällande bestämmelser är väl motiverad. Såväl djurskyddslagen som övriga föreskrifter har ändrats och kompletterats ett flertal gånger. I författningstexterna har det därvid tagits in långt gående detaljföreskrifter. Bestämmelserna har därigenom blivit mycket svåröverskådliga. Jag biträder därför lantbruksstyrelsens ståndpunkt att det behövs en ny djurskyddslag.

Förutom en teknisk översyn behövs emellertid också vissa ändringar i materiellt hänseende för att förstärka djurskyddet. Förslag till sådana sakliga ändringar kommer jag att behandla i den allmänna motiveringen. De viktigaste förslagen är följande.

För djur inom husdjurskötseln uppställs särskilda krav på att djuren skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Operativa ingrepp skall enligt huvudregeln inte få göras på djur om det inte är veterinärmedicinskt befogat. Frågor rörande slakten uppmärksammas och en särskild regel införs som innebär att djuren skall skonas från obehag och lidande i samband med slakten. Krav på tillståndsplikt införs för ridskoleverksamhet och pälstdjursuppfödning som sker yrkesmässigt eller i större omfattning. Skyddet för djur som används i tävlingar förstärks, bl. a. förbjuds s. k. dopning. Beträffande djur som används för vetenskapliga

ändamål föreslås skärpta krav på tillstånd till verksamheten och på att det skall finnas en ansvarig föreståndare för denna. Vidare föreslås en utökad etisk prövning och krav på utbildning för dem som arbetar med försöken.

Frågan om den framtida organisationen av den djurförsöksetiska prövningen tas inte upp i lagrådsremissen. Jag återkommer senare till regeringen med förslag till riksdagen i den delen.

Prop. 1987/88:93

2.2 Vissa särskilda djurskyddsfrågor i en ny lag

2.2.1 Djur inom husdjursskötseln

Mitt förslag: För djur inom husdjursskötseln uppställs särskilda krav som innebär att sådana djur skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om stall och andra förvaringsutrymmen och om förprovningsskyldighet för djurstallar och ny teknik för djurhållning.

Regeringen bemyndigas att förbjuda eller uppställa villkor för användning av genteknik på djur och för tillförsel av hormoner som kan påverka djur, om det sker för annat än veterinärmedicinska ändamål, samt för viss avel. Befogenheten får delegeras till lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsens förslag: I styrelsens förslag saknas bestämmelser med direkt inriktning på skötseln av animalieproduktionens djur.

Inom jordbruksdepartementet har hållits ett antal sammanträden för att belysa djurskyddsproblemen inom husdjursskötseln. Vid sammanträdena har representanter för lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet, statens veterinärmedicinska anstalt, Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges veterinärförbund samt djurskyddsorganisationer varit närvarande. Vid sammanträdena har positiva och negativa faktorer i djurhållningen och möjliga förbättringar diskuterats. I den mån det varit möjligt har också försök gjorts att uppskatta kostnaderna initialt och på sikt för föreslagna förbättringar.

Skälen för mitt förslag:

Bakgrund

Som ett led i en nödvändig effektivisering av jordbruket, vilket under efterkrigstiden varit ett av målen för jordbrukspolitiken, har produktionsformerna undergått genomgripande förändringar. Jordbruksföretagen har blivit färre men större och produktionen specialiserad. Djurhållningen inom husdjursskötseln har, från att ha varit anpassad till klimatfaktorer och baserad på tidskrävande mänsklig omvårdnad, utvecklats till att i dag

vara rationell samt teknik- och ekonomianpassad. Husdjursskötseln har bedrivits intensivt under alla tider utifrån den kunskap som funnits tillgänglig inom området. Ökade kunskaper och ändrad teknik har förbättrat djurens förhållanden jämfört med tidigare, vilket bl. a. lett till att djurens näringsbehov nu tillgodoses på ett helt annat sätt än tidigare. Effektiva odlings- och skördemetoder garanterar ett gott foder som räcker hela stallperioden. Bättre kunskap om djurs sjukdomar och deras uppkomst har medfört ett bättre sjukdomsbekämpande. Sådana sjukdomar som t. ex. tuberkulos har helt kunnat utrotas. Ökade kunskaper om närmiljöns inverkan på djuren har lett till dragfria, ljusa och lättskötta stallar. Utvecklingen har dock inte enbart varit till förmån för djurens välfärd. Djurmiljöer har skapats där tekniken mera än djurens miljökrav har fått råda. Rationaliseringssträvandena har varit inriktade mot att hålla många djur i produktion i begränsat stallutrymme och med en minskad arbetskraft för tillsyn av djuren. En av samhället uttalad målsättning har varit att producera billiga livsmedel.

Under de senaste åren har det pågått en livlig etisk debatt kring den moderna animalieproduktionen och dess produktionsteknik. Den intensiva husdjursskötseln med högproducerande djur har i vissa fall inneburit att djuren har kommit att utnyttjas intill gränsen för deras biologiska kapacitet. Som en följd av detta kommer vissa djur att belastas utöver sin förmåga vilket leder till att svagare individer sviktar och blir sjuka. De högproducerande djuren i stora besättningar är också känsligare för miljöstörningar och infektioner. I den allmänna debatten har kritik riktats mot s. k. djurfabriker med en produktionsinriktning som framför allt är teknik-anpassad och inte tar hänsyn till djurens naturliga beteenden.

Den miljö vi nu har i våra djurstallar är ett resultat av strävandena mot ett effektivare lantbruk. Enligt min mening är det ett gemensamt intresse för såväl producenter som konsumenter att djurhållningen är effektiv men också att produktionsresultatet blir av god kvalitet. Djurhållningen får dock inte enbart utformas enligt kortsiktiga ekonomiska kriterier och utan hänsyn till djurens välbefinnande. Det gäller att anpassa djurens miljö till deras biologiska förutsättningar.

Erfarenheten visar att kraven på ett gott hälsotillstånd hos djuren inte alltid tillgodosetts som en följd av att de tekniska lösningarna inte varit tillräckligt biologiskt anpassade. Detta förhållande har i vissa fall fått negativa effekter på djurhälsan. Sverige har dock varit ett föregångsland när det gäller att försöka komma till rätta med brister av denna art.

Redan år 1973 infördes som ett led i en strävan att ge husdjuren en god miljö bestämmelser om förprovning av djurstallar. Att djurstallar utformades med klart beaktande av djurskyddsaspekterna ansågs vara av grundläggande betydelse eftersom husdjurens hälsa är så starkt beroende av deras närmiljö. Vid införandet av förprovningsskyldigheten anförde departementschefen (prop. 1973:31 s.21) att vid utformningen av jordbrukets stallbyggnader hänsyn givetvis också måste tas även till andra faktorer än sådana som gäller djurskyddet. Ekonomiska och produktionstekniska faktorer måste också beaktas. Samtidigt framhölls dock att ett större hänsynstagande till djurskyddssynpunkter vid utformningen av djurstallar ofta

leder till ekonomiska fördelar för djurägaren. Detta eftersom ett bättre djurskydd leder till en bättre djurhälsa som i sin tur ger ökat produktionsresultat.

Våra kunskaper om hur djurhållningen bör utformas för att negativa effekter skall undvikas behöver emellertid förbättras.

Våren 1986 antog riksdagen på regeringens förslag ett omfattande forsknings- och utvecklingsprogram för nya produktionsformer bl. a. i jordbruket (prop. 1985/86:74, JoU 13, rskr. 165). Programmet grundas på ett av skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR) redovisat förslag och bygger på grundsynen att produktionsformer som syftar till att förena effektivitet med hänsyn till miljön förutsätter en biologisk – ekologisk helhetssyn. För att skapa grunden för en sådan helhetssyn krävs enligt programmet en omfattande kunskapsupbyggnad på ett flertal områden.

I propositionen framhålls att man trots ökade kunskaper om olika djurslags krav på inhysningsformer inte i tillräcklig grad beaktat djurens naturliga beteenden och att utvecklingen inom animalieproduktionen därför har medfört problem från djurhälsosynpunkt. Det framhålls vidare att produktionssjukdomarna hos djuren förorsakar stort lidande och att det mot den bakgrunden är angeläget att forskningen förstärks på det sätt som SJFR föreslagit. Det finns också ett behov av att rådgivningen till lantbruket mera berör produktionssjukdomarna och hur de kan undvikas.

I sitt förslag framhåller SJFR att det är viktigt att ta reda på vilka samband som föreligger mellan produktion och avkastning å den ena sidan och hälsa och välbefinnande å den andra samt karaktären av sambanden. Dessas samband är enligt SJFR fundamentala för att kunna belysa vilka åtgärder som måste vidtas för att på lång sikt kunna genomföra en produktion i harmoni med djurens hälsa och välbefinnande. Bland de områden där sambanden bör klargöras och forskningsinsatserna intensifieras nämns djurmiljö – djurskötsel – djurhälsa och beteendestörningar – stress.

De flesta hälsostörningar inom husdjursskötseln är beroende av flera faktorer. Skötsel, stallklimat, inredning, driftsformer och utfodringsteknik kan ha avgörande inflytande på hälsoläget.

Genom de ökade satsningarna på forskning bör våra möjligheter att begränsa och eliminera provocerande miljöfaktorer förbättras. Genom att formulera biologiska krav och mål för miljöfaktorer av betydelse för djurens välbefinnande skapas förutsättningar för att utveckla ett djurhållnings- och skötselsystem där de biologiska kraven kan tillgodoses. Den beslutade satsningen på forskning bör komma att ha stor betydelse när det gäller att utveckla produktionsformer som tar större hänsyn till djuren.

När det gäller att åstadkomma förbättringar inom husdjursskötseln är också en väl uppbyggd hälsokontroll av stor betydelse.

Regeringen har i förordningen (1985:343) om kontroll av husdjur föreskrivit att lantbruksstyrelsen får ge organisationer på jordbruksnäringens område eller andra sammanslutningar rätt att anordna sådan kontroll. Innan kontrollen anordnas skall lantbruksstyrelsen godkänna plan och riktlinjer för verksamheten. Lantbruksstyrelsen meddelar också föreskrifter för verksamheten.

Sedan flera år har det inom svinskötseln funnits en organiserad hälso-

kontroll för avelsbesättningar och smågrisproducerande besättningar. I prop. 1984/85:159 om lag om kontroll av husdjur m. m. konstaterades att det från näringsens sida uttalats ett starkt intresse för att utvidga hälsokontrollen inom svinskötseln till att omfatta också slaktsvinsbesättningar. Lantbruksstyrelsen har numera i beslut gett slakteriförbundet rätt att anordna en sådan kontroll: Anslutningen till kontrollen är mycket god. Cirka 75 procent av alla djur är anslutna. En liknande kontroll finns bl. a. också inom fårskötseln.

För slaktkycklingsproduktionen finns sedan länge en omfattande frivillig hälsokontroll avseende salmonella. Denna kontroll har utan tvekan haft en positiv effekt på djurmiljön och djurhälsan i stort. På slaktnötsidan finns däremot inte ännu någon kontroll anordnad. Inom slakteriförbundet pågår emellertid sedan en tid arbete med att anordna en sådan kontroll och försöksverksamhet har pågått sedan år 1980. Verksamheten beräknas bli permanent under år 1988. Arbetet bedrivs i samråd med lantbruksstyrelsen.

Inom statens jordbruksnämnd pågår också ett annat arbete som har betydelse från djurhälsosynpunkt. Nämnden utreder på regeringens uppdrag möjligheterna till ökad kvalitetsbetalning för jordbruksprodukter. Nämnden har kommit in med en delrapport, Betalning för bra matkvalitet. Som jag redovisat tidigare i prop. 1986/87:46 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. innehåller rapporten ett förslag som rör betalning för slaktkroppar med skador som tyder på att djuren inte har fötts upp i en god miljö. Som jag också anförde i propositionen är det enligt min mening angeläget att en kvalitetsbetalning genomförs för att påskynda ansträngningarna att åstadkomma en bra djurmiljö.

Krav på djurhållningen i den nya djurskyddslagen

Som framgår av vad jag nu anför har redan i flera olika sammanhang uppmärksamhet ägnats åt frågan om en förbättring av förhållandena för djuren inom husdjursskötseln. Förhållandena för dessa djur måste emellertid enligt min mening också särskilt uppmärksammas i den nya djurskyddslagen. Visserligen bör den nya lagen innehålla ett krav på att djur skall behandlas väl och skyddas mot lidande och sjukdom. Detta stadgande, som anger de grundläggande kraven för all djurhållning, anser jag emellertid bör kompletteras med en bestämmelse som anger vad som särskilt skall gälla i fråga om djur inom husdjursskötseln.

Kritiken mot djurhållningen inom animalieproduktionen har framför allt gällt att djurmiljön har blivit karg och att den begränsar djurens möjligheter till naturliga beteenden. Många gånger kan djuren inte alls tillgodose sina beteendebeständigheter i de moderna djurstallarna. Vidare har kritik riktats mot att djurhållningen tidvis fordrar en omfattande medicinering för att hålla djuren friska.

Inom husdjursskötseln måste givetvis en avvägning ske mellan olika intressen. Å ena sidan finns djurskyddsintresset och å andra sidan ekonomiska och produktionstekniska faktorer. Enligt min mening har de sistnämnda faktorerna fått väga över i alltför stor utsträckning. En ändrad syn

på djurhållningen har dock nu börjat göra sig gällande. Ökad hänsyn måste tas till att levande djur ingår i produktionen. Djurskyddshänsynen måste tillmätas betydelse i en helt annan omfattning än hittills även om detta skulle innebära minskad produktion. I den nya lagen bör detta komma till uttryck i en särskild bestämmelse som innebär att djur inom animalieproduktionen skall hållas och skötas så att det främjar en god djurhälsa och en god djurmiljö och så att djuren kan bete sig på ett naturligt sätt. En sådan bestämmelse bör också kompletteras med ett bemyndigande för regeringen, eller om regeringen bestämmer det lantbruksstyrelsen, att meddela föreskrifter om hur djuren skall hållas och skötas.

I vissa fall torde de krav som uppställs i den föreslagna bestämmelsen innebära att djurtätheten i stallarna måste minskas. För närvarande saknas bindande föreskrifter om olika utrymmens storlek. Vad lantbruksstyrelsen anger i fråga om krav på utrymmen i olika slag av djurstallar är i huvudsak endast av rådgivande karaktär. Däremot skall enligt djurstallkungörelsen i beslut om godkännande av djurstall anges det högsta antal djur som får hållas i stallet. Detta är enligt min mening inte en ordning som medger en tillfredsställande reglering av utrymmesfrågan.

Enligt min mening bör djurstallar även i fortsättningen förprövas från djurskyddssynpunkt. Den nya djurskyddslagen bör innehålla ett bemyndigande för regeringen att föreskriva sådan förprövningsplikt. Utrymmesstandarden bör dock inte anges i tillståndsbesluten. Kraven på utrymmen i stallarna bör i stället i fortsättningen anges i generella föreskrifter av bindande karaktär. Det blir då möjligt att anpassa utrymmeskraven till vunna forsknings- och försöksresultat.

Förprovningen av djurstallar bör liksom hittills vara ett uttryck för en strävan att med en god stallmiljö och lämpliga skötselmetoder öka förutsättningarna för ett gott hälsotillstånd hos djuren. Prövningen bör omfatta alla faktorer i miljö och skötsel som har betydelse för djurhälsa och djurbeteende och därmed för djurskyddet.

En uppföljning av tillstånden bör också ske, inte bara för att kontrollera att tillståndet och de villkor som kan ha förenats med detta har följts, utan också för att studera hur anläggningen fungerar i praktiken.

Även ny teknik bör enligt min mening kunna förprövas. Regeringen, eller om regeringen bestämmer det lantbruksstyrelsen, bör få möjlighet att föreskriva också en sådan skyldighet. Att möjligheten införs har från flera håll framförts som ett angeläget krav för att förbättra djurskyddet. Genom förprovningen kan den nya tekniken utvärderas från djurhälso- och djurskyddssynpunkt innan den tillåts komma till allmän användning.

Vid de sammanträden som hållits inom jordbruksdepartementet framkom att mycket kan göras för att förbättra förhållandena för djuren inom husdjursskötseln. Vissa åtgärder kan genomföras relativt enkelt och med små medel medan andra får större ekonomiska konsekvenser.

Jag kommer i fortsättningen att ta upp vissa av de förslag som framfördes. I och för sig rör förslagen sådana frågor som, om regeringen bemyndigas att meddela närmare föreskrifter för djurhållningen, inte kräver riksdagens ställningstagande. Med hänsyn till det intresse som dessa frågor har tilldragit sig vill jag ändå för riksdagens information ta upp vissa av dem.

De förslag jag nu tar upp berör i första hand nyproduktionen. I viss utsträckning bör dock en viss anpassning i befintliga anläggningar krävas. Jag återkommer i det följande till den frågan.

Det vanligaste djurhållningssystemet för mjölkkor är att hålla korna bundna i bås. De nya ladugårdar som har byggts de senaste åren har dock främst varit lösdriftsladugårdar. Systemet med uppbundna mjölkkor, som har tillämpats sedan mycket lång tid, anses allmänt fungera väl. Lösdrift har emellertid framför allt den fördelen att det ger djuren möjlighet till motion. Lösdrift medger också en anpassning av miljön för olika funktioner, t. ex. genom särskilda mjölkavdelningar och kalvningsboxar. Även om jag således i och för sig förordar en övergång till lösdrift anser jag inte att det finns skäl att införa förbud mot att hålla korna bundna. Ett viktigt krav är dock naturligtvis att djuren har tillräckligt med utrymme. Vissa skärpningar av utrymmeskraven kan vara nödvändiga.

För både bundna kor och kor i lösdrift bör dock krav uppställas på betesgång. Särskilt viktigt är detta naturligtvis för de djur som står uppbundna resten av året. I det traditionella sättet att hålla mjölkkor har också ingått att låta djuren gå på bete under sommarhalvåret. Inomhushållning sommartid har visats öka frekvensen av vanliga och viktiga sjukdomar. Kravet på betesgång är därför mycket viktigt. Betesgång ger dessutom djuren ett allmänt välbefinnande och god motion samtidigt som djuren får möjligheter till ett naturligt beteende.

En möjlighet till utevistelse i rastningsfällor och liknande kan utgöra ett alternativ när det inte finns möjlighet att hålla djuren på bete. Utevistelse i rastningsfällor kan också utgöra ett värdefullt komplement till betesgång eftersom den kan förekomma under hela eller större delen av året.

Viktigt för korna är också att det finns en godtagbar ströbädd. Krav på detta bör uppställas. Det gäller såväl bundna kor som kor i lösdrift. Brister i ströbädden ökar risken för såväl spentramp som juverinflammation och kan därför medföra lidande för djuren. Det pågår forskning för att utveckla andra underlag för djuren än ströbädd. I vad mån sådana underlag kan komma att ersätta ströet är det dock för tidigt att uttala sig om.

Inom nötköttproduktionen är kalvförmedlingen ett av de allvarigaste problemen. En del av de kalvar som föds i kobesättningar för mjölkproduktion säljs till uppfödare av köttdjur för vidareuppfödning till mellankalvar eller ungtjurar. Denna kalvförmedling innebär stora påfrestningar för djuren med stundtals omfattande sjukdomsutbrott som följd. I besättningar där främmande djur inte tas emot blir sjukdomsbilden mycket bättre. En övergång till integrerad uppfödning med egen kalvproduktion skulle därför vara önskvärd från djurhälsosynpunkt. Även i en specialiserad uppfödning med inköpta kalvar kan emellertid mycket göras för att förbättra förhållandena. En möjlighet som bör övervägas är att endast avvanda kalvar får förmedlas. Förmedlingsåldern kan då behöva höjas till upp emot två månader.

Inom näringen pågår ett arbete med att förbättra förhållandena vid kalvförmedling. Det sker främst genom en ökad hälsokontroll av kalvarna och de besättningar som kalvarna kommer ifrån. Det är viktigt att detta arbete fortsätter. Att inte kontinuerligt föra nya djur till besättningarna för

köttproduktion utan att föda upp djuren i jämnåriga omgångar har också visat sig ha en positiv inverkan på hälsoläget. Intresset för sådan omgångs-uppfödning har ökat. Mottagandet av kalvarna är också av stor betydelse för minskade infektionsrisker.

Även på svin sidan har den specialiserade uppfödningen inneburit stora problem. Av djurhälsoskäl finns det därför i vissa besättningar anledning att inrikta den framtida svinhållningen mot en integrerad produktion. Djuren bör också i allmänhet beredas tillfälle till utevistelse för att få motion. Framför allt bör detta gälla avelsdjuren.

Även systemet att fixera sugor bör upphöra. System som innebär att djur under långa perioder hålls fixerade kan inte anses förenliga med kravet på att djurhållningen skall tillgodose djurens naturliga beteendebehov. Det är också viktigt att djuren får tillgång till liggplats, foderplats och gödselplats.

För slaktsvinen är den totalt tillgängliga ytan viktigare än ytan per djur. För att uppnå en låg nivå av aggressivitet är det viktigt med en stor totalyta. Utrymmeskraven bör anpassas till detta. Miljön i boxarna bör också förbättras. Krav bör bl. a. uppställas på tillgång till halm. Detta är viktigt för att grisarna skall trivas.

Höns för äggproduktion hålls i burar. För närvarande hålls fyra hönor inhysta tillsammans i en bur där varje höna har tillgång till ett utrymme av ungefär en A4-sidas storlek. Även om en utveckling av bursystemet har skett under den tid som systemet har tillämpats måste konstateras att burarna inte tillgodoser ens några av de mest grundläggande behoven hos hönorna, som t. ex. att kunna röra sig, sprätta, flaxa, sandbada och putsa fjädrarna och att kunna lägga sina ägg i reden. Till detta kommer att tillsynen kan vara mycket svår att utöva i vissa stallar på grund av trånga gångar mellan burarna. Framför allt gäller det den understa raden. För smala gångar innebär dessutom svårigheter i samband med slakten eftersom de inte medger burutlastning. Detta medför också lidande för djuren.

Jag anser att ett sådant system för djurhållning rimligtvis inte kan accepteras. Burhållningen har visserligen medgett att man kunnat hålla många djur per ytenhet vilket möjliggjort att ägg kunnat produceras till en låg kostnad. Burhållningssystemet måste emellertid enligt min mening avvecklas. I framtiden bör inte någon form av djurhållning som i så liten utsträckning tar hänsyn till djuren tillåtas. För närvarande finns emellertid inte några alternativa system utvecklade. Forskning och utvecklingsarbete pågår dock, inte minst därför att Schweiz efter en folkomröstning år 1978 beslutat att införa förbud mot burhönshållning fr. o. m. år 1991. Några nya anläggningar med nuvarande bursystem bör inte få byggas. Undantag kan möjligen göras om det är fråga om att ersätta mycket gamla och olämpliga burar eller vidta en återuppbyggnad efter brand. Inte heller bör det få byggas några nya anläggningar med andra bursystem som inte tillgodoser djurens alla naturliga beteendebehov.

Vid Sveriges lantbruksuniversitet pågår och planeras projekt med utveckling av alternativ till dagens bursystem för höns. Finansieringen sker med statliga medel, men även näringen har aviserat sitt intresse att medverka. Det är angeläget att lantbruksuniversitetet driver detta utvecklingsarbete vidare.

Även i befintliga anläggningar bör nuvarande bursystemen på sikt avvecklas. För tiden fram till dess att en sådan avveckling kan vara genomförd bör alla möjligheter till förbättringar av miljön i burarna tillvaratas. Detta bör kunna ske bl. a. genom att antalet djur i burarna minskas från fyra till tre. Burarna kan också kompletteras med sådana enkla anordningar som sittpinnar och klonötare. Närmare bestämmelser om sådana åtgärder får meddelas genom tillämpningsföreskrifter.

Inom slaktkycklinguppfödningen är det framför allt den dåliga luftkvaliteten veckan före slakt som är det stora problemet. Luftkvaliteten beror framför allt på mängden ammoniakgas. Halten kan variera mycket mellan olika besättningar. Tre till fyra dagar före slakt är det således inte ovanligt att det uppmäts så höga värden som 20 ppm i vissa besättningar. I andra besättningar förekommer inte några uppmätbara halter alls. Det lokala immunförsvaret i lufrören sätts ur spel vid 10 ppm ammoniak.

Ett sätt att lösa problemet skulle kunna vara en differentierad beläggning beroende på djurhållarens kvalifikationer. Enligt vad som upplysts pågår redan inom näringen arbete med att utarbeta ett sådant system. Eftersom så gott som all uppfödning sker på kontrakt bör utsikterna för att man skall lyckas med detta vara goda. Enligt min mening bör man avvakta resultatet av det pågående arbetet innan man överväger att införa ett sådant system på obligatorisk väg.

De förändringar som jag nu har berört är endast exempel på sådant som kan göras för att förbättra miljön för djuren i våra djurstallar. I den mån stordrift leder till sådan djurhållning som inte är godtagbar från djurskyddssynpunkt främjar den förordade inriktningen familj jordbruken. Ytterligare åtgärder kan vidtas. Så kan det t. ex. finnas skäl att mönstra ut vissa tekniska anordningar som anses diskutabla från djurskyddssynpunkt. Ett exempel är de s. k. kodressörerna.

En fråga som bör tas upp är dock i vilket tidsperspektiv förändringar kan genomföras. De flesta kraven bör enligt min mening gälla omgående i fråga om nyproduktion. I vissa fall fordras dock att helt nya system utvecklas. Några nya anläggningar med nuvarande burhönssystem bör dock som jag tidigare anfört inte få uppföras.

Nybyggnadstakten för djurstallar är mycket låg. Stallarna har normalt en omloppstid på minst trettio år. Skulle kraven omfatta endast nyproduktionen skulle de inte medföra några större förändringar. En successiv anpassning av äldre djurstallar måste därför så långt som möjligt ske. Hur fort en sådan anpassning kan ske är beroende på hur ingripande ändringar av tillämpade system för djurhållningen som behövs, för att de nya kraven skall kunna uppfyllas. Skall djuren hållas på bete kan det t. ex. krävas ombyggnad av stallarna så att djuren kan flyttas till och från betet. Finns inte bete kan frågan om att bygga särskilda rastningsfällor aktualiseras. Sådana torde endast i undantagsfall förekomma för närvarande. Kravet på ströbädd kan fordra att utgödslingssystemet ändras. En höjd ålder på förmedlingskalvarna kan ställa krav på ytterligare kalvboxar hos uppfödaren. Förbudet mot fixering av sugor kan innebära krav på ombyggnad och utökat utrymme för djuren.

En del av de här åtgärderna är mer kostnadskrävande och svåra att

genomföra än andra. En avvägning måste göras av vad som kan vara en från alla synpunkter rimlig övergångsperiod. Jag anser dock att en rimlig övergångstid i allmänhet inte skall behöva överstiga tio år. Finns det särskilda skäl i det enskilda fallet måste undantag kunna göras också för tiden därefter.

Jag vill dock framhålla att ett krav på betesgång bör kunna genomföras utan någon längre omställningstid vid sådana jordbruk där det finns betesmark och praktiska förutsättningar i övrigt för att låta djuren beta.

Inom en tioårsperiod bör också nya system kunna vara utvecklade. Jag tänker då bl. a. på system som kan ersätta nuvarande burhönshållning. Det nuvarande burhönssystemet bör således enligt min bedömning också i befintliga anläggningar kunna vara avvecklat i Sverige senast år 1998.

Frågan om ekonomisk kompensation till jordbrukarna för eventuellt uppkommande merkostnader till följd av övergång till alternitiv djurhållning får liksom övriga produktionskostnader i jordbruket i första hand lösas inom ramen för jordbruksprisöverläggningarna. På längre sikt medför ett ökat hänsynstagande till djurens förhållanden bättre djurhälsa och därmed förbättrad produktionsekonomi.

Närmare bestämmelser om hur de nya kraven skall genomföras i nyproduktionen får som framgår av vad jag tidigare har anfört meddelas genom tillämpningsföreskrifter. Jag anser att det i första hand bör ankomma på lantbruksstyrelsen att meddela sådana föreskrifter. Lantbruksstyrelsen bör också utfärda de allmänna råd som kan behövas som vägledning för övergången. Lantbruksnämnderna bör också medverka vid genomförandet av de nya kraven genom rådgivningsverksamhet.

Tillsynen av att kraven genomförs är en uppgift som bör handhas på samma sätt som tillsynen i övrigt enligt lagen. I tillsynen bör hjälp kunna erhållas från bl. a. distriktsveterinärerna.

Det har framförts synpunkter på att de krav som ställs på husdjursskötseln i Sverige också skall gälla för djurprodukter som importeras. Frågan om import av varor som har framställts med produktionsmetoder som är förbjudna här i landet kan inte lösas i det här sammanhanget. Denna fråga får i stället tas upp vid internationella överläggningar.

Genteknik m. m.

En annan viktig fråga som framför allt rör djur inom husdjursskötseln och som måste uppmärksammas är genteknikens tillämpning på djur. Internationellt används gentekniken på djur huvudsakligen inom veterinärmedicinen och inom husdjursförädlingen. Inom veterinärmedicinen används tekniken främst för att framställa vacciner och inom sjukdomsdiagnostiken. Tekniken gör det här möjligt att producera substanser i bakterier eller cellodlingar i stället för i försöksdjur, vilket har en positiv effekt eftersom det leder till en minskad användning av sådana djur.

Inom husdjursaveln bedrivs i Sverige för närvarande ingen forskning inom genteknikens område som syftar till att förändra våra husdjur. All djurförädling leder emellertid till en viss förändring av den genetiska variationen. En förädling med hjälp av genteknik kan emellertid leda till en

mycket snabb reducering av den genetiska mångfalden. Den bedömning som görs av forskare i dag är dock att husdjursförädlingen inom den närmaste framtiden liksom hittills kommer att bedrivas i huvudsak på traditionellt sätt genom avelsverksamhet.

Ett annat område där gentekniken har kommit till användning är framställningen av tillväxthormoner. Ett användningsområde för tillväxthormon är inom mjölkproduktionen. Redan under andra världskriget undersöktes i Storbritannien möjligheten att använda tillväxthormon i stor skala inom mjölkproduktionen. I försök fick man en ökad avkastning hos behandlade kor, men tillgången på tillväxthormon var begränsad och framställningsmetoden mycket dyr. Användning av genteknik har nu gjort det möjligt att producera stora mängder hormon förhållandevis billigt. Detta har medfört att användningen av tillväxthormon till mjölkkor i produktionshöjande syfte åter har blivit av kommersiellt intresse. Tillväxthormon används ännu inte någonstans i praktisk mjölkproduktion, men en användning kommer troligen att vara möjlig inom en snar framtid i USA och eventuellt även i Europa. Tillväxthormon har utomlands också kommit till användning för att öka den mjölkproducerande juervävnaden hos kvigor och för att producera stora köttdjur.

Den enda metod för tillförsel av tillväxthormon som hittills varit aktuell är dagliga injektioner. Man arbetar emellertid också på att hitta andra metoder för tillförsel. Inplantat av kapslar är en sådan metod som undersöks. När det gäller användningen av tillväxthormon är det framför allt de långsiktiga effekterna på djurets hälsa och effekterna i den praktiska tillämpningen ute på gårdarna som är okända. Mot bakgrund av kända fakta har Svensk husdjursskötsel ekonomisk förening, som är en sammanslutning av bl. a. olika husdjursföreningar, i sitt etiska handlingsprogram tagit avstånd från en rutinmässig användning av tillväxthormon i mjölkproduktionen.

Det finns i Sverige i dag inga bestämmelser som reglerar genteknik med avseende på djursskyddsaspekten utöver bestämmelserna om etisk prövning av djurförsök. Delegationen för hybrid-DNA-frågor skall dock enligt sin instruktion anmäla till regeringen om något användningsområde eller någon planerad användning av hybrid-DNA-tekniken kan ifrågasättas från etiska eller humanitära synpunkter. Sådan anmälan skall också göras om området för samhällets tillsyn behöver utvidgas till att omfatta andra frågor än dem som nu är föremål för tillståndstvång eller offentlig kontroll.

Av vad jag nu har anfört framgår att användning av genteknik inom animalieproduktionen inte för närvarande förekommer i landet. Användning av genteknik för att direkt eller indirekt påverka djur måste enligt min mening i vissa fall ifrågasättas från etisk synpunkt. Jag anser därför att det är viktigt att användningen kan styras i önskvärd riktning. En viss handlingsberedskap är då nödvändig. Jag anser därför att regeringen bör beordras att förbjuda eller uppställa villkor för sådan användning av genteknik på djur som kan ifrågasättas eller tillförsel av hormoner eller andra ämnen som kan påverka djur, om det sker av andra skäl än veterinärmedicinska. Regeringen bör få möjlighet att delegera befogenheten till lantbruksstyrelsen.

Ett sådant bemyndigande bör också omfatta traditionell avel. Bakgrunden är främst att vissa avelsprogram som tillämpas utomlands enligt min mening kan ifrågasättas, därför att de kan medföra lidande för djuren. Så har t. ex. vissa kötttraser genom avelsprogram kommit att utveckla så stora foster att en normal förlösning i stor utsträckning omöjliggjorts. Sådan avel sker nu rutinmässigt på vissa nötköttsraser i t. ex. Belgien, där mer än 50 procent av dessa kor måste förlösas med kejsarsnitt. För svin har aveln i vissa fall medfört skelettförändringar med spontana benbrott som följd. Detta förekommer även i mycket stor utsträckning hos slaktkycklingar. Jag anser att avel som får sådana konsekvenser för djuren att det innebär lidande för dem inte bör tillåtas. Inte heller anser jag att sådan avel som avser att förändra djurs naturliga betcende bör få förekomma.

2.2.2 Operativa ingrepp på djur

Mitt förslag: Som huvudregel skall i fortsättningen gälla att det skall vara förbjudet att företa operativa ingrepp på djur i andra fall än när det är befogat av veterinärmedicinska skäl. Regeringen eller efter regeringens bemyndigande lantbruksstyrelsen skall dock kunna meddela föreskrifter om undantag från förbudet beträffande djur inom husdjursskötseln eller när det finns särskilda skäl.

Lantbruksstyrelsens förslag: Lantbruksstyrelsen har föreslagit att regeringen skall bemyndigas att meddela föreskrifter om förbud eller villkor för kupering eller annan stympling av djur.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser har invändningar mot användningen av ordet stympling. UHÄ framhåller att bestämmelsen bör kompletteras för att bättre kunna tillämpas vid försöksdjursverksamhet. En länsstyrelse anser att bestämmelser om när svanskupering och kastrering får ske bör återfinnas i lagen.

Skälen för mitt förslag: Några generella bestämmelser som reglerar när operativa ingrepp får företas på djur finns inte i 1944 års lag. Däremot finns vissa detaljföreskrifter i 9 § om kastrering, i 10 § om kupering av svans på hästar och andra djur och kupering av öron på hund samt i 10 a § om stämbandsoperation på hund. Bestämmelserna innehåller mycket begränsade förbud mot operativa ingrepp.

Enligt min mening är det av stor vikt att det av lagtexten klart framgår att det är förbjudet att företa operativa ingrepp på djur, om inte ingreppet är befogat av veterinärmedicinska skäl. Jag föreslår därför att ett allmänt förbud av nu angiven innebörd ingår i den nya djurskyddslagen.

Även om huvudregeln således bör vara att operativa ingrepp inte är tillåtna på friska djur så kan en sådan regel inte upprätthållas utan undantag. Sådana ingrepp förekommer i dag i stor utsträckning. Även i fortsättningen måste detta tillåtas om det finns särskilda skäl. Det bör enligt min mening ankomma på regeringen, eller om regeringen så bestämmer på

lantbruksstyrelsen, att meddela föreskrifter i detta avseende. Jag vill emellertid redan här beröra vissa frågor som kan vara av allmänt intresse.

Kastrering av djur förekommer i avsevärd omfattning inom husdjurskötseln. Enligt gällande lagstiftning godtas att friska djur kastreras när det av ekonomiska eller praktiska skäl anses nödvändigt att göra djuren mer lättskötta eller beträffande vissa slaktdjur få ett bättre kött. Även i fortsättningen bör kastrering tillåtas under dessa förutsättningar. Ingreppet skall utföras på ett sådant sätt att djuret åsamkas så litet lidande som möjligt. De närmare förutsättningarna för sådan kastrering bör anges i tillämpningsföreskrifter till lagen. I dag förekommer kastrering även av sällskapsdjur, främst katter. Om det finns vägande skäl bör sådan kastrering tillåtas även i framtiden.

Ett annat vanligt ingrepp som företas utan att det finns veterinärmedicinska skäl är kupering av svansen på hund. Olika uppfattningar råder i frågan om sådan kupering i fortsättningen skall vara tillåten. Inom Europarådet har utarbetats en konvention om skydd för sällskapsdjur. Konventionen, som ännu inte har öppnats för undertecknande, innehåller bestämmelser som innebär förbud mot svanskupering av andra skäl än veterinärmedicinska. Ett land som undertecknar konventionen kan dock reservera sig mot bl. a. den bestämmelsen. Sverige har ännu inte beslutat att underteckna konventionen. Ärendet bereds för närvarande inom jordbruksdepartementet.

Av våra nordiska grannländer har endast Norge infört förbud mot svanskupering av hund. Enligt vad som upplysts medges generellt undantag från förbudet och förbudet tillämpas därför inte i praktiken. Mellan Sverige, Norge och Finland är det tillåtet att föra hundar utan att hålla dem i karantän. Detta medför bl. a. att om Sverige som enda land skulle införa och tillämpa ett förbud skulle de begränsade kontrollmöjligheterna kunna göra det svårt att upprätthålla förbudet. Jag anser därför att frågan om tillåtligheten av svanskupering bör lösas efter överläggningar med Norge och Finland. Detta bör enligt min mening lämpligen kunna ske i samband med att Sverige tar ställning till frågan om undertecknande av konventionen. Inriktningen på arbetet bör vara att svanskupering inte bör tillåtas av kosmetiska skäl.

2.2.3 Slakt

Mitt förslag: En uttrycklig regel införs med krav på att djur när de förs till slakt och när de slaktas skall skonas från obehag och lidande. Nuvarande bestämmelser om slakt av husdjur, nämligen att djuret skall vara bedövat när blodet tappas av, förs in i den nya lagen. Regeringen får föreskriva undantag för fjäderfä och kaniner. Rätten att meddela sådana föreskrifter får regeringen överlåta på lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsens förslag: Överensstämmer såvitt avser kravet på bedövning med mitt med den skillnaden att lantbruksstyrelsen föreslagit ett generellt undantag för fjäderfä och kaniner.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans ifrågasätter lämpligheten i lantbruksstyrelsens förslag att överföra bestämmelserna i lagen (1937:313) angående slakt av husdjur till djurskyddslagen. Flera remissinstanser anför dock synpunkter på olika enskildheter i förslaget. Bl. a. kammarrätten i Sundsvall påpekar att förslaget endast innehåller bestämmelser om slakt av husdjur medan några bestämmelser inte föreslås om avlivning av djur i andra fall. Flera remissinstanser, bl. a. länsstyrelserna i Stockholms och Östergötlands län, Svenska djurskyddsföreningen och Sveriges veterinärförbund, framför synpunkter på förslaget beträffande avlivning av fjäderfä och kaniner. Fiskeristyrelsen påpekar att föreskrifter om slakt av fisk i bl. a. odlingsanläggningar kan vara befogade. UHÅ och naturvetenskapliga forskningsrådet anser att förslaget bör kompletteras med bestämmelser om avlivning av djur i vetenskaplig verksamhet.

Skälen för mitt förslag: Bestämmelser om slakt finns i lagen angående slakt av husdjur. Enligt lagen gäller att husdjur omedelbart före blodets avtappande skall bedövas. Undantag gäller för fjäderfä och kaniner som utan föregående bedövning får avlivas genom att huvudet hastigt skiljs från kroppen. Närmare föreskrifter om behandlingen av husdjur i samband med slakt har utfärdats av lantbruksstyrelsen (LSFS 1982:12). Föreskrifterna innehåller bestämmelser om bl. a. drivning, uppstallning, vatten och foder samt bedövning.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit att bestämmelserna om slakt skall inarbetas i den nya djurskyddslagen. Jag delar den uppfattningen. Reglerna hör naturligt hemma i den lagen. Att djur behandlas väl i samband med slakt är en viktig djurskyddsfråga. Detta bör också komma till uttryck i den nya lagen i en generell regel av innebörd att djur när de förs till slakt och när de slaktas skall skonas från obehag och lidande.

Den nuvarande bestämmelsen om slakt av husdjur, nämligen att djuret skall vara bedövat när blodet avtappas, bör fortfarande gälla. Frågan om s. k. ritualspekt, dvs. blodavtappning utan föregående bedövning, har flera gånger diskuterats. Frågan har utretts inom jordbruksdepartementet. Studier utomlands har därvid visat att koscherspekt i jämförelse med konventionell slakt är klart sämre och oacceptabel från djurskyddssynpunkt. Jag anser det därför angeläget att slå fast att det även fortsättningsvis skall vara förbjudet att i Sverige utföra ritualspekt. Riksdagen har också nyligen intagit samma ståndpunkt (JoU 1986/87:4). Av praktiska skäl bör dock, liksom hittills, undantag från kravet på bedövning få göras beträffande fjäderfä och kaniner. Flera remissinstanser har motsatt sig ett generellt sådant undantag. Jag delar den uppfattning som dessa remissinstanser har. Enligt min mening bör det bara vara tillåtet att avliva fjäderfä och kaniner utan föregående bedövning när fråga är om enstaka djur men inte när det rör sig om ett stort antal djur eller flera djur i en följd. Avlivning utan föregående bedövning innebär betydligt större risk för felgrepp som kan medföra lidande för djuret och bör därför inte accepteras annat än i undantagsfall. Redan i dag gäller för övrigt att slakt av fjäderfä och kaniner i huvudsak sker genom bedövning och avblodning. I vilken omfattning avlivning bör tillåtas ske på annat sätt bör enligt min mening närmare regleras i föreskrifter som utfärdas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av lantbruksstyrelsen.

I 1937 års lag undantas från kravet på bedövning s. k. nödslakt, dvs. slakt som till följd av sjukdom eller olycksfall måste ske utan uppskov. I sådana fall kan det vara omöjligt att först bedöva djuret. Det undantaget bör därför behållas i den nya lagen.

Kravet på bedövning bör liksom hittills omfatta endast husdjur och således inte exempelvis vilt i vilthägn eller odlad fisk. Då sådana djur slaktas tillgår slakten i regel på annat sätt än när det är fråga om husdjur. Så gäller t. ex. beträffande vilt i vilthägn, även om det är fråga om mindre hägn, att djuren i allmänhet avlivas genom att skjutas. För fiskar i odlingsanläggningar, som också är djur som slaktas, förekommer avblodning utan föregående bedövning som tillämpad avlivningsmetod.

Slakt av husdjur har under den senaste tiden varit föremål för en hel del uppmärksamhet på grund av påstådda missförhållanden. Detta har framför allt gällt slakten av svin. En undersökning ger vid handen dels att det förekommit att grisar vid avblodningen inte varit bedövade, dels att enstaka grisar återfått medvetandet efter placering i skållkaret. Det har också framkommit uppgifter om att kycklingar vid slakt undantagsvis varit otillräckligt bedövade vid avblodningen.

Enligt min mening är detta, även om det sker ytterst sällan, oacceptabla förhållanden. Det strider dessutom mot gällande regler. Förutom att det krävs bedövning anser jag att det oeftergivligen måste fordras att ett djur är dött innan vidare åtgärder för slakten, t. ex. skållning, får företas. En bestämmelse om detta finns för närvarande intagen i lantbruksstyrelsens föreskrifter. Regeln bör enligt min mening återfinnas redan i lagen. Härigenom betonas vikten av att detta krav verkligen iakttas.

För att komma till rätta med problemen fordras, som lantbruksstyrelsen också påpekat i en skrivelse till bl. a. slakteriförbundet, framför allt en noggrann övervakning av djuren under slakten hela tiden fram till dess djuret är dött. I vissa fall fordras också en sänkning av arbetstempot. Skulle en frivillig rättelse från slakteriernas sida inte ske bör enligt min mening bindande föreskrifter utfärdas i de angivna hänseendena.

Regeringen, eller efter regeringens bestämmande lantbruksstyrelsen, bör på samma sätt som hittills bemyndigas att utfärda de ytterligare föreskrifter angående slakt som behövs från djurskyddssynpunkt.

2.2.4 Tillståndsplikt för viss djurhållning

Mitt förslag: Viss hantering av hundar, ridskoleverksamhet och liknande samt pälsdjursuppfödning skall vara tillståndspliktig, om den sker yrkesmässigt eller är av större omfattning.

Lantbruksstyrelsens förslag: Överensstämmer med mitt förslag vad gäller hundar. För ridskoleverksamhet och liknande föreslås endast anmälningsplikt. Pälsdjur omfattas inte av lantbruksstyrelsens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl. a. länsstyrelsen i Östergötlands län och Svenska djurskyddsföreningen, anser att tillståndsplikt bör

gälla även för ridskoleverksamhet. LRF anser däremot att bestämmelsen i sin helhet är onödig och bör utgå. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att katter och andra husdjur bör omfattas av samma tillståndsplikt som föreslås beträffande hundar.

Skälen för mitt förslag: För närvarande gäller enligt 8 a § i 1944 års lag att den som yrkesmässigt eller annars i större omfattning föder upp, försäljer eller tar emot hundar till förvaring och utfodring skall ha tillstånd till verksamheten. Enligt 16 a § får vidare regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva anmälningsskyldighet i vissa fall för den som upplåter hästar eller använder hästar i ridskoleverksamhet. Sådan anmälningsskyldighet har föreskrivits i 2 § djurskyddsförordningen (1979:287).

Tillståndsplikt för den som föder upp, försäljer eller tar emot hundar till förvaring och utfodring infördes genom en lagändring år 1965. Anledningen var en önskan att åstadkomma en sanering av verksamheten. Anmärkning- ar hade riktats mot denna därför att den inte sällan drevs utan att djurskyddslagens föreskrifter tillfredsställande beaktades. Den gällande tillståndsplikten har otvivelaktigt medfört att vi i allmänhet i dag har en mycket god standard vad gäller hanteringen av hundar i bl. a. kennlar och hundpensionat. Jag anser därför att en sådan tillståndsplikt bör finnas även i fortsättningen.

För ridskoleverksamhet och uthyrning i övrigt av hästar behövs enligt gällande bestämmelser inte tillstånd utan bara anmälan av verksamheten. Möjligheten att föreskriva anmälningsplikt infördes år 1978 genom en ändring i djurskyddslagen. Ändringen genomfördes på initiativ av lantbruksstyrelsen. Styrelsen föreslog dock tillståndsplikt också för sådan verksamhet. Departementschefen anförde i anledning av förslaget (prop. 1978/79:13 s. 22) att det fanns ett behov av att från djurskyddssynpunkt kontrollera den alltmer vanligt förekommande användningen av hästar i ridskoleverksamhet och liknande men att detta behov kunde tillgodoses genom föreskrifter om anmälningsplikt. Härigenom skulle myndigheterna få kännedom om verksamheten samtidigt som ett anmälningsförfarande från administrativ synpunkt var mindre betungande än tillståndsplikt.

Flera remissinstanser har invänt mot att ridskolorna och hästuthyrning- en enbart omfattas av anmälningsplikt. De anser att tillståndsplikt bör gälla också för sådan verksamhet.

Jag delar den uppfattningen. Erfarenheterna visar att anmälan sällan görs och att bestämmelserna därför inte fyller den funktion som var avsedd. Jag anser också att möjligheten att beakta djurskyddsaspekterna generellt sett är större vid en tillståndsprövning som normalt sker innan verksamheten påbörjas än om ingripanden skall ske i efterhand med anledning av en anmälan om verksamheten. Jag föreslår därför att tillståndsplikt införs också för den som upplåter hästar eller använder hästar i ridskoleverksamhet, om det sker yrkesmässigt eller i större omfattning.

En annan verksamhet som också enligt min mening bör diskuteras i det här sammanhanget är uppfödning av pälsdjur. Pälsdjursuppfödning innebär att djur i stor omfattning hålls under för djuren extrema förhållanden. De djur det i allmänhet rör sig om, dvs. minkar och rävar, är utpräglade

rovdjur med stort rörelsebehov. Att hålla sådana djur instängda i burar ställer krav både på goda insikter om uppfödningen och på personliga och materiella kvalifikationer hos uppfödarna. Mot den bakgrunden anser jag att tillståndsplikt bör införas också för den som yrkesmässigt eller i stor omfattning föder upp pälsdjur. En jordbrukare som bedriver pälsdjursuppfödning som bisyssla bör i allmänhet anses besitta de kvalifikationer som kan fordras för att få tillstånd.

Jag vill i det här sammanhanget påpeka att också pälsdjur omfattas av de särskilda bestämmelserna till skydd för animalieproduktionens djur som föreslås. Detta innebär bl. a. att djurens naturliga beteenden skall tillgodoses. Detta bör föranleda en översyn av nuvarande riktlinjer för djurhållningen, bl. a. vad gäller förvaringsutrymmenas storlek.

2.2.5 Dopning m. m.

Mitt förslag: Djur som tränas för tävling eller som deltar i tävling på tävlingsbana skall inte få utsättas för dopning eller någon annan otillbörlig åtgärd som ökar eller minskar djurets prestationsförmåga eller påverkar dess temperament.

Lantbruksstyrelsens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt såvitt avser djur som deltar i tävling.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till att ett förbud mot dopning införs i djurskyddslagen. Några remissinstanser ifrågasätter om inte tillämpningsområdet bör utvidgas till att avse även andra djur än sådana som används vid tävlingar. Flera remissinstanser erinrar om svårigheterna att på ett adekvat sätt definiera begreppet dopning.

Skälen för mitt förslag: Frågor som rör tävling med djur och då framför allt hästtävlingar har den senaste tiden varit föremål för en intensiv debatt. Det är särskilt i anslutning till träning och tävling som hanteringen av djuren har ifrågasatts. Viss utrustning – eller brist i denna har också ansetts vara betänkligen från djurskyddssynpunkt.

Med hänsyn till de mycket stora ekonomiska intressen som kan vara förknippade med den aktuella tävlingsverksamheten är det enligt min mening viktigt att djurskyddsfrågorna ägnas särskild uppmärksamhet. De ekonomiska intressena kan medverka till att djuren ibland kan hamna på mellanhand. Det bör dock samtidigt också framhållas att mycket görs från hästsportens egna organisationer för att förbättra djurskyddet inom sporten. Bestämmelserna i den nya djurskyddslagen måste emellertid vara utformade så att de tillgodoser de krav som från djurskyddssynpunkt kan ställas på hanteringen av tävlingsdjuren så att inte dessa krav får stå tillbaka för de ekonomiska intressena. Jag återkommer till dessa frågor i specialmotiveringen.

Under senare år har framför allt åtgärder som syftar till att öka eller minska prestationsförmågan hos tävlingshästar, s. k. dopning, uppmärksamats. Sådana åtgärder är bl. a. att tillföra djuret läkemedel eller andra

ämnen som påverkar djuret under tävlingen. Även andra åtgärder eller ingrepp kan öka eller minska ett djurs prestationsförmåga, ändra dess temperament eller i anslutning till en tävling påverka en sjukdomsprocess. Sådana åtgärder eller ingrepp är exempelvis nervsnitt, akupunktur och ultraljudsbehandling. Då flera av de ifrågakommande ämnena och åtgärderna har en smärtlindrande effekt, sätts den skyddsmekanism som smärtförminnelsen utgör ur funktion. Under tävlingen kan då skadade och sjuka kroppsdelar överansträngas eller överbelastas. Efterverkningarna kan härigenom bli svåra och läkningsprocessen fördröjs. En annan effekt är de biverkningar som vissa dopningsmedel har och som kan vara av olika svårighetsgrad. Enligt lantbruksstyrelsens bedömning är, med hänsyn till de nyss relaterade effekterna på djur, dopning och liknande åtgärder att anse som ett allvarligt djurskyddsproblem. Styrelsen föreslår därför att ett uttryckligt förbud mot sådana åtgärder förs in i djurskyddslagen.

Hästsportorganisationerna har i sina reglementen infört skärpta regler i syfte att begränsa dopning. Utgångspunkten för reglementsändringarna har varit att värna om djurskydd och avelsurval, att skapa sportslig rättvisa, att bevara spelsäkerheten samt att behålla förtroendet för hästsporten gentemot allmänhet och myndigheter.

Jag vill gärna understryka att de ansträngningar som nu gjorts från hästsportorganisationerna är värdefulla. Jag utgår från att reglerna följs upp av sportens organisationer och att organisationerna avsätter tillräckliga resurser för kontroll.

Jag vill emellertid betona den särställning som djurskyddet från moralisk-etisk synpunkt intar i förhållande till övriga utgångspunkter för hästsportorganisationernas åtgärder. Dessa senare är huvudsakligen av sportslig och ekonomisk karaktär. Djurskyddets särställning motiverar enligt min mening att samhället får förbättrade möjligheter att ingripa mot otillåten påverkan av djur som används för tävlingsändamål. Jag delar sålunda lantbruksstyrelsens och remissinstansernas uppfattning att det i djurskyddslagen bör föras in bestämmelser med den innebörden att djur som tränas för och deltar i tävling på tävlingsbana inte får utsättas för dopning. Förbudet bör också gälla annan otillbörlig åtgärd som medför att djurets prestationsförmåga ökar eller minskar eller att dess temperament påverkas. Förutom tävlingar med hästar är det i huvudsak enbart hundkapplöpningar i vårt land som äger rum på tävlingsbana.

Förbudet i själva lagen måste med nödvändighet bli allmänt hållet. För att det skall kunna tillämpas i praktiken behövs en precisering av förbudets innebörd. En sådan bör ske genom verkställighetsföreskrifter vari närmare anges vilka åtgärder som är att anse som otillåten påverkan.

Frågan om användningen av spö vid tävlingar med hästar har vid flera tillfällen aktualiserats bl. a. i riksdagen (se senast JoU 1984/85:3). Något generellt förbud mot användning av spö inom hästsporten har inte förordats eftersom spöet i vissa situationer kan vara av betydelse för säkerheten då det gäller att snabbt korrigera djuret. Enligt min mening bör aga av djur inte tillåtas. En bestämmelse härom bör tas in i den nya djurskyddslagen. En viss användning av spö anser jag dock vara förenlig med ett sådant förbud. Jag återkommer till den frågan i specialmotiveringen.

Med hänsyn främst till den stora omfattning som tävlingsverksamheten med totalisatorspel har anser lantbruksstyrelsen att samhällets tillsyn över verksamheten bör förstärkas. Jag återkommer senare till denna fråga.

2.2.6 Användning av djur för vetenskapliga ändamål

Mitt förslag: Nuvarande ordning för tillståndsprövning och etisk prövning av användning av djur för vetenskapliga ändamål bibehålls i huvudsak oförändrad. Den etiska prövningen utsträcks dock till att omfatta alla djurförsök och inte bara mera ingripande sådana. Vid inrättningar där försöksdjur används skall det finnas en föreståndare för verksamheten.

Krav införs på att de som arbetar med djurförsök skall ha den utbildning som behövs. Vidare skall föreskrifter kunna meddelas om skyldighet för den som använder försöksdjur att lämna uppgifter om användningen.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran utredningens förslag i de delar de innebär att nuvarande prövningsordning bibehålls. Flertalet remissinstanser är också positiva till förslaget att alla försök i fortsättningen skall underkastas etisk prövning. Några instanser framhåller dock att om samtliga djurförsök skall omfattas av prövningsplikt måste de djurförsöksetiska nämnderna ges möjlighet att handlägga ärendena på sådant sätt att man undviker förseningar av försöken. Flera remissinstanser är emellertid negativa till förslaget i den här delen.

Skälen för mitt förslag:

Allmänt

Förutom att de allmänna reglerna i 1944 års lag gäller också försöksdjur så finns i lagen vissa bestämmelser som direkt reglerar användningen av sådana djur. Djur får således enligt 12 § inte användas för vetenskaplig forskning eller undervisning, sjukdomsdiagnos eller framställning av läkemedel eller annat därmed jämförligt ändamål utan att lantbruksstyrelsen har lämnat tillstånd. Kravet på tillstånd gäller endast sådana djurförsök som är förenade med operativt ingrepp, insprutning eller blodavtapning eller annars medför ångest eller annat lidande för djuret. Vid verksamheten får endast användas djur som har fötts upp för ändamålet. Sådan uppfödning fordrar tillstånd av lantbruksstyrelsen.

Med stöd av bemyndigande i 12 § har regeringen i förordningen (1979:286) om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m. föreskrivit att kravet på tillstånd till djurförsök inte skall gälla för högskolan eller sådant forskningsinstitut, laboratorium eller sjukhus, som drivs av staten, landstingskommunerna, kommunerna eller Svensk laboratorie-

tjänst. Vid sådan institution eller inrättning skall i stället finnas en föreståndare som ansvarar för verksamheten.

Nuvarande bestämmelser om etisk prövning i 1944 års lag infördes med verkan fr. o. m. den 1 juli 1979 (prop. 1978/79:13, JoU 5, rskr. 41). Bestämmelserna innebär att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om prövning från etisk synpunkt i fråga om sådan verksamhet som avses i 12 § första stycket, dvs. sådan verksamhet som enligt lagens bestämmelser fordrar tillstånd av lantbruksstyrelsen.

I enlighet med 1978 års riksdagsbeslut inrättades den 1 juli 1979 en etisk nämnd för djurförsök i varje högskoleregion. Vidare inrättades en central försöksdjursnämnd med uppgift bl. a. att vara ett samordnande och planerande organ inom försöksdjursverksamheten. Nämnden skall också verka för att minska försöksdjursanvändningen bl. a. genom stöd till alternativa och kompletterande metoder till djurförsök.

De djurförsöksetiska nämnderna har till uppgift att pröva användningen av försöksdjur. Vid prövningen skall enligt förordningen om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m. hänsyn tas till å ena sidan djurförsökets betydelse och å andra sidan lidandet för djuren. Nämnderna har enbart en rådgivande funktion.

Enligt föreskrifter som har meddelats av lantbruksstyrelsen i styrelsens kungörelse (LSFS 1982:29) med föreskrifter om de djurförsöksetiska nämnderna gäller som allmän regel att nämnden vid prövningen skall beakta såväl etiska (moraliska) aspekter som djurskyddssynpunkter. Nämnden bör bl. a. diskutera forskningsprojektets syfte, om problemet kan lösas på annat sätt och utan användning av försöksdjur eller med djur av annat slag, om försöket kan göras med en för försöksdjuret skonsammare metod och om försöket är ett onödigt upprepande av tidigare gjorda försök för samma ändamål. En försöksledare skall enligt kungörelsen innan ett försök påbörjas antingen anmäla försöket eller ansöka om etisk prövning. Anmälan skall göras för följande typer av försök

- försök som utförs på sövda djur som inte får vakna upp igen (s. k. akutförsök),
- avlivning av försöksdjur för uttagande av organ eller organdelar,
- beteendeförsök utan ingrepp eller användning av tvångsanordningar,
- ärftlighetsförsök,
- enkla utfodringsförsök för utprovning av olika foderstater,
- försök i övrigt som kan förmodas framkalla endast obetydlig smärta eller ångest.

För övriga försökstyper skall ansökan göras.

Att utnyttja djur för vetenskapliga ändamål innebär en konflikt mellan å ena sidan djurskyddskravet och å andra sidan det krav som humanitära och andra viktiga samhällsintressen ställer på kunskapen om oss själva och vår omvärld. Den medicinska och biologiska grundforskningen sträcker sig som utredningen också har anfört över vida områden där försöksdjur enligt en allmän uppfattning, vilken även jag delar, måste få användas och där djurexperiment inte kan ersättas med olika modelltester baserade på icke-djurförsök. Som exempel kan nämnas studier som syftar till ny baskunskap om centrala biologiska verknings- och funktionsprinciper. Hit hör

Däremot har ibland ifrågasatts användningen av djurförsök för att utprova olika produkter. Sådana undersökningar kan omfatta allt från läkemedel till mer eller mindre angelägna konsumtionsvaror. Många gånger styrs behovet av djurförsök inom det här området av myndighetsföreskrifter som innebär krav på djurbaserade tester för att t. ex. en produkt skall godkännas.

Enligt min mening är det viktigt att djurförsöken begränsas till att avse bara sådana fall då det är angeläget från allmän synpunkt att utföra försöket. Därvid måste bl. a. beaktas betydelsen av den kunskap som kan vinnas. Inte heller bör djurförsök få förekomma om likvärdig kunskap kan vinnas genom användning av alternativa metoder. Sådana alternativa metoder för att skaffa sig den önskade kunskapen finns delvis i dag och en snabb utvärdering av nya metoder kan förväntas. Jag utgår därvid från att de myndigheter som föreskriver djurförsök följer denna utvärdering och fortlöpande ser över sina krav.

Den centrala försöksdjursnämnden skall verka för att användningen av försöksdjur begränsas genom att främja utvecklingen av alternativa metoder.

Djurförsök vid tillverkning av kosmetiska produkter m. m.

I olika sammanhang har krav framförts om förbud för vissa djurförsök. Framför allt gäller detta djurförsök som avser kosmetika och andra produkter av mera perifert intresse. Frågan har senast behandlats i riksdagen hösten 1986 (JoU 1986/87:11, rskr. 110). Jordbruksutskottet hänvisade då till djurförsöksutredningens betänkande där frågan om ett sådant förbud övervägdes. Enligt utskottet bör regeringens bedömning och förslag i anledning av detta betänkande avvaktas.

I utredningens betänkande anförts att djurförsök för framställning av kosmetiska produkter, om med det menas skönhetsmedel i egentlig mening, inte förekommer i vårt land annat än i mycket begränsad omfattning. Vidare anför utredningen att det måste beaktas att gränsdragningen mellan kosmetika och hygienprodukter av högre nyttighetsgrad inte är klar. Som exempel pekas på tvål och tandkräm samt skyddskrämer som används inom viss industri. Sådana produkter bör enligt utredningen liksom vissa andra nödvändiga produkter i vår vardagsmiljö vara dokumenterat tillförlitliga från hälsosynpunkt. Mot den bakgrunden har utredningen inte funnit anledning att föreslå några åtgärder som skulle innebära att de nu aktuella försökstyperna skulle särbehandlas.

Frågan om djurförsök på det här området har samband med en annan fråga som också har varit föremål för riksdagens uppmärksamhet vid upprepade tillfällen nämligen frågan om en skyldighet att på kosmetika ange om produkten har testats på djur. Senast har denna fråga behandlats av jordbruksutskottet (JoU 1985/86:6) som därvid hänvisat till riksdagens beslut i anledning av lagutskottets (LU 1984/85:39) uttalande.

Lagutskottet har bl. a. anfört följande. Utskottet vill stryka under att det

självfallet är viktigt att kosmetiska preparat inte ger allergireaktioner eller andra skador. Preparaten behöver därför givetvis testas innan de börjar saluföras. Den vanligaste testmetoden i dag synes vara olika former av djurtest. Uppenbart går det inte att undvika att sådana tester ibland är plågsamma.

I sitt betänkande anför lagutskottet vidare att det här inte är fråga om produkter som har ett viktigt medicinskt intresse. Utskottet anser att det är angeläget att man söker få till stånd en begränsning av djurtesterna och en övergång till andra testmetoder. Ett verksamt medel härvidlag skulle enligt utskottets mening kunna vara införandet av obligatoriska uppgifter på varuförpackningarna om använda djurtester. Produkter som försetts med uppgifter om verkställda djurtester skulle kunna påverka producenterna att använda alternativa testmetoder. Sådana metoder finns också redan tillgängliga på marknaden. Frågan om utformandet av en innehållsdeklaration av önskat slag på kosmetika är emellertid komplicerad. Som konsumentverkets företrädare framhåller kan en sådan information lätt bli missvisande och ge konsumenten ett intryck av att ett användande av varan är helt riskfritt från allergisynpunkt, även om så inte skulle vara fallet. Enligt utskottets mening kan man inte heller bortse från att det ofta kan vara mycket svårt att konstatera huruvida en i produkten ingående ingrediens tidigare i något sammanhang testats på djur. Det är därför en uppenbar risk för att en på en varuförpackning angiven uppgift om att djurtest inte förekommit i själva verket inte är riktig. De nu angivna svårigheterna bör emellertid inte få leda till att man avstår från att söka få till stånd en information på kosmetikaförpackningar. Utskottet anser det därför angeläget att riksdagen nu gör ett klart uttalande om vikten av att en sådan varudeklaration kommer till stånd.

På förslag av lagutskottet har riksdagen givit regeringen till känna behovet av kraftfulla insatser från statsmakternas sida i syfte att få till stånd en ordning som innebär att på kosmetiska och hygieniska preparat anges om preparatet eller dess olika beståndsdelar testats på djur.

Med anledning av riksdagsbeslutet uppdrog regeringen åt socialstyrelsen att utreda frågan. Socialstyrelsen lämnade sitt förslag till regeringen den 13 mars 1986. Därefter har förslaget remissbehandlats.

Socialstyrelsen har lämnat förslag till föreskrifter som bl. a. innebär att djurtestade kosmetika vid försäljning skall vara märkta "testade i djurförsök". Med djurtestade kosmetika skall avses varor som tillverkaren har testat på djur och varor som innehåller ämnen som råvarutillverkaren har testat på djur. Enligt socialstyrelsen bör antingen märkningsskyldigheten åläggas med stöd av marknadsföringslagen eller märkningsbestämmelserna meddelas i en särskild lag.

Socialstyrelsens förslag avstyrks av en rad remissinstanser, bl. a. av kemikalieinspektionen, riksrevisionsverket och giftinformationscentralen. I yttrandena hänvisas främst till risken för en ökad användning av produkter vars skadliga effekter inte är kända.

Remisskritiken har sin grund i vissa förhållanden som redovisas i socialstyrelsens förslag. Enligt styrelsen är djurtester det viktigaste tillgängliga medlet när det gäller att utröna kemikaliers inneboende biologiska egen-

skaper. Såväl i Sverige som i andra länder finns för flera olika typer av kemikalieprodukter krav på djurtester innan produkterna får saluhållas eller användas i samhället. Vid en översiktlig genomgång av olika länders nationella regler och riktlinjer utarbetade av internationella organisationer framgår att praktiskt taget samtliga tester skall utföras på djur. Endast en alternativ testmetod synes ha godtagits från vetenskaplig synpunkt, nämligen testning av kemikaliers mutagenicitet i bakterier och cellkulturer. Det pågår forskning för att få fram alternativa metoder till toxikologiska tester. Enligt socialstyrelsen har dock denna forskning fram till i dag inte givit sådana resultat att sedvanliga djurtoxikologiska tester kan ersättas. Efter- som man i den nya lagen om kemiska produkter och dess förarbeten starkt betonar behovet av ökad kunskap om egenskaperna hos olika kemiska ämnen bör det också för svensk del krävas toxikologisk testning av kosmetiska och hygieniska produkter. Enligt socialstyrelsen utgörs dessa undersökningar huvudsakligen av djurtester då alternativa metoder inte finns tillgängliga för närvarande.

I sitt förslag framhåller socialstyrelsen vidare att ett ämne kan ha djurtestats av en råvaruleverantör eller i något annat sammanhang, exempelvis av en branschförening eller av ett oberoende forskningsinstitut. Sannolikt har samtliga ämnen som i dag förekommer i kosmetiska produkter någon gång i något sammanhang varit föremål för djurtest. Enligt socialstyrelsen kan man inte kräva av tillverkare och råvaruleverantörer att de skall utreda om ett ämne någon gång någonstans i världen varit föremål för djurtest. Märkningskravet föreslås därför begränsas till att gälla ämnen som testats av originaltillverkaren eller av råvarutillverkaren.

Jag gör för egen del följande bedömning. En skyldighet att på kosmetika- förpackningar redovisa om djurtest förekommit skulle enligt lagutskottet verksamt kunna bidra till en övergång till andra testmetoder. Detta motiv för märkningsskyldigheten har bärkraft endast under förutsättning att andra testmetoder finns tillgängliga. Så är emellertid i allmänhet inte fallet.

I avsaknad av alternativa testmetoder finns det i stället anledning att befara att märkningsskyldigheten får de negativa effekter som flera av remissinstanserna har pekat på. Det är i och för sig rimligt att som socialstyrelsen föreslagit begränsa märkningsskyldigheten till att gälla djurtester som förekommit hos tillverkarna av den slutliga produkten och dennes råvaruleverantörer. Begränsningen innebär emellertid uppenbara risker för att konsumenterna missleds. Detta särskilt med hänsyn till att sannolikt samtliga de ämnen som i dag ingår i kosmetiska produkter har djurtestats i något sammanhang. Det föreslagna märkningskravet kan i kombination med bristen på alternativa testmetoder få också en annan och än allvarligare konsekvens. Det kan komma att marknadsföras produkter som är otillräckligt undersökta av tillverkarna och därför skadliga för konsumenterna. Jag delar helt uppfattningen att skälen mot djurförsök är särskilt starka när det är fråga om att undersöka andra produkter än sådana som har medicinsk betydelse eller på annan grund kan sägas vara livsnödvändiga. Samtidigt är det enligt min mening inte försvarbart att undanta kosmetika från de undersökningskrav som gäller i fråga om kemiska produkter i övrigt. Enligt lagen om kemiska produkter är tillverkare och importörer skyldiga

att utreda i vad mån deras produkter kan vara skadliga för människor och miljö. Enligt socialstyrelsens förslag till föreskrifter till lagen om kemiska produkter krävs toxikologisk testning av kosmetiska och hygieniska produkter. Det blir huvudsakligen fråga om djurtester eftersom några andra metoder inte finns tillgängliga.

Bristen på alternativa testmetoder gör att jag anser att det inte nu går att införa ett förbud mot djurförsök på det här området. Jag kan inte heller förorda att det införs en skyldighet att genom särskild märkning ange om kosmetiska produkter har djurtestats. Jag vill emellertid betona att det är ytterst angeläget att alternativa testmetoder snarast utvecklas. Regeringen och läkemedelsindustriföreningen har sedan budgetåret 1984/85 vardera tillskjutit 1,5 milj. kr. för att gemensamt finansiera forskning för att främja utvecklingen av alternativa och kompletterande metoder till djurförsök. Visserligen skulle ett märkningskrav möjligen påskynda utvecklingen mot alternativa metoder. Jag förutsätter dock att detta syfte kommer att uppnås oberoende av eventuell märkning. Så snart nya metoder finns tillgängliga bör det inte längre accepteras att kosmetika testas på djur. Om sådana testmetoder inte utvecklas inom rimlig tid – eller befintliga metoder av detta slag inte används – bör ett totalförbud mot djurtest övervägas.

En annan fråga som har varit föremål för diskussion är den s. k. LD 50-metoden. Också den har behandlats i riksdagen hösten 1986. För läkemedel, bekämpningsmedel och vissa andra ämnen med hög toxicitet finns i Sverige liksom i många andra länder föreskrifter med krav på att toxiciteten testas innan ämnena tillåts komma ut på marknaden. Alltjämt används i Sverige liksom utomlands LD 50-metoden i detta syfte. Testet som vanligen utförs på råttor innebär att man tar reda på vid vilken dos 50 procent av försöksdjuren dör. Metoden, som är enkel men som kräver ett stort antal djur, har ifrågasatts från vetenskaplig synpunkt. Som utskottet konstaterade i sitt betänkande (JoU 1986/87:11) går utvecklingen mot en allt mindre användning av LD 50-metoden. Uppfattningen att metoden bör begränsas har vunnit allmän anslutning även internationellt. Riksdagens beslut (rskr. 110) med anledning av utskottets betänkande innebär att frågan om ett förbud mot metodens användning i Sverige borde övervägas i samband med arbetet med djurförsöksfrågorna inom regeringskansliet.

För riksdagens information vill jag med anledning härav anföra följande. Frågan om möjligheterna att införa ett sådant förbud och eventuella konsekvenser härav har inte närmare belysts av djurförsöksutredningen. Det har därför inte varit möjligt att nu ta ställning till frågan om ett förbud. Regeringen har i stället, på mitt förslag, givit centrala försöksdjursnämnden i uppdrag att utreda frågan.

Prövning av försöksdjursverksamhet m. m.

När det gäller prövning av försöksdjursverksamhet bör som utredningen har föreslagit nuvarande ordning kunna bibehållas i huvudsak oförändrad. Detta innebär bl. a. att tillstånd även i fortsättningen skall krävas för att få använda djur för försök som innebär lidande för djuret. Denna tillståndsplikt bör enligt min mening gälla generellt. Några skäl att som nu undanta

högskolor, sjukhus och liknande som drivs av det allmänna föreligger inte. Jag anser vidare att det vid alla inrättningar som har tillstånd till användning av försöksdjur skall finnas en föreståndare som ansvarar för verksamheten. Hittills har detta krav gällt endast för sådana inrättningar som har undantagits från tillståndsplikten. Frågan om tillstånd bör prövas av regeringen eller om regeringen bestämmer det lantbruksstyrelsen.

Jag vill i detta sammanhang också något beröra frågan om användning av försöksdjur inom undervisningen på grundskole- och gymnasienivå. Enligt uppgift förekommer sådan verksamhet, om än i mycket begränsad omfattning. Som framgår av vad jag tidigare har anfört är det enligt min mening viktigt att djurförsöken begränsas till att avse bara sådana fall då det är angeläget från allmän synpunkt att försöket utförs. Dit kan inte räknas undervisning på den aktuella nivån. Försök på djur som dödas för ändamålet och försök i övrigt som kan medföra något som helst lidande för djuren bör i fortsättningen inte få förekomma i sådan undervisning om försöken inte har ett direkt utbildningsändamål. Det bör framgå av kursplanerna om sådan användning skall få förekomma.

Även den etiska prövningen bör vara utformad i huvudsak på samma sätt som för närvarande. Kravet på prövning bör dock anges redan i lagtexten och i förhållande till 1944 års lag bör den utvidgningen göras att prövningen i princip skall omfatta all användning av försöksdjur och inte enbart mera ingripande djurförsök. Vissa undantag för enklare försök som utförs utan ingrepp och tvångsanordningar bör dock kunna göras. Det kan gälla t. ex. enkla utfodringsförsök med anknytning till animalieproduktionen. Föreskrifter om undantag bör kunna meddelas av regeringen eller av den myndighet regeringen bestämmer. Jag återkommer senare till regeringen med förslag till riksdagen om ansvarsfördelningen mellan lantbruksstyrelsen och centrala försöksdjursnämnden i frågor som rör djurförsök.

Att prövningen i huvudsak skall vara oförändrad innebär bl. a. att jag anser att prövningen även i fortsättningen bör göras av de etiska nämnderna och att nämndernas beslut på samma sätt som för närvarande bör vara rådgivande. Liksom utredningen anser jag att de etiska frågorna till sin karaktär är sådana att de bäst lämpar sig för en rådgivande och ej beslutande process. Framför allt därför att rådgivning torde leda till ett ökat samarbete mellan forskningen och nämnderna och bidra till att skapa ömsesidig förståelse mellan forskar- och djurskyddsintressen.

Som framgår av vad jag tidigare anfört indelas försöken för närvarande i två huvudgrupper, nämligen försök som endast behöver anmälas resp. försök som skall tas upp i ansökan.

Utredningen har föreslagit att denna indelning slopas och att samtliga försök prövas. Detta förslag har tillstyrkts av flertalet remissinstanser som yttrat sig i frågan. Några remissinstanser har dock framhållit att detta kan innebära en risk för ökade handläggningstider hos nämnderna.

Jag vill i den delen anföra följande. Liksom utredningen anser jag att det kan vara motiverat att anlägga etiska synpunkter också på sådana försök som i dag omfattas av enbart anmälningsplikt. Jag delar därför utredningens uppfattning att nuvarande indelning bör slopas och samtliga försök göras ansökningspliktiga. Samtidigt är det emellertid angeläget att hand-

läggningstiderna hos nämnderna inte ökar så att försöken avsevärt förse-
nas. Detta bör emellertid kunna motverkas genom att nämndernas verk-
samhet organiseras på ett effektivare sätt. Utredningen har lagt fram olika
förslag till en omorganisation av nämnderna. Jag återkommer senare till
regeringen med förslag till riksdagen i den delen.

Enligt gällande föreskrifter diskuteras i de etiska nämnderna främst
själva djurförsöket och dess utförande. Liksom utredningen anser jag att
också frågor om djurens vård och förvaring under försöket samt omedel-
bart före och efter detsamma bör tas med i bedömningen. Visserligen är
det tillsynsmyndigheternas uppgift att utöva tillsyn över djurens vård och
behandling också i samband med djurförsök. Jag anser emellertid att det är
angeläget att djurförsöket görs till föremål för en helhetsbedömning där
också dessa faktorer ingår. På grund av det samarbete som förekommer
mellan nämnderna och tillsynsmyndigheterna skall det enligt min mening
inte behöva leda till några kompetenskonflikter om nämnderna på detta
sätt utsträcker sin prövning.

Vidare anser jag att nämndens ställningstagande bör tidsbegränsas. Lik-
som hittills bör gälla att ett försök skall ha påbörjats inom en treårsperiod
men dessutom bör långvariga försök omprövas med jämna mellanrum.

Enligt min mening bör emellertid den närmare regleringen av den etiska
prövningen liksom för närvarande ske genom tillämpningsföreskrifter. De
frågor jag nu har berört kräver då inte riksdagens ställningstagande. Med
hänsyn till det intresse dessa frågor tilldrar sig har jag dock funnit anled-
ning att för riksdagen redovisa min inställning till utredningens förslag
också i dessa delar.

I tillämpningsföreskrifterna bör beaktas Sveriges åtaganden enligt euro-
parådskonventionen om skydd av ryggradsdjur som används för försöks-
och annat vetenskapligt ändamål. Konventionen, som undertecknats av
Sverige, trädde i kraft den 1 oktober 1986.

I konventionen anges bl. a. för vilka ändamål djurförsök får utföras.
Vissa krav på djurens vård och förvaring finns också liksom krav på
användning av alternativa metoder om möjligt. Valet av djurslag skall
enligt konventionen noggrant övervägas. Vidare uppställs krav på bedöv-
ning och liknande för att minska lidandet för djuret. Försök där djuret
tillfogas eller löper risk att tillfogas svår smärta som kan förväntas bli
långvarig skall särskilt anmälas och motiveras hos ansvarig myndighet
eller ges särskilt tillstånd av sådan myndighet. Vidare gäller att personer
som deltar i djurförsök m. m. skall ha lämplig utbildning.

Sverige får anses uppfylla sina åtaganden i dessa delar genom att utfor-
ma tillämpningsföreskrifterna för den etiska prövningen med beaktande av
konventionens krav och genom de bestämmelser i övrigt som föreslås i
djurskyddslagen.

Särskild uppmärksamhet bör dock enligt min mening ägnas kravet på
utbildning. Operativa ingrepp av någon betydelse bör enligt min mening
inte få utföras utan att veterinär eller annan med särskild utbildning och
erfarenhet på området anlitas. Även i övrigt är det emellertid viktigt att de
som arbetar med djurförsök har den utbildning som behövs. Kravet på
utbildning bör framgå redan i lagtexten. Närmare föreskrifter bör meddelas
av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I konventionen finns också krav på viss statistikföring. Enligt konventionen skall statistiken omfatta dels totala antalet djur och djurslag som används, dels antalet djur av olika kategorier som används för olika ändamål, såsom medicin, utbildning, skydd för människa och miljö samt i försök som är påbjudna i lag.

För att kunna tillgodose detta krav bör lagen innehålla ett bemyndigande för regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela föreskrifter om skyldighet för den som använder försöksdjur att lämna uppgifter om användningen.

Enligt 1944 års lag gäller som huvudregel att endast djur som fötts upp för ändamålet får användas i försöksverksamhet. Genom bestämmelsen hindras i princip att icke destinationsuppfödda djur används för djurförsök i Sverige. Däremot hindras inte att sådana djur exporteras för att användas till djurförsök i andra länder. Riksdagen har tagit upp även detta problem (JoU 1986/87:11, rskr. 110) och i ett uttalande förordat att regeringen i samband med den pågående översynen av djurskyddslagen skall lämna förslag till åtgärder för att förhindra eller kontrollera den export av sådana djur som förekommer till andra nordiska länder. Självfallet delar jag den uppfattning som kommit till uttryck i jordbruksutskottets betänkande, nämligen att det inte kan anses lämpligt att djur som inte har fötts upp som försöksdjur exporteras till andra länder för försöksändamål. För riksdagens information vill jag anmäla att jag ämnar föreslå regeringen att ta initiativ till överläggningar med regeringarna i de andra nordiska länderna för att förhindra sådan export.

2.2.7 Tillsynsorganisationen

Mitt förslag: Lantbruksstyrelsen skall utöva den centrala tillsynen och miljö- och hälsoskyddsnämnden den lokala tillsynen om inte regeringen meddelar föreskrifter om undantag härifrån. Tillsynen skall i övrigt utövas av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Avgift skall kunna tas ut för tillsynen.

Lantbruksstyrelsens förslag: Lantbruksstyrelsen har föreslagit att styrelsen skall utöva den centrala tillsynen, länsstyrelsen tillsynen inom länet och miljö- och hälsoskyddsnämnden den omedelbara tillsynen inom kommunen. Miljö- och hälsoskyddsnämnden skall ensam eller gemensamt med miljö- och hälsoskyddsnämnden i angränsande kommun eller kommuner ha en djurskyddsinspektör anställd. Vid tillsynen skall även distrikts- och besiktningsveterinärer medverka enligt vad som är särskilt föreskrivet.

Lantbruksstyrelsen har vidare föreslagit att tillsynen vid offentlig tävling med djur på tävlingsbana med totalisatorspel samt vid träning för sådan verksamhet skall utövas direkt av lantbruksstyrelsen.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser framför synpunkter på förslaget att miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall anställa särskilda djur-

skyddsinspektörer. Flera länsstyrelser tillstyrker förslaget medan socialstyrelsen och svenska kommunförbundet avstyrker. Kommunförbundet anför vidare att länsstyrelsens tillsynsuppgifter bör förtydligas. Kammarrätten i Sundsvall och Sveriges veterinärförbund understryker att lantbruksstyrelsen även fortsättningsvis bör ha möjligheter att meddela råd och anvisningar till ledning för övriga tillsynsmyndigheter. Länsstyrelsen i Malmöhus län, Svenska djurskyddsföreningen och Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund anser att även andra veterinärer än distrikts- och besiktningsveterinärer bör medverka i tillsynsarbetet.

Skälen för mitt förslag: Enligt 1944 års lag skall miljö- och hälsoskyddsnämnden utöva tillsynen över djurens vård och behandling. Nämnden skall utse en eller vid behov flera tillsyningsmän. Vid tillsynen skall distrikts- eller stadsveterinären medverka. Länsstyrelsen skall se till att nämnden, tillsyningsmännen och veterinärerna fullgör sina åligganden. Lantbruksstyrelsen har ansvaret för den centrala tillsynen.

För att få en fungerande djurskyddslag är det viktigt att också ha en fungerande tillsyn. Åtskillig kritik har riktats mot den tillsyn som sker för närvarande. Det har gjorts gällande bl. a. bristande resurser och bristande kompetens framför allt hos miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Tillsynen över djurskyddslagstiftningen har också blivit alltmer komplicerad på grund av att utvecklingen inom animalieproduktionen har gått mot allt större enheter med specialiserad uppfödning. Det är uppenbart på det sättet att den lokala tillsynen många gånger är otillräcklig. Jag ser det därför som en angelägen uppgift att med olika medel stärka denna.

Den centrala tillsynen över djurskyddslagen bör också i fortsättningen åvila lantbruksstyrelsen. I lantbruksstyrelsens tillsynsansvar bör ingå att utfärda allmänna råd beträffande tillsynsarbetet i övrigt, att samordna tillsynsmyndigheternas verksamhet samt att arbeta för att en enhetlig praxis utbildas vid tillämpningen av tillsynsbestämmelserna. Även miljö- och hälsoskyddsnämnden inom varje kommun bör ingå bland tillsynsmyndigheterna och hantera frågor som rör den omedelbara tillsynen. Det bör dock, vilket jag strax återkommer till, vara möjligt för regeringen att föreskriva att den omedelbara tillsynen skall utövas på annat sätt.

Djurskyddet är en naturlig del av miljö- och hälsoskyddsnämndernas arbetsuppgifter och jag ställer mig därför tveksam till att – som lantbruksstyrelsen föreslagit – i lag ange att det skall finnas särskilda befattningshavare för djurskyddsfrågorna. Fråga är om det inte bör ankomma på varje kommun att själv efter en bedömning av de lokala förutsättningarna och behoven ordna tillsynen och skapa en organisation som kan anpassas till ett växlande tillsynsbehov. Samtidigt är det viktigt att djurskyddstillsynen förstärks. Innan jag tar slutlig ställning till lämpligaste sättet att göra detta bör också andra möjligheter undersökas. Jag anser därför att lantbruksstyrelsen bör ges i uppdrag att ytterligare utreda frågan.

Jag vill dock redan nu peka på en möjlighet till förstärkning av tillsynen som kommunerna bör kunna pröva i ökad omfattning, nämligen att ordna djurskyddstillsynen genom mellankommunal samverkan. Det bör också framhållas att de miljö- och hälsoskyddsnämnder som saknar egen veterinär sakkunskap bör kunna anlita distriktsveterinärerna för besiktningar och inspektioner.

Jag vill också erinra om den skyldighet som föreligger för distriktsveterinärerna att se till att föreskrifter rörande djurskyddet efterlevs. Finner en distriktsveterinär anledning att anmärka på någon djurhållning varöver miljö- och hälsoskyddsnämnden har tillsynsansvar och sker inte rättelse, skall han anmäla detta till nämnden. På grund av delvis ändrade arbetsuppgifter för distriktsveterinärerna bör man i framtiden kunna räkna med ett ökat stöd från dem i djurskyddsarbetet. Från distriktsveterinärerna har också uttalats stort intresse för att i framtiden kunna delta i arbetet i ökad omfattning.

Besiktningssveterinärerna vid kontrollslakterierna har också en viktig funktion i djurskyddstillsynen. De har skyldighet att till miljö- och hälsoskyddsnämnden anmäla eventuella missförhållanden vad gäller djurskyddet inom slakterierna som trots tillsägelse inte åtgärdats. Besiktningssveterinärerna skall övervaka djurtransporter samt vård och behandling av djur i samband med slakt. Besiktningssveterinärernas anmälningsskyldighet innefattar även missförhållanden med avseende på djurskyddet som orsakas av omständigheter utanför slakteriets område. I samband med slakt kan sålunda en eventuell vanvård av djur upptäckas i de besättningar som levererar slaktdjur. Genom besiktningssveterinärernas rapportering till miljö- och hälsoskyddsnämnden kan därefter behövliga åtgärder vidtas.

Fråga har också uppkommit om inte en motsvarande skyldighet att delta i djurskyddsarbetet bör föreskrivas för alla veterinärer, dvs. också för sådana som inte tillhör distrikts- eller besiktningssveterinärorganisationerna. Lantbruksstyrelsen har i en särskild framställning begärt en sådan ändring i förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion. Enligt vad som inhämtats ställer sig Sveriges veterinärförbund positivt till förslaget. Ärendet är för närvarande föremål för remissbehandling och jag har för avsikt att senare återkomma till regeringen med förslag till beslut. Jag vill emellertid redan nu framhålla att jag anser att förslaget om det kan genomföras bör kunna leda till en förstärkning av tillsynen över djurskyddet.

Vad gäller tillsynen vid offentlig tävling med djur på permanent tävlingsbana med totalisatorspel har lantbruksstyrelsen föreslagit att den skall utövas direkt av styrelsen och inte av miljö- och hälsoskyddsnämnden. Jag delar lantbruksstyrelsens uppfattning att det kan finnas skäl för att den direkta tillsynen i sådana fall skall åvila någon annan myndighet än miljö- och hälsoskyddsnämnden. Detta kan gälla också vid annan tillsyn som ställer krav på speciella kunskaper eller av praktiska skäl är svårgenomförbar, t. ex. tillsynen av offentlig förevisning av djur på cirkus eller i djurparker. Frågan hur tillsynen skall ordnas i dessa fall är emellertid beroende av hur tillsynen i övrigt är uppdelad mellan myndigheterna. Jag anser därför att även denna fråga bör omfattas av lantbruksstyrelsens utredningsuppdrag.

Lantbruksstyrelsen bör bedriva utredningsarbetet skyndsamt. I avvaktan på det arbetet anser jag att den nuvarande uppdelningen av tillsynsfunktionerna på regional och lokal nivå bör behållas. Den regionala tillsynen utövas då av länsstyrelsen och den lokala av miljö- och hälsoskyddsnämnden. Jag anser dock att det bör ankomma på regeringen att besluta vilka myndigheter som skall utöva den regionala tillsynen.

För tillsyn enligt djurskyddslagen bör det vara möjligt att ta ut avgift. Ett sådant bemyndigande bör tas in i den nya lagen även om frågan om avgift inte torde aktualiseras förrän det finns ett förslag från lantbruksstyrelsen om förstärkning av tillsynen. Innan ett sådant förslag föreligger är det inte heller möjligt att ange närmare riktlinjer för hur ett eventuellt avgiftssystem skall vara utformat. Avsikten är emellertid inte att avgiftsbelägga tillsyn annat än då denna ställer särskilda krav på sakkunskap eller det annars finns särskilda skäl.

Införs förprövningsskyldighet för ny teknik bör det också vara möjligt att ta ut avgift i sådana ärenden. Bemyndigandet bör omfatta även sådana avgifter.

I samband med att jag berör kostnaderna för prövning av ny teknik vill jag också framhålla att staten svarar för en stor del av dessa kostnader genom att satsa medel på forskning för att utveckla nya djurhållningssystem.

2.2.8 Omhändertagande av djur

Mitt förslag: Länsstyrelsen får förordna att ett djur som utsätts för onödigt lidande skall omhändertas om inte rättelse sker efter tillsägelse av tillsynsmyndigheten. Detsamma gäller om vissa förelägganden och förbud inte följs. Djuret skall omhändertas genom polisens försorg. I ett beslut om omhändertagande skall det anges hur man skall förfara med djuret.

I vissa fall får länsstyrelsen, en tillsynsmyndighet eller polismyndigheten förordna att ett djur omedelbart skall omhändertas.

Lantbruksstyrelsens förslag: Överensstämmer till innehållet i huvudsak med mitt förslag.

Remissinstanserna: Rikspolisstyrelsen anser att biträde av polismyndighet endast skall kunna påkallas då en beslutad åtgärd inte kan genomföras utan att polisens särskilda tvångsbefogenheter utnyttjas samt att miljö- och hälso- och skyddsnämnd och kronofogdemyndighet bör verkställa omhändertagande och försäljning av djur. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att förutsättningarna för ett omhändertagande bör överensstämma med de objektiva rekvisit som gäller för djurplågeri enligt brottsbalken. Kammarrätten i Sundsvall anser att polismyndigheten även fortsättningsvis bör ha möjlighet att ge tillsägelse med samma rättsverkan som tillsägelse av en tillsynsmyndighet. Svenska kommunförbundet anser att miljö- och hälso- och skyddsnämnden bör ges de befogenheter som enligt förslaget ankommer på länsstyrelsen medan länsstyrelsen i Stockholms län är av motsatt uppfattning. Länsstyrelsen i Östergötlands län framhåller bl. a. att det bör finnas möjligheter att i vissa fall ingripa redan innan ett djur utsätts för lidande, t. ex. då djur blir övergivna. Svenska djurskyddsföreningen och Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök anser att ordet "otillbör-

ligt" bör utgå ur lagtexten. Länsstyrelsen i Malmöhus län erinrar om de problem som uppstår när en djurägare plötsligt för obestämd tid är satt ur stånd att utfodra och sköta sina djur.

Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget om förfarandet med ett omhändertaget djur utan erinran. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att ett beslut om försäljning eller avlivning endast i undantagsfall bör få verkställas innan besvärinstanserna haft möjlighet att inhibera verkställigheten. Länsstyrelsen i Malmöhus län anför liknande synpunkter.

Skälen för mitt förslag: Enligt 1944 års lag gäller att omhändertagande av djur kan ske efter beslut av länsstyrelsen om djuret genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt otillbörligt utsatts för lidande. Omhändertagandet förutsätter att rättelse inte sker på tillsägelse av polismyndigheten, miljö- och hälsoskyddsnämnden eller länsstyrelsen. Detsamma gäller om en djurägare efter ett beslut om förbud att handha djur inte iakttar ett föreläggande att avhända sig djuret. När någon bryter mot ett förbud att anskaffa djur eller ett förbud att hålla djur i visst förvaringsrum eller i visst utrymme kan omhändertagande också ske. Omhändertagandet skall ske genom polismyndighetens försorg.

Djur kan vidare omhändertas omedelbart genom polisens försorg i avvaktan på länsstyrelsens beslut.

Enligt min mening är det angeläget att tillsynsmyndigheterna har vissa möjligheter att omhänderta djur när detta är befogat från djurskyddssynpunkt.

Nuvarande bestämmelser om rätt för länsstyrelsen att i sådana fall besluta om omhändertagande bör i huvudsak oförändrade överföras till den nya lagen. Tillsägelse om rättelse skall dock kunna göras enbart av en tillsynsmyndighet och inte som nu också av polismyndigheten. Tillsägelsen får nämligen anses utgöra en del av tillsynen. Jag anser inte att man behöver uppställa några särskilda krav på formen för en tillsägelse. Många gånger torde tillsägelsen kunna ske helt formlost. Finns det anledning att tro att den inte kommer att efterlevas och att det därför kan bli aktuellt med beslut om omhändertagande kan det däremot vara lämpligt att tillsägelsen sker genom överlämnande av någon form av skriftlig handling.

Enligt 1944 års lag gäller, som framgår av vad jag nyss anförde, att omhändertagande kan ske om ett djur genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat otillbörligt sätt är utsatt för lidande. Utformningen av stadgandet anknyter såvitt avser de objektiva rekvisiten för omhändertagande till brottsbeskrivningen av djurplågeri i 16 kap. 13 § brottsbalken. Den exemplifiering som lagtexten nu innehåller av olika åtgärder som kan medföra lidande för djuren nämligen misshandel, överansträngning och vanvård anser jag bör kunna utgå ur den nya djurskyddslagen. Därigenom blir det enligt min mening tydligare att alla åtgärder som innebär att djur otillbörligt utsatts för lidande kan medföra omhändertagande. I förhållande till straffstadgandet för djurplågeri bör vidare liksom hittills gälla att djurskyddslagen inte bör uppställa några krav på subjektivt rekvisit för beslut om omhändertagande. Även i de fall då det inte beror på uppsåt eller grov oaktsamhet att djur har utsatts för lidande bör således omhändertagande kunna ske.

Polismyndigheten är enligt min mening bäst skickad att genomföra den omedelbara verkställigheten. Beslut om tvångsomhändertagande bör där-
emot fattas av länsstyrelsen, som är den myndighet som har tillgång till
erforderlig juridisk och veterinärmedicinsk kompetens och dessutom har
möjlighet att skapa en enhetlig och konsekvent praxis i dessa frågor som
ofta är mycket svårbedömbara. Detta överensstämmer med vad som gäller
för närvarande.

Inom det s.k. frikommunförsöket pågår viss försöksverksamhet med
kommunal beslutanderätt i de nu aktuella fallen. Försöksverksamheten
pågår till utgången av år 1988. Resultatet av den utvärdering som skall följa
på försöket får visa om det finns anledning att, trots fördelarna med den
nuvarande ordningen, överväga om även miljö- och hälsoskyddsnämnder-
na bör ges befogenhet att besluta om tvångsomhändertagande. Möjligheten
att uppnå en snabbare handläggning bör därvid tillmätas betydelse.

I vissa fall kan omständigheterna vara sådana att ett omedelbart omhän-
dertagande bör kunna ske. Förefaller det utsiktslöst att få en rättelse till
stånd bör enligt min mening djurets lidande inte förlängas enbart av formel-
la skäl. Så kan vara fallet när ett djur är högradigt vanvårdat eller skadat
genom misshandel eller när ägaren eller vårdaren bedöms på grund av
kroppslig eller mental sjukdom, narkomani eller alkoholism inte kunna på
ett från djurskyddssynpunkt godtagbart sätt ta hand om och vårda djuret.
Ett omedelbart omhändertagande bör också kunna ske när ägaren eller
vårdaren är okänd och således inte kan nås för tillsägelse, när djuret är
övergivet och ägaren eller vårdaren medvetet håller sig undan eller när det
i övrigt bedöms oundgängligen nödvändigt från djurskyddssynpunkt. I
sådana situationer som jag nu har redogjort för bör ett djur som är utsatt
för lidande kunna omhändertas utan att tillsägelse om rättelse dessförinnan
har skett.

Jag vill i det här sammanhanget påpeka att jag anser att redan det
förhållandet att ett djur har övergivits eller av annan anledning kommer att
lämnas utan tillsyn under en längre tid innebär att djuret är utsatt för
lidande. Det kan t. ex. vara fallet när ägaren eller vårdaren på grund av
sjukdom, frihetsberövande eller andra orsaker för en obestämd tid förlorar
de fysiska möjligheterna att sköta sina djur. I sådant fall skall man inte
behöva avvakta några mera påtagliga tecken på att djuret lider innan
ingripande kan ske.

Under senare år har genom tillsynsmyndigheter, djurskyddsorganisa-
tioner och allmänheten avslöjats flera fall av misshandel och vanvård av
djur som innehas av personer som missbrukar alkohol eller narkotika. I
syfte att komma tillrätta med dessa problem har från olika håll krävts
skärpt lagstiftning som bl. a. innebär förbud för missbrukare att inneha
djur.

Lantbruksstyrelsen har utrett denna fråga och inhämtat synpunkter från
länsstyrelser, socialförvaltningar och hälsovårdsförvaltningar. Myndighe-
terna redovisar olika uppfattningar om såväl problemets storlek som hur
problemet skall lösas.

För egen del får jag framhålla följande. Bestämmelserna i djurskydds-
lagen ger möjligheter för tillsynsmyndigheterna att ingripa också vid miss-

brukares djurinnehav om djuret inte sköts på ett tillfredsställande sätt. Några särskilda regler i det hänseendet anser jag således inte nödvändiga. Det är emellertid angeläget med ett snabbt handlägningsförfarande i ärenden där djur vanvårdas. I det sammanhanget bör den av mig föreslagna möjligheten till omedelbart omhändertagande kunna innebära en viss förbättring.

Liksom enligt 1944 års lag bör myndigheterna också i vissa fall kunna ingripa med omhändertagande oberoende av om djuret är utsatt för lidande. Dels bör detta gälla då någon inte rättar sig efter ett förbud att handha djur, inte avhänder sig djur trots beslut om sådan skyldighet eller anskaffar djur trots förbud. I 1944 års lag omfattar inte möjligheten till omhändertagande det fallet att djuren handhas av någon i strid mot ett förbud. Bakgrunden härtill är enligt vad som uttalades av departementschefen i prop. 1968:170 s. 24 följande. En anställd djurskötare eller annan person, som har hand om någon annans djur, kan vara förbjuden att handha djur och då bör något omhändertagande av djuren inte kunna ske enbart av den anledningen.

Jag vill för egen del anföra. Enligt allmänna rättsgrundsatser skall inte mera ingripande tvångsåtgärder tillgripas än som är nödvändigt. I ett fall som det nämnda innebär det enligt min mening att ägaren, om han inte kände till förbudet, bör föreläggas att se till att djurens vård inte handhas av den mot vilken förbudet riktats. Kände ägaren till förbudet kan fallet enligt min mening jämföras med att ägaren själv har anskaffat djur i strid mot ett förbud och det därför kan finnas skäl att omhänderta djuren.

Även i övrigt bör djur kunna tas om hand då någon inte rättar sig efter ett föreläggande. Enligt 1944 års lag kan sådant omhändertagande bara ske då föreläggandet avsett förbud att hålla djur i ett visst förvaringsrum eller i ett visst utrymme. Enligt min mening saknas det skäl för en sådan begränsning. Jag anser att möjligheten till omhändertagande bör omfatta alla fall då ett föreläggande som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt har åsidosatts.

Ett särskilt problem som jag vill beröra i det här sammanhanget utgör omhändertagandet av större husdjursbesättningar. För närvarande överförs dessa ofta till slaktdjursstallar i avvaktan på beslut om det vidare förfarandet. Denna ordning har visat sig medföra vissa praktiska problem. En tänkbar lösning är att i större utsträckning än som sker för närvarande undvika att flytta djuren och i stället sköta djuren på platsen genom tillsynsmyndighetens försorg. Det bör därvid prövas att ordna skötseln inom ramen för befintligt avbytarsystem.

Bestämmelser om förfarandet efter omhändertagande finns för närvarande i 18 § djurskyddslagen och i kungörelsen (1968:736) om omhändertagande av djur, m. m.

Erfarenheterna från tillämpningen av nu gällande bestämmelser visar att förfarandet efter omhändertagande är alltför komplicerat och i vissa fall tar onödigt lång tid i anspråk. För närvarande åvilar det polismyndigheten att tillkalla en veterinär och föranstalta om värdering. Då polismyndigheten inte har någon veterinär sakkunskap knuten till sig har detta i många fall orsakat en fördröjning av ärendets handläggning. En förlängning av hand-

läggningstiden kan vara otillfredsställande från djurskyddssynpunkt och leda till avsevärt ökade kostnader, som i de flesta fall drabbar statsverket.

Jag föreslår därför att länsstyrelsen, som genom länsveterinären förfogar över veterinärmedicinsk expertis, redan i beslutet om omhändertagande skall fastställa hur det skall förfaras med det omhändertagna djuret. Länsstyrelsens utredning skall även omfatta undersökning av djuret och i regel också värdering av detta. Värdering av animalieproduktionens djur behöver dock endast ske i de fall djuren inte sänds till ett slakteri för nedslaktning eller till livdjursförmedling. Är det uppenbart att djuret saknar värde bör värdering även i övrigt kunna underlåtas. Sedan alla fakta i ärendet föreligger, skall länsstyrelsen avgöra om djuret skall säljas eller avlivas.

Ett omhändertaget djur skall enligt min mening säljas eller avlivas. Något omhändertagande tills vidare bör inte ske. Är ett omhändertaget djur i sådant skick att det bör avlivas bör detta ske snarast möjligt. I annat fall måste ett tillfälligt omhändertagande ske till dess försäljning kommer till stånd.

Liksom hittills bör det ankomma på polismyndigheten att verkställa beslutet.

Beslut om omhändertagande samt om försäljning eller avlivande bör gälla med omedelbar verkan, om inte annat förordnas med hänsyn till särskilda omständigheter i det enskilda fallet.

Jag anser vidare att den nya lagen liksom 1944 års lag bör innehålla en bestämmelse att ägaren inte utan särskilt tillstånd får förfoga över ett omhändertaget djur. Jag anser dock att sådant tillstånd bör lämnas av länsstyrelsen och inte som nu av polismyndigheten. Genom förfogandeförbudet kan uppenbara skenöverlåtelser förhindras. Ägaren kan också genom en sådan bestämmelse förhindras att träffa avtal om överlåtelse som får till följd att det allmänna förlorar sin möjlighet att gottgöra sig för de kostnader som omhändertagandet föranlett.

De ytterligare bestämmelser som kan behövas beträffande omhändertagna djur bör utfärdas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av lantbruksstyrelsen. Bestämmelserna kan avse förvaring, värdering, försäljning eller avlivning av omhändertagna djur. Kostnader som uppkommer med anledning av ett omhändertagande bör liksom för närvarande förskötteras av allmänna medel. Kostnaderna bör återbetalas av den mot vilken åtgären har riktats om det inte finns särskilda skäl. Skall kostnaden betalas av ägaren och djuret har sålts bör kostnaden få tas ut ur köpeskillingen. I den mån den betalningsskyldige inte godvilligt betalar kostnad som inte har kunnat tas ut ur köpeskillingen får talan väckas mot honom vid allmän domstol.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till

1. djurskyddslag,
2. lag om ändring i lagen (1953:459) om tillsyn över hundar och katter,

3. lag om ändring i lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd. Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 7*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till djurskyddslag

Lagens tillämpningsområde

1 §

Denna lag avser vård och behandling av husdjur. Den avser också andra djur om de hålls i fångenskap.

I denna inledande paragraf anges lagens tillämpningsområde. Paragrafen motsvarar med vissa redaktionella ändringar 1 § i 1944 års lag.

Liksom 1944 års lag omfattar den nya lagen enbart djur som människan på ett eller annat sätt har i sin vård. På vilda, fritt levande djur är lagen inte tillämplig. Förhållandena för dessa djur ligger som regel utanför ett direkt mänskligt inflytande och de bör därför inte omfattas av en lagstiftning som den förevarande.

Liksom i 1944 års lag görs i den nya lagen inte någon skillnad mellan högre och lägre stående djur. Frågan om en sådan skillnad borde göras berördes redan i förarbetena till 1944 års lag. Departementschefen ansåg då (prop. 1944:43 s. 27) att detta inte var nödvändigt. Enligt departementschefen låg det i sakens natur att lagens bestämmelser i allmänhet kunde vinna tillämpning bara på högre stående djur.

Jag instämmer i denna bedömning. Såvitt känt har den hittillsvarande ordningen inte inneburit några praktiska svårigheter. Inte heller i övrigt har några skäl anförts för att begränsa lagens tillämpningsområde till enbart vissa högre stående djur. Någon ändring i förhållande till 1944 års lag i det angivna hänseendet bör därför enligt min mening inte göras.

Inte heller i övrigt anser jag att det finns skäl att göra någon saklig ändring av tillämpningsområdet. Husdjur bör således omfattas av lagen även om de inte hålls i fångenskap. Genom en redaktionell ändring har paragrafen förtydligats så att det klarare än i 1944 års lag framgår att kravet på fångenskap enbart omfattar andra djur än husdjur.

Mot att använda samma avgränsning för lagens tillämplighet som i 1944 års lag kan anföras att husdjur inte är något väl definierat och klart avgränsat begrepp. Beteckningen husdjur används emellertid allmänt och förekommer i lagstiftning redan före 1944 års djurskyddslag. Till husdjuren torde närmast räknas sådana djur som ständigt lever under människans vård och av människan används för bestämda ändamål. Som exempel på husdjur kan nämnas sällskapsdjur som hund och katt, djur som används i jordbruket för bl. a. produktion av kött och mjölk samt ren. Att närmare definiera begreppet torde knappast vara möjligt. Mot bakgrund av att husdjur har använts som benämning i lagstiftningen under lång tid utan att det vållat några tolkningsproblem anser jag emellertid att det inte finns skäl

att hysa några betänkligheter mot att använda beteckningen även i den nya lagen.

En remissinstans har efterlyst en närmare definition av begreppet fångenskap. Att exakt ange vilken grad av frihetsberövande som skall föreligga för att kravet på fångenskap skall anses uppfyllt är emellertid knappast möjligt. Jag anser att det liksom hittills bör överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra när kravet på fångenskap skall anses uppfyllt. Frågan har i ett fall varit föremål för prövning i regeringsrätten (RÅ 1977: 110). Fallet rörde en fastighetsägare som hade inhägnat ett större område, ca 20 hektar, av sin mark. Inom området fanns älgar. Regeringsrätten ansåg i det fallet, med hänsyn till det inhägnade områdets storlek ställd i relation till älgarnas behov av skogsmark, att älgarna hölls i fångenskap. Avgörandet innebär att begreppet fångenskap givits en innebörd som medför att djur också i mycket stora vilthägn omfattas av djurskyddslagen. Jag anser att lagen även i fortsättningen bör ges den tillämpningen. Att inhägna djur på ett sätt som påverkar deras livsbetingelser måste enligt min mening också innebära att ett ansvar uppkommer som omfattar de inhägnade djuren.

Grundläggande bestämmelser om hur djur skall hållas och skötas

2 §

Djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 § första stycket i 1944 års lag. I förhållande till 1944 års lag har dock det tillägget gjorts att djur skall skyddas också mot sjukdom.

Paragrafen innehåller den grundläggande principen för djurskyddet, nämligen att djur skall behandlas väl och att de skall skyddas mot lidande och sjukdom. Flera av paragraferna i det följande kan sägas utgöra preciseringar av stadgandet i förevarande paragraf. Genom att nämna sjukdom vid sidan om lidande förstärks djurskyddet dels genom att kravet på friska djur betonas, dels genom att det inte blir tillåtet att utsätta djur för sjukdom oavsett om sjukdomen medför lidande för djuret.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit att det skall krävas att djur skyddas inte bara mot lidande utan också mot smärta och ångest.

För egen del vill jag anföra följande. Jag delar den uppfattning, som lantbruksstyrelsens förslag ger uttryck för, nämligen att djur skall skyddas inte bara mot fysiskt utan också mot psykiskt lidande. Det senare är enligt min mening inte minst viktigt. Något förtydligande av lagtexten i det avseendet anser jag emellertid inte nödvändigt. När det i paragrafen anges att djur skall skyddas mot lidande innefattar detta också psykiskt lidande, dvs. även ångest.

Enligt 1944 års lag gäller att djur "såvitt möjligt" skall skyddas mot lidande.

Att djur bara såvitt möjligt skall skyddas mot lidande anser jag vara alltför vagt. Enligt min mening bör huvudregeln vara att djur alltid skall åtnjuta sådant skydd. I vissa fall är det dock oundvikligt att djur åsamkas ett visst lidande. Detta gäller t. ex. vid diagnostik och terapi av sjuka djur

och vid användning av försöksdjur. Endast i sådana och liknande fall bör emellertid kravet på skydd mot lidande enligt min mening få stå tillbaka. Detta anser jag i lagtexten bör kunna uttryckas så att djur skall skyddas mot onödigt lidande.

3 §

Djur skall ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn.

Stall och andra förvaringsutrymmen för djur skall ge djuren tillräckligt utrymme och skydd samt hållas rena.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om

1. stall och andra förvaringsutrymmen för djur,
2. skyldighet att låta förpröva sådana utrymmen, och
3. skyldighet att låta förpröva ny teknik inom djurhållningen.

Paragrafens första stycke motsvaras, med viss redaktionell ändring, delvis av 2 § tredje stycket i 1944 års lag.

Andra och tredje styckena motsvaras, även här med vissa redaktionella ändringar, delvis av 2 § andra stycket i 1944 års lag.

Paragrafen innehåller bl. a. vissa grundläggande krav på foder, vatten, tillsyn och hygien (renhållning).

I första stycket stadgas att djur skall förses med foder och vatten. Bestämmelsen innebär ett krav på att fodret skall ges i tillräcklig mängd och vara allsidigt sammansatt så att djuret får den näring det behöver. Kravet torde i princip innebära ett förbud mot sådan gödkalvuppfödning som består i att kalven utfodras endast med mjölk och inte med grovfoder. Den eftersträlvade ljusa färgen på köttet uppkommer då till följd av blodbrist hos kalven på grund av att den inte får en allsidigt sammansatt kost. Därmed får den inte heller tillräckligt med foder enligt vad som föreskrivs i förevarande paragraf.

Några fordringar på kvaliteten på fodret uppställs inte i paragrafen. För djur i produktionen och för vissa sällskapsdjur, nämligen hund och katt, har frågan om fodrets beskaffenhet reglerats i särskild ordning i lagen (1985:295) om foder. Bestämmelserna i foderlagen innebär bl. a. att foder inte får ha en sådan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt att det kan antas att det är skadligt eller otjänligt för djuret. Det kan t. ex. vara fråga om att fodret innehåller gifter, föroreningar eller andra skadliga ämnen i sådan mängd att det finns uppenbar risk för sjukdom hos djuret om det används som djurföda. Med foder avses enligt 1 § foderlagen också vatten. För de djur som omfattas av djurskyddslagen men inte av foderlagen saknas det följaktligen uttryckliga bestämmelser om kvaliteten på foder. Detta medför dock inte att frågan blir helt oreglerad. Redan det allmänna stadgandet i 2 § att djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom innebär nämligen enligt min mening att krav kan ställas också på att fodret har en från djurskyddssynpunkt godtagbar kvalitet.

I första stycket stadgas vidare att djur skall ges tillräcklig tillsyn. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i 1944 års lag. Jag anser emellertid att detta är ett viktigt krav som särskilt bör framhållas i lagtexten. Med jämna

mellanrum förekommer rapporter om djur som utsatts för vanvård bl. a. därför att de lämnats utan tillsyn. Detta kan enligt min mening inte accepteras. Den som har djur i sin vård måste kontinuerligt ägna djuret tillsyn. I allmänhet måste krävas att tillsynen sker dagligen. I fråga om vissa djurslag eller djur i vissa åldrar kan tillsynen behöva ske ännu oftare. Samtidigt är det viktigt att tillsynen är så grundlig att missförhållanden uppmärksammas. Den senaste tiden har särskilt diskuterats frågan om tillsynen av burhöns. Jag vill i det sammanhanget särskilt framhålla vikten av att tillsynen anpassas till djurhållningen. Tillsynen och den tid som denna får ta i anspråk måste vara sådan att förhållanden som behöver åtgärdas också blir föremål för uppmärksamhet.

Förutom krav på renhållning innehåller andra stycket det från djurskyddssynpunkt så viktiga kravet att förvaringsutrymmen för djur skall ge djuren tillräckligt utrymme och skydd.

Att förvaringsutrymmen för djur, som inte enbart avser tillfällig förvaring, lämnar tillräckligt utrymme för djuret har stor betydelse för en god djurhälsa. För litet utrymme kan medföra såväl psykiskt som fysiskt lidande för djuret. Särskilt viktigt är det att djurets rörelsebehov beaktas så att det inte tillfogas onödigt lidande eller onödig skada.

Tredje stycket innehåller bemyndiganden för regeringen eller, om regeringen så bestämmer, lantbruksstyrelsen att meddela föreskrifter om förvaringsutrymmen för djur och om förprövningsplikt för sådana och för ny teknik inom djurhållningen. Bestämmelsen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.1).

4 §

Djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel, ull, skinn eller pälsar skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om hur sådana djur skall hållas och skötas.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1944 års lag.

I paragrafen uppställs vissa grundläggande krav på djurhållningen såvitt avser djur inom husdjursskötseln. Skälen härför har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.1).

Förevarande paragraf utgör, liksom flera andra paragrafer i lagen, i princip en precisering av den allmänna skyldigheten enligt 2 § att djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Att paragrafen har begränsats till att gälla djur inom husdjursskötseln innebär således inte i och för sig att inte motsvarande krav gäller också för övriga djur beträffande vilka lagen är tillämplig. Djur inom husdjursskötseln utgör emellertid en särskilt utsatt grupp i det aktuella hänseendet på grund av de ekonomiska intressen som ligger i djurhållningen. Genom att begränsa stadgandet till dessa djur betonas vikten av att produktionsformerna inte ges en sådan inriktning att inte tillräcklig hänsyn tas till djuren.

Paragrafen omfattar i huvudsak samma slags djur som europarådskonventionen om skydd för animalieproduktionens djur.

Med stöd av paragrafen kan krav ställas på exempelvis skötsel, stallklimat, inredning, utrustning, dagsljus, bullernivåer, ventilation, driftsformer och utfodringsteknik. Allt detta är sådant som har avgörande inverkan på hälsoläget i en besättning och på djurens välbefinnande.

Avsikten med bestämmelsen är att varje djurarts särskilda biologiska beteende skall beaktas. Vad som skall anses utgöra ett djurs naturliga biologiska beteende får avgöras utifrån gjorda erfarenheter och vetenskapliga rön. Genom ökade forskningsinsatser kan det förutsättas att kunskapen om djurens beteende kommer att vidgas.

5 §

Djur får inte överansträngas.

Inte heller får de agas eller drivas på med redskap som lätt kan såra eller på annat sätt skada djuret.

Paragrafen överensstämmer delvis med 3 § i 1944 års lag.

När det gäller förbud mot överansträngning har den utvidgningen gjorts i förhållande till 1944 års lag att förbudet omfattar all användning av djur och således inte enbart användning i arbete. Inte minst viktigt är förbudet i samband med tävlingsverksamhet där de ekonomiska intressena ibland har medfört att djur har utnyttjats utöver sin förmåga.

Djur används numera i allt mindre omfattning i arbete. Hästar används dock fortfarande för virkestransport i skogsterräng. Enligt tillgängliga statistiska uppgifter fanns det under år 1986 cirka 20 000 arbetshästar i landet. Även mot den bakgrunden anser jag att det är viktigt att den nya lagen innehåller ett förbud mot att överanstränga djur. I motsats till vad som gällt enligt 1944 års lag bör förbudet vara ovillkorligt.

I 1944 års lag gällde samma regler för aga som för pådrivning, nämligen att detta inte fick ske med redskap som lätt kunde skada djuret. Vad gäller pådrivning har detta krav behållits i den nya lagen. Det innebär bl. a. att användning av sporrar som är försedda med vassa spetsar inte är tillåten. Aga däremot har helt förbjudits i den nya lagen. För att betecknas som aga anser jag att åtgärden måste vara förenad med ett visst lidande för djuret och således åsamka djuret obehag av någon intensitet. Ett lättare slag med ett spö eller med handen i tillrättavisande syfte kan t.ex. inte anses innebära aga även om det medför någon smärta. Däremot kan det vara fråga om aga om tillrättavisningen innebär ett mera varaktigt obehag. Att såsom förekommit inom hästsporten utdela flera slag med spö i snabb följd är således inte tillåtet enligt den nya lagen. Inte heller enligt travsportens egna regler är missbruk av körspö tillåtet. Körspö får enligt de reglerna användas endast för lätt drivning.

6 §

Djur får inte hållas bundna på ett för djuren plågsamt sätt eller så att de inte kan få behövlig rörelsefrihet eller vila eller tillräckligt skydd mot väder och vind.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om hur djur får hållas bundna.

Paragrafen motsvaras delvis av 4 § första stycket i 1944 års lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur djur får bindas.

Ett förfarande som inte kan anses plågsamt enligt förevarande paragraf kan ändå vara otillåtet enligt djurskyddslagen. Det kan nämligen strida mot bestämmelsen i 2 §, om djurägaren genom att använda förfarandet inte kan sägas behandla djuret väl.

Med stöd av bemyndigande i 8 b § i 1944 års lag har veterinärstyrelsen meddelat närmare föreskrifter om hållande av bandhund. Bestämmelserna, som inte omfattar hund som används inom rennaringen, reglerar sådant som uppbidningsanordningen, markbeskaffenheten inom hundens rörelseområde och viloplatsen. Även i fortsättningen kommer bl. a. sådana bestämmelser att behövas. Ett bemyndigande att utfärda ytterligare föreskrifter för hur djur får hållas bundna har därför tagits in i andra stycket.

7 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för att hålla djur i fångenskap.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1944 års lag.

Jag anser att det är av stor betydelse för ett gott djurskydd att regeringen eller, efter regeringens bestämmande, lantbruksstyrelsen har möjlighet att förbjuda eller ställa upp villkor för att hålla djur i fångenskap.

Intresset för sällskapsdjur har ökat avsevärt. Detta har bl. a. inneburit att djur har importerats utan att det har funnits tillräcklig kunskap om deras levnadsvillkor och många gånger utan att svenskt klimat har kunnat erbjuda en acceptabel livsmiljö för djuren. Detta måste enligt min mening förhindras. Vidare kan bemyndigandet utnyttjas för att förhindra att djur som normalt inte hålls i fångenskap hålls som sällskapsdjur på ett sådant sätt som otillbörligt inskränker deras naturliga beteenden. Jag tänker då bl. a. på vissa reptiler och liknande djur. Genom att uppställa villkor för att hålla djur i fångenskap bör hållandet av sådana djur kunna begränsas till djurparker och liknande anläggningar.

8 §

Vid transport av djur skall transportmedlet vara lämpligt för ändamålet och ge djuret skydd mot värme och köld samt mot stötar, skavning och liknande. I den utsträckning det behövs skall djuren hållas skilda från varandra.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om transport av djur.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 6 § i 1944 års lag.

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om transportmedel för djur och om det skydd djuret skall åtnjuta under transporten. Kravet på skydd har i den nya lagen utvidgats till att gälla också värme och köld samt skydd mot andra djur. Just temperaturförhållandena har under senare tid varit föremål för uppmärksamhet framför allt vid transport av djur till slakt. Det har visat sig att vissa transporter varit bristfälliga i just de avseendena. Vid transport av djur kan det också vara viktigt att djuren hålls åtskilda från varandra. Detta kan gälla t. ex. då djur av olika arter

eller olika åldrar transporteras i samma utrymme. Det kan också gälla vid transport av djur från olika besättningar. Jag har därför ansett att det finns skäl att betona att också de faktorerna bör uppmärksammas. Att djuret kan behöva förses med foder och vatten under transporten och att djuret också i övrigt under transporten skall behandlas väl följer av 2 och 3 §§.

Med stöd av bemyndigande i 1944 års lag har ytterligare föreskrifter om djurtransporter utfärdats av regeringen i kungörelsen (1972:66) om tillämpning av den europeiska konventionen den 13 december 1968 om skydd av djur under internationella transporter. Föreskrifter meddelade av lantbruksstyrelsen finns i styrelsens kungörelse (LSFS 1981:45) om transport av levande djur. I föreskrifterna finns närmare bestämmelser om bl. a. transportmedel, lastning och urlastning och om själva transporten. De bestämmelser som behövs i det här hänseendet bör även i fortsättningen meddelas genom tillämpningsföreskrifter. Ett bemyndigande för regeringen eller, om regeringen bestämmer det, för lantbruksstyrelsen att meddela sådana föreskrifter har tagits in i andra stycket.

9 §

Ett sjukt eller skadat djur skall snarast ges nödvändig vård, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att djuret avlivas omedelbart.

Paragrafen motsvarar i sak 5 § i 1944 års lag.

Kammarrätten har i sitt remissyttrande anmärkt på att det inte i paragrafen anges vem eller vilka skyldigheten åvilar.

I den nya lagen har, lika litet som i 1944 års lag, för olika situationer angivits vem skyldigheten enligt lagen åvilar. Djurskyddslagen reglerar förhållandet mellan människan och de djur som hon på ett eller annat sätt har i sin vård. Enligt min mening ligger det i sakens natur att det är ägaren av djuret och den som på annan grund innehar eller förfogar över djuret som är ansvariga för att bestämmelserna i djurskyddslagen iakttas. Utöver den kretsen kan skyldigheterna enligt lagen inte sträcka sig. Vem eller vilka inom den angivna gruppen som är ansvarig måste avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. I allmänhet torde detta enligt min mening inte behöva stöta på några större problem. Handlande eller underlåtenhet av personer utanför den ansvariga kretsen får bedömas enligt bestämmelserna om djurplågeri i 16 kap. 13 § brottsbalken.

Paragrafen innebär endast en skyldighet att sörja för nödvändig vård av djuret. Något krav på att djur under vissa förutsättningar skall dödas innehåller inte paragrafen. Något sådant stadgande har inte intagits i lagen.

Bestämmelserna om vem som får avliva ett sjukt eller skadat djur och om vissa underrättelser i samband därmed finns i 30 §.

Operativa ingrepp m. m.

10 §

Det är förbjudet att göra operativa ingrepp på djur i andra fall än när det är befogat av veterinärmedicinska skäl.

Första stycket gäller inte djur som används för sådana ändamål som

avses i 19 § första stycket.

Prop. 1987/88:93

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om operativa ingrepp på djur samt föreskrifter om undantag från första stycket i fråga om djur som avses i 4 § eller om det finns särskilda skäl.

Paragrafen saknar direkt motsvarighet i 1944 års lag.

I paragrafen uppställs ett generellt förbud mot att företa operativa ingrepp på djur annat än om det är veterinärmedicinskt betingat. Skälen härför har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.2). Förbudet kan av förklarliga skäl inte göras tillämpligt på djur som används för vetenskapliga ändamål. Undantag har därför gjorts för sådana djur genom en särskild bestämmelse i andra stycket.

Förbudet i första stycket omfattar alla slags operativa ingrepp, dvs. också sådana som sker oblodigt, t. ex. kastrering med tång. Även mindre ingrepp som kan göras tämligen enkelt är att anse som operativa ingrepp i lagens mening. Exempel på sådana är kupering samt näbbtrimning. Sådana ingrepp är således inte tillåtna enligt den nya lagen annat än om de är veterinärmedicinskt befogade eller om undantag har gjorts i föreskrifter meddelade med stöd av tredje stycket.

I viss utsträckning bör, som framgår av vad jag anfört i den allmänna motiveringen, undantag från förbudet medges framför allt inom husdjurs-skötseln men i viss omfattning även i övrigt. Med stöd av tredje stycket kan regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen meddela de föreskrifter om undantag som bör finnas. Tredje stycket innehåller också ett bemyndigande att utfärda de ytterligare föreskrifter om operativa ingrepp som behövs.

Operativa ingrepp får i vissa fall utföras endast av veterinär. Bestämmelser härom finns i 11 §.

11 §

För operativa ingrepp på djur skall en veterinär anlitas. Detsamma gäller vid annan behandling i syfte att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller skada hos ett djur, om behandlingen orsakar lidande som inte är obetydligt.

Första stycket gäller inte om behandlingen är så brådskande att en veterinär inte hinner anlitas.

I fråga om djur som används för ändamål som avses i 19 § första stycket får ingreppet eller behandlingen också utföras av den som har föreskriven utbildning.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 11 § i 1944 års lag.

I första stycket har intagits bestämmelser om när veterinär skall anlitas. Kraven på när det skall ske har skärpts i förhållande till 1944 års lag. Tidigare fordrades att behandlingen skulle medföra avsevärt lidande för djuret innan veterinär behövde anlitas.

Med lidande avses i första stycket liksom i 2 § såväl fysiskt som psykiskt lidande. Detta innebär att en behandling som medför ett inte obetydligt

psykiskt lidande för djuret, inte får utföras utan att veterinär anlitas även om den fysiska smärtan som förorsakas djuret är obetydlig.

Med att veterinär skall anlitas för behandlingen avses liksom i 1944 års lag att behandlingen skall utföras av veterinären själv eller efter hans anvisningar. När det gäller operativa ingrepp bör det i princip inte få förekomma att annan än veterinären själv verkställer ingreppet. Gäller det annan behandling kan det däremot ibland vara tillräckligt att veterinären lämnar anvisningar till någon annan rörande behandlingens utförande.

I vissa fall kan sjukdomen vara så akut att veterinär inte hinner anlitas. Exempel på en sådan situation då omedelbara åtgärder är oundgängligen nödvändiga är akutbehandling av trumfsjuka. Det är för sådana och liknande fall som undantagsregeln i andra stycket är avsedd.

Enligt bestämmelsen i tredje stycket får också annan än veterinär i fråga om försöksdjur utföra sådan behandling som avses i paragrafens första stycke. Det krävs att vederbörande har erforderlig utbildning. Föreskrifter om utbildningen kan meddelas med stöd av 20 § tredje stycket.

Fjärde stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen att meddela föreskrifter om undantag från kravet på att veterinär skall anlitas. Med stöd av bemyndigandet kan bl. a. föreskrivas att kastrering får utföras av annan än veterinär. Detta förekommer för närvarande i stor utsträckning inom husdjurskötseln och bör tillåtas förekomma även i fortsättningen i ungefär samma omfattning som hittills.

12 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för

1. användning av genteknik på djur,
2. tillförsel av hormoner eller andra ämnen till djur för att påverka djurets egenskaper i annat syfte än att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom, eller
3. avel med sådan inriktning som kan medföra lidande för djuren eller påverka djurens naturliga beteenden.

Första stycket 2 gäller inte ämnen som omfattas av lagen (1985:295) om foder.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1944 års lag.

I paragrafen bemyndigas regeringen eller, efter regeringens bestämmande, lantbruksstyrelsen att förbjuda eller ställa upp villkor för viss verksamhet. Första punkten omfattar användning av genteknik på djur. Andra punkten omfattar tillförsel av hormoner, framställda med genteknik eller på annat sätt, eller andra ämnen för att påverka djur, om det inte är veterinärmedicinskt betingat. Tredje punkten slutligen omfattar avel i vissa fall. Skälen för bemyndigandet framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.1).

Med stöd av bemyndigandet kan regeringen exempelvis förbjuda eller meddela föreskrifter om användning av tillväxthormoner för att öka mjölkproduktionen. Däremot omfattar inte bemyndigandet ämnen som är avsedda att användas för att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom. På sådana varor är läkemedelsförordningen

(1962:701) tillämplig och regleringen av användningen får i stället ske med stöd i den förordningen.

Prop. 1987/88:93

För sådan tillförsel av ämnen som sker genom fodret finns bestämmelser i lagen om foder. I lagen regleras beskaffenheten av foder till djur inom husdjursskötseln samt till hund och katt. Lagen innehåller bl. a. förbud mot att använda tillsatser till foder som inte är godkända. Med fodertillsatser avses i lagen även varor och ämnen som tillförs foder för att åstadkomma effekt på djuret. För att undvika en dubbelreglering har sådana ämnen som omfattas av foderlagen undantagits i förevarande paragraf.

Slakt m. m.

13 §

När djur förs till slakt och när de slaktas, skall de skonas från obehag och lidande.

Paragrafen har ingen motsvarighet i 1937 års lag angående slakt av husdjur eller i 1944 års lag.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.3).

För att betona vikten av att hänsyn tas till djur i samband med slakt stadgas i paragrafen att djur när de förs till slakt och när de slaktas skall skonas från obehag och lidande.

Med slakt avses att djur avlivas för att användas till livsmedel. Detta innebär t. ex. att även fisk från fiskodlingar normalt slaktas och således kommer att omfattas av bestämmelserna i paragrafen.

14 §

Husdjur skall vid slakten vara bedövat när blodet tappas av. Andra åtgärder vid slakten får inte vidtas innan djuret är dött.

Första stycket första meningen gäller inte om ett djur till följd av sjukdom eller olycksfall måste slaktas genast.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket första meningen för fjäderfä och kaniner.

Paragrafens första stycke motsvarar delvis 1 § i 1937 års lag angående slakt av husdjur. Andra stycket motsvarar delvis 3 § i samma lag.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.3).

Liksom i 1937 års lag gäller som grundläggande regel i den nya lagen att ett djur skall vara bedövat när blodet tappas av.

Lagen från år 1937 innehåller ett generellt undantag för fjäderfä och kaniner som innebär att sådana utan inskränkningar fick avlivas genom att huvudet hastigt skildes från kroppen. I den nya lagen har det generella undantaget slopats. I princip bör, vilket också sker i stor utsträckning i dag, också sådana djur först bedövas och sedan tappas på blod. Andra avlivningsmetoder innebär betydligt större risker från djurskyddssynpunkt. I begränsad utsträckning bör dock, som framgår av vad jag anför i den allmänna motiveringen, fjäderfä och kaniner kunna få avlivas utan

föregående bedövning. Tredje stycket innehåller därför ett bemyndigande för regeringen eller, om regeringen bestämmer det, lantbruksstyrelsen att meddela föreskrifter om undantag från kravet på bedövning för sådana djur.

Förutom kravet på bedövning föreskrivs i första stycket att djuret skall vara dött innan andra åtgärder vid slakten vidtas. Bestämmelser om detta har hittills funnits endast i kungörelsen (LSFS 1982:12) om behandlingen av husdjur i samband med slakt m. m. Jag anser att denna bestämmelse är så grundläggande att den dels bör återfinnas i lagen, dels bör omfatta all slakt av husdjur.

Andra stycket innehåller bestämmelser om undantag från kravet på bedövning vid s. k. nödslakt.

15 §

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om slakt och om avlivning av djur i andra fall.

Paragrafen motsvarar såvitt avser avlivning 7 § andra stycket i 1944 års lag.

I paragrafen bemyndigas regeringen eller, om regeringen bestämmer det, lantbruksstyrelsen att meddela föreskrifter om slakt och om avlivning av djur i annat fall. Föreskrifter om slakt finns i lantbruksstyrelsens kungörelse (LSFS 1982:12) om behandling av husdjur i samband med slakt m. m. och i styrelsens föreskrifter (LS 1973:48) om viss slakt av ren. I föreskrifterna finns bestämmelser om bl. a. drivning, uppställning, bedövningsmetoder och godkända redskap för bedövning. Sådana föreskrifter kommer att behövas även i fortsättningen. Ett bemyndigande att utfärda ytterligare föreskrifter angående slakt har därför tagits in i paragrafen. Bemyndigandet har inte begränsats till att avse enbart slakt av husdjur utan omfattar all slakt.

Lantbruksstyrelsen har utfärdat en särskild kungörelse (LSFS 1977:18) om avlivning av hund och katt. I huvudsak är kungörelsen endast rådgivande.

Som jag tidigare har nämnt har det inom Europarådet utarbetats en konvention om skydd för sällskapsdjur. Konventionen innehåller bestämmelser om bl. a. avlivning av djur. I huvudsak innebär bestämmelserna krav på att avlivningen skall göras av veterinär eller annan kompetent person och förbud mot vissa metoder för avlivning.

Sverige har ännu inte beslutat att underteckna konventionen. Jag anser emellertid att det ändå kan finnas skäl att i den nya djurskyddslagen ta in ett bemyndigande som medger att föreskrifter utfärdas i de angivna hänseendena.

Tillståndsplikt för viss djurhållning

16 §

Tillstånd till verksamheten skall den ha som yrkesmässigt eller i större omfattning

1. föder upp eller säljer hundar eller tar emot hundar för förvaring och utfodring. Prop. 1987/88:93

2. upplåter hästar eller använder hästar i ridskoleverksamhet, eller

3. föder upp pälsdjur.

Frågor om tillstånd prövas av miljö- och hälsoskyddsnämnden, som också får återkalla ett beviljat tillstånd.

Paragrafen motsvarar såvitt gäller tillståndsplikt för verksamhet med hundar 8 a § i 1944 års lag. För upplåtelse av hästar och ridskoleverksamhet gäller enligt 16 a § 1944 års lag enbart anmälningsskyldighet. Såvitt gäller pälsdjur saknar paragrafen motsvarighet i 1944 års lag.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.4).

För att omfattas av tillståndsplikt skall en verksamhet antingen bedrivas i yrkesmässiga former eller äga rum i större omfattning. Detta innebär bl. a. följande. Å ena sidan behöver den omständigheten att en verksamhet ger ett visst ekonomiskt utbyte inte innebära att verksamheten är tillståndspliktig. Å andra sidan kan en rörelse som är av en viss omfattning falla under tillståndstvånget även om den inte bedrivs av ekonomiska skäl.

Med beteckningen pälsdjur i punkt 3 avses djur som föds upp därför att skinnet är värdefullt. Exempel på sådana djur är mink och räva.

Vid prövning av frågor om tillstånd enligt förevarande paragraf skall det enbart ske en bedömning av verksamheten från djurskyddssynpunkt. Eventuella störningar för omgivningen och liknande som inte berör djurskyddet får beaktas med stöd av annan lagstiftning. Jag vill i det sammanhanget särskilt erinra om bestämmelsen i 11 § hälsoskyddslagen (1982:1080). Bestämmelsen bemyndigar regeringen att föreskriva att vissa slag av djur inte utan särskilt tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden får hållas inom vissa områden, om sådana bestämmelser behövs för att hindra att sanitär olägenhet uppkommer.

Tävling med djur och förevisning av djur

17 §

Djur får inte tränas för eller användas vid tävling på sådant sätt att de utsätts för lidande. Detsamma gäller vid film- eller televisioninspelning och föreställning eller annan förevisning som anordnas för allmänheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan användning av djur.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 § i 1944 års lag.

I förhållande till 1944 års lag har framför allt det förtydligandet gjorts att paragrafen omfattar också träning och tävling med djur. Paragrafen omfattar således bl. a. hästtävlingar. Mot bakgrund av de ekonomiska intressen som är förenade med sådan verksamhet är det viktigt att betona djurskyddet i de sammanhangen.

Med föreställning eller annan förevisning som anordnas för allmänheten avses all förevisning i djurpark eller liknande anläggning, cirkus eller varieté eller i föreläsnings-, utställnings- eller affärslokal.

Paragrafen innebär ett absolut förbud mot att utsätta djur för lidande i de sammanhang som anges i paragrafen. Med lidande avses liksom i 2 § såväl psykiskt som fysiskt lidande.

Att djuren i övrigt skall behandlas väl och ha tillräckliga förvaringsutrymmen m. m. följer av de allmänna bestämmelserna i lagen. Kravet på att djuren skall behandlas väl innebär bl. a. att deras behov av rörelse, lek och sällskap med andra djur måste tillgodoses. Vidare bör de olägenheter som kan uppkomma därför att djuren genom fångenskap är undandragna sin naturliga miljö motverkas. Från djurskyddssynpunkt bör i vissa fall inte heller tillåtas att djur förs från ort till ort för offentlig förevisning eller att de visas vid cirkus, varieté eller liknande företag.

Andra stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bestämmande, lantbruksstyrelsen att meddela de föreskrifter som behövs i de angivna hänseendena och i övrigt från djurskyddssynpunkt.

Frågan om vilka djur som skall tillåtas vara föremål för förevisning på cirkus har diskuterats ingående vid remissbehandlingen av lantbruksstyrelsens förslag.

Lantbruksstyrelsen har i flera sammanhang anført att starka djurskyddssynpunkter talar för att elefanter och sjölejon inte bör få användas som cirkusdjur i fortsättningen. Styrelsen kritiserar framför allt förhållandena vid transport och förvaring av dessa djur.

Cirkus är en mycket gammal kulturform som det är viktigt att bevara. Mot den bakgrunden anser jag att det inte bör införas något sådant förbud. I stället bör förhållandena vid transporten och förvaringen förbättras.

18 §

Ett djur som tränas för eller deltar i tävling på tävlingsbana får inte utsättas för dopning eller andra otillbörliga åtgärder som påverkar djurets prestationsförmåga eller temperament.

De otillåtna åtgärderna anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av lantbruksstyrelsen.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1944 års lag.

I paragrafen förbjuds dopning och andra otillbörliga åtgärder som kan påverka prestationsförmågan eller temperamentet hos djur som tränas för eller deltar i tävling på tävlingsbana. Skälen härför har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.5).

En heltäckande definition av begreppet dopning är svår att åstadkomma. Frågan har varit föremål för en ingående diskussion bl. a. inom veterinära organisationer och inom travsporten.

Allmänt skulle dopning kunna sägas avse tillförsel av ämnen som normalt inte förekommer i djurets foder eller tillförsel i onormala mängder av i djurets foder naturligt förekommande ämnen. Tillförseln behöver emellertid inte ske genom fodret. Vidare avses vidtagande av åtgärder som kan antas ha allmän- eller lokalverkande effekt. För att benämnas dopning skall åtgärden ha vidtagits inom viss tid före en tävling och kunna åstadkomma påverkan i tävlingen.

I det av Svenska Travsportens Centralförbund antagna reglementet för svensk travsport finns ganska utförliga bestämmelser om behandling av häst i samband med tävling. På häst som avses starta i tävling får inte användas preparat eller vidtas andra särskilda åtgärder som vid tiden för tävlingen kan medföra en positiv eller negativ förändring av hästens aktuella prestationsförmåga eller temperament. Svenska Travsportens Centralförbund har fastställt en förteckning om den karenstid som skall iakttas för vissa angivna preparat och andra åtgärder för tävling.

Förbudet i förevarande paragraf omfattar dopning och andra otillbörliga åtgärder som kan ha viss påverkan på djuret.

Det som skiljer dopning från andra åtgärder är, som framgår av vad jag nyss anförde, att dopning är vissa åtgärder som vidtas före en viss tävling och som kan påverka djuret i den tävlingen. Sådana åtgärder blir i fortsättningen helt otillåtna. Detta gäller även om t. ex. en tillförsel av läkemedel sker på veterinärmedicinska grunder. Ett djur vars prestationsförmåga eller temperament är påverkat får således inte tävla.

Är det inte fråga om dopning krävs det att åtgärden skall vara otillbörlig för att omfattas av förbudet. Detta innebär bl. a. att åtgärder som är veterinärmedicinskt befogade är tillåtna under träning. Det kan då i och för sig röra sig om exakt samma åtgärder som är att anse som dopning om de vidtas med sikte på en viss tävling.

Att i lagtexten genom uppräknings eller på annat sätt exakt ange vad som omfattas av förbudet är knappast möjligt, inte minst därför att nya sätt för påverkan kontinuerligt utvecklas. Samtidigt är det framför allt av rättssäkerhetsskäl önskvärt att det inte råder någon tvekan om vilka åtgärder som omfattas av förbudet. För en närmare precisering av de otillåtna åtgärderna krävs därför verkställighetsföreskrifter. I lagtexten har av den anledningen bara upptagits en beskrivning av de förbjudna åtgärderna så att principerna för en avgränsning klart skall framgå. Eftersom den precisering av tillämpningsområdet, som sålunda är avsedd att ske genom verkställighetsföreskrifter, blir av stor praktisk betydelse har i lagtexten tagits in en erinran om att sådana föreskrifter skall finnas.

Förbudet har begränsats till att omfatta djur som tränas för eller deltar i tävling. Avsikten med detta är inte att fånga in bestämda tillfällen då förbudet i paragrafen gör sig gällande utan att ange den grupp av djur som skall omfattas. Ett djur omfattas således av bestämmelserna om djuret är ett tävlingsdjur och tränas för att ställa upp i tävling även om själva tävlingstillfället är tämligen avlägset.

Genom att begränsa förbudet till tävlingar på tävlingsbana har sådana tävlingar som inte är prestationsinriktade undantagits. Utställningstävlingar omfattas således inte. Däremot krävs inte att det skall vara fråga om någon särskilt anlagd och preparerad bana enbart för djursport. Hopptävlingar för hästar omfattas sålunda av bestämmelserna liksom fältrittar bara de följer en uppgjord bana.

Användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m.

19 §

Djur får inte utan regeringens eller, om regeringen bestämmer det, lant-

bruksstyrelsens tillstånd användas för vetenskaplig forskning eller undervisning, sjukdomsdiagnos, framställning av läkemedel eller andra kemiska produkter eller för andra jämförliga ändamål, om djuren utsätts för operativt ingrepp, insprutning eller blodavtappning eller annat lidande.

Vid verksamhet som avses i första stycket får endast djur som fötts upp för ändamålet användas. Sådan uppfödning får inte ske utan tillstånd av lantbruksstyrelsen.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får återkallas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i andra stycket.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 12 § i 1944 års lag.

Paragrafen innehåller ett generellt krav på tillstånd för försöksdjursanvändning vid försök som innebär lidande för djuret. Den prövning som skall ske enligt förevarande paragraf skall inte innebära någon etisk bedömning av de tilltänkta djurförsöken. Vid tillståndsprövningen skall enbart bedömas om verksamheten är seriös och om den kan antas bedrivas på ett ansvarsfullt och kompetent sätt. Ett tillstånd bör enligt min mening kunna kombineras med de villkor som kan behövas från djurskyddssynpunkt. Detta anser jag inte särskilt behöver anges i lagtexten.

Paragrafen innehåller i motsats till 1944 års lag inte något bemyndigande att medge undantag från tillståndsplikten enligt första stycket.

I förhållande till 1944 års lag har vidare den ändringen gjorts i första stycket att också försök för att testa andra kemiska produkter än läkemedel särskilt nämns i lagtexten. Också för sådana ändamål förekommer försöksdjursanvändning i inte obetydlig omfattning. Jag anser därför att det finns anledning att för tydlighetens skull nämna också dessa produkter i lagtexten.

Med lidande avses i denna paragraf liksom i övrigt i djurskyddslagen både psykiskt och fysiskt lidande. Att ångest i motsats till vad som är fallet i 1944 års lag inte särskilt nämns i lagtexten innebär således inte någon saklig ändring.

Andra stycket innehåller krav på destinationsuppfödning och tillstånd till sådan uppfödning. Kravet gäller enbart sådana försök som avses i första stycket, dvs. försök som medför lidande för djuren. För försök som inte innebär något lidande för djuret får även icke destinationsuppfödda djur användas. Som exempel på sådana försök kan nämnas enkla utfodringsförsök.

Genom tillståndsprövningen tillförsäkras dels att uppfödningen uppfyller vissa krav på bl. a. utfodring, vård, förvaring och tillsyn vilket är väsentligt från djurskyddssynpunkt, dels att uppfödningen anpassas efter behovet av försöksdjur.

Ett tillstånd som beviljats med stöd av första eller andra stycket måste vid behov kunna återkallas. En särskild bestämmelse om detta har tagits in i tredje stycket.

Vissa undantag från kravet på destinationsuppfödning måste dock få göras. Detta gäller bl. a. sådana djur som används i så begränsad omfattning i djurförsök att någon destinationsuppfödning inte förekommer och vilda djur som används för vetenskapliga undersökningar. Liksom hittills bör det ankomma på regeringen eller, efter regeringens bemyndigande,

lantbruksstyrelsen att meddela de föreskrifter om undantag som behövs. Ett sådant bemyndigande har tagits in i fjärde stycket.

Prop. 1987/88:93

20 §

Om ett tillstånd enligt 19 § första stycket beviljas, skall det finnas en av lantbruksstyrelsen godkänd föreståndare som ansvarar för verksamheten.

Den som använder djur i verksamhet som avses i 19 § första stycket, deltar i sådan användning av djur eller vårdar djuren skall ha den utbildning som fordras.

Närmare föreskrifter om utbildningen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1944 års lag.

Endast för sådana inrättningar som har undantagits från tillståndsplikt med stöd av bemyndigande i 1944 års lag har krav på ansvarig föreståndare uppställts i förordningen om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m. Kravet har nu i paragrafens första stycke utvidgats till all användning av försöksdjur som omfattas av 19 § första stycket.

I andra stycket uppställs krav på att de som arbetar med djurförsök har den utbildning som behövs. Med stöd av bemyndigandet i tredje stycket kan krav uppställas på att vederbörande skall ha särskild utbildning i handhavandet av försöksdjur och i försöksdjursteknik m. m.

21 §

Användning av djur för ändamål som avses i 19 § första stycket skall prövas från etisk synpunkt innan användningen påbörjas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövningen samt föreskrifter om undantag från denna.

Paragrafen motsvarar delvis 12 a § i 1944 års lag.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.6).

I paragrafen uppställs vissa krav på etisk prövning av djurförsök. Kravet på prövning har utvidgats i förhållande till 1944 års lag och omfattar alla djurförsök och inte bara sådana som är av den arten som anges i 19 § första stycket. Detta innebär att också mycket enkla försök i princip kommer att omfattas av prövningsplikt. För att inte onödigtvis tynga prövningsinstanserna med sådana ärenden bör vissa undantag från prövningsplikten kunna göras. Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela sådana föreskrifter. Ett sådant bemyndigande finns i andra stycket.

Som framgår av vad jag har anfört i den allmänna motiveringen bör den närmare regleringen av den etiska prövningen ske genom föreskrifter som utfärdas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. I andra stycket finns ett bemyndigande även för sådana föreskrifter.

22 §

I 10 och 11 §§ finns särskilda bestämmelser om undantag för djur som används för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ytterligare undantag från lagens bestämmelser.

I 10 och 11 §§ finns särskilda bestämmelser som gäller operativa ingrepp och annan behandling i fråga om försöksdjur. Paragrafen innehåller ett bemyndigande som gör det möjligt att meddela ytterligare undantag från lagens bestämmelser i fråga om försöksdjursanvändningen.

Jag vill emellertid samtidigt framhålla betydelsen av att de allmänna kraven på hur djur skall behandlas också iakttas i fråga om försöksdjuren. Det är t. ex. viktigt att försöksdjuren inte utsätts för sjukdom och lidande som inte har samband med försöket. Särskilt viktigt är att djur som skall användas för djurförsök hålls friska. I annat fall kan det väntade värdet av försöken gå förlorat med följd att ytterligare försöksdjur måste användas.

23 §

Den som använder djur för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket skall lämna de uppgifter om användningen som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1944 års lag.

Med stöd av bestämmelsen skall föreskrifter kunna meddelas om skyldighet att lämna uppgift om antal djur och djurslag som används för olika ändamål. Skälet till att denna möjlighet har införts är, som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.6), Sveriges åtagande enligt europarådskonventionen om skydd av ryggradsdjur som används för försöks- och annat vetenskapligt ändamål.

Tillsyn m. m.

24 §

Lantbruksstyrelsen utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Lantbruksstyrelsen samordnar övriga tillsynsmyndigheters verksamhet och lämnar vid behov råd och hjälp i denna verksamhet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar tillsynen inom kommunen om regeringen inte har föreskrivit att tillsynen skall utövas på något annat sätt.

Tillsynen i övrigt skall utövas av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Polismyndigheten skall på begäran lämna den hjälp som behövs vid tillsynen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillsynen över efterlevnaden av djurskyddslagen.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.7). Tillsynen åvilar – liksom enligt 14 § 1 mom. i 1944 års lag – centralt lantbruksstyrelsen och lokalt miljö- och hälsoskyddsnämnderna om inte regeringen har föreskrivit något annat. Vad gäller lantbruksstyrelsen har i den nya lagen uttryckligen angivits att styrelsen skall samordna övriga tillsynsmyndigheters verksamhet. Därutöver har lantbruksstyrelsen också ålagts att lämna bistånd till övriga tillsynsmyndigheter i deras verksamhet.

Hur tillsynen i övrigt skall vara organiserad har överlåtits åt regeringen att bestämma.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får föreskriva att det får tas ut avgift för tillsynen och i ärenden enligt denna lag.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1944 års lag.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bestämmande, lantbruksstyrelsen att meddela föreskrifter om avgifter. Frågan om avgifter för viss tillsyn och förprovning har berörts också i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.7).

26 §

En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite.

Om någon inte rättar sig efter lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller inte följer en tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten besluta att felet skall avhjälpas på hans bekostnad. I bråds-kande fall får ett sådant beslut meddelas utan föregående föreläggande.

Paragrafen motsvarar delvis 14 § 2 mom. och 4 mom. första stycket i 1944 års lag.

En förutsättning för att tillsynsmyndigheterna skall kunna fullgöra sina uppgifter är att de har tillgång till vissa tvångsmedel. Paragrafen innehåller bestämmelser om sådana.

I den nya lagen har tillsynsmyndigheterna fått ökade befogenheter att ingripa med de tvångsmedel som behövs i det enskilda fallet. Befogenheten att ingripa med förelägganden och förbud är således inte begränsad till vissa särskilt angivna paragrafer utan omfattar alla de förelägganden och förbud som behövs för att djurskyddslagen eller med stöd av lagen utfärdade föreskrifter skall efterlevas. Exempel på förbud som kan utfärdas med stöd av lagen är förbud att hålla djur i ett visst förvaringsutrymme eller inom ett visst område. Att särskilt ange detta i lagtexten, på samma sätt som i 1944 års lag, är enligt min mening inte behövligt.

Befogenheten att meddela förelägganden enligt första stycket tillkommer samtliga tillsynsmyndigheter och således även lantbruksstyrelsen. Detta bör enligt min mening inte föranleda några problem med hänsyn till det samarbete och samråd som får förutsättas komma att ske i tillsynsfrågor av större vikt. Huvudregeln bör naturligtvis vara att tyngdpunkten i tillsynen i det enskilda fallet ligger hos den myndighet som utövar den omedelbara tillsynen. Den tillsynsmyndigheten kan dock begära bistånd av lantbruksstyrelsen när ett ingripande övervägs i ett fall som kräver särskild sakkunskap.

Enligt andra stycket får tillsynsmyndigheten i ett beslut om föreläggande eller förbud sätta ut vite. Enligt min mening är det viktigt att tillsynsmyndigheterna har den möjligheten. Ett väl avvägt vite utgör ett effektivt påtryckningsmedel. Genom möjligheten att förelägga löpande vite som har

införts genom viteslagen (1985:206) har vitesinstitutets användbarhet i sammanhanget ytterligare ökat. Prop. 1987/88:93

Enligt tredje stycket får tillsynsmyndigheten förordna om rättelse på den försumliges bekostnad. Normalt måste krävas att ett beslut om rättelse föregås av ett föreläggande enligt första stycket vari skyldigheten preciseras. I sådana fall då brådskande åtgärder är nödvändiga har dock tillsynsmyndigheten, efter förebild i 18 § hälsoskyddslagen (1982:1080), tillagts befogenhet att besluta om rättelseåtgärder utan föregående föreläggande.

27 §

För tillsyn enligt denna lag har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till områden, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen där djur hålls och att där besikta djuren, göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Paragrafens första stycke motsvarar delvis 15 § första stycket i 1944 års lag. Paragrafens andra stycke är nytt.

En tillsynsmyndighet har för närvarande endast befogenhet att besikta djur, stall och andra förvaringsrum, födoämnen samt redskap och persedlar som är avsedda för djuren. I den nya lagen berättigas tillsynsmyndigheten tillträde till alla utrymmen och anläggningar där djur hålls. Där får djuret besiktas och i övrigt göras de undersökningar som behövs från djurskyddssynpunkt.

Tillsynsmyndigheterna ges i den nya lagen även befogenhet att utkräva de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Befogenheterna enligt paragrafen tillkommer samtliga tillsynsmyndigheter. Av 24 § fjärde stycket framgår att polisens biträde kan begäras.

28 §

Bestämmelserna i 24, 26 och 27 §§ gäller inte djur som används inom försvarsmakten.

Paragrafen motsvarar 16 § i 1944 års lag.

Genom bestämmelsen undantas försvarsmakten från tillsyn enligt djurskyddslagen. Undantaget är betingat av säkerhetsskäl.

Undantaget gäller enbart tillsynen. De materiella reglerna i djurskyddslagen gäller följaktligen också för djur inom försvarsmakten.

Förbud att ha hand om djur

29 §

Länsstyrelsen får meddela förbud att ha hand om djur eller ett visst slag av djur för den som

1. inte följer ett beslut som en tillsynsmyndighet har meddelat enligt 26 § och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt,
2. allvarligt har försummat tillsynen eller vården av ett djur, eller
3. har misshandlat ett djur.

Om den mot vilken förbudet riktas är ägare av djuret, får länsstyrelsen

dessutom ålägga honom att göra sig av med det och förbjuda honom att skaffa djur över huvud taget eller ett visst slag av djur.

Prop. 1987/88:93

Förbudet kan avse viss tid eller gälla tills vidare.

Paragrafen motsvarar, med redaktionella jämkningar, 14 § 4 mom. andra stycket i 1944 års lag.

Liksom i 1944 års lag har befogenheten att besluta i förbudsfrågan förbehållits länsstyrelsen. Även i de fall då någon annan tillsynsmyndighet har meddelat det föreläggande som inte åtlyds ankommer det således på länsstyrelsen att pröva frågan om förbud att i fortsättningen handha djur. Härigenom får man en enhetlig ordning för hanteringen av förbudsfrågorna oavsett hur tillsynsfrågan i övrigt är ordnad, vilket enligt min mening är en fördel.

När förbudsbestämmelsen infördes i djurskyddslagen underströks (se prop. 1968: 170 s. 21) att förbud fick tillgripas endast i särskilt kvalificerade fall med hänsyn till de avsevärda ingrepp i den drabbades försörjningsmöjligheter som ett förbud kunde innebära och de verkningar i övrigt som detta kunde få för den enskilde. Detta bör gälla även i fortsättningen.

Paragrafen möjliggör att förbud meddelas utan att något föreläggande om rättelse först har meddelats. Det skall då vara fråga om allvarliga missförhållanden eller misshandel. Att ingripande då kan ske direkt är betingat av djurskyddsskäl. Djurens lidande bör inte onödigtvis förlängas om det inte finns några utsikter att få till stånd förbättring genom mindre ingripande åtgärder.

Enligt ordalydelsen i 1944 års lag skulle ett missförhållande föreligga för att ett förbud att handha djur skulle kunna utfärdas. Vid fall där ett missförhållande förelegat, men inte längre var för handen uppkom med den lydelsen i flera fall tveksamhet om ett förbud att handha djur kunde utfärdas. Enligt min mening är det väsentligt att eventuella oklarheter i det avseendet undanröjs. Lagtexten har därför omarbetats så att det klart framgår att förbud mot att handha djur kan utfärdas även med anledning av missförhållanden som inte längre föreligger vid den tidpunkt då länsstyrelsen skall fatta beslut.

Samtidigt med att beslut om förbud meddelas bör också beslut kunna meddelas om att omhänderta de djur som omfattas av vanvården. Bestämmelser härom finns i 31 och 32 §§.

Omhändertagande av djur m. m.

30 §

Påträffas ett djur så svårt sjukt eller skadat att det bör avlivas omedelbart, får en veterinär eller en polisman och i brådskande fall någon annan genast avliva djuret.

Den som har avlivat djuret skall underrätta ägaren eller innehavaren av djuret om detta. Om dessa inte kan nås skall polismyndigheten underrättas.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 20 § i 1944 års lag.

I förhållande till 1944 års lag har dock den ändringen vidtagits att kravet på att det skall vara uppenbart att djuret måste dödas fått utgå. I princip

innebär detta emellertid ingen saklig ändring. Liksom hittills avser bestämmelserna endast sådana fall då det inte råder någon tvekan om att det enda handlingsalternativet är omedelbart avlivande. Mot den bakgrunden och med hänsyn till bestämmelsens syfte, att i så stor utsträckning som möjligt förkorta lidandet hos ett svårt sjukt eller skadat djur, har jag ansett att det krav på samtycke från ägaren eller innehavaren som gällt enligt 1944 års lag inte bör kvarstå i den nya lagen. Faran för obefogade ingrepp och missbruk är enligt min mening obetydlig medan å andra sidan starka djurskyddsaspekter talar för att djurets lidande förkortas så mycket som möjligt. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att var och en som påträffar ett vilt djur som är skadat eller sjukt får döda djuret för att bespara det onödigt lidande. Denna befogenhet vilar på allmänna rättsgrundsatser. Särskilda bestämmelser om anmälningsplikt när vilt skadas eller dödas i trafiken finns i jaktlagen (1987:259) och i jaktförordningen (1987:905).

31 §

Länsstyrelsen får besluta att ett djur skall tas om hand genom polismyndighetens försorg om

1. djuret otillbörligt utsatts för lidande och om detta inte rättas till efter tillsägelse av tillsynsmyndigheten,

2. ett beslut som meddelats enligt 26 § inte följs och beslutet är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt, eller 3. ett beslut som meddelats enligt 29 § inte följs.

I paragrafen anges förutsättningarna för tvångsomhändertagande av djur. Paragrafen motsvaras av 17 § första och andra styckena i 1944 års lag.

Bestämmelsen i första punkten knyter an till den allmänna bestämmelsen i 2 § att djur skall skyddas mot onödigt lidande. Något krav på att djuret skall ha utsatts för lidandet med avsikt eller av grov vårdslöshet uppställs inte i paragrafen. Djurplågeri i brottsbalkens mening behöver således inte föreligga. Ingripande kan ske under förutsättning att det kan anses otillbörligt att djuret har utsatts för lidandet, dvs. då det inte har varit påkallat av ett legitimt intresse. Genom att koppla kravet på otillbörlighet till handlandet och inte till lidandet framhålls att det endast undantagsvis är tillåtet att utsätta djur för lidande.

Andra och tredje punkterna innehåller i och för sig inte något krav på att djuret skall vara utsatt för lidande för att omhändertagande skall kunna ske, även om detta många gånger torde vara fallet.

32 §

Utan hinder av vad i 31 § 1 föreskrivs om rättelse efter tillsägelse får länsstyrelsen, en tillsynsmyndighet eller polismyndigheten besluta att ett djur omedelbart skall omhändertas om

1. det bedöms utsiktslöst att felet blir avhjälpt,

2. ägaren till djuret är okänd eller inte kan anträffas, eller

3. det i övrigt bedöms oundgängligen nödvändigt från djurskyddssynpunkt.

Om beslutet har meddelats av någon annan än länsstyrelsen, skall beslutet underställas länsstyrelsen, som snarast skall avgöra om det skall fortsätta att gälla.

Paragrafen motsvaras delvis av 17 § tredje stycket i 1944 års lag.

Enligt paragrafen kan ett omedelbart omhändertagande av djur som är utsatt för lidande komma i fråga när det bedöms utsiktslöst att efter tillsägelse få en rättelse till stånd. Så kan vara fallet när ett djur är högggradigt vanvårdat eller skadat genom misshandel eller när ägaren eller vårdaren bedöms på grund av kroppslig eller mental sjukdom, narkomani eller alkoholism inte kunna på ett från djurskyddssynpunkt godtagbart sätt ta hand om och vårda djuret. Ett omedelbart omhändertagande skall också kunna ske när ägaren är okänd eller inte kan anträffas eller när det i övrigt bedöms oundgängligen nödvändigt från djurskyddssynpunkt. Detta kan t. ex. vara fallet då ett djur är övergivet och det av någon anledning inte går att nå ägaren. I samtliga fall skall omhändertagande få ske utan hinder av vad som sagts i 31 § 1 om rättelse efter tillsägelse.

Paragrafen har också behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.8).

33 §

Sedan ett djur har omhändertagits får ägaren inte förfoga över det utan tillstånd av länsstyrelsen.

Paragrafen motsvarar 18 § första stycket i 1944 års lag. I förhållande till 1944 års lag gäller dock den ändringen att beslut om rätt att förfoga över djuret skall fattas av länsstyrelsen och inte av polismyndigheten.

I paragrafen stadgas att ägaren inte efter ett omhändertagande får förfoga över djuret. Förbudet inträder sedan det faktiska omhändertagandet har ägt rum.

34 §

När länsstyrelsen beslutar om omhändertagande av djur, skall det i beslutet fastställas om djuret skall säljas eller avlivas.

Om länsstyrelsen har beslutat att djuret skall säljas och om det visar sig att beslutet inte kan verkställas, får länsstyrelsen i stället besluta att djuret skall avlivas.

Djuret skall avlivas eller säljas genom polismyndighetens försorg.

I paragrafen slås fast att det ankommer på länsstyrelsen att i beslutet om omhändertagande fastställa hur det skall förfaras med det omhändertagna djuret.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.8).

Enligt 1944 års lag ankommer det på polismyndigheten att efter värdering besluta om djuret skall säljas eller avlivas. Polismyndigheten kan i stället besluta att djuret skall tas om hand tills vidare.

I fortsättningen skall det ankomma på länsstyrelsen att besluta också i denna fråga. Skälen härför har jag redovisat i den allmänna motiveringen. Innan avgörandet fattas skall veterinär besikta djuret och i allmänhet skall djuret också värderas. I vissa fall bör värdering kunna underlåtas, t. ex. om det är fråga om djur som uppenbart saknar ekonomiskt värde eller djur inom animalieproduktionen om djuret sänds till slakteri. Bestämmelser om veterinär besiktning och värdering har inte tagits in i lagtexten. Sådana föreskrifter bör enligt min mening meddelas i administrativ ordning.

Bestämmelsen att djur kan omhändertats tills vidare har också utgått. Enligt min mening kan det aldrig bli fråga om något längre omhändertagande. Är ett omhändertaget djur i det skick att det bör avlivas, bör detta självfallet ske snarast möjligt. I annat fall skall djuret inte tas om hand längre tid än som är nödvändigt för att få en försäljning till stånd. Ett beslut enligt förevarande paragraf bör således gå ut på att djuret antingen skall säljas eller avlivas.

Liksom för närvarande ankommer det på polismyndigheten att verkställa åtgärden. Detta framgår av andra stycket.

35 §

Kostnader som uppkommer på grund av åtgärder enligt 31 och 32 §§ får förskötteras av allmänna medel.

Om ett djur omhändertats enligt 31 eller 32 §, skall kostnaden slutligt betalas av den mot vilken åtgärden har riktats, om det inte finns särskilda skäl.

Om ett omhändertaget djur har sålts genom polismyndighetens försorg, får kostnad som slutligt skall betalas av ägaren tas ut ur köpesumman.

Paragrafen motsvarar med endast redaktionella ändringar 19 § i 1944 års lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur det skall förfaras med de kostnader som uppkommer vid ett omhändertagande.

Paragrafen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.8).

Ansvar och överklagande m. m.

36 §

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 3, 5, 6, 8–11, 14, 16–19 eller 21 §,
2. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag,
3. underlåter att följa ett sådant föreläggande eller bryter mot ett sådant förbud som avses i 29 §.

I ringa fall skall den skyldige inte dömas till ansvar. Detsamma gäller om den skyldige kan dömas till ansvar för gärningen enligt brottsbalken.

Paragrafen innehåller lagens straffbestämmelser. I förhållande till bestämmelserna i 21 § i 1944 års lag har straffet för brott mot lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter skärpts genom att fängelse skall kunna ådömas. Dessutom har en viss utvidgning skett av det straffsanktionerade området, främst genom att även oaktsamhet medför straffansvar. De gärningar som kommer att omfattas av bestämmelsen kommer att vara av mycket varierande art. Såväl behovet av att kunna inskrida med straff som de enskilda gärningarnas inbördes straffvärde måste med nödvändighet bli ytterst växlande. Mot bakgrund härav stadgas i andra stycket att i ringa fall inte skall dömas till ansvar.

Det behöver inte visas att ett djur har utsatts för lidande för att straffbestämmelserna i lagen skall vara tillämpliga. Bestämmelserna skiljer sig i

det hänseendet från brottsbalkens bestämmelse om djurplågeri. Många gånger är det svårt att bevisa att ett förfarande inneburit lidande för djuret. Enligt paragrafen behöver inte heller för straffbarhet styrkas att förfarandet varit annat än oaktsamt. Enligt straffbestämmelsen för djurplågeri krävs grov oaktsamhet eller uppsåt.

37 §

Om ett vitesföreläggande eller vitesförbud har överträtts, döms inte till ansvar enligt 36 § för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Enligt en allmän princip i svensk rätt bör det inte vara möjligt att ingripa med både straff och vitespåföljd mot samma förfarande. Med hänsyn till att det på djurskyddets område kommer att finnas behov av att anpassa formerna för ingripandena efter omständigheterna i varje enskilt fall bör tillsynsmyndigheten ha möjlighet att utfärda ett vitesföreläggande för att avbryta en i och för sig straffbar verksamhet. I det enskilda fallet får dock ett och samma förfarande inte föranleda både vite och straff. Därför har i paragrafen införts en bestämmelse som anger att om ett vitesföreläggande eller vitessanktionerat förbud har överträtts får inte dömas till straff för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

38 §

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt denna lag eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om överklagande.

39 §

Beslut som avses i 29, 31 och 32 §§ gäller omedelbart, om inte myndigheten bestämmer något annat.

En tillsynsmyndighet får även i annat fall bestämma att ett beslut skall gälla även om det överklagas.

Enligt paragrafens första stycke gäller tillsynsmyndighetens beslut om förbud att handha djur m.m. enligt 29 § och om tvångsomhändertagande av djur enligt 31 och 32 §§ omedelbart och således utan hinder av att beslutet överklagas. Enligt andra stycket får en tillsynsmyndighet även beträffande beslut i andra frågor som regleras i lagen bestämma att beslutet skall gälla även om det överklagas.

I förhållande till bestämmelserna i 1944 års lag innebär paragrafen att tillsynsmyndigheterna ges ökade möjligheter att förordna om omedelbar verkställighet av sina beslut.

Den myndighet som överprövar beslutet kan naturligtvis meddela beslut om inhibition.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1943:459) om tillsyn över hundar och katter Prop. 1987/88:93

I 3 § andra stycket hänvisas i paragrafens gällande lydelse till 18 och 19 §§ i 1944 års lag. Vad gäller bestämmelserna i 18 § har sådana ändringar gjorts i den nya lagen att motsvarande hänvisning till denna inte kan göras. I stället har bestämmelser som direkt reglerar förfarandet när en hund tagits om hand förts in i lagen om tillsyn över hundar och katter. Stadgandet i 19 § i 1944 års lag motsvaras av bestämmelserna i 35 § i den nya lagen. Den ändrade hänvisningen är en ren följdändring.

4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd

Genom ändringarna, som omfattar lagens rubrik samt hänvisningar i 1 och 2 §§, får frikommunerna samma möjligheter som enligt 1944 års lag. Försöksverksamheten pågår enligt bestämmelserna om ikraftträdande av 1986 års lag till utgången av år 1988.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. djurskyddslag,
2. lag om ändring i lagen (1943:459) om tillsyn över hundar och katter,
3. lag om ändring i lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1987-12-21

Närvarande: justitierådet Mannerfelt, justitierådet Erik Nyman, regeringsrådet Palm.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 30 november 1987 har regeringen på hemställan av statsrådet Hellström beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. djurskyddslag,
 2. lag om ändring i lagen (1943:459) om tillsyn över hundar och katter,
 3. lag om ändring i lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd.
- I ärendet har till lagrådet inkommit en skrivelse från Svenska Ridsportens Centralförbund.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Kerstin Fridéen.

Förslagen föranleder följande yttrande av lagrådet:

Förslaget till djurskyddslag

Det remitterade förslaget till ny djurskyddslag utgör det grundläggande elementet i en reform som går ut på att få författningskomplexet angående djurskyddet – vilket inbegriper, förutom själva lagen, regeringens förordningsbestämmelser och lantbruksstyrelsens mer detaljbetonade tillämpningsföreskrifter – bättre systematiserat och överskådligt, vartill kommer vissa positionsförflyttningar i för djurskyddet förstärkande riktning.

Lagrådet har att granska endast förslaget till den grundläggande nya djurskyddslagen. Vad som kommer att stadgas i en kommande djurskydds-förordning kan i vissa delar anas genom i lagmotiven givna antydningar. Om innebörden av kommande föreskrifter, utfärdade på lägre plan, vet lagrådet föga. Lagrådets möjligheter är alltså begränsade när det gäller att i allo överblicka konsekvenserna av en sådan utpräglad ramlag som den nu ifrågavarande. Vad som möter läsaren i det remitterade lagförslaget kan grovt karakteriseras dels som program- eller målsättningsstadganden, dels som gränsdragningsstadganden vilka i princip anger vad som får resp. icke får företagas i förhållande till djuren; bestämmelserna i sistnämnd del är i ej ringa mån försedda med förbehåll att de kan sättas åsido genom i administrativ ordning meddelade undantagsföreskrifter.

Vad som nu anförts illustrerar att lagrådets granskning av endast den grundläggande djurskyddslagen inte kan göra anspråk på att få någon strukturerande inverkan på den framtida djurskyddsregleringen som helhet. Vad lagrådet kan åstadkomma i ett ärende av förevarande ramlagsnatur är vissa lagtekniska påpekanden vars värde för djurskyddets gestaltning i framtiden torde få förutses bli högst begränsat i sak.

Paragrafens första stycke innehåller enligt ordalagen ett totalt förbud mot operativa ingrepp som inte är befogade av veterinärmedicinska skäl. Av andra och tredje styckena framgår emellertid att förbudet inte är avsett att vara undantagslöst. En erinran härom bör enligt lagrådets mening lämpligen finnas i första stycket.

Paragrafens första stycke kan förslagsvis utformas på följande sätt:

”Operativa ingrepp på djur får göras endast om det är befogat av veterinärmedicinska skäl eller sker enligt bestämmelse som meddelats med stöd av andra stycket eller för ändamål som avses i 19 § första stycket.”

Remissförslagets tredje stycke får i så fall bli ett andra stycke.

16 §

I paragrafen föreskrivs tillståndsvång för viss yrkesmässig eller eljest mer omfattande handhavande av djur i vissa branscher vilka närmare specificeras i tre skilda punkter i bestämmelsens första stycke. Av andra stycket framgår att tillstånd – som det ankommer på miljö- och hälsoskyddsnämnden att meddela – kan återkallas.

Man saknar i denna reglering normer vilka kan ge tillståndsmyndigheten ledning vid prövningen av tillståndsfrågan. Ett minimum därvidlag bör vara att den tillståndssökande *dels* måste bedömas vara personligen lämplig för den tilltänkta verksamheten – varvid står i förgrunden att han kan förväntas iaktta djurskyddsförfattningarnas krav – *dels* måste ha en anläggning som uppfyller de kriterier som följer av djurskyddslagstiftningens grundsatser.

Vikten av att vissa normer fastläggs i detta sammanhang framträder särskilt tydligt, när man tänker på det i bestämmelsen inbyggda återkallelseinstitutet. En återkallelse av tillstånd för den som etablerat sig i en till paragrafen hänförlig verksamhet kan för den berörde få vittgående ekonomiska konsekvenser.

18 §

Bestämmelsen föreskriver förbud mot ”dopning eller andra otillbörliga åtgärder som påverkar (det tävlande) djurets prestationsförmåga eller temperament”. I ett andra stycke av paragrafen finns ett stadgande att de otillåtna åtgärderna anges i ”verkställighetsföreskrifter” av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av lantbruksstyrelsen. En förebild för ett sådant lagskrivningstekniskt grepp har remissförslagets författare haft i epizootilagen. (Jfr prop. 1979/80:61, särskilt s. 42 f.)

Som är välbekant får verkställighetsföreskrifter (8 kap. 13 § RF) inte ha den karaktären att de tillför den grundläggande lagregleringen något väsentligt nytt. I princip skall själva lagregeln ge den rättstillämpande domstolen eller förvaltningsmyndigheten det avgörande beskedet om vad som gäller för dess rättstillämpning; verkställighetsföreskrifter skall inte vidga eller begränsa vad som står i själva lagen.

Vad som i förevarande fall utsägs i den föreslagna lagtexten avser alltså "dopning och andra otillbörliga åtgärder som — — —/etc/." Man rör sig här med synnerligen svårgripbara begrepp, något som också omvittnats under de grundläggande förslagens remissbehandling.

Lagrådet tror inte att man nu på aktuellt område kan lagstiftningsvis komma längre än till en regel av den innebörd remissförslaget presenterat. Men klart står att en dylik regels betydelse blir begränsad till att ge en allmän ledning för en rättstillämpande myndighet. En konkretisering behövs, byggd på hittills förekomna erfarenheter av dopnings- och närliggande fuskningssådan i tävlingssammanhang. Enligt lagrådets mening får det accepteras att de närmare gränsdragningarna och exemplifieringarna på detta område genom *delegation* anförtros åt regeringen eller lantbruksstyrelsen. Preciseringarna kan från dessa utgångspunkter inte anses falla inom ramen för verkställighetsföreskrifter. Fråga får anses vara om sådan kompletterande och preciserande reglering som är förenlig med den delegationsmöjlighet som 8 kap. 7 § första stycket punkt 4 RF erbjuder.

En naturlig reflexion i sammanhanget är att den som delegationsvägen får behörighet att utfärda preciserande föreskrifter i ämnet bör samråda med hästsportens organisationer, som notoriskt med kraft söker motverka sådana ojusta metoder som förevarande paragraf har i sikte. Synpunkter i sakfrågan har anförts i skrivelsen från Svenska Ridsportens Centralförbund.

19 §

I paragrafen ges föreskrifter om två typer av tillstånd, den ena avseende en på närmare sätt preciserad användning av djur för vetenskaplig forskning m. m. och den andra gällande uppfödning av djur som därvid får komma till användning. I båda fallen kan återkallelse av tillstånden ifrågakomma.

Beträffande dessa tillståndsärenden gör sig väsentligen samma synpunkter gällande som de av lagrådet under 16 § anförda. Någon form av normer bör rimligen uppställas både när det gäller beviljande av tillstånd och återkallande därav. Grundläggande bör även på dessa områden vara i vart fall visst på ett eller annat sätt utformat lämplighetskrav.

22 §

Första stycket i paragrafen, vilket endast innebär en erinran om vissa andra bestämmelser i lagen, torde såsom överflödigt kunna utgå.

Återstående del av paragrafen föreslås få följande lydelse.

"Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får beträffande djur som används för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket meddela föreskrifter om undantag från lagens bestämmelser."

26 §

I paragrafens andra stycke torde följande tillägg böra göras. "— — — ut vite, dock ej i fall som avses i 29 §." (Jfr RÅ 1983 2:92)

Den från rättssäkerhetssynpunkter viktiga regleringen angående besvärsoordningen bör intagas i lag och inte, såsom skett i remissförslaget, förvisas till förordning.

Enligt vad som vid föredragningen upplysts för lagrådet är avsikten den att miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut skall överklagas till länsstyrelsen samt att länsstyrelsens beslut och beslut av centrala tillsynsmyndigheten i särskilt ärende skall överklagas till kammarrätten. Centrala tillsynsmyndighetens normbeslut avses skola överklagas hos regeringen. Lagrådet har inte någon erinran mot den angivna ordningen.

En lagbestämmelse i ämnet kan lämpligen utformas på följande sätt, varvid livsmedelslagen (1971:511) tjänat som förebild.

”Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt bestämmelse som meddelats med stöd av lagen får överklagas till länsstyrelsen.

Beslut, som annan statlig myndighet än regeringen i särskilt fall meddelat enligt lagen eller med stöd av regeringens förordnande enligt lagen, får överklagas till kammarrätten.

Annat beslut som lantbruksstyrelsen eller annan statlig myndighet som utövar central tillsyn meddelat enligt lagen eller med stöd av regeringens förordnande enligt lagen överklagas till regeringen.”

Övergångsbestämmelserna

I punkt 2 i remissförslagets övergångsbestämmelser har angivits att den upphävda lagen om djurskydd fortfarande skall gälla i fråga om överträdelser som har skett före ikraftträdandet. De i 5 § brottsbalkens promulgationslag fastslagna principerna, som har generell giltighet, måste dock anses väl ägnade att täcka även de övergångssituationer som i straffrättsligt hänseende kan uppkomma på förevarande lagstiftningsområde. Punkten 2 bör därför utgå, varvid konsekvensen blir att de följande punkterna får omnumreras.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 mars 1988

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Hjelm-Wallén, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hultström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Tahlén

Föredragande: statsrådet Hellström

Proposition om djurskyddslag, m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. djurskyddslag,
2. lag om ändring i lagen (1943: 459) om tillsyn över hundar och katter,
3. lag om ändring i lagen (1986: 99) om försöksverksamheten med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944: 219) om djurskydd.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Djurskyddslagen

10 §

Som lagrådet föreslagit kan det för tydlighetens skull finnas skäl att redan i första stycket framhålla att förbudet mot operativa ingrepp inte är undantagslöst. För att markera att förbudet står för den grundläggande inriktningen anser jag dock att lagtexten bör utformas något annorlunda än lagrådet föreslagit.

16 och 19 §§

Jag kan biträda lagrådets förslag att i lagtexten föra in bestämmelser som ger ledning vid prövningen av tillståndsförslaget. Avgörande vid bedömningen av om tillstånd skall ges bör vid såväl prövningen enligt 16 som enligt 19 § vara om sökanden är lämplig att bedriva verksamheten och om de anläggningar som kan komma att användas för denna är lämpliga. Bedömningen bör ske mot bakgrund av att djurskyddslagstiftningens krav skall uppfyllas. Vid prövningen av tillstånd till destinationsuppfödning enligt 19 § måste dessutom, som jag tidigare anför, behovet av försöksdjur beaktas.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 30 november 1987.

18 §

Jag har inte något att erinra mot vad lagrådet har förordat. Regeringen bör följaktligen genom delegering anförtros uppgiften att utfärda föreskrifter om otillåtna åtgärder. Såsom lagrådet vidare anfört bör innan sådana föreskrifter utfärdas samråd ske med hästsportens organisationer.

22 §

Jag anser att lagtexten kan förenklas på sätt lagrådet föreslagit.

26 §

Jag delar lagrådets uppfattning.

29 §

Med anledning av att fråga uppkommit om skenöverlåtelser i samband med att någon efter ett förbud ålagts göra sig av med djur vill jag framhålla följande. För att någon skall anses ha gjort sig av med ett djur måste krävas att han inte längre har djuret i sin omedelbara närhet, t. ex. i sin bostad eller på en fastighet som han äger eller brukar. Att överlåta djuren till någon annan är således inte tillräckligt om inte djuren också avlägsnas så att den faktiska kontakten med dem upphör.

38 §

Som lagrådet anfört kan det finnas skäl att låta ordningen för att överklaga ett beslut framgå redan av lagtexten. Bestämmelserna om överklagande bör utformas i enlighet med lagrådets förslag.

Övergångsbestämmelserna

Liksom lagrådet föreslagit anser jag att punkt 2 kan utgå.

Utöver vad som följer av det anförda bör vissa redaktionella ändringar göras i lagförslaget.

2 Övriga frågor

2.1 Organisation av den etiska prövningen av djurförsök

Mitt ställningstagande: Centrala försöksdjursnämnden förstärks och omorganiseras samt övertar vissa uppgifter som tidigare åvilat lantbruksstyrelsen.

Lekmannarepresentationen i de djurförsöksetiska nämnderna förstärks.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt ställningstagande. I fråga om de etiska nämnderna föreslår utredningen att proportionen mellan de olika ledamotskategorierna skall vara oförändrad.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker att centrala försöksdjursnämnden övertar vissa uppgifter från lantbruksstyrelsen. Några remissinstanser anser att lekmanrepresentationen i de etiska nämnderna bör förstärkas.

Skälen för mitt ställningstagande: Jag har i lagrådsremissen (avsnitt 2.2.6) redovisat mina förslag angående användning av djur för vetenskapligt ändamål. Eftersom djurförsök tilldrar sig ett stort allmänt intresse vill jag för riksdagens information i korthet ange hur jag anser att den etiska prövningen av djurförsök lämpligen bör organiseras.

Centrala försöksdjursnämnden

Lantbruksstyrelsen är central myndighet i frågor som gäller försöksdjursverksamheten. Det innebär att lantbruksstyrelsen har ansvaret för frågor om tillstånd enligt djurskyddslagen till djurförsök och till destinationsuppfödning av försöksdjur. Vidare meddelar styrelsen detaljföreskrifter för den etiska prövning som skall ske enligt djurskyddslagen samt förordnar ledamöter, ordförande och vice ordförande i de djurförsöksetiska nämnderna.

Utredningen om etiska frågor i samband med djurförsök har i betänkandet (Ds Jo 1986: 3) Etisk prövning av djurförsök föreslagit en uppdelning av ansvaret för verksamheten med djurförsök. Utredningen vill göra en åtskillnad mellan å ena sidan det allmänna tillsynsansvaret enligt djurskyddslagen och å andra sidan frågor som mera direkt hör samman med de djurförsöksetiska problemställningarna. Av de sistnämnda frågorna bör enligt utredningen de som sammanhänger med de etiska nämndernas ärendehandläggning flyttas över från lantbruksstyrelsen till den centrala försöksdjursnämnden.

Jag vill i den delen anföra följande. Genom att ge den centrala försöksdjursnämnden ett samlat ansvar för de frågor som direkt hör samman med de etiska nämndernas verksamhet skapas förutsättningar för en diskussion som kan koncentreras till problemen kring den etiska prövningens inriktning och organisation. Jag biträder följaktligen utredningens förslag.

Det utvidgade ansvarsområdet för centrala försöksdjursnämnden bör omfatta den normgivning som behövs för de etiska nämndernas verksamhet. Den centrala försöksdjursnämnden bör dessutom i samarbete med lantbruksstyrelsen sammanställa statistik rörande försöksdjursförbrukningen. Jag delar utredningens mening att lantbruksstyrelsen även i fortsättningen bör handlägga frågor om tillstånd till djurförsök, om godkännande av lokaler för försöksdjur och om tillstånd till uppfödning av försöksdjur.

Utredningen har förordat att berörda högskolestyrelser inom universitets- och högskoleområdena åläggs uppgiften att utse ledamöter, ordförande och vice ordförande i de djurförsöksetiska nämnderna. Utredningen har dock anført att uppgiften lika väl kan åläggas centrala försöksdjursnämnden. För egen del anser jag att det är viktigt att den etiska prövningen får en enhetlig organisation. Det är därför naturligt att ledamöterna liksom ordföranden och vice ordföranden i de etiska nämnderna utses av den

centrala försöksdjursnämnden efter förslag av berörda organ. Centrala försöksdjursnämnden bör även verka för en enhetlig behandling av de ärenden som prövas av de etiska nämnderna. Den centrala nämnden bör också ha ansvaret för att ledamöterna i de djurförsöksetiska nämnderna får erforderlig utbildning och information.

Jag delar utredningens mening att den centrala försöksdjursnämnden med anledning av de utökade arbetsuppgifterna bör förstärkas och till viss del omorganiseras. Det bör emellertid ankomma på nämnden själv att inom ramen för de medel som anvisas på lämpligt sätt genomföra de organisatoriska förändringar som behövs.

Ett gott hälsotillstånd hos försöksdjuren leder till en minskad förbrukning av sådana djur. De hälsoinventeringar i försöksdjursbesättningar som påbörjats i landet är värdefulla. Jag anser att friska försöksdjur är ett från djurskyddssynpunkt självklart etiskt krav. Att djuren är friska främjar också forskningens intressen. Enligt vad jag erfarit pågår både hos berörda statliga organ och inom läkemedelsindustrin arbete med att utöka och bredda hälsoinventeringsprogrammen. Det är angeläget att centrala försöksdjursnämnden noga följer utvecklingen och i samråd med andra myndigheter och andra berörda intressenter verkar för att hälsoförhållandena för försöksdjuren får en från djurskyddssynpunkt tillfredsställande lösning.

Djurförsöksetiska nämnderna

En djurförsöksetisk nämnd med uppgift att pröva användningen av djur i djurförsök finns i varje högskoleregion.

En ansökan om att få använda djur till djurförsök prövas först av en tremannagrupp. Gruppen består av representanter för de personkategorier som ingår i den djurförsöksetiska nämnden. Om gruppen är enig om att försöket är godtagbart från etisk synpunkt får försöket påbörjas omedelbart. Ärendet anmäls senare vid nämndens sammanträde. Jag delar utredningens uppfattning att det är en svaghet med den dubbla prövningen. För att stärka nämndernas ställning bör beslutsfunktionen förbehållas själva nämnden. Försök skall som jag anfört i lagrådsremissen (avsnitt 2.2.6) heller inte få påbörjas innan nämnden tagit ställning till ansökan.

Jag anser emellertid att tremannagruppernas verksamhet har varit av värde när det gäller att förbereda ärendena. Nämnden bör därför i fortsättningen vid behov utse en grupp som bereder ärendet innan det föredras i nämnden. Beredningsgruppen kan för att förenkla handläggningen i nämnden även avge förslag till beslut.

Jag har föreslagit att de djurförsöksetiska nämnderna i fortsättningen skall pröva i huvudsak alla ansökningar om djurförsök. Arbetsbelastningen för de enskilda nämnderna kommer därför att öka. För att inte arbetsbördan skall bli för tung på en enskild nämnd bör det i vissa högskoleregioner kunna inrättas flera nämnder. Jag anser att det bör ankomma på den centrala försöksdjursnämnden att se till att antalet etiska nämnder blir tillräckligt så att det finns kapacitet för prövningen i de olika regionerna. Det är också angeläget att arbetet organiseras så att handläggningen av ärendena kan ske snabbt.

Nämnderna bör också enligt min mening sammanträda oftare än tidigare för att förkorta handläggningstiden. Nämnderna bör sammanträda minst en gång i kvartalet för att kunna utföra en snabb handläggning av ärendena. Det bör ankomma på ordföranden i nämnden att vid behov hålla extra sammanträden.

Jag delar utredningens mening att det vid lantbruksstyrelsen gemensamma sekretariatet för nämnderna bör avskaffas. Vid varje nämnd bör i stället finnas en arvoderad sekreterare.

Utredningen föreslår att sammansättningen av de djurförsöksetiska nämnderna skall vara oförändrad. Nämnden skulle liksom hittills bestå av lekmän, forskare och försöksdjurspersonal, där varje grupp är företrädd av lika många representanter. Förslaget har mött viss kritik av remissinstanserna. För egen del anser jag att lekmannainflytandet i nämnderna bör förstärkas. Därigenom kan man få en mera allsidig belysning av nödvändigheten av och den etiska problematiken kring ett djurförsök. I varje nämnd bör liksom tidigare ingå representanter för lekmän, forskare och försöksdjurspersonal. Proportionerna mellan de representerade kategorierna bör enligt min mening vara sådan att av nämndens ledamöter är hälften lekmän. Med lekmän avser jag såväl representanter för djurskyddsorganisationer som för allmänintresset. Majoriteten av lekmännen bör utgöras av representanter för allmänintresset. Den andra hälften bör vara forskare och representanter för personal som handhar försöksdjur. Bland forskarrepresentanterna bör om möjligt ingå forskare med kunskap om alternativa metoder. Ordföranden och vice ordföranden bör vara opartiska och företrädesvis ha erfarenhet av dömande verksamhet. Ordförande, vice ordförande och ledamöter bör såsom jag tidigare anfört utses av centrala försöksdjursnämnden.

För att få en snabb men ändå korrekt bedömning av ansökningar om djurförsök bör nämnderna inte vara för stora. Jag bedömer att antalet ledamöter i en nämnd, om nämnden skall fungera tillfredsställande, inte bör överstiga fjorton personer med ordförandena inräknade. När nämnden fattar beslut bör den bestå av en ordförande och ett lika stort antal representanter för forskare och försöksdjurspersonal som antalet lekmän. Det bör ankomma på centrala försöksdjursnämnden att närmare utforma reglerna för nämndernas sammansättning.

Förslaget att minska antalet ledamöter och öka antalet lekmän i de djurförsöksetiska nämnderna kräver enligt min mening vissa utbildningsinsatser. Lantbruksstyrelsen har anvisat 100 000 kr. innevarande budgetår för planerad kursverksamhet för nämndledamöter. När de nya nämnderna är utsedda bör centrala försöksdjursnämnden anordna utbildning för ledamöterna för att säkra en korrekt och snabb handläggning av ansökningarna. Jag kommer i det följande att ta upp frågan om kostnaderna för utbildningen.

Mitt förslag: Foder som används till andra djur än pälsdjur skall inte få innehålla köttmjöl från självdöda djur eller från sjukligt förändrade delar från slaktade djur.

Lantbruksstyrelsens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt. Lantbruksstyrelsen föreslår dock inte något undantag för foder till pälsdjur.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker lantbruksstyrelsens förslag. Samtidigt framhåller flera remissinstanser att det är viktigt att hanteringen av självdöda djur sker på ett tillfredsställande sätt och så att sjukdomsövervakningen inte försämras.

Skälen för mitt förslag: Enligt 3 § lagen (1985: 295) om foder gäller bl. a. att ett foder inte får ha en sådan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt att det kan antas att det är skadligt eller annars otjänligt för djuret. Fodret får inte heller vara sådant att det gör livsmedel från djur som utfodrats med fodret skadligt eller otjänligt som människoföda.

Hösten 1985 uppmärksammades att det vid tillverkningen av köttmjöl för foderändamål bl. a. användes självdöda djur.

Lantbruksstyrelsen utfärdade den 19 december 1985 närmare föreskrifter för foder i en särskild kungörelse (LSFS 1985: 35) om foder. Kungörelsen trädde i kraft den 1 januari 1986 och i den föreskrevs att köttmjöl och andra produkter från döda husdjur utom fisk inte fick användas som foder, om inte djuren genomgått besiktning. I viss utsträckning har styrelsen därefter dispensvägen medgett att foder till pälsdjur får innehålla sådant köttmjöl.

I den debatt som uppstod hösten 1985 ställde fodertillverkarna omgående krav på att självdöda djur inte skulle få ingå i köttmjöl. Slakteriorganisationen har dock fortsatt att ta om hand självdöda djur på olika uppsamlingsplatser. Från uppsamlingsplatserna transporteras djuren vidare för konvertering. Konvertering av självdöda djur sker för närvarande endast på två platser i landet, i Stenstorp och i Visby. Det köttmjöl som framställs vid anläggningen i Stenstorp exporteras i huvudsak till Finland. Mindre volymer säljs till svenska pälsdjursuppfödare eller används som jordförbättringsmedel.

Före den 1 januari 1986 då de självdöda djuren kunde användas till köttmjöl utan inskränkningar togs djuren om hand av slakterierna till låg eller ingen kostnad för djurägarna. Det nya förfarandet innebär att det numera kan kosta den enskilde djurägaren mellan 600 och 700 kr. att få ett större djur omhändertaget. Följden av detta har blivit att tillförseln av självdöda djur till uppsamlingsplatser och konverteringsanläggningar har minskat kraftigt och att nedgrävningen av självdöda djur har ökat.

En särskild arbetsgrupp inom lantbruksstyrelsen har analyserat de effekter som uppkommit till följd av förbudet att använda självdöda djur till köttmjöl i foder. Arbetsgruppen har i oktober 1987 avlämnat en rapport Utredning om köttfodermjöl.

Arbetsgruppen har genomfört bakteriologiska och kemiska analyser av

köttmjölet och kommit till den slutsatsen att det inte finns stöd för ett antagande att foder, som innehåller köttmjöl från självdöda djur, skulle vara skadligt eller otjänligt för djur. Därmed skulle enligt arbetsgruppen 3 § lagen om foder inte medge ett fortsatt förbud mot användningen av sådant köttmjöl i foder. Arbetsgruppen anser också att det finns olägenheter med ett förbud både genom att ett större antal djur tas om hand på ett olämpligt sätt och genom att färre djur blir föremål för obduktion.

Lantbruksstyrelsen har efter det att arbetsgruppen avlämnat sin rapport utfärdat ett antal nya kungörelser om foder för olika djurslag. Dessa författningar har ersatt den tidigare nämnda kungörelsen. De nya föreskrifterna upptar inte något förbud mot att använda köttmjöl från självdöda djur i foder.

Lantbruksstyrelsen har med överlämnande av arbetsgruppens rapport i skrivelse till regeringen föreslagit att lagen om foder ändras så att den medger förbud mot foder som innehåller produkter av självdöda djur.

Lantbruksstyrelsen har som skäl för sitt förslag framfört att det i frågor om bl. a. livsmedelskvalitet, djurhållning och djurskydd numera ofta görs värderingar som är av etisk och estetisk karaktär. När det kom till allmänhetens kännedom att självdöda djur användes till framställning av köttmjöl blev reaktionen mycket stark. Senare har också andra köttmjölsråvaror ifrågasatts. Det gäller t. ex. kött och organ som på grund av sjukliga förändringar kasseras vid slakt. De industriföretag inom näringen som sysslade med köttmjölsframställning reagerade mycket snabbt på opinionsyttringarna och slutade leverera köttfodermjöl från självdöda djur till svensk foderhandel. Avsikten är nu att i svensk fodertillverkning endast använda köttmjöl som framställts från helt okontroversiell råvara, företrädesvis från köttrester på styckningsben ur normalslaktmaterial.

Med hänsyn till den starka reaktion som uppkom mot köttmjöl av bl. a. självdöda djur anser lantbruksstyrelsen att det är angeläget att på etiska och estetiska grunder förhindra användningen av sådant köttmjöl i foder också i fortsättningen.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skall produkter som härrör från självdöda däggdjur eller fåglar eller från kasserade sjukliga förändringar på slaktade djur inte få ingå i foder. Fiskmjöl skall i den mån det är oskadligt däremot få användas. Något undantag för foder till pälsdjur föreslås inte.

Lantbruksstyrelsens skrivelse har remissbehandlats. Remissyttranden över skrivelsen har avgetts av socialstyrelsen, konsumentverket, statens livsmedelsverk, statens jordbruksnämnd, Sveriges lantbruksuniversitet, statens veterinärmedicinska anstalt, Dagligvaruleverantörers förbund, Föreningarna Djurens vänners riksorganisation, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Svenska djurskyddsföreningen, Svenska kennelklubben, Svenska kommunförbundet och Sveriges veterinärförbund. Flertalet remissinstanser är positiva till det föreslagna förbudet.

Även jag anser att lagen om foder bör kompletteras med ett sådant förbud som lantbruksstyrelsen föreslagit. Detta innebär bl. a. att förbudet inte skall omfatta fiskmjöl. Till skillnad från lantbruksstyrelsen anser jag dock att förbudet inte bör omfatta foder för pälsdjur. De etiska och esteti-

ska värderingar som utgör grund för ett förbud gör sig inte gällande med samma tyngd i fråga om foder till sådana djur.

Förbudet bör gälla användandet av foder som innehåller sådana produkter som det nu är fråga om. Det innebär att förbudet kommer att gälla också importerat foder. Det får ankomma på lantbruksstyrelsen att bestämma hur importkontrollen skall gå till.

Enligt överenskommelse om tekniska handelshinder (TBT) inom GATT samt beslut i EFTA:s råd rörande procedur för notifiering av tekniska föreskrifter föreligger informations- och konsultationsskyldighet i fråga om tekniska föreskrifter som har betydelse för den internationella handeln. I den mån Sveriges internationella förpliktelser så påkallar kommer förslaget till ändring av lagen om foder att notifieras genom kommerskollegiums försorg.

En fråga som måste lösas i samband med att ett förbud införs är hur ett omhändertagande av självdöda djur i fortsättningen skall ske.

Det finns för närvarande inga bestämmelser som reglerar hur omhändertagandet skall gå till. Den skyldighet som finns enligt renhållningslagen (1979:596) för kommunen att svara för bortforsling m. m. av avfall avser bara hushållsavfall. Dit kan inte räknas djur som självdött i jordbruket.

Med stöd av 6 § renhållningslagen kan regeringen föreskriva att också annat avfall än hushållsavfall skall forslas bort genom kommunens försorg. Ligger ansvaret för bortforslingen på kommunen får avfallet, enligt 7 § renhållningslagen, inte grävas ned, komposteras eller på annat sätt slutligt omhändertas av fastighetsinnehavaren.

Arbetsgruppen konstaterar i sin utredning att man inte funnit några allvarliga olägenheter av den ökade nedgrävningen av självdöda djur. På längre sikt bedöms dock vissa miljöproblem kunna uppstå i djurtäta regioner.

Flera remissinstanser ser emellertid betydligt allvarigare på konsekvenserna av ökad nedgrävning. Det framhålls att det både från allmänhygienisk och livsmedelshygienisk synpunkt är ett problem att kadaver inte skickas till konverteringsanläggningar. Smitta kan spridas genom att djurkropparna grävs ned. Det framhålls vidare att djuren är ett viktigt obduktionsmaterial och att nedgrävning av djuren kan få negativa konsekvenser för landets smittskydd eftersom underlaget för sjukdomsövervakning minskar med minskad obduktionsverksamhet.

Även jag anser att det är otillfredsställande att ett förbud mot köttmjöl från självdöda djur får den effekten att nedgrävningen av sådana djur ökar. Detta skulle medföra alltför stora risker i olika avseenden bl. a. för miljön.

Enligt min mening bör en ökad uppsamling av djuren ske på frivillig väg genom slakteriernas försorg. Såväl Lantbrukarnas riksförbund som Sveriges slakteriförbund och Köttbranschens riksförbund har förklarat sig beredda att ombesörja uppsamlingen av djuren. De merkostnader för omhändertagandet av djuren som det föreslagna förbudet medför skall emellertid inte belasta den enskilde lantbrukaren. Kostnaden får i stället tas upp i samband med jordbruksprisöverläggningarna.

Mitt förslag: En lagändring skall göras som gör det möjligt att – på samma sätt som i fråga om slaktsvin – kombinera en kommande hälsokontroll av nötkreatur med en särskild avgift vid slakt av djur som inte omfattas av kontrollen.

Mitt ställningstagande: Prisavdrag för anmärkningar vid veterinärbesiktning vid slakt kommer att ske i enlighet med en överenskommelse som jordbruksnämnden har träffat med branschorganisationerna Sveriges slakteriförbund och Köttbranschens riksförbund. I första hand bör erfarenheterna av detta frivilliga avdragssystem avvaktas innan ställning tas till om ett lagreglerat avdrags- eller avgiftssystem bör införas.

Bakgrund till mitt förslag och mitt ställningstagande: Regeringen uppdrog år 1986 åt statens jordbruksnämnd att komma in med förslag om kvalitetsbetalning inom jordbruksprisregleringen. I rapporten Betalning för bra matkvalitet som lämnades i mars 1987, föreslog jordbruksnämnden att prisavdrag skulle införas för vissa besiktningsanmärkningar för nöt och svin i syfte att påskynda ansträngningarna att åstadkomma en god djurmiljö. Jordbruksnämnden inkom i december 1987 med preciseringar i fråga om vilka besiktningsanmärkningar som bör föranleda avdrag, avdragens storlek samt system för avdrag.

Jordbruksnämnden anser att följande anmärkningar vid veterinärbesiktningen bör kunna föranleda avdrag, nämligen

- bölder på nöt och svin,
- leverskador på nöt och svin,
- ledinflammationer på nöt och svin,
- smutsiga hudar på nöt och
- sammanväxta brösthinnor på svin.

Prisavdragsbeloppet bör utgå från värdeminskning samt från slakteriets kostnader för hantering av slaktkropparna och för administration, vilket innebär att avdragsbeloppet skall stanna inom slakteriet.

Om avdraget inte ger avsedd effekt bör det enligt jordbruksnämnden kunna kompletteras med ett ytterligare avdrag som bedöms tillräckligt högt för att reducera skadorna till en önskvärd nivå. Detta innebär totalt ett högre avdragsbelopp än vad som motsvarar slakteriernas kostnader. Endast den del av avdraget som motsvarar slakteriets kostnader bör då stanna i slakteriet. Överskjutande del bör tillföras köttprisregleringen och kunna användas för gemensamma åtgärder inom branschen i syfte att förbättra djurhälsan. Också svansskador på svin, som inte minskar slaktkroppens värde, bör kunna föranleda avdrag i ett sådant system.

Jordbruksnämnden har nu träffat en överenskommelse med branschorganisationerna Sveriges slakteriförbund och Köttbranschens riksförbund. Enligt överenskommelsen skall organisationerna genom avtal med sina medlemsföretag verka för att företagen fr. o. m. den 1 januari 1988 till-

lämpar ett system med avdrag som motsvarar slakteriernas kostnader. Jordbruksnämnden föreslår att detta system som inte kräver lagstöd skall få tillämpas försöksvis fram till den 1 juli 1989. Inför ett beslut rörande tiden efter den 1 juli 1989 skall systemet utvärderas. Är parterna då ense bör överenskommelsen kunna förlängas. Visar det sig att systemet inte fungerar enligt förväntningarna bör detta kunna ersättas av ett lagreglerat system med sanktionsmöjlighet gentemot slakteriföretagen. Om det vidare visar sig att frekvensen skador inte minskar i önskad omfattning bör ett ytterligare avdrag, utöver det avdrag som motiveras av slakteriets kostnader, då kunna införas.

Under år 1987 har enligt lagen (1985: 342) om kontroll av husdjur m. m. en organiserad hälsokontroll för slaktsvin byggts upp. Slakteriförbundet är huvudman för denna hälsokontroll. Kontrollen grundar sig på att slaktsvinsbesättningarnas hälsotillstånd fortlöpande registreras av besiktningssvetsinären vid slakterierna som ett moment i köttbesiktningen. Informationen vidarebefordras till hälsokontrollen.

Enligt 5 § lagen om kontroll av husdjur m. m. får regeringen, om det finns en hälsokontroll anordnad för slaktsvin, föreskriva att en avgift får tas ut vid slakt av svin från sådana besättningar som inte omfattas av kontrollen och i vilka sjukdomar i särskilt hög grad förekommer. Regeringen får överlåta åt innehavare av slakteri att uppbära en avgift av den som lämnar svinen till slakt.

Lantbruksstyrelsen har i en framställning den 9 december 1987 hemställt att regeringen bemyndigar lantbruksstyrelsen att meddela föreskrifter om att sådan avgift får tas ut.

Skälen för mitt förslag och mitt ställningstagande: För att få belyst hur jordbruksnämndens resp. lantbruksstyrelsens förslag förhåller sig till varandra och vilka konsekvenser resp. förslag skulle få, har synpunkter på förslagen genom en muntlig utfrågning men också skriftligen inhämtats från lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens jordbruksnämnd, Sveriges lantbruksuniversitet, statens veterinärmedicinska anstalt, Köttbranschens riksförbund, Sveriges slakteriförbund, Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges veterinärförbund och Kooperativa förbundet.

En bred majoritet av de tillfrågade myndigheterna och organisationerna anser att kostnadsmotiverade prisavdrag är väl förenliga med lantbruksstyrelsens förslag till regeringen. Det råder enighet om att branschöverenskommelsen är tillräckligt långtgående med hänsyn till nuvarande kunskaper och erfarenheter vad gäller sambandet mellan djurmiljö och uppvisade slaktskador. Samtliga tillfrågade instanser motsätter sig ett längre gående system med avdragsbelopp som inte är kostnadsmotiverade. I huvudsak tre skäl anförs för denna ståndpunkt.

Ett av skälen som anförs är att det för närvarande inte finns tillräckligt med kunskap och erfarenhet på området. Orsakssammanhangen när det gäller djurmiljö och hälsa är ofta mycket komplicerade. En dålig djurmiljö behöver inte sätta några spår i en djurkropp medan en exemplariskt skött besättning inte utgör någon garanti mot sjukdomar och skador. Det är därför i hög grad osäkert om ett system med ej kostnadsbetingade avdrag kan tillämpas rättvist. Väsentliga rättssäkerhetsaspekter skulle därför kunna komma att åsidosättas.

Det andra skälet som anförs för att inte gå längre än till ett kostnadsmotiverat avdrag är att det för närvarande inte finns en adekvat rådgivning till djurägarna. Enligt de tillfrågade instanserna bör man inte ha ett ekonomiskt bestraffningssystem så länge det inte finns någon hjälp att erbjuda.

Det tredje skälet som myndigheterna och organisationerna anger är att ej kostnadsrelaterade avdrag skulle minska motivet för djurägarna att kvarstå i eller ansluta sig till den hälsokontroll som finns anordnad för slaktsvin.

Många möjligheter finns att förbättra omsorgen om djuren. Syftet med jordbruksnämndens förslag är just att påskynda ansträngningarna att åstadkomma en god djurmiljö. God omsorg om djuren bör medföra friskare djur och därmed högre köttkvalitet vilket i sin tur bör leda till ökad konsumtion samt ett bättre ekonomiskt utbyte för uppfödarna. Det finns alltså ett samband mellan omsorg om djuren, köttkvalitet och ekonomi.

De hittills vunna efarenheterna av hälsokontrollen för slaktsvin är goda. Jag har ingen eripran mot lantbruksstyrelsens begäran om ett bemyndigande som gör det möjligt för styrelsen att meddela föreskrifter om en särskild avgift för djurägare som står utanför kontrollen och som även har en hög sjukdomsfrekvens bland sina djur. Jag avser därför att återkomma till regeringen i denna fråga. De möjligheter som hälsokontrollen inrymmer är emellertid inte tillräckliga. Dessutom omfattar hälsokontrollen endast slaktsvin. Någon motsvarighet finns ännu inte för nötkreatur.

Det är mot denna bakgrund mycket tillfredsställande att det har träffats en överenskommelse mellan köttbranschen och jordbruksnämnden om prisavdrag för anmärkningar vid veterinärbesiktning. Anslutningen till avtalet är enligt uppgift nästan 100-procentig. Avtalet visar att branschen är beredd att ta ansvar för djurens skötsel och miljö. Överenskommelsen innebär inte oväsentliga förbättringar. Flertalet slakterier gjorde visserligen även tidigare prisavdrag. De motsvarade dock vanligen endast delvis slakteriets kostnader, varför nivån på avdragen var avsevärt lägre än enligt avtalet. Avdragen var dessutom inte enhetliga. De användes tidigare också som ett konkurrensmedel mellan slakterierna. Slakterier som var angelägna om att behålla eller få nya leverantörer avstod från att göra avdrag mot den enskilde producenten för att i stället fördela kostnaden jämnt mot samtliga producenter. Detta kunde alltså innebära att lantbrukaren fick lika mycket betalt för sin gris oberoende av om den var helt skadefri eller om den hade vissa skador. Eftersom prisavdragen enligt avtalet skall riktas mot producenten kommer uppfödare med friska djur att gynnas på bekostnad av djurägare med sjuka djur. En effekt av systemet blir också att betalningsförmågan för friska djur höjs. Framför allt stimulerar systemet uppfödarna till att ta itu med de faktorer som kan ge skador eller defekter.

Jordbruksnämnden har lagt fram ett förslag till ett författningsreglerat avdragssystem som skulle innebära att en sanktionsavgift tas ut vid leverans av skadade djur. Genom den samförståndslösning som jordbruksnämnden träffat med branschen har förutsättningarna för ett sådant system delvis förändrats. Jag har redan framhållit att jag ser det som mycket positivt att branschen på det här sättet frivilligt är beredd att verka för en utveckling mot en bättre djurmiljö. Om man kan uppnå ett lika bra resultat i ett frivilligt system som i ett tvingande system byggt på föreskrifter så är

det förra givetvis att föredra. Ett ändamålsenligt utformat avtal och en i nuläget positiv inställning är emellertid inte tillräckligt för att goda resultat skall uppnås. För detta krävs också att viljan att leva upp till avtalsinnehållet är god även fortsättningsvis under avtalsperioden. Det är självfallet av största vikt att slakterierna iakttar det avtal som man har med sin branschorganisation och inte, t. ex. i en situation då det råder brist på slaktdjur, skaffar sig konkurrensfördelar genom att underlåta att göra de avtalade prisavdragen. Även jordbruksnämnden och livsmedelsverket har emellertid ett ansvar för tillämpningen, jordbruksnämnden inte bara som avtalspart utan även som kontrollant av att avtalet efterlevs och livsmedelsverket för att tillämpningen blir enhetlig och därmed rättvis. Jag vill också peka på vikten av att dessa myndigheter kontinuerligt och uppmärksam följer tillämpningen av avtalet samt att tillämpningen utvärderas.

Om det emellertid mot förmodan visar sig att överenskommelsen blir ett bristfälligt styrinstrument när det gäller att förbättra djurhållningen, kommer jag att ompröva mitt ställningstagande och i stället verka för en tvingande reglering.

När det gäller jordbruksnämndens förslag att införa bestämmelser som gör det möjligt att göra avdrag för ej kostnadsrelaterade slaktskador, i realiteten en sanktionsavgift, vill jag säga följande. De farhågor som finns när det gäller svårigheterna att bedöma samband mellan dålig djurmiljö och skador på djurkroppar bör på sikt kunna undanröjas genom ökad kunskap om sambanden. När det gäller vissa skador, t. ex. smutsiga hudar, torde sambandet redan i dag vara helt klart. Ett forsknings- och utvecklingsarbete pågår i fråga om produktionsformernas förhållande till djurens hälsa. Sådan verksamhet bedrivs bl. a. vid lantbruksuniversitetet och inom ramen för skogs- och jordbrukets forskningsråds program för nya produktionsformer. Också inom föreningsrörelsen sker ett utvecklingsarbete. Det är angeläget att denna kunskapsuppyggnad intensifieras. Jag har dock tagit intryck av vad som anförts när det gäller de påstådda riskerna för olikartad tillämpning och bristande rättssäkerhet. Bestämmelser med så väsentliga brister skulle inte leda till önskade mål. Riskerna är tvärtom stora för att de skulle motverka sitt syfte. Jag är därför inte beredd att nu föreslå riksdagen bestämmelser om ett prisavdrag som innebär att man tar ta ut en avgift för ej kostnadsrelaterade slaktskador.

Jag vill emellertid passa på att ta upp en annan fråga som har samband med prisavdragsfrågan. Jag har i det föregående nämnt att det för nötkreatur inte finns någon motsvarighet till den organiserade hälsokontrollen för slaktsvin. Med hänsyn till de goda erfarenheter som finns av hälsokontrollen för slaktsvin anser jag det vara mycket angeläget att vi så snart som möjligt kan få en liknande hälsokontroll för nötkreatur. Enligt vad jag har erfarit pågår också ett arbete inom lantbruksstyrelsen för att få till stånd en sådan kontroll. Därmed aktualiseras frågan om inte ett lagstöd bör införas som gör det möjligt för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen att, på motsvarande sätt som gäller för slaktsvin, vid slakt av nötkreatur ta ut en avgift från sådana besättningar som inte omfattas av kontrollen och i vilka sjukdomar förekommer i särskilt hög grad. Ett sådant styrmedel för att främja anslutningen till hälsokontrollen

kan komma att behövas också när det gäller nötkreatur. Enligt min mening är det angeläget att vi vidtar de förberedelser som behövs för att en avgiftsskyldighet skall kunna tillämpas även på nötsidan utan onödiga dröjsmål. Jag föreslår därför att det bemyndigande som finns i 5 § lagen (1985: 342) om kontroll av husdjur m. m. vidgas till att gälla också nötkreatur.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1985: 295) om foder,
2. lag om ändring i lagen (1985: 342) om kontroll av husdjur m. m.

Lagförslagen är av sådan karaktär att de i och för sig faller inom området för lagrådets granskning. Förslagen är emellertid av sådan beskaffenhet att lagrådets yttrande enligt min mening skulle sakna betydelse.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att

1. anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar,

dels att anta inom jordbruksdepartementet upprättade förslag till

2. lag om ändring i lagen (1985: 295) om foder,
3. lag om ändring i lagen (1985: 342) om kontroll av husdjur m. m.

Vidare hemställer jag att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om organisationen av den etiska prövningen av djurförsök och om prisavdrag för anmärkningar vid veterinärbesiktning vid slakt.

5 Anslagsfrågor för budgetåret 1988/89

I prop. 1987/88: 100 (bil. 11 s. 68) har regeringen under anslagsrubriken Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder föreslagit att riksdagen, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1988/89 beräknar ett reservationsanslag av 2 736 000 kr.

Jag anholder att nu få anmäla denna fråga.

F. LIVSMEDELSKONTROLL M. M.

F 15. Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder

1986/87 Utgift	2 115 389	Reservation	1 871 102
1987/88 Anslag	2 736 000		
1988/89 Förslag	3 673 000		

Under anslaget anvisas medel för att bestrida kostnaderna för prövning från djurskyddssynpunkt av nya djurhållningsmetoder, inredningsdetaljer m. m. i stallar och kostnader för arvode till ledamöter i de djurförsöksetiska nämnderna samt för viss verksamhet på försöksdjursområdet.

Lantbruksstyrelsen

Med reservation för de förändringar som kan följa av de utredningsförslag som har lämnats föreslår styrelsen en oförändrad anslagstilldelning.

Centrala försöksdjursnämnden

1. Pris- och löneomräkning 180 000 kr.

2. Nämnden föreslår en ökning av medelsanvisningen med 1 090 000 kr. varav 300 000 kr. avser ökade insatser inom området alternativa och kompletterande metoder till djurförsök och 340 000 kr. avser ökade medel för att förfina, reducera och effektivisera försöksdjursanvändningen samt 450 000 kr. avser ökade medel för utbildning och information för vidareutveckling av hälsoinventeringar och förstärkning av nämndens kansliresurser.

Föredragandens överväganden

Jag har i det föregående föreslagit bl. a. en förstärkning av centrala försöksdjursnämndens kansli. De medel som anvisats till lantbruksstyrelsen för finansiering av det för de regionala djurförsöksetiska nämnderna gemensamma sekretariatet bör anvisas till centrala försöksdjursnämnden. Medlen bör via centrala försöksdjursnämnden utbetalas till de djurförsöksetiska nämnderna. Jag föreslår en ökning av anslaget till de djurförsöksetiska nämndernas och centrala försöksdjursnämndens verksamhet med sammantaget 931 000 kr. till 2 951 000 kr. Jag har därvid beräknat 200 000 kr. för utbildning och kursverksamhet för ledamöter i de djurförsöksetiska nämnderna. Vidare behövs för djurskyddsfrämjande åtgärder 122 000 kr.

I beslut den 2 juni 1984 (prop. 1983/84: 107 bil. 6, JoU 30, rskr. 406) bemyndigade riksdagen regeringen att ikläda sig de förbindelser som följde av ett avtal mellan staten och Läkemedelsindustriföreningen om samarbete för att stödja viss forskning för att främja utvecklingen av alternativa och kompletterande metoder till djurförsök. Avtalet gällde för tiden den

1 juli 1984—den 30 juni 1987. I prop. 1986/87: 146 (s. 36) aviserade jag en förlängning av avtalet för innevarande budgetår. Riksdagen lämnade regeringen bemyndigande att göra detta (JoU 1986/87: 26, rskr. 346). För ändamålet bidrar staten och Läkemedelsindustriföreningen med 600 000 kr. vardera.

Centrala försöksdjursnämnden redovisade i maj 1987 en utvärdering av den i avtalet avsedda forskningen. Läkemedelsindustriföreningen har där efter anmält att den är beredd att förlänga avtalet med ytterligare två budgetår till den 30 juni 1990. Avsikten är att parterna skall tillskjuta vardera 600 000 kr. årligen. Jag föreslår att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser som följer av en sådan förlängning.

Jag beräknar således anslaget för nästa budgetår till sammanlagt 3 673 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser som följer av en förlängning av avtalet angående stöd till forskning rörande alternativa metoder till djurförsök i enlighet med vad jag har förordat i det föregående,

2. till *Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder* för budgetåret 1988/89 anvisa ett reservationsanslag av 3 673 000 kr.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och det ändamål som han har hemställt om.

Lantbruksstyrelsens förslag till djurskyddslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Bestämmelserna i denna lag avser följande slag av djur som hålls i fångenskap, nämligen däggdjur, fåglar, reptiler, groddjur och akvariefiskar.

Om jakt finns särskilda bestämmelser.

Allmänna bestämmelser

2 § Djur skall behandlas väl och skyddas mot smärta, ångest och annat lidande.

I 3–13 §§ ges närmare bestämmelser om djurs vård och behandling i vissa fall.

3 § Stall eller andra förvaringsutrymmen för djur skall ge tillräckligt utrymme och skydd. Regeringen får meddela bestämmelser om förprövningskyldighet och andra från djurskyddssynpunkt påkallade föreskrifter om sådana förvaringsrum.

4 § En djurart som normalt inte hålls som husdjur i riket får hållas i fångenskap endast i djurparker eller liknande anläggningar.

Regeringen får meddela bestämmelser om undantag från första stycket.

5 § Sjuka eller skadade djur skall tas om hand för nödvändig vård så snart det är möjligt, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att de bör avlivas omedelbart.

6 § Påträffas ett djur så svårt sjukt eller skadat att det bör avlivas omedelbart, får en veterinär eller polisman och i trängande fall varje person genast avliva djuret.

När djuret är avlivat skall ägaren eller innehavaren eller, om detta inte är möjligt, polismyndigheten underrättas av den som avlivat djuret.

7 § Operativa ingrepp av någon betydelse eller andra behandlingar i syfte att bota sjuka eller skadade djur skall utföras av veterinär, om behandlingen orsakar lidande som inte är obetydligt.

Regeringen får meddela bestämmelser som förbjuder eller ställer upp särskilda villkor för kupering eller annan stympning av djur.

8 § Husdjur som skall slaktas skall vara bedövade när blodet avtappas. Fjäderfä och kaniner får dock avlivas utan föregående bedövning genom att huvudet hastigt skiljs från kroppen.

9 § Regeringen bemyndigas att meddela bestämmelser om offentlig förevisning av djur, tävling med djur och användning av djur för film eller televisioninspelning, om den finner sådana föreskrifter påkallade från djurskyddssynpunkt.

10 § Djur som skall delta i tävling på tävlingsbana får inte utsättas för sådana ingrepp eller tillföras sådana preparat som kan antas påverka djuren under tävlingen.

11 § Regeringen bemyndigas meddela föreskrifter om skyldighet för den som anordnar offentlig förevisning av djur eller tävling med djur att anlita veterinär för tillsyn över förevisningen eller tävlingen och att utge ersättning för åtgärder som påkallas från djurskyddssynpunkt.

12 § Djur får inte användas för vetenskaplig forskning, undervisning, sjukdomsdiagnostik eller framställning av läkemedel, om inte den planerade användningen av djuren prövats från etisk synpunkt.

Vid sådan verksamhet som avses i första stycket får endast användas djur, som har fötts upp för detta ändamål. Lantbruksstyrelsen lämnar tillstånd till sådan uppfödning.

Regeringen får meddela bestämmelser om undantag från första stycket eller andra stycket första meningen samt bestämmelser i övrigt som är påkallade från djurskyddssynpunkt.

13 § Regeringen får föreskriva att den som yrkesmässigt eller i större omfattning upplåter hästar eller använder hästar i ridskoleverksamhet skall göra anmälan om verksamheten.

Regeringen får även föreskriva att hundar yrkesmässigt eller annars i större omfattning inte får uppfödas eller mottas för inackordering utan tillstånd.

14 § Regeringen får meddela ytterligare bestämmelser om djurskyddet.

Regeringen får överlåta åt en förvaltningsmyndighet att meddela sådana bestämmelser som avses i första stycket samt 3, 4 och 7–13 §§.

Tillsyn

15 § Lantbruksstyrelsen utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen. Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet. Hälsovårdsnämnden utövar den omedelbara tillsynen inom kommunen.

Hälsovårdsnämnden skall ensam eller gemensamt med hälsovårdsnämnden i en angränsande kommun eller kommuner ha en djurskyddsinspektör anställd.

Vid tillsynen medverkar även distrikts- och besiktningsveterinärer enligt vad som är särskilt föreskrivet.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

16 § För tillsyn enligt denna lag har tillsynsmyndigheten rätt till tillträde till byggnader, lokaler, anläggningar och områden där djur hålls och får där göra undersökningar och ta prover.

Föreläggande och förbud

17 § Hälsovårdsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får nämnden sätta ut vite. Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt en bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen och efterkommer han inte hälsovårdsnämndens föreläggande om rättelse, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad. Är fara i dröjsmål, får sådant förordnande också meddelas utan föregående föreläggande.

18 § Länsstyrelsen har samma befogenheter som enligt 17 § tillkommer hälsovårdsnämnden.

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

20 § Underlåter någon att följa ett beslut som en tillsynsmyndighet har meddelat enligt 17 § och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt eller har någon allvarligt försummat tillsynen och vården av djur eller har någon misshandlat djur, får länsstyrelsen meddela honom förbud att handha djur eller visst slag av djur. Är han ägare av djuret eller djuren får länsstyrelsen dessutom ålägga honom att göra sig av med djuret eller djuren och förbjuda honom att anskaffa djur eller visst slag av djur. Förbud enligt denna paragraf skall avse viss tid eller gälla tills vidare.

Omhändertagande av djur

21 § Utsätts ett djur otillbörligt för smärta, ångest eller annat lidande och sker inte rättelse efter tillsägelse av hälsovårdsnämnden eller länsstyrelsen, får länsstyrelsen förordna att djuret skall omhändertas genom polismyndighetens försorg.

Om ägaren till djuret inte kan anträffas eller om det bedöms utsiktslöst att nå rättelse eller om det i övrigt är nödvändigt från djurskyddssynpunkt, får länsstyrelsen eller polismyndigheten förordna att ett djur, utan hinder av vad i första stycket sagts om rättelse efter tillsägelse, omedelbart skall omhändertas. Meddelar polismyndigheten ett sådant beslut skall det underställas länsstyrelsen, som snarast skall avgöra om beslutet skall bestå eller inte.

Länsstyrelsen får även förordna att ett djur skall omhändertas genom polismyndighetens försorg, om djurägaren underlåter att följa beslut som meddelats enligt 17 eller 20 §.

22 § När länsstyrelsen beslutar om omhändertagande av djur, skall i beslutet fastställas om djuret eller djuren skall säljas, omhändertas tills vidare eller avlivas.

23 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter

1. mot 2 § första stycket, 3–5 §§, 6 § andra stycket, 7 §, 8 och 10 §§ samt 12 § första och andra styckena,

2. en bestämmelse som har meddelats med stöd av denna lag,

3. sådant föreläggande eller förbud som avses i 20 §.

Ansvar enligt första stycket inträder inte om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

24 § Hälsovårdsnämndens beslut enligt denna lag överklagas hos länsstyrelsen genom besvär.

Länsstyrelsens beslut överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Lantbruksstyrelsens beslut överklagas hos regeringen.

25 § Beslut som avses i 20 och 21 §§ gäller med omedelbar verkan, om inte annat förordnas.

Tillsynsmyndigheten får i övrigt bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983 då lagen (1944:219) om djurskydd samt lagen (1937:313) angående slakt av husdjur skall upphöra att gälla.

2. I fråga om föreläggande, förbud eller tillstånd som har meddelats för ikraftträdandet skall anses som om beslutet har meddelats med stöd av motsvarande bestämmelse i den nya lagen.

3. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till en bestämmelse som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Sammanställning av remissyttrandena över lantbruksstyrelsens förslag beträffande ny djurskyddslagstiftning

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av rikspolisstyrelsen, försvarets sjukvårdsstyrelse, socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarrätten i Sundsvall, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), centrala försöksdjursnämnden, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Malmöhus, Kopparbergs och Västerbottens län samt statens kulturråd, Medicinska forskningsrådet (MFR), Naturvetenskapliga forskningsrådet, Svenska kommunförbundet, Svenska djurskyddsföreningen, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Cirkusakademien, Föreningarna djurens vänners riksorganisation, Läkemedelsindustriföreningen, Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Aktiebolaget Trav och Galopp, Ridfrämjandet, Svenska galoppSPORTENS centralförbund, Svenska kennelklubben (SKK), Svenska travSPORTENS centralförbund (STC), Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund och Sveriges veterinärförbund.

Universitets- och högskoleämbetet har bifogat yttranden från universiteten i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå samt Karolinska institutet. Länsstyrelsen i Östergötlands län har bifogat yttranden från hälsovårdsnämnderna i Linköpings och Norrköpings kommuner samt från polismyndigheten i Linköping. Länsstyrelsen i Kalmar län har bifogat yttranden från lantbrukarnämnden i Kalmar län och hälsovårdsnämnderna i Oskarshamns och Västerviks kommuner samt skrivelse från Lantbrukarnas länsförbund i norra och södra Kalmar län. Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden från Helsingborgs och Sjöbo kommuner. Svenska kennelklubben har bifogat yttranden från Svenska taxklubben och Svenska grythundsklubben.

Dessutom har yttranden inkommit från Biologsamfundet, Sveriges Herpetologiska riksförening, Karlshamnskretsen av Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Sveriges akvarieföreningars riksförbund, Naturhistoriska riksmuseet, Svenska teaterförbundet samt enskilda personer.

1 Inledning

I följande sammanställning återges de refererade yttrandena i regel i oavkortat skick. För överskådlighetens skull redovisas allmänna och sammanfattande synpunkter i ett inledande avsnitt. Sammanställningen omfattar inte yttrandena över förslaget till djurskyddsförordning.

Flertalet remissinstanser är positiva till eller har inte något att erinra mot huvudpunkterna i lantbruksstyrelsens förslag till ny djurskyddslagstift-

ning. Denna ståndpunkt intas av rikspolisstyrelsen, försvarets sjukvårdsstyrelse, socialstyrelsen, statskontoret, universitets- och högskoleämbetet, statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet, statens veterinärmedicinska anstalt, centrala försöksdjursnämnden, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Kopparbergs och Västerbottens län, Djurens vänner, Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Svenska kennelklubben, Svenska travsportens centralförbund, Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund och Läkemedelsindustriföreningen.

Naturligtvis innehåller dessa remissyttranden synpunkter och erinringar beträffande enskildheter i förslaget.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet, Svenska kommunförbundet och Sveriges veterinärförbund tillstyrker under förutsättning att förslaget omarbetas i väsentliga delar.

Kammarrätten i Sundsvall och länsstyrelsen i Kalmar län avstyrker förslaget.

2 Allmänna och sammanfattande synpunkter

2.1 Rikspolisstyrelsen: Rikspolisstyrelsen är i huvudsak positiv till författningsförslagen. En värdefull systematisering har skett av ett eljest svåröverskådligt område. I det följande framförs framförallt synpunkter på polisens befattning med djurskyddsärenden.

Enligt författningsförslagen åläggs polisen även fortsättningsvis åtskilliga administrativa uppgifter i ärenden rörande djurskydd. Enligt 2 § polisinstruktionen (1972:511) är polisens huvuduppgift att upprätthålla ordning och säkerhet men polisen skall även fullgöra den verksamhet som ankommer på polisen enligt särskilda bestämmelser. I propositionen 1980/81:13 Polisens uppgifter, utbildning och organisation m. m. s. 40 anförde chefen för justitiedepartementet bl. a.: "Ängeläget är emellertid att man vid lagstiftning och i samband med annat författningsarbete uppmärksammar vikten av att inte slentrianmässigt lägga på polisen uppgifter, exempelvis genom att ålägga polisen att för andra myndigheters räkning utföra uppgifter som skulle ha kunnat utan olägenhet fullgöras genom den berörda myndighetens egen personal. I samband med översyn och utredningar som berör de rättsområden där polisen i dag har uppgifter bör också regelmässigt polisens medverkan diskuteras och frågan ställas i vad mån de aktuella ärendena kan handläggas på annat sätt." Vidare anförde departementschefen i detta sammanhang beträffande handräckningsuppgifter att polishjälp borde få begäras endast när uppgiften inte kunde lösas på annat sätt.

2.2 Försvarets sjukvårdsstyrelse har ingen erinran mot lantbruksstyrelsens förslag till djurskyddslag och djurskyddsförordning.

2.3 Socialstyrelsen: Styrelsen tillstyrker förslaget i stort men vill lämna vissa synpunkter beträffande lagens omfattning och avsnittet om tillsyn.

— — —

Djurskyddsfrågor faller utanför statskontorets kompetensområde. Kontoret hälsar emellertid med tillfredsställelse att "djurplågeribegreppet" nu preciseras på sådant sätt att medborgarna lättare kan förstå innebörden av detta.

Enligt statskontorets uppfattning är dock de specialmotiveringar som presenterats för de föreslagna författningsändringarna i flera fall så kortfattade att man enbart med utgångspunkt i dessa motiveringar kan ifrågasätta vissa av lagförslagen.

— — —

Enligt statskontorets mening bör i djurskyddsarbetet liksom i allt övrigt skyddsarbete, t. ex. på trafiksäkerhetens och arbetarskyddets områden, rimliga avvägningar göras med hänsyn till praktiska och ekonomiska omständigheter. Innan slutlig ställning tas till de framlagda förslagen bör dessa kompletteras med en redovisning av främst de ekonomiska konsekvenser som förslagen för med sig.

2.5 Riksrevisionsverket: Lantbruksstyrelsens förslag föranleder inget yttrande utifrån de synpunkter riksrevisionsverket har att företräda.

2.6 Universitets- och högskoleämbetet: UHÄ finner lantbruksstyrelsens strävan att förenkla och förenhetliga djurskyddslagstiftningen lovvärd. På ett antal punkter är emellertid förslaget otillfredsställande från de synpunkter UHÄ har att företräda som central myndighet för de högskoleenheter, som svarar för huvuddelen av den stalliga försöksdjursanvändningen.

Allmänt vill UHÄ framhålla att den slutliga text som framläggs i avsedd proposition — där så är möjligt — bör ta hänsyn till det förslag till konventionstext rörande djurskyddsaspekter på försöksdjursanvändning, som utarbetats av en expertgrupp inom Europarådet. Expertgruppen beräknar avlämna sitt slutliga förslag hösten 1982.

UHÄ anser det vidare naturligt att i detta sammanhang ta upp frågan om de djurförsöksetiska nämndernas administrativa anknytning. Dessa nämnder sorterar för närvarande under lantbruksstyrelsen med hänsyn till denna myndighets ansvar för djurskyddsfrågorna. Självklart måste lantbruksstyrelsen ha ett inflytande i de etiska frågorna också i framtiden. Centrala försöksdjursnämnden (CFN) har emellertid genom ändringar i nämndens instruktion och sammansättning den 1 juli 1982 fått en förstärkt ställning som central och samordnande instans på försöksdjursområdet. CFN har fattat principbeslut om att inrätta bl. a. ett permanent arbetsutskott för etiska frågor under ordförandeskap av den ledamot i nämnden som representerar lantbruksstyrelsen. UHÄ anser för sin del i detta läge att övervägande skäl talar för att CFN blir central myndighet för de försöksdjursetiska nämnderna. På så sätt garanteras enligt UHÄ:s mening den bästa kopplingen till både försöksdjursnyttjarna — forskarna inom högskolan — och tillsynsmyndigheten för djurskyddsfrågor — lantbruksstyrelsen.

2.7 Statens livsmedelsverk: De förslag som berör livsmedelsverkets och besiktningsveterinärernas ansvarsområde synes vara väl motiverade och kan tillstyrkas.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 2

2.8 Fiskeristyrelsen: Sammanfattningsvis anför fiskeristyrelsen.

Begreppet akvariefisk är en olämplig avgränsning inom djurgruppen fiske och kan därför inte användas i lagtext.

Fisk bör däremot omfattas av djurskyddslagen, men endast inom vissa avsnitt nämligen:

slakt av husdjur

djur för vetenskapligt ändamål i försök med operativa ingrepp.

2.9 Statens naturvårdsverk: Lantbruksstyrelsen har förklarat att en total översyn av djurskyddslagstiftningen bör ske. Samtidigt säger styrelsen dock att det föreliggande förslaget i stort är en redaktionell och teknisk översyn av djurskyddslagen och regeringens förordningar och kungörelser. Även om verket begränsar sitt yttrande till att i huvudsak avse det som gäller verkets ansvarsområde – i förevarande sammanhang faunavård och jakt – saknar verket i olika avseenden en närmare analys av de motiv som bör ligga till grund för en ny djurskyddslagstiftning. Sådana motiv redovisades visserligen vid tillkomsten av den nuvarande djurskyddslagen, men utvecklingen – manifesterad i bl. a. lantbruksstyrelsens olika tillämpningsföreskrifter m. m. – har onekligen inneburit att djurskyddsintresset under senare år fått en starkare ställning. Vilken principiell effekt detta intresse bör få för en ny djurskyddslag, därom sägs inte något i förarbetena till lagförslaget.

2.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Förslaget innebär att de grundläggande bestämmelserna om djurskyddet samlas i två författningar och därigenom blir mer lättillgängliga och överskådliga. Hovrätten har ingen erinran mot förslagets allmänna utformning.

Det sakliga innehållet i förslaget är i åtskilliga avseenden påfallande knapphändigt motiverat. – – –

– – –

Hovrätten tillstyrker förslaget med de reservationer som anförs i det följande (se nedan 3.10–24.10).

2.11 Kammarrätten i Sundsvall: Lantbruksstyrelsen föreslår att djurskyddslagen utformas som en ramlag med så få detaljbestämmelser som möjligt. Enligt lagförslaget bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda närmare föreskrifter i olika avseenden.

Den föreslagna lagstiftningstekniken gör bestämmelserna svåröverskådliga men har den fördelen att detaljbestämmelserna jämförelsevis snabbt och enkelt kan ändras och anpassas till de förändringar och behov som med tiden kan tänkas uppstå inom det aktuella området. Mot bakgrund av att den nu gällande lagen ändrats och kompletterats vid upprepade tillfällen och att en mångfald av förordningar och föreskrifter ansetts nödvändiga som komplement till lagen framstår den föreslagna konstruktionen som ändamålsenlig.

Lantbruksstyrelsen anför i framställningen att det föreliggande förslaget i stort är en redaktionell och teknisk översyn av gällande bestämmelser samt att det därutöver innehåller flera nyheter och ändringar. Den nya konstruktionen medför självfallet att vissa omdisponeringar och ändringar måste vidtas. När det gäller frågan om vilka sakliga ändringar som förslaget innehåller har kammarrätten — såsom närmare framgår av den detaljgranskning som redovisas i det följande — i några fall funnit det svårt att avgöra om en viss ändring av bestämmelserna varit avsedd eller om författningstexten endast fått en mindre lyckad utformning och därigenom föranlett tveksamhet om innebörden. Någon ledning har inte kunnat hämtas ur de allmänt sett kortfattade motiven. Vidare innehåller förslaget sådant som uppenbarligen är avsett att vara en lagändring utan att det på något sätt kommenterats i motiven. Kammarrätten har i dessa fall inte funnit det möjligt att ta ställning till behovet av den föreslagna ändringen. Redan de nu nämnda förhållandena utgör sådana brister som enligt kammarrättens mening måste medföra en grundlig genomarbetning av förslaget innan det kan bli föremål för lagstiftning.

— — —

Kammarrätten vill sammanfattningsvis under hänvisning till den kritik som kammarrätten riktat mot förslaget i olika avseenden (se även 3.11–24.1) avstyrka att det i nuvarande skick läggs till grund för ny djurskyddslagstiftning.

2.12 Sveriges lantbruksuniversitet: Den nuvarande lagstiftningen på djurskyddsområdet är svåröverskådlig. SLU anser det därför värdefullt att bestämmelserna samlas i en lag och en förordning. Lagen har fått karaktär av en ramlag. Detaljföreskrifter kommer bland annat att införas i lantbruksstyrelsens kungörelser. Detta innebär att lantbruksstyrelsen kan komma att utsättas för påtryckningar från olika intressegrupper. Från denna synpunkt är givetvis en mera detaljerad lagutformning som klart anger intentionerna i olika riksdagsbeslut att föredraga. SLU delar dock i allt väsentligt det föreliggande förslaget men anser att en del ändringar bör göras vilka framförs nedan (se 3.12–6.12).

2.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: SVA vill inledningsvis framhålla att förslaget är ambitiöst och att anstalten i huvudsak tillstyrker sakinnehållet i det framlagda förslaget. SVA vill dock framföra flera detaljsynpunkter (se nedan 4.13–24.13).

Lantbruksstyrelsen har uttalat ambitionen att ur lagen utrensa ett antal nu gällande detaljföreskrifter som i stället föreslås bli hänfödda antingen till regeringens förordning eller till styrelsens egna anvisningar. Syftet har därvid varit att skapa en ramlag och att hänföra de mera detaljerade anvisningarna till de två senare författningsslagen och på det viset onödiggöra de ändringar och tillägg till lag och förordning som tillkommit sedan nu gällande djurskyddslag trädde i kraft. Detta förfaringssätt understryker emellertid vikten av att detaljföreskrifterna nu görs så fullständiga att redan gällande föreskrifter medtages och icke senare behöver tilläggas i form av nya ändringar och tillägg. Så synes icke alltid ha skett.

2.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Djurskyddsfrågor är mycket omdiskuterade inom de flesta grupper i samhället och åsikterna om regler och åtgärder är mycket skiftande. Bedömningar är ofta subjektiva och känslomässiga med utgångspunkt från mänskliga värderingar även avseende djurtyper, som till sitt levnadssätt och uppträdande långt avviker från mänskliga beteenden. Tradition spelar också stor roll. Det är därför angeläget att såväl lagstiftning och följdbestämmelser som åtgärder i form av tillsyn och ingripanden är förankrade med oväld i breda politiska organ och myndigheter med övergripande funktioner tillräckligt fria från ensidiga intresseinriktningar. Lokala variationer och värderingar i sakprövningar måste undvikas.

Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas dels om inte en bredare sammansatt utredningsgrupp borde ha gjort översynen av djurskyddslagstiftningen, dels om de föreslagna omfattande bemyndigandena för lantbruksstyrelsen är rätt avvägda. Dessutom ifrågasätter länsstyrelsen starkt förslaget att lantbruksnämnden, som är ett sektorsorgan med huvudsakligen jordbruksekonomisk inriktning, skall ges djurskyddsmyndighets ställning med föregripande godkännande funktioner. Länsstyrelsen återkommer till detta längre fram i sin redogörelse vid granskningen av detaljerna i förslagen (se nedan 3.15–17.15).

— — —

Det synes vara en fördel med en ramlagstiftning med följdbestämmelser under förutsättning att lämpliga avvägningar görs från början så att de praktiska konsekvenserna av bemyndiganden inte snedriktar lagstiftningens huvudsyften. I lagen bör därför — efter inledande bestämmelser med definitioner — införas ett kapitel med grundläggande bestämmelser som är klara och fasta. Detta kapitel kan innehålla en del av det som nu återfinns under Allmänna bestämmelser och under förutsättning att ramar för bemyndiganden att göra avvikelser för detta kapitel hålls begränsade. Likaså bör en del av nu gällande bestämmelser av grundläggande typ om djur i arbete, fängsling samt vissa preciseringar av åtgärder bibehållas.

2.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Lantbruksstyrelsens initiativ till en omredigering och översyn av ifrågavarande lagstiftning är lovvärt. Förslaget innebär en enhetligare och därmed mera överskådlig och lättfattlig utformning av föreskrifterna. Det ger samtidigt möjligheter att anpassa lagstiftningen till nyare förhållanden och att rätta till bestämmelser som i nuvarande lagstiftning är mindre lämpligt utformade. Länsstyrelsen ställer sig därför mycket positiv till en modernisering av lagstiftningen och anser att den föreslagna redaktionella utformningen är bra.

I fråga om detaljer i den föreslagna utformningen förekommer vissa oklarheter. Kompletteringar i några avsnitt är önskvärda för att kongruens med nuvarande lagstiftning skall uppnås och framtida misstolkningar undvikas. Länsstyrelsen vill även föreslå en skärpning av lagen i något fall.

2.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Länsstyrelsen hemställer att lantbruksstyrelsens förslag till ny djurskyddslagstiftning avvisas med undantag av förslaget till ändring av 17 § i nu gällande lag. Djurskyddslagstiftningen bör

— — —

Därest länsstyrelsens krav på en särskild utredning inte vinner gehör vill länsstyrelsen anföra följande beträffande förslagen till djurskyddslag och djurskyddsförordning (se nedan 3.17–24.17).

2.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: — — — Länsstyrelsen är mycket positiv till det framlagda förslaget och finner det angeläget att genomföra. Den nu befintliga rika floran av författningsbestämmelser rörande hållande och hantering av djur är enligt länsstyrelsens uppfattning i hög grad svåröverskådlig. Förslagets uppläggning — att samla alla övergripande bestämmelser i en ramlag och detaljföreskrifterna i en förordning samt i eventuella ytterligare bestämmelser, utfärdade av lantbruksstyrelsen — bör kunna bidra till att skapa större klarhet. Alltför många centrala bestämmelser har dessutom visat sig svåra att tolka. Detta har medfört att berörda myndigheter ofta känner stor tveksamhet rörande möjligheterna att vidta mera kännbara ingripanden. Förhoppningsvis råder det nu framlagda förslaget bot på detta. Tillsynsmyndigheternas befogenheter föreslås vidgade i en del viktiga hänseenden, vilket länsstyrelsen givetvis hälsar med tillfredsställelse.

I djurskyddslagen återfinns för närvarande sådana grundläggande bestämmelser som de om foder och vatten till djuren, förbud att anstränga och straffa djur, bindning och fängsling av djur etc. I det nu framlagda förslaget ingår dessa bestämmelser varken i djurskyddslagen eller djurskyddsförordningen. Enligt länsstyrelsens mening är angivna regler av sådan central betydelse — om de än kan synas tämligen självklara — att de bör placeras i vart fall i förslaget till djurskyddsförordning. Om bestämmelserna tas in i en författning av lägre dignitet är risken stor att allmänheten tolkar ändringen så att man inte längre ser lika allvarligt på just dessa frågor.

I det följande kommenterar länsstyrelsen vissa detaljer i förslaget (se nedan 4.18–24.18).

2.19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Den förändring i förenklande syfte av gällande djurskyddslagstiftning som föreslås anser länsstyrelsen behövlig. Lagen och den till denna knutna förordningen blir betydligt lättare att hantera än de bestämmelser som nu finnes. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget i dess helhet.

2.20 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Den reservationen får göras att det nu inte är möjligt att definitivt uttala sig om hur föreslagna bestämmelser kommer att fungera. Detaljföreskrifter saknas i viss utsträckning och kommer enligt framställningen att införas i lantbruksstyrelsens kungörelser i anslutning till djurskyddslagen. Vad de kommer att innehålla är självfallet av stor betydelse för den praktiska tillämpningen. Det är ju också en konsekvens av att använda tekniken med en "ramlag".

Det kan också ifrågasättas om inte en bredare förankring i den allmänna

opinionen borde sökas för utformning av kungörelserna än vad som nu synes bli fallet.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 2

2.21 Statens kulturråd: Kulturrådet kan konstatera, att lantbruksstyrelsens framställning inte innehåller några reella ändringar av de nuvarande bestämmelserna om offentlig djurförelisning i djurparker och liknande anläggningar. Inte heller kulturrådet har något önskemål om sådana ändringar och instämmer till följd därav i denna del av lantbruksstyrelsens förslag. Rådet kommer med anledning därav att i det följande uteslutande uppehålla sig vid de föreslagna ändringarna med avseende på djurförelisning i cirkusar, varietéer och liknande företag. Dessa ändringar innehåller betydande skärpningar i förhållande till gällande bestämmelser. — — —

— — —
Lantbruksstyrelsen synes i sina nu framlagda förslag i mycket ringa grad — om ens alls — ha beaktat cirkusarnas problem och det därmed förenade hotet mot en hel konstart. — — —

2.22 Medicinska forskningsrådet: MFR finner det befogat med en översyn av djurskyddslagen och välkomnar sammanfattningen av nu gällande, över många författningar spridda, bestämmelser.

— — —
Sammanfattningsvis finner MFR att framställningen har stora förtjänster men bör bli föremål för överarbetning inom de påtalade paragraferna innan den läggs till grund för regeringens beslut.

2.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: Forskningsrådet finner det mycket tillfredsställande att den för närvarande i många skilda författningar spridda regleringen av djurskyddsfrågor nu överses och samlas. Förslaget att kräva särskild utbildning för den som skall syssla med djurförelisning är mycket välmotiverat. En sådan utbildning kommer emellertid att kräva rätt stora insatser i form av organiserad undervisning på skilda orter.

Rådet finner det väl motiverat att de lokala myndigheterna föreslås få större möjligheter att ingripa när det gäller bestämmelsernas efterlevnad. Det finns därför all anledning tillstyrka förslaget om inrättande av djurskyddsinspektörstjänster.

Förslaget präglas liksom tidigare författningar rörande djurskyddsfrågor av en mycket mer liberal inställning till djurhållningen inom animalieproduktionen än till hanteringen av sådana djur som används för forsknings- och undervisningsändamål, trots att försöksdjuren såväl ekonomiskt som antalsmässigt endast utgör en mindre del av den totala djurhållningen i landet. Även djurhållningen inom cirkusar och liknande verksamheter är föremål för en liknande detaljreglering. Skillnaderna kan belysas med följande exempel. Fisk för konsumtion inom livsmedelshanteringen kan fullt legalt fångas under stort motstånd av djuren, som eventuellt också suttit fångna i redskapen i timmar, och därefter lämnas att självdö i farkosten. Om fisken i stället fångas, snabbt avlivas och konserveras i formalin för att användas för undervisningsändamål krävs etisk prövning. Detta ger lagen en något absurd prägel och kan omöjligen stå i samklang med

lagstiftarnas avsikt. Enligt rådets mening finns det anledning att i största möjliga utsträckning ha gemensamma eller åtminstone likartade bestämmelser för alla former av djurhållning.

Rådet kommer i fortsättningen (se nedan 3.23–14.23) att begränsa sig till sådana frågor som ligger inom dess kompetensområde, dvs. försöksdjursfrågor samt sådana frågor som rör den vetenskapliga synen på djurskyddslagens innehåll.

2.24 Svenska kommunförbundet: Nuvarande djurskyddslag avser vård och behandling av husdjur och av andra djur som hålls i fångenskap medan förslaget har begränsats till följande slag av djur som hålls i fångenskap: däggdjur, fåglar, reptiler, groddjur och akvariefiskar.

Inom storskalig animalieproduktion och industrifiske, vid jakt och skadedjursbekämpning, i storskogsbruk, inom djursport och vid djurförsök förekommer det att djur utsätts för lidande eller oaktsam behandling som ej synes rimma med det allmänna synsätt, de önskemål och riktlinjer som formar eller återspeglas i skolans läroplaner och olika insatser för skyddet av djur och natur. Den svåra frågan hur man bör behandla och nyttja vilda och "tama" djur måste alltid hållas aktuell. Den bör därför reflekteras i djurskyddslagens allmänna syfte och omfattning, t. ex. genom att lagen inleds med en portalparagraf som anger att skyddet av djuren (vilda och tama) är en uppgift för alla och att det krävs av envar att behandla djuren med hänsyn och varsamhet.

— — —

Cirka 1/4-del av textmassan i lagförslaget talar om regeringens befogenheter.

Enligt styrelsen bör denna typ av ramlagstiftning kunna förenklas ytterligare, t. ex. genom att regeringens befogenheter komprimeras till ett fristående avsnitt.

— — —

Med utgångspunkt i de regler och den praxis som nu gäller vid behandling av djur inom storskalig animalieproduktion och djursport ifrågasätter styrelsen rimligheten i de krav och restriktioner som föreslås gälla vid offentlig förevisning av djur på cirkus.

— — —

Enligt styrelsen behöver förslaget överarbetas i väsentliga delar. Med hänvisning till den kritik som ofta riktas mot djurskyddstillsynens bristande resurser anser styrelsen att frågan om tillsynsverksamhetens mål, organisation, omfattning, resurser och resultat bör belysas. Erfarenheter från distrikts- och besiktningsveterinärernas medverkan i tillsynsarbetet bör utvärderas. Vidare bör prövas om nuvarande utbildningsvägar och informationsinsatser behöver kompletteras.

Styrelsen vill föreslå att den kommunala sektorn ges tillfälle att medverka i en sådan utredning.

2.25 Svenska djurskyddsföreningen: Svenska djurskyddsföreningen har med tillfredsställelse noterat det omfattande arbete, som lagts ned inom lantbruksstyrelsen under senare år vad avser lagstiftning och följdförfatt-

ningar inom djurskyddets område. Föreningen anser, att den huvudsakligen redaktionella och tekniska översyn av djurskyddslagstiftningen, som föreliggande framställning innebär, är väl motiverad. Föreningen tillstyrker i princip förslaget, men vill göra följande påpekanden (se nedan 3.25–22.25).

2.26 Lantbrukarnas riksförbund: LRF ser med tillfredsställelse att djurskyddsbestämmelserna aktualiseras och förenklas. Det är samtidigt positivt att den nya djurskyddslagen är tänkt som en ramlag vilken bara ska innehålla övergripande bestämmelser, tillsynsmyndigheternas befogenheter samt straffbestämmelser. LRF anser det önskvärt att denna förenkling bibehålls även i kommande följdförfattningar och att man här liksom på andra håll strävar efter en målmedveten minskning av allt detaljreglerande.

Tyvärr har de goda intentionerna inte helt följts i den nya djurskyddslagen. Den innehåller detaljbestämmelser samtidigt som lantbruksstyrelsen får ökade möjligheter att utfärda detaljföreskrifter.

LRF kan förstå att vissa saker kan behöva regleras i detalj men vänder sig ändå med skärpa mot det alltmer tilltagande detaljreglerandet som berör animalieproduktionen.

— — —

De allra flesta av landets animalieproducenter sköter sina djur på ett helt tillfredsställande sätt och helt enligt djurskyddslagens bestämmelser. De är helt på det klara med betydelsen av en riktig och djurskyddsmässig hantering av djuren. Detta är för övrigt en förutsättning för att få ekonomi i produktionen.

LRF vill på intet sätt försvara dem som höggradigt vanvårdar djur eller skadar dem genom misshandel m. m. Likaså kan det förekomma att ägarens ålder, sjukdom, narkomani eller alkoholism gör honom olämplig att ha hand om djur. Det är då nödvändigt att myndigheterna snabbt kan ingripa för att bespara djuren onödigt lidande. Men den oklara formuleringen som förekommer i vissa paragrafer kan i ogynnsamma fall innebära en icke obetydlig risk för godtycke vid handläggning av vissa ärenden. En större stringens i formuleringarna skulle undvika tolkningsproblem och godtycke vid tillämpningen.

Hälsovårdsnämnderna har tillsynen över en rad för lantbruket viktiga frågor. Förutom miljöskydds- och djurskyddslagstiftningarna ska de besiktiga av lantbruksnämnderna förprovade djurstallar samt se till att gällande bestämmelser angående arbetarskyddet följs.

I förslagen till djurskyddslag och djurskyddsförordning får tillsynsmyndigheterna större befogenheter än tidigare. Härigenom ställs allt större krav på dem att ha tillräcklig utbildning i och kunskap om såväl djurens beteende som animalieproduktionens ekonomiska villkor. LRF vill i detta sammanhang hänvisa till den skrivelse daterad den 23 april 1982 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående utbildning av hälsovårdsinspektörer. LRF framför där att jordbruksdepartementet vidtar erforderliga åtgärder för att snarast möjliggöra en vidareutbildning av yrkesverksamma hälsovårdsinspektörer på lantbruksområdet.

Lantbruksnämnderna har en omfattande kompetens inom lantbruksom-

rådet. De lämnar råd och anvisningar till lantbrukarna om produktionstekniska frågor samt utformning av byggnader m. m. LRF anser att lantbruksnämndernas kompetens när det gäller djurskyddsfrågor borde utnyttjas bättre än vad som sker i dag. Ett samråd mellan lantbruksnämnderna och resp. hälsovårdsnämnd inom länet skulle även ge en enhetligare tillämpning av djurskyddsreglerna. Neddragning av de statliga anslagen till lantbruksverket får inte omöjliggöra att lantbruksnämnderna fortsättningsvis kan ha ansvaret för dessa viktiga samordningsuppgifter.

2.28 Föreningarna djurens vänners riksorganisation: Det har tacksamt noterats att lantbruksstyrelsens förslag till ny djurskyddslag och djurskyddsförordning innehåller nyheter, ändringar, och i vissa fall skärpningar av tidigare bestämmelser. Så t. ex. får det ses som synnerligen betydelsefullt att begreppet "så vitt möjligt" föreslås utgå ur 2 § djurskyddslagen, då dessa ord helt sätter meningens övriga fordran "att djur skall skyddas mot lidande" ur spel. Vidare är det för djurskyddsorganisationerna en glädjande nyhet att man äntligen erkänner, att djur inte endast förmår känna kroppslig smärta, utan även ångest och annat lidande. Under vår mångåriga verksamhet inom djurskydd har vi gång efter annan med förundran fått konstatera hur oändligt litet kunskaper om djur forskarna besitter, trots att de bedriver djurexperimentell forskning. Därför är lantbruksstyrelsens förslag om obligatorisk utbildning för alla som sysslar med försöksdjurs-hantering verkligen *väl befogat*.

Det är även viktigt att bestämmelserna om bedövning av slaktdjur inträngas i djurskyddslagen, då det till Sverige inflyttar allt fler och fler människor från sådana länder där humanitet mot djur är fullständigt okända begrepp. Slutligen stöder vi lantbruksstyrelsen helt och fullt i förslaget att elefanter och sjölejon bör förbjudas medfölja ambulerande cirkusar. Om man bortser från det djurplågeri som sker vid dressyren innan djuren förmått utföra de "konster" som är helt onormala för arterna, så får cirkusdjuren aldrig tillfälle till någon motion i ordets verkliga betydelse. Vidare finns det inga skäl för att denna medeltida "nöjesform" skall få fortsätta då det finns fina naturfilmer att tillgå, där djuren kan beskådas i sin rätta miljö.

2.29 Läkemedelsindustriföreningen: Läkemedelsindustriföreningen tillstyrker det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget om ny djurskyddslag och djurskyddsförordning. — — — (se även 14.29).

2.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Vi anser att alla djur har ett egenvärde. Det innebär att varje enskilt djur skall ha rätt att leva sitt liv under betingelser som i så stor utsträckning som möjligt tillfredsställer dess fysiska och beteendemässiga behov. I dag exploateras alla djurarter av människan. Graden av exploatering är avhängig av den nytta djuren anses ha för människan.

Djur skall inte hållas i fångenskap utom i undantagsfall. I sådana fall måste det ske under former som utgår från djurens behov. De skall heller inte dödas utom i undantagsfall. Avlivning måste ske med minsta möjliga obehag för djuren.

Beträffande husdjursuppfödningen innebär det att den industriella stor-driftsuppfödningen av djur och den nuvarande organisationen av slakterier inte bör få förekomma.

Beträffande djurförsök menar vi att alla plågsamma djurförsök är oacceptabla. De enda djurförsök vi finner acceptabla är sådana där djuren efter ingreppet kan återgå till ett normalt liv i sin gamla miljö.

Beträffande djurparker anser vi att endast sådana, där djuren får röra sig fritt över mycket stora områden, bör få förekomma. Endast djur som naturligt finns i den svenska faunan bör få vistas i djurparker.

Beträffande cirkus anser vi att djur över huvud taget inte hör hemma där, liksom ej heller på scen vid teaterföreställningar, i TV-studior etc.

Beträffande pälsdjursuppfödning anser vi att den bör förbjudas helt, då den utöver lidande för djuren innebär proteinslöseri och bara leder till produktion av lyxvaror.

Beträffande hållande av sällskapsdjur, där missförhållanden ofta är svårare att upptäcka än inom institutionaliserad djurhållning, anser vi att stor restriktivitet bör råda avseende tillgängligheten av sällskapsdjur. T. ex. bör djur, som inte hör hemma i den svenska faunan, inte få införas i Sverige, och försäljning av djur i zoologiska affärer bör förbjudas.

Det är i sammanhanget viktigt att påpeka, att import av produkter (kött, skinn, kemikalier m. m.), som tillkommit genom en behandling av djur som inte är tillåten i Sverige, bör förbjudas och ersättas med inhemska produkter.

Djurskyddslagen skall ha som utgångspunkt att skydda djuren mot övergrepp från människan. Föreliggande förslag till ny djurskyddslag och ny djurskyddsförordning har i högre grad än gällande lag utgått från djurens behov. Dock anser vi det vara en stor brist, att förbud mot burhönshållning och pälsdjursuppfödning inte föreslagits.

— — —

Sammanfattningsvis anser vi att föreliggande förslag till ny djurskyddslag och djurskyddsförordning innehåller många förbättringar jämfört med nu gällande lag, men att det är långt kvar till det idealtillstånd, där djurens rättigheter är tillfredsställande tillgodosedda. I dagens läge yrkar vi

- att lagen och förordningen ägnar mer uppmärksamhet åt problemen i samband med djurfabriker,
- att burhönshållning förbjuds och ersätts med etologiskt riktig hönshållning,
- att djurförsök för framställning av lyxprodukter förbjuds,
- att *alla* djurförsök måste genomgå etisk förhandsprövning,
- att lekmannainflytandet i de djurförsöksetiska nämnderna stärks, samt
- att lantbruksstyrelsens förslag om förbud att förevisa elefanter och sjölejon på cirkus på det allvarligaste beaktas.

2.31 Svenska kennelklubben: Svenska kennelklubben är av den uppfattningen, att det är bra med uppdelning i ramlag och förordning som föreslås. Med detta förslag har dock lantbruksstyrelsen som tillsynsmyndighet fått mycket stor handlingsfrihet genom att det är denna instans som skriver tillämpningsbestämmelserna. SKK hävdar bestämt, att innan tillämpnings-

bestämmelserna vinner laga kraft, skall de remissbehandlas. De kan annars få vittgående konsekvenser för djurägarna utan att dessa fått tillfälle att yttra sig.

Av stor praktisk betydelse för SKK och djurägarna är t. ex. kap. 1, § 4 i den föreslagna djurskyddsförordningen, i vilken stadgas att "kupering eller annan stympning av ett djur får inte företagas annat än på grund av medicinska skäl om inte lantbruksstyrelsen medger annat". Med nuvarande skrivning har lantbruksstyrelsen att med sina tillämpningsföreskrifter bestämma, vilka djur som får kastreras, kuperas samt på vilka djur sporrar får borttagas osv. Av den anledningen kan SKK ej godkänna skrivningen av § 4 i kap. 1 djurskyddsförordningen utan att först få ett klarläggande från lantbruksstyrelsen avseende de undantag styrelsen har tänkt föreslå.

SKK hälsar med tillfredsställelse förslaget om de skärpningar och ökade befogenheter, som ges tillsynsmyndigheter att delegera snabba ingripanden vid missförhållanden till myndigheter på olika nivåer utan långa utredningar dessförinnan.

SKK vill även speciellt stödja förslaget om förbud mot doping och inrättandet av en speciell djurskyddsinspektör med den utbildning som föreslås. Denna inspektör kan med fördel samarbeta med SKK:s kennelkonsulenter vad gäller hundhållning.

Vad gäller § 6 djurskyddslagen bör om varje person medges rätt att avliva även andras djur utförliga anvisningar utfärdas till allmänheten.

SKK kan inte förstå den skillnad som lantbruksstyrelsen gjort på häst och hund i § 13 djurskyddslagen men ställer sig positiv till tillståndstvång.

Slutligen vill SKK göra jordbruksdepartementet uppmärksam på att lagen ej torde kunna träda i kraft förrän tillämpningsföreskrifter finnes färdiga och godkända och enligt SKK:s mening remissbehandlade. Utan tillämpningsföreskrifter är t. ex. kastrering av katt, häst och svin förbjuden den dag lagen träder i kraft.

2.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Det ambitiösa arbete som under senare tid pågått och pågår inom lantbruksstyrelsen att revidera och modernisera inom djurskyddets område gällande lagstiftning med åtföljande kungörelser och förordningar har med största intresse emottagits av riksförbundet. Under en period av år har olika framställningar gjorts till regeringen och till lantbruksstyrelsen med förslag till ändringar resp. komplettering av gällande författningsbestämmelser där dessa enligt riksförbundets uppfattning varit ofullständiga, eller ej följt med samhällets förändringar, resp. skapat problem vid den praktiska tillämpningen. Med tillfredsställelse konstateras att nu flertalet av dessa framställningar och påpekanden – som givetvis ej endast kommit från riksförbundets sida – tagits under övervägande och föranlett förslag till ändringar i författningskomplexet kring djurskyddet. Utgående från den grundsyn som lantbruksstyrelsen redovisar i motiveringen till sitt nu avgivna förslag till ny djurskyddslag och djurskyddsförordning ställer sig riksförbundet positivt till det avgivna förslaget och de 10 huvudpunkter som redovisas i förslaget. I några fall kommer emellertid vissa erinringar, kompletteringar och ändringsförslag att framföras (se nedan 3.33–24.33).

2.34 Sveriges veterinärförbund: I lantbruksstyrelsens allmänna motive-
ringar till förslaget framhålls att den nuvarande lagen är svåröverskådlig
genom att den ändrats ett flertal gånger. Veterinärförbundet delar denna
uppfattning och välkomnar därför en översyn. Ett mera direkt och klarare
språk är önskvärt för att underlätta den nuvarande lagens tolkning. Sam-
manförandet av olika lagar och kungörelser till en lag med tillhörande
förrättning bidrar också till att denna målsättning nås. Förbundet vill
framhålla att redan en redaktionell ändring kräver stor omsorg för att inte
något av lagens innehåll skall gå förlorat eller ändras utan att detta var
avsikten.

Förslaget innehåller vidare som det sägs i kommentaren "flera nyheter,
ändringar och vissa skärpningar av tidigare bestämmelser". Förbundet
delar lantbruksstyrelsens uppfattning att en del av gällande bestämmelser
inte är anpassade till dagens situation och att därför en *total* översyn av
djurskyddslagstiftningen är nödvändig. Förbundet efterlyser även i försla-
get synpunkter på den viktiga etiska frågan om sambandet människa-djur.
Vilket ansvar har vi som utnyttjare av djuren gentemot det enskilda djuret?
Synpunkter på inriktning och mål i denna centrala fråga saknas helt.

En omfattande bearbetning av djurskyddslagstiftningen sker för närva-
rande på internationellt plan. Det är viktigt att vår egen lagstiftning ankny-
tes till detta arbete. En nordisk samordning av djurskyddslagstiftningen
bör därför snarast påbörjas om resultat skall kunna uppnås inom rimlig tid.
Det är förbundets uppfattning att djurskyddslagstiftningens krav i intet fall
får understiga vad som föreskrives i internationella konventioner. Snarare
bör Sverige inta en ledande ställning på det här området. Erfarenheter har
emellertid visat att det finns avsevärda skillnader i uppfattning mellan
företrädare för olika typer av djurhållning och företrädare för rena djur-
skyddsintressen i vårt samhälle.

Med hänsyn till omfattningen av detta lagberedningsarbete kan det antas
kräva ganska lång tid. En statlig utredning bör därför snarast tillsättas av
regeringen och få i uppdrag att inkomma med förslag. Därvid bör det
material som tagits fram av lantbruksstyrelsen utgöra en bra utgångspunkt
för utredningsarbetet. Det är nämligen väsentligt att en så genomgripande
ändring som nu föreslås redan på utredningsstadiet förankras så brett som
möjligt. Djurskyddslagstiftningen berör i stort sett alla människor. En
mängd olika myndigheter och enskilda personer skall tillämpa djurskydds-
lagstiftningen i det praktiska livet. Det är därför synnerligen angeläget att
denna lagstiftning är så klar och entydig som möjligt. När inte själva
lagstiftningen kan ge ett detaljerat svar, bör förarbetena vara så utförliga
och genomarbetade att dessa kan ge vägledning. Veterinärförbundet anser
inte att det föreliggande förslaget till ny djurskyddslag och djurskyddsför-
ordning uppfyller de nämnda kraven. Sveriges veterinärförbund ifrågasät-
ter således starkt om lantbruksstyrelsens förslag till ändringar i djur-
skyddslagstiftningen för närvarande bör genomföras. Bristerna i den nuva-
rande lagstiftningen är inte större än att den kan fortsätta att gälla ytterliga-
re några år under den tid som behövs för nämnda utredningsarbete. I det
fall veterinärförbundets önskemål om en särskild utredning inte vinner

— — —

Den kanske största förändringen i förslaget är att lantbruksstyrelsen ges ökade befogenheter att utfärda detaljföreskrifter. Sådana föreligger ännu inte. Då åtskilliga detaljföreskrifter brutits ut ur den nuvarande lagen, avses dessa ingå i lantbruksstyrelsens kommande kungörelser tillsammans med de nya föreskrifter, som lantbruksstyrelsen kan komma att utfärda. Lagens innehåll kommer i hög grad att bestämmas av dessa föreskrifter. Det är synnerligen svårt att ta ställning till lantbruksstyrelsens framställning innan samtliga tillämpningskungörelser åtminstone i sina huvuddrag föreligger.

I den mån delegation meddelas lantbruksstyrelsen är det viktigt att inte partsintressen får för stor genomslagskraft. Det ligger i sakens natur att jordbruksnäringens intressen är starkt företrädade inom lantbruksverket. Villkoren för vår animalieproduktion påverkas starkt av rent ekonomiska faktorer. De krav som bör ställas på animalieproduktionen ur djurskyddssynpunkt hänger däremot starkt samman med samhällsintressen, ambitionsnivå och etiska värderingar. Besluten bör därför flyttas upp till regeringsnivå för att få en riktig avvägning.

Vad beträffar sällskapsdjur, sportdjur och vilt gäller till en del samma bedömning som ovan. Partsinflytandet är dock mindre påtagligt. Delegation bör därför kunna ske i större utsträckning, givetvis förutsatt att berörda organisationer får tillfälle till yttrande över kommande föreskrifters innehåll.

3 Inledande bestämmelser

1 § Bestämmelserna i denna lag avser följande slag av djur som hålls i fångenskap, nämligen däggdjur, fåglar, reptiler, groddjur och akvariefiskar.

Om jakt finns särskilda bestämmelser.

3.6 Universitets- och högskoleämbetet: Det föreliggande förslaget är inte anpassat till gängse zoologisk systematik.

UHÄ föreslår att första stycket får följande lydelse: "Bestämmelserna i denna lag avser samtliga slag av ryggradsdjur som hålls i fångenskap".

3.8 Fiskeristyrelsen: Lagförslaget omfattar ett antal biologiskt väl definierade djurgrupper samt begreppet akvariefisk. Det framgår inte vad som avses med sistnämnda gruppen. Begreppet "Akvariefisk" kan ha betydelsen exotiska fiskar som hålls i fångenskap, men kan också avse all fisk som hålls i ett akvarium. Det är inte heller klart hur termen "akvarie" skall definieras. Med akvarium kan menas en behållare med vatten där fisk förvaras. I en fiskodling hålls fisken i tråg (behållare) av t. ex. plast eller betong, men enligt gängse språkbruk kallas inte dessa behållare för akvarier. Styrelsen delar uppfattningen att djur skall behandlas väl och skyddas

mot lidande, men finner att termen akvariefisk inte är definierad och därför inte heller lämplig i en djurskyddslag.

Om djurgruppen fisk skall innefattas i lagen och eventuellt endast under vissa betingelser bör hänsyn tagas till hur fångsten av fisk med olika redskap går till.

Styrelsen anser att nuvarande fångstmetoder i huvudsak måste accepteras, varför fisk som djurgrupp knappast kan innefattas i förslaget. Det är inte heller troligt att man får en allmän förståelse för lagstiftningen, om den tillämpas generellt först när fisken hamnar i fångenskap.

Det bör även påpekas att laxfisk ofta används som biotestorganism i många kontrollsystem för t. ex. avloppsvatten.

3.9 Statens naturvårdsverk: Liksom hittills avses djurskyddslagen gälla vilda djur som hålls i fångenskap; samtidigt erinras i 1 § lagförslaget om att beträffande jakt finns särskilda bestämmelser. Även i jaktlagstiftningen finns bestämmelser av djurskyddskaraktär, t. ex. i 3 § jaktstadgan där det sägs att jakt ej får bedrivas så att villebrådet onödigtvis tillfogas lidande. Verket saknar en närmare analys av vilka konsekvenser innehållet i djurskyddslagen bör få för innehållet i annan lagstiftning, där också djurskyddsaspekter är aktuella.

3.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Utformningen av 1 § i den nuvarande djurskyddslagen har inte påståtts medföra några problem i den praktiska tillämpningen. Hovrätten ifrågasätter därför om det finns tillräcklig anledning att förtydliga bestämmelsen. Andra stycket i paragrafen synes inte fylla någon praktisk funktion och bör utgå.

3.11 Kammarrätten i Sundsvall: I 1 § i lagförslaget har lantbruksstyrelsen försökt avgränsa lagens tillämpningsområde. I förslaget har inte redovisats i vad mån den nu gällande lydelsen av motsvarande lagrum medfört några olägenheter. Kammarrätten har därför svårt att bedöma behovet av den föreslagna gränsdragningen. Den språkliga utformningen är dessutom mindre lyckad.

Kammarrätten ställer sig vidare frågande inför hänvisningen i andra stycket till jaktlagen, vilken synes helt onödigt och möjligen vilseledande.

3.12 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — Innefattas fiskodlingar av begreppet akvariefiskar? Då det föreligger viss risk för tolkningsproblem anser SLU att ett förtydligande bör ske.

3.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Uttrycket "hålls i fångenskap" är inte lämpligt för vissa husdjur och är därför onödigt stötande. Skrivningen kan rent av bli föremål för tolkningssvårigheter, lösdriftdjur anses knappast som djur hållna i "fångenskap" ej heller hundar som går lösa på ägarens gård eller mark och som genom sin flockinstinkt tyr sig till ägaren och området däromkring utan att vara fängslade. Ren som vistas fritt men ändå ägs och utnyttjas av enskilda samer skulle inte omfattas av lagen eftersom de knappast kan anses hållas i fångenskap. Därför bör man i ett definitions-

förtydligande kunna ange att tamren är i detta sammanhang att beakta som husdjur jämfört med vildren. Paragrafen bör omformuleras: "Bestämmelserna i denna lag avser husdjur och djur av följande slag som hålls i fångenskap ..."

3.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Lantbruksstyrelsen anser att en nedre gräns i det zoologiska systemet måste sättas för lagens tillämpbarhet. Länsstyrelsen har inte erfarit att lagens nuvarande tillämpningsområde, dvs. för husdjur och andra djur, som hålls i fångenskap, medfört tillämpningssvårigheter och anser därför att nuvarande text i 1 § kan behållas. Om en nedre gräns ändå kommer att sättas, kan ifrågasättas om endast akvariefiskar skall omfattas av lagen och inte alla fiskar. Intensiv odling av matfisk, användande av levande agn med flera fiskemetoder, kan motivera att lagen omfattar alla slags fiskar.

Vid några tillfällen har en definition av begreppet fångenskap efterlysts. En sådan bör därför finnas, förslagsvis i det inledande kapitlet i djurskyddsförordningen. Enligt länsstyrelsens uppfattning är ett djur i fångenskap då det hålls instängt eller dess rörelsemöjligheter på annat sätt kontrolleras av människan.

3.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Lantbruksstyrelsens förslag till ändring av denna paragraf innebär att husdjur hålls i fångenskap. Länsstyrelsens bedömning är att det enligt gängse språkbruk kan ifrågasättas om husdjur i allmänhet och sällskapsdjur i synnerhet hålls i fångenskap. Hålls t. ex. får på alvarsbete på Öland eller familjehundar i fångenskap? Om så ej är fallet kan lantbruksstyrelsens förslag innebära att stora grupper av husdjur inte kommer att omfattas av djurskyddslagens bestämmelser. Lantbruksstyrelsen anger som skäl till ändringen av paragrafen att en gräns måste sättas i det zoologiska systemet som anger vilka klasser/ordningar av djur som omfattas av lagen. Man anser sålunda att rundmunnar och ryggradslösa djur skall undantas.

Länsstyrelsen ansluter sig till de uttalanden som gjordes av departementschefen i samband med nuvarande lags tillkomst beträffande paragrafens utformning. Ordalydelsen i paragrafen har inte, såvitt länsstyrelsen vet, gett upphov till några tolknings- eller tillämpningssvårigheter. Lantbruksstyrelsen har heller ej nämnt sådana i sin motivering till förslaget. Skäl till ändring av paragrafen synes därför enligt länsstyrelsens mening inte föreligga.

3.20 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Tveksamhet kan kanske råda om vad som avses med fångenskap. Det borde därför övervägas att formulera bestämmelsen på ungefär följande sätt.

"Bestämmelserna i denna lag avser husdjur och andra däggdjur och fåglar samt reptiler, groddjur och akvariefiskar som hålls i fångenskap". Begreppet husdjur återkommer ju sedan i flera paragrafer och på sidan 4 i framställningen har husdjuren räknats upp. Här saknas dock *ren* för vilken djurart det också är angeläget att djurskyddsbestämmelserna blir tillämpliga.

3.22 Medicinska forskningsrådet: Ordalydelsen beträffande lagens omfattning bör överensstämja med den konvention som Europarådet just nu håller på att utforma och där Sverige är med om besluten. Det bör således stå att lagen omfattar ryggradsdjur.

3.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: Enligt förslaget skall lagen omfatta däggdjur, fåglar, reptiler och groddjur samt akvariefiskar. Det förefaller som om inkluderandet av akvariefiskar med samtidigt uteslutande av odlade fiskar i akvakultur saknar proportion till de djurskyddsfrågor som är aktuella inom resp. område. Akvariefiskar är snarast att betrakta som "pet animals" och därmed ofta föremål för mycket god omvårdnad, medan de fiskar som hålls i odling i kassar, bassänger, burar etc. har en mycket sämre situation. Frånsett svårigheterna att definiera begreppet akvariefiskar (är en viltfångad fisk som hålls i akvarium en akvariefisk eller inte?) finns det alltså även andra skäl att ändra förslaget. För närvarande behandlas i Europarådet ett förslag till gemensam europeisk konvention inom djurskyddsområdet. Sverige deltar där i besluten och förväntas ratificera konventionen "for the protection of vertebrate animals used for experimental and other scientific purpose". Detta förslag omfattar "any live non-human vertebrate, including free-living larval and/or reproducing larval forms, but excluding other foetal or embryo forms". Det är önskvärt att den svenska lagen ges samma omfattning.

3.25 Svenska djurskyddsföreningen: Texten i 2 stycket bör kompletteras med "och fiske" och får följande lydelse: "Om jakt och fiske finns särskilda bestämmelser".

3.26 Lantbrukarnas riksförbund: LRF har ingenting att invända mot den avgränsning i det zoologiska systemet som förslaget innehåller, men anser att man går lite väl långt i regleringsnit när akvariefiskar måste nämnas speciellt.

3.28 Föreningarna djurens vänners riksorganisation: Enligt lantbruksstyrelsens förslag skall det i djurskyddslagens 1 § preciseras vilka djurslag denna skall innefatta, men även att de uppräknade arterna skall förekomma i *fångenskap* för att komma i åtnjutande av lagens skydd. Denna bestämning av djuren gör, att en del mindre däggdjur och fågelarter, som av människan närmast betecknas som skadedjur, blir utan något som helst skydd i lagens mening. Måhända kan här invändas att djurplågeriparagrafen i brottsbalken kan vinna tillämpning i förekommande fall, vilket djurslag det än gäller. Detta kan verka tillfredsställande för den oinvigde, men kanske måste man ha praktiska erfarenheter i djurskyddsarbete för att veta, att det svåraste som finns är att få ett djurplågerifall så långt som till en domstols prövning. Först skall det penetreras mellan olika experter huruvida det aktuella djuret led eller inte vid misshandeln eller dödandet, och sedan om gärningsmannen förstod vad hans handling ledde till. Följande exempel ger belägg för påståendet:

En parkarbetare i Malmö grävde upp ett kaninhål där det fanns fem

stycken cirka 3 veckor gamla ungar. Dessa försökte komma upp ur hålet varvid tre av dem hackades ihjäl av mannen, medan två ungar lyckades undkomma. Händelsen observerades av två vittnen, som även såg när gärningsmannen skyfflade ner den blodiga massan i en medhavd spann. Föreningen djurens vänner i Malmö gjorde polisanmälan om det skedda, som rubricerades som djurplågeri. Efter cirka 1 år gavs besked från åklagarmyndigheten att fallet inte ledde till någon åtgärd då det inte kunde styrkas att *kaninungarna* led då de hackades ihjäl. Flera andra exempel skulle kunna relateras, där utgången blivit densamma.

Enligt vår åsikt skall en djurskyddslag innefatta *alla djur*, oavsett vilken status de än har ur människans synpunkt. Därför bör den föreslagna passusen i *fångenskap* utgå.

3.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Djurskyddslagen bör gälla alla djur. Varje djurslag måste skyddas mot smärta, ångest och annat lidande. (Vi noterar att LSFS 1982:29 föreskriver att även rundmunnar skall omfattas av etisk prövning av djurförsök.) Vi finner det särskilt anmärkningsvärt att fiskar (utom akvariefiskar) inte omfattas av lagen. De fiskodlingar, som tyvärr förekommer allt mer, kan innebära problem ur djurskyddssynpunkt, såväl som ur miljösynpunkt. Vidare vet vi att gängse behandling av ål ofta innebär djurplågeri.

Fiske bör regleras i djurskyddslagen med hänsyn till det lidande fiskarna kan förmodas uppleva. Nöjesfiske bör omedelbart förbjudas.

Djur som utsätts för jakt bör skyddas av djurskyddslagen. T.ex. bör kattens fredlöshet enligt jaktstadgan upphävas. Jaktstadgan får inte strida mot vad som föreskrivs i 2 § djurskyddslagen (exempel är dispensen för rävsnara och ripsnara).

3.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Inom fiskerinäringen har utvecklingen av fiskodlingsanläggningar under senare år blivit betydande och torde i framtiden dessa få en allt större betydelse. Ett flertal problem har konstaterats, problem som ej endast är av teknisk, ekonomisk natur utan även innefattar reella djurskyddsproblem. Detta gäller såväl vid *uppfödning och hantering* som vid *transport av levande fisk*. Enligt Riksförbundets mening finnes grundad anledning att lika väl som problemen med akvariefisk innefattas i djurskyddslagen även medtaga fiskodlingsanläggningar. Fiskerinäringen i övrigt bör dock liksom jakt regleras i särskilda författningar.

För jakt finns en omfattande lagstiftning där även djurskyddsaspekter har beaktats. Utgående från att så i ökad utsträckning kommer att ske vid kommande revideringar resp. kompletteringar av lagstiftningen kan Riksförbundet acceptera skrivningen i andra stycket av 1 §.

Det är emellertid för Riksförbundet svårt att acceptera inskränkningen av lagen till att endast omfatta "djur som hålls i fångenskap". I likhet med vad gäller i ett antal andra länder bör de grundläggande principerna i djurskyddslagen vara generella för de slag av djur som anges i 1 § första stycket.

Utan att här närmare gå på den tekniska utformningen av hur sådan

vidgning av lagens giltighet skall materialiseras framstår det klart att vad som under "Allmänna bestämmelser" står i 2 § första stycket, 4 §, 5 § och 6 § helt invändningsfritt bör gälla alla de angivna djurslagen oavsett om de hålles i fångenskap eller ej. Riksförbundet vill starkt understryka önskvärdheten av sådan vidgning av lagen. Vid en sådan ändring bör av § 4 och § 6 även framgå att det är tillåtet att rädda och vårda även sjuka eller skadade vilda djur.

3.34 Sveriges veterinärförbund: Det synes nödvändigt att precisera för vilka djurslag lagen äger tillämpning på det sätt som föreslås. Däremot är det inte nödvändigt att ange att det gäller för djur i fångenskap. Tvärtom kan missförstånd uppstå, eftersom husdjur ibland hålles med visst mått av frihet. Det är å andra sidan en självklarhet att lagen inte kan tillämpas i fråga om fritt levande djur, när förhållandena ligger utanför mänskligt inflytande.

En utvidgning av lagens område att även omfatta vilt bör emellertid ingå som en viktig del i ett kommande utredningsuppdrag, eftersom det nu inte finns några övergripande skyddsbestämmelser för vilt. Föreskrifterna i djurskyddslagens 2 § kan anses gälla i lika hög grad för vilt som för djur i fångenskap. De bestämmelser som finns beträffande jakt kan också ses som ett komplement till djurskyddslagen.

4-16 Allmänna bestämmelser (2-14 §§)

2 § Djur skall behandlas väl och skyddas mot smärta, ångest och annat lidande.

4.3 Socialstyrelsen: I 2 § — — stadgas att "djur skall behandlas väl och skyddas mot smärta, ångest och annat lidande". Denna formulering ger uttryck för den syn på behandlingen av djur som är allmänt vedertagen i vårt samhälle. Socialstyrelsen anser dock att lagen på ett tydligare sätt bör betona skyddet av animalieproduktionens djur. I "djurfabrikerna" accepteras i dag förhållanden som förorsakar djuren lidande, som inte tillåts när det gäller våra husdjur/sällskapsdjur. Det kan synas som om lagen värnar mera om de djur, vars livsbetingelser vi alla lätt kan iaktta, än om djuren i "fabrikerna".

4.6 Universitets- och högskoleämbetet: I flera remissyttranden till UHÄ påpekas att ordet "ångest" bör undvikas i lagtexten.

UHÄ föreslår att lydelsen av paragrafens första stycke ändras till: "Djur skall behandlas väl och skyddas mot fysisk och psykisk smärta".

4.9 Statens naturvårdsverk: I motiven till 2 § sägs att orden "såvitt möjligt" inte är nödvändiga. Det kan dock ifrågasättas om det mot bakgrund av möjligheten att utföra djurförsök är lämpligt att ta bort dessa ord.

4.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Hovrätten anser att andra stycket i paragrafen är överflödigt och bör utgå.

4.11 Kammarrätten i Sundsvall: I 2 § i förslaget ges de grundläggande bestämmelserna för hur djur skall behandlas. Lantbruksstyrelsen föreslår därvid att begreppet "lidande" i 2 § i gällande lag skall ersättas med "smärta, ångest och annat lidande". Enligt kammarrättens mening innefattar begreppet "lidande" såväl smärta som ångest. Logiken i den föreslagna ändringen ifrågasättes därför. Kammarrätten menar också att lokutionen "såvitt möjligt" bör kvarstå, framför allt beroende på att den föreslagna lagstiftningen i visst avseende förutsätter att djur utsätts för lidande (jmf t. ex. 12 § i lagförslaget och 3 kap. 7 § i den föreslagna djurskyddsförordningen).

4.12 Sveriges lantbruksuniversitet: SLU anser det värdefullt att uttrycket "såvitt möjligt" tas bort. När det gäller behandling av sjuka djur är det emellertid inte alltid möjligt att skydda djuren mot smärta, ångest och annat lidande. Det bästa exemplet torde vara fångslingsåtgärder, som framkallar ångest hos många djur, men utan vilka diagnostik och terapi många gånger är svår eller omöjlig att genomföra. Sådana undantagsfall bör enligt SLU:s uppfattning med fördel kunna regleras i specialbestämmelserna.

4.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: Lantbruksstyrelsen anser att den gällande lagens § 2 är otillbörligt liberal då den stadgar att djur *såvitt möjligt* skall skyddas och föreslår att den här understrukna begränsningen skall utgå såsom onödig. Icke desto mindre framgår av förslaget till djurskyddsförordning, §§ 6 och 7, att styrelsen är medveten om att lidande stundom inte kan undvikas, varmed motstridighet mellan lag och förordning synes åstadkommas. I detta sammanhang föreslås också införande vid sidan av begreppet lidande även av "smärta" och "ångest" och anföras som skäl härför exempelvis att "ångesten i vissa situationer kan dominera". Enligt SVA synes dock "lidande" vara tillräckligt heltäckande för att också innefatta smärta och ångest.

4.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Nuvarande 2 § har delats upp i två paragrafer i föreslagen lagtext, samtidigt som begreppet lidande förtydligats. Sista stycket i nuvarande 2 §, som säger att djur skall förses med erforderligt foder och vatten, har emellertid utelämnats. Det har vid några tillfällen ifrågasatts om avsaknad av foder medför allvarligt lidande. Länsstyrelsen anser det därför nödvändigt att detta uppenbarligen inte självklara behov finns fastslaget i lagtexten.

4.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Av paragrafen bör även framgå att särskilda bestämmelser gäller för användning av djur för vetenskapligt ändamål. Bestämmelserna i förordningens 3 kap. 7–8 §§ torde inte vara förenliga med lydelsen av lagförslagets 2 §.

4.19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Ändringen tillstyrkes. Det är länsstyrelsens erfarenhet att just det lidande som åsamkas djur genom ångest och stress kan vara mycket allvarligt. Den tveksamhet som kan råda om

nuvarande bestämmelsens tillämpning i sådana fall har genom ändringen försvunnit. Även ändringen i andra stycket genom att orden "såvitt möjligt" tas bort hälsas med tillfredsställelse.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 2

4.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: I § 2 djurskyddslagen talas om att djuren skall skyddas mot ångest. Begreppet ångest är förknippat med en subjektiv upplevelse. Det är därför utomordentligt svårt att definiera och identifiera ångest hos djur. Ordet används inte heller i naturvetenskaplig beteendeforskning. Däremot kan man genom att studera djurs beteende konstatera psykiskt lidande hos djuren. Det synes därför vara en vinst ur objektivitetssynpunkt om ångest kan bytas ut mot psykiskt lidande.

4.27 Cirkusakademien: Cirkusakademien är inte övertygad om lämpligheten av den nyinförda detaljföreskriften i 2 § djurskyddslagen att djur skall skyddas mot ångest. Akademien anser nämligen att termen "ångest" inte utgör en adekvat och ur vetenskaplig synpunkt anmärkningsfri beteckning för någon hos djur förekommande sinnesrörelse såsom skrämsel eller annat. Beteckningen leder bl. a. lätt till en oriktig uppfattning att djur skulle lida på samma sätt som människor i fångenskap och t. ex. liksom dessa kunna nås av den genomtänkta fruktansvärda föreställningen att "häriifrån kommer jag aldrig". Särskilt besynnerlig ter sig termen "ångest" för övrigt när det i 1 § förslaget till djurskyddslag utsågs att lagen avser bl. a. reptiler, groddjur och akvariefiskar.

4.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Det är utmärkt att fler rekvisit har angetts, samt att det tänjbara begreppet "såvitt möjligt" tagits bort.

3 § Stall eller andra förvaringsutrymmen för djur skall ge tillräckligt utrymme och skydd. Regeringen får meddela bestämmelser om förprovningsskyldighet och andra från djurskyddssynpunkt påkallade föreskrifter om sådana förvaringsrum.

5.12 Sveriges lantbruksuniversitet: Den föreslagna lydelsen av § 3 bör kompletteras med följande inledande mening:

3 § Djur skall inhysas och skötas så att varje djurarts specifika fysiologiska och beteendebeständigheter tillgodoses. "Stall eller . . . förvaringsrum."

Motivet för denna komplettering är dels att poängtera de övergripande principer som måste gälla i all husdjurshållning, dels att de nya bestämmelserna bör stå i överensstämmelse med den av Sverige ratificerade Europarådskonventionen om skydd för lantbrukets husdjur.

§ 3 sista meningen bör avslutas med följande tillägg: "förvaringsrum" liksom omprövning av nya djurhållningsmetoder som kan äventyra djurens välfärd.

Anledningen till att SLU vill ha detta tillägg är att föreskriften beträffande prövning av nya metoder har fallit bort ur det förslag till råd och anvisningar, (utfärdade av lantbruksstyrelsen), som avses komma att träda i kraft inom den närmaste tiden. Om denna bestämmelse helt bortfaller ur

djurskyddslagstiftningen skulle detta innebära en återgång till 1960-talets förhållanden, något som vore mycket olyckligt.

Under 1960-talet investerade djurägare ej sällan i ny teknik och nya metoder som var olämpliga ur djurhälso- och djurskyddssynpunkt. Detta innebär ökad sjukdomsfrekvens, lidande för djuren och även förluster för djurägarna. Att i efterhand genomföra ändringar av olämpligt utformade djurmiljöer visade sig av ekonomiska skäl svåra att genomföra. Konflikten mellan samhällets etiska intressen och dessa djurägare uppstod, ofta utan djurägarnas förskyllan. Föreskriften om förprovning som kom 1973 har inneburit att sådana konflikter till stor del undvikits. Den bör därför särskilt hänvisas till i lagen.

5.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Denna paragraf – eller särskilda nya paragrafer – bör innehålla grundläggande krav på hygien (renhållning), foder och vatten på samma sätt som nuvarande lagstiftning. Det är så fundamentala krav att de bör ges hög dignitet genom att finnas införda som grundläggande bestämmelser i djurskyddslagen. Ett nytt krav bör införas i lagen nämligen att foder och vatten skall vara inte bara i tillräcklig mängd utan även av "godtagbar kvalitet" i paritet med att utrymme och skydd skall vara tillräckligt. Paragrafens medgivande för regeringen att meddela bestämmelser bör utformas så att det sker i begränsad omfattning och endast avser de myndigheter som har generell tillsyn över djurskyddslagstiftningen.

5.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Lantbruksstyrelsens förslag innebär att nuvarande bestämmelser om att stall eller annat förvaringsrum för djur skall hållas tillfredsställande rent, utgår. Vidare har bestämmelsen om att djur skall förses med erforderligt foder och vatten tagits bort. Orsaken till att dessa bestämmelser föreslås utgå har ej motiverats. Lantbruksstyrelsen antyder att de kommer att införas i särskilda av lantbruksstyrelsen utfärdade kungörelser. Enligt länsstyrelsens mening har dessa frågor en mycket stor betydelse vid handläggningen av djurskyddsärenden. De bör därför finnas kvar i ramlagen eller alternativt möjligen i den föreslagna djurskyddsförordningen.

5.20 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Denna paragraf är väsentligt nedkortad i förhållande till nu gällande och det kan ifrågasättas varför i lagen inte får stå om foder, vatten och renhållning. Detta är ju så grundläggande och självklara krav för en rimlig djurhållning.

5.34 Sveriges veterinärförbund: Detaljföreskrifterna i gällande lag (2–4 §§) har fallit bort och återfinns varken i förslaget till lag eller förordning. Det har från tillsynsmyndigheternas sida ofta påtalats ett behov av att mera detaljerade föreskrifter utfärdas för djurhållningen. Utförligare föreskrifter i de nämnda avseendena bör på grund av sin dignitet tas in i djurskyddsförordningen för att tjäna som underlag för t. ex. hälsovårdsnämnds beslut om föreläggande. Det är förbundets mening att lantbruksstyrelsens råd och anvisningar på grund av sin rådgivande karaktär inte är tillfyllest, när det

gäller att åstadkomma rättelse av missförhållanden. Inom ramen för den redaktionella översyn som lantbruksstyrelsen föreslår, bör föreskrifterna tas upp i 1 kap. De bör enligt förbundets mening samtidigt ges en modernare form.

För att en önskvärd grad av fullständighet skall uppnås, bör de kompletteras med ytterligare föreskrifter vad avser djurhållning. En konsekvent förteckning av föreskrifter bör således finnas i djurskyddsförordningen med avseende på skydd, byggnader med inredning, utrymme, renhållning, foder, vatten, ventilation, buller, tillsyn och skötsel. I stort sett kan de av lantbruksstyrelsens råd och anvisningar som är gemensamma för olika djurslag tjäna som förebild och överföras till förordningen (LS 1974:30, avsnitt 2.1–2.14 i urval).

— — —

Den föreslagna lydelsen av 3 § bör kompletteras med följande inledande mening: "Djur skall inhysas och skötas så att varje djurarts specifika fysiologiska behov och beteendemönster tillgodoses. Stall eller ... förvaringsrum".

Motivet för denna komplettering är dels att poängtera de övergripande principer som måste gälla i all husdjurshållning, dels att de nya bestämmelserna bör stå i överensstämmelse med den av Sverige ratificerade Europarådskonventionen om skydd för lantbrukets husdjur.

4 § En djurart som normalt inte hålls som husdjur i riket får hållas i fångenskap endast i djurparker eller liknande anläggningar.

Regeringen får meddela bestämmelser om undantag från första stycket.

6.6 Universitets- och högskoleämbetet: Här diskuteras "djurparker och liknande anläggningar", vilket kan missleda läsaren att tro att det endast är fråga om utomhusförvaring. Eftersom det också rör sig om inomhusförvaring av vissa djurslag anser UHÅ att första stycket bör få följande lydelse: "En djurart som normalt inte hålls som husdjur i riket får hållas i fångenskap endast i djurparker, försöksdjurslokaler, terrarier och akvarier eller liknande anläggningar."

6.8 Fiskeristyrelsen: Enligt 4 § i förslaget får en djurart som normalt inte hålls som husdjur, endast hållas i fångenskap i djurpark eller liknande anläggning. De svenska fiskodlingar som producerar fisk för utplantering är beroende av vild fisk för sin romtäkt. Fisken fångas vid lektid och i regel förvaras den sedan på anläggningen fram till dess att romen kramas. Om denna verksamhet förhindras kommer detta att medföra stora svårigheter för fiskevårdsarbetet i landet.

6.9 Statens naturvårdsverk: Med djurpark eller liknande anläggning bör enligt verkets mening jämföras vilthägn, anläggning för avel med utrotningshotade djur eller för tillfälligt tillvaratagande och vård av skadade djur samt anläggning för uppfödning eller övervintring av vilt. Muntligen har verket erfarit att dylika anordningar förbigåtts av rent förbiseende.

6.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Stadgandet torde förutsätta ett uttryckligt undantag för cirkusdjur i 4 kap. djurskyddsförordningen, vilket saknas i förslaget. Alternativt kan första stycket i paragrafen förses med tillägget "samt vid cirkus", vilket har den fördelen att begränsningarna i möjligheterna att förevisa djur vid cirkus uttömmande kommer att framgå av 4 kap. 4 § djurskyddsförordningen.

6.11 Kammarrätten i Sundsvall: Såvitt gäller 4 § i lagförslaget vill kammarrätten peka på att man i motiven synes i huvudsak avse vilda djur medan lagtexten avser alla djur som normalt inte hålls som husdjur i riket. Oklarhet föreligger således om stadgandets materiella innebörd. Ytterligare översyn av lagrummet är erforderlig.

6.12 Sveriges lantbruksuniversitet: SLU är tveksam till den föreslagna fjärde paragrafen av innebörd att en privatperson inte skall kunna omhänderta moderlösa vilda djur. Detta är i dag inte alltför ovanligt och görs av humanitära skäl. Det vore olyckligt om en sådan åtgärd skulle komma att vara i strid med djurskyddslagen.

6.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: Enligt § 4 och styrelsens bedömning av vilka djurarter som normalt hålls inom riket som husdjur kommer bl. a. reptiler i framtiden att få hållas endast inom djurparker eller liknande anläggningar, dvs. i detta fall terrarier. På goda grunder anser sig styrelsen inte kunna föreslå ingripanden mot "dem som vid lagens ikraftträdande innehar reptiler", men föreslår att det framledes skall vara förbjudet att införskaffa och hålla sådana. Med hänsyn till att det sålunda för en över-skådlig framtid kommer att finnas reptiler – och reproducerbara sådana – i legitim ägo hos privatpersoner torde det föreslagna förbudet ej helt få önskad effekt.

6.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Hela paragrafens lämplighet och restriktivitet ifrågasättes. Vilda djur t. ex. övergivna harungar, skadade fåglar etc. tas ofta om hand för vård, fasaner, som inte räknas som husdjur, förs upp för utsläppning etc. Det kan inte vara rimligt att regeringen skall behöva ge tillstånd till sådant.

Elefanter, kameler, lamadjur etc. är sedan många århundraden husdjur i andra länder. Problem i samband med transport och förvaring måste regleras på annat sätt. Den i Sverige accepterade djurhållningen beträffande bl. a. kor och tjurar med kedja om halsen i mörka ladugårdar och utan motion under långa tider, höns i bur under hela sin livstid etc., skiljer sig inte principiellt från att hålla en elefant med kedja om foten.

Om lantbruksstyrelsen med en bestämmelse som innebär generellt förbud i Sverige för vissa djur, trots att de i andra länder hålls som husdjur, avser att påverka dessa länders opinion torde metoden med förbud vara felaktig. Konkreta och sakligt motiverade regler för hur dessa djur skall transporteras, förvaras och skötas torde vara mera vägledande i detta sammanhang. Om sedan reglerna inte följs i Sverige kan ju resultatet bli förbud i varje särskilt fall. Såvitt bekant har man på en del håll i utlandet

tagit del av och även försökt följa de svenska reglerna för djurparker. Det hade knappast blivit följden om Sverige valt förbudsvägen beträffande djurparksdjur.

Tidigare förslag till djurskyddslagstiftning eller ändringar därav har i regel föregåtts av ingående utredningar och överväganden. Så synes inte vara fallet denna gång. Ändock innehåller förslaget ganska påtagliga ändringar såsom i denna paragraf med nya direkta förbud mot användandet av vissa djurslag. Länsstyrelsen anser att förbud av denna typ behöver vara väl underbyggda av sakskaäl som bland annat värderar andra metoder att undanröja de problem som åberopas. Dessutom borde internationellt förekommande betecndeforskning avseende dessa djurslag redovisas.

6.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: En djurart som normalt inte hålls som husdjur i riket får enligt 4 § hållas i fångenskap endast i djurparker eller liknande anläggningar. I kommentarerna till lantbruksstyrelsens framtällning uppräknas de djur som lantbruksstyrelsen anser skall räknas som husdjur. Det synes vara önskvärt att det i följdförfattningarna anges vilka djur som skall räknas som husdjur. Enligt kommentarerna till lagförslaget anser lantbruksstyrelsen att vissa uppräknade djurslag, dock ej fiskar är att anse som husdjur. Hållande av akvariefiskar skulle därmed inte vara tillåtet annat än i djurpark eller liknande anläggning!

6.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Tillkomsten av denna paragraf möjliggör ett förbud mot privatpersoners innehav av t. ex. ormar och apor, vilka djur hittills orsakat mycken olägenhet för omgivningen och beträffande vilka hälsovårdslagstiftningen inte kunnat tillämpas. Det torde dock komma att uppstå en del bevisproblem vad gäller frågan om förvärvet skett före eller efter lagens ikraftträdande. Någon form av övergångsbestämmelser torde erfordras här.

Länsstyrelsen menar att de undantag, som lantbruksstyrelsen enligt 1 kap. 5 § djurskyddsförordningen skall kunna medge, i stället bör kunna meddelas av länsstyrelsen, som har bättre möjligheter att bedöma de lokala förhållandena.

6.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: Bestämmelserna i denna paragraf kan medföra mycket stora svårigheter för biologisk, särskilt ekologisk och jämförande fysiologisk forskning. Här stadgas att djur som normalt inte hålls som husdjur får hållas i fångenskap endast i "djurparker och liknande anläggningar". I kommentaren anges att med "liknande anläggningar" främst avses terrarier. Det finns ur vetenskaplig synpunkt ofta anledning att vid biologiska och medicinska institutioner i längre eller kortare fångenskap hålla ett stort antal andra djurarter. Grodor är exempelvis mycket vanliga som försöksdjur, och vaktel, lax och torsk tämligen vanliga. Visserligen stadgas i paragrafens 2:a stycke att regeringen får meddela betämmelser med undantag från denna begränsning. Det är dock en onödig byråkratisering att för varje försöksdjur som fångas för en sådan undersökning, begära regeringens tillstånd. Det bör påpekas att kommentaren till denna paragraf är mildare än lagtexten. I kommentaren anges

nämligen att endast privatpersoner inte får hålla djur i fångenskap, medan lagtexten tycks inkludera förbud även för institutioner. Där bör därför stå "liknande anläggningar (t. ex. för djurförsök)".

Även ur andra synpunkter är gränsdragningen mellan vilka djur som får hållas i fångenskap och inte något godtycklig. Husdjur som tillhör vår svenska tradition inom området är sålunda tillåtna exempelvis på cirkus, men däremot inte sådana djur som hålles som husdjur i andra länder. Eventuellt lidande för djuren torde ju inte vara beroende av i vilket land de hålles som husdjur.

Kommentaren till § 4 djurskyddslagen innehåller en uppräknig av djurarter som räknas som husdjur. Dels är listan ofullständig, dels är arterna inte klart definierade. Ur vetenskaplig synpunkt kan nämligen gäss och duva omfatta åtskilliga arter, likaså är det svårt att klart definiera vad som menas med burfåglar. Avses sådana fåglar som normalt brukar hållas i bur eller vilt levande fåglar som av någon anledning sättes i bur? Beteckningen vita råttor bör ändras till enbart råttor, eftersom det gäller ett stort antal raser som inte alla är albinos. Vidare torde rödräv, som saknas i förteckningen, vara ungefär lika vanliga i rävfarmer som blå- och silverräv, vilka nu finns nämnda i texten.

Det är tveksamt vad som menas med "i fångenskap". Avses även infångande av djur för märkning (ringmärkning, fastsättande av radiosändare etc.), vilket kan inkludera bedövning och förvaring under några timmar eller något dygn för efterkontroll?

6.25 Svenska djurskyddsföreningen: Förslaget synes innebära förbud mot att ta hand om skadade vilda djur och fåglar. Eftersom det finns samman slutningar, som har sådan verksamhet på sitt program och med framgång driver denna, bör av lagen framgå, att det är tillåtet att ta hand om skadade vilda djur och fåglar. Jämför även med vad som säges i § 5 om sjuka och skadade djur.

6.27 Cirkusakademien: Cirkusakademien har vidare stora betänkligheter mot den i 4 § förslaget till djurskyddslag intagna bestämmelsen, som ger djurparker och liknande anläggningar (framför allt terrarier) ett förmodligen i hela världen unikt monopol att hålla sig med djurarter som normalt inte är husdjur i riket. Ett införande av denna bestämmelse skulle alltså få till följd att alla privatpersoner förbjuds att ta sig an ett i naturen påträffat djur som blivit skadat eller att införskaffa ett i andra länder än Sverige vanligt husdjur. Den omständigheten att lantbruksstyrelsen beräknas få en befogenhet att meddela undantag från den föreslagna förbudsbestämmelsen torde inte utgöra någon som helst garanti för att sådana undantag verkligen kommer att medges.

Rent skrämmande cynisk ter sig mot denna bakgrund lantbruksstyrelsens inställning att – utan tvekan med hänsyn till kommersiella intressen – tillåta var och en i vårt land att hålla sig med sådana burdjur som "smågnagare (marsvin, hamster, vita råttor, möss, ökenråttor), burfåglar samt blå- och silverräv, mink och chinchilla".

Cirkusakademiens främsta anmärkning mot den föreslagna bestämmel-

sen i 4 § djurskyddslagen är emellertid att den hindrar alla cirkusar att utan lantbruksstyrelsens medgivande, som alltså aldrig är garanterat, hålla sig med ett stort antal djur som varken för närvarande eller enligt förslaget till en ny djurskyddsförordning (4 kap. 4 §) är förbjudna att visas på cirkus. Denna olägenhet måste enligt akademiens uppfattning under alla förhållanden undanröjas genom att cirkusarna i lagtexten uttryckligen likställs med djurparker eller liknande anläggningar.

6.28 Föreningarna djurens vänners riksorganisation: Enligt lantbruksstyrelsens bedömning skall de djurarter som normalt hålls inom riket som husdjur även inkludera blå- och silverräv, samt mink.

Det finns inga skäl, mer än möjligt ekonomiska, för att det skall vara tillåtet att uppföda rävar och mink i trånga burar – en djurhållning som helt avviker från det normala för arterna. *Därför anser vi att detta skall förbjudas.*

6.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Det obestämda "liknande anläggningar" bör strykas. Terrarier och zooaffärer är oftast ingen god djurmiljö. Djurparker måste, för att över huvud taget accepteras, underkastas mycket strängare regler vad avser en etologiskt riktig miljö för djuren.

Rävar, minkar och chinchillor bör inte få hållas i fångenskap, även om de "normalt" gör det. Det är inte acceptabelt att inskränka djurens rörelsebehov bara för att producera lyxvaror. Ej heller bör exotiska sällskapsdjur, inkl. burfåglar, få hållas inom landet.

6.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Vad lantbruksstyrelsen skriver i motiveringen till denna paragraf finner riksförbundet vara av utomordentlig betydelse och instämmer helt i vad där anföres.

6.34 Svenska veterinärförbundet: Paragrafen är så strikt formulerad att den måste ge upphov till tolkningssvårigheter. Fasan räknas inte till husdjur men föds ju ofta upp för att släppas; oljeskadad fågel tas in för att botas osv. Skall regeringen behöva ge tillstånd till detta? Elefanter, kameler, lamadjur etc. är ju sedan många århundraden husdjur i andra länder. Problem med transport etc. då det gäller dessa djur måste kunna regleras på annat sätt.

5 § Sjuka eller skadade djur skall tas om hand för nödvändig vård så snart det är möjligt, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att de bör avlivas omedelbart.

7.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: För att undvika att bestämmelsen för tankarna till sådant omhändertagande av djur som avses i 21 § bör uttrycket "tas om hand" bytas ut mot "beredas".

7.11 Kammarrätten i Sundsvall: I 5 § i lagförslaget anges att sjuka eller skadade djur skall tas om hand för erforderlig vård. Vem eller vilka denna

skyldighet åvilas framgår varken av den föreslagna bestämmelsen eller dess motsvarighet i nu gällande djurskyddslag. Någon ledning i motiven står inte heller att finna. Inte heller framgår vem som har kostnadsansvaret för den erforderliga vården. Det bör här också framhållas att i 23 § i förslaget föreslås, utan närmare motivering, att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot bl. a. 5 § skall straffas med böter. Mot bakgrund av det anförda är stadgandets utformning otillfredsställande och bör bli föremål för ytterligare överväganden.

7.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: I § 4 begränsas möjligheterna att hålla andra djur än sådana som normalt utgör husdjur i fångenskap annat än i djurparker eller liknande anläggningar. I sina specialmotiveringar till detta stadgande framhåller lantbruksstyrelsen att vilt djur alltså icke får tas om hand av privatpersoner och hållas i fångenskap om inte lantbruksstyrelsen medger undantag. Å andra sidan skall sjuka eller skadade djur enligt § 5 tas om hand för nödvändig vård så snart det är möjligt, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att de bör avlivas omedelbart. Det är emellertid erfarenhetsmässigt mycket vanligt att privatpersoner omhändertar främst unga, skadade, individer av fåglar, harar, ekorrar o. d. som påträffas i naturen, och vårdar dem i hemmet. Dessa djur förblir ofta tama och kvarstannar i många fall i den omhändertagande familjens bostadsmiljö. Här skapar med andra ord förslaget möjligheter till att man genom åtlydande av § 5 bryter mot den § 4. Denna olägenhet kunde möjligen undanröjas genom att man i § 1 inför en klar definition av begreppet fångenskap.

7.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: I paragrafen finns en språklig felsyftning. Sista raden bör för att ej kunna missförstås lyda "så svår att djuren bör avlivas omedelbart".

7.26 Lantbrukarnas riksförbund: LRF anser att paragraferna 5 och 6 är motsägelsefulla och i vissa fall kan motverka varandra. Får man exempelvis ta hand om skadat vilt och ge det vård hemma på gården eller måste djuret omedelbart fraktas till ett djursjukhus där det på grund av bristande resurser blir avlivat.

7.28 Föreningarna djurens vänners riksorganisation: — — — Begreppet "så snart som möjligt" är diffust och bör ersättas med orden "utan dröjsmål".

7.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: "Så snart det är möjligt" är vagare än "utan dröjsmål" (gällande lag). Det senare bör stå kvar.

6 § Påträffas ett djur så svårt sjukt eller skadat att det bör avlivas omedelbart, får en veterinär eller polisman och i trängande fall varje person genast avliva djuret.

När djuret är avlivat skall ägaren eller innehavaren eller, om detta inte är möjligt, polismyndigheten underrättas av den som avlivat djuret.

8.11 Kammarrätten i Sundsvall: Beträffande 6 § i förslaget anges i motiven att den motsvarar 20 § i gällande lag. Vid en jämförelse mellan lagförslaget och nu gällande lag finner man dock att två sakliga förändringar vidtagits. Dels har ordet "synnerligen" i lokution "synnerligen trängande" tagits bort och dels har i förslaget också uteslutits kravet på att ägarens eller innehavarens mening om möjligt skall inhämtas före det djuret dödas. Enligt motiven till motsvarande nu gällande bestämmelse betingades stadgandets utformning av en önskan att så långt möjligt förhindra missbruk. Den nu föreslagna bestämmelsen utvidgar rätten för envar att döda sjuka eller skadade djur utan ägarens medgivande. Några skäl för denna förändring har inte angivits. Kammarrätten finner det tveksamt om någon ändring är påkallad i nu aktuellt avseende.

8.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: — — Till de i 1 § uppräknade djurslagen, från däggdjur ned till akvariefiskar, hänvisas sedan i lagtexten allmänt som djur. Som en konsekvens av att de senare enligt 1 § begränsas till att gälla djur som normalt hålls i fångenskap kommer bestämmelserna i 6 § väl att omfatta akvariefiskar men icke trafikskadat vilt, vilket senare torde vara det vanligaste objektet för veterinärs eller polis ingripande då sjuka eller skadade djur påträffas.

8.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Formuleringen i nuvarande 20 § med bland annat orden "uppenbarligen" och "synnerligen" bör bibehållas för att undvika att bestämmelsen utnyttjas "i fel riktning". I paragrafen bör införas att djurägaren om möjligt bör underrättas redan före avlivandet.

8.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: I motsvarande bestämmelse i gällande djurskyddslag är det särskilt föreskrivet följande: "Om så kan ske, bör ägarens eller innehavarens mening inhämtas." Denna föreskrift återfinns inte i lagförslaget. Motivering här till saknas. Bestämmelsen bör enligt länsstyrelsens mening kvarstå i lagen.

8.26 Lantbrukarnas riksförbund: Paragrafen är oklart skriven och kan ge upphov till tolkningsproblem. Hur ska en enskild person kunna avgöra vad som är trängande fall?

8.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Förslaget innebär en klar förbättring i förhållande till gällande bestämmelser.

8.34 Sveriges veterinärförbund: Djurägaren måste, om så är möjligt, kontaktas redan innan djuret avlivas. Rättssäkerheten kan annars komma i fara.

7 § Operativa ingrepp av någon betydelse eller andra behandlingar i syfte att bota sjuka eller skadade djur skall utföras av veterinär, om behandlingen orsakar lidande som inte är obetydligt.

Regeringen får meddela bestämmelser som förbjuder eller ställer upp särskilda villkor för kupering eller annan stympling av djur.

9.6 Universitets- och högskoleämbetet: Texten i denna paragraf verkar skriven i huvudsak med tanke på animalieproduktionens djur, sällskapsdjur och omhändertagna djur. De djur som används som försöksdjur har efter anmälan eller etisk prövning försatts i en annan situation och det är därför många gånger försöksledaren eller medhjälpare som snabbt och anpassat kan bidra med riktiga åtgärder.

I det förslag till konventionstext, som ovan nämnts (se 1.6), används uttrycket "competent person". UHÄ föreslår att paragrafens första stycke kompletteras enligt följande: "Operativa ingrepp av någon betydelse eller andra behandlingar i syfte att bota sjuka eller skadade djur skall utföras av veterinär eller särskilt sakkunnig, om behandlingen orsakar lidande som inte är obetydligt". I specialmotiveringarna till lagen bör utvecklas att "särskilt sakkunnig" avser försöksledare eller annan medverkande vid djurförsök.

9.11 Kammarrätten i Sundsvall: Lagförslaget 7 § motsvarar enligt motiven 9–11 §§ i nu gällande lag. Där ges i 9 § bestämmelser om kastrering, i 10 § om kupering av svans på hästar och andra djur och i 10 a § om stämbandsoperation av hund. I 11 § slutligen ges en bestämmelse av mera allmän innebörd. I 7 § i lagförslaget har dessa detaljbestämmelser tagits bort och återfinns i stället i första kapitlet i den föreslagna förordningen. Lagtextens första stycke har enligt kammarrättens mening fått en sådan utformning att den kan tolkas som om den bara har avseende på botande av sjuka eller skadade djur. Vid denna tolkning är det tveksamt om exempelvis kastrering av djur omfattas av den nya lagstiftningen, allra helst som det i 7 § 2 st i lagförslaget och i 1 kap. 4 § i förordningen används begreppet "stympling" inte utan vidare också behöver innebära kastrering. Lagförslaget synes därför böra omformas.

9.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Föreskrifter om i vilka fall behandling eller operation skall utföras av veterinär är svåra att formulera. De nu föreslagna bestämmelserna är bättre än i den tidigare lagens § 11. Frågan är dock hur såväl allmänhet som experter och jurister drar gränsen mellan ett obetydligt och inte obetydligt lidande.

I andra stycket talas om kupering eller annan stympling av djur. Ordet stympling är för drastiskt och innebörden är inte heller helt klar. Föreslås en lydelse som: Regeringen får meddela bestämmelser som förbjuder eller ställer upp särskilda villkor för kupering eller annat operativt ingrepp som ej är föranlett av medicinska skäl.

Föreskrifterna i 7 § måste i förordningen åtföljas av bestämmelser som närmare reglerar vad som avses med såväl första som andra stycket.

9.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Förslaget innebär att t. ex. svanskupering av hund inte får företas om inte lantbruksstyrelsen medger annat. Vad lantbruksstyrelsen har för åsikt i denna fråga framgår ej av styrelsens framställning. Detsamma gäller kastrationsbestämmelser för djur. Länsstyrelsen anser att dessa bestämmelser har sådan betydelse att de skall återfinnas i lagen eller förordningen.

9.26 Lantbrukarnas riksförbund: Paragrafen är oklart skriven. Vad menas med "operativa ingrepp av någon betydelse". Var går gränsen mellan olika former av operativa ingrepp. Likaså undrar LRF hur man avgör "om behandlingen orsakar lidande som inte är obetydligt".

9.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Formuleringarna "av någon betydelse" och "som inte är obetydligt" är vaga och lämnar öppet för godtycke. Därför bör de strykas.

9.34 Sveriges veterinärförbund: Föreskrifter om i vilka fall behandling eller operation skall utföras av veterinär är svåra att formulera. De nu föreslagna bestämmelserna är bättre än i den tidigare lagens 11 §. Frågan är dock hur allmänheten och myndigheter drar gränsen mellan ett obetydligt och inte obetydligt lidande.

I andra stycket talas om kupering eller annan stympling av djur. Ordet stympling förefaller väl drastiskt och innebörden är väl inte heller helt klar. Föreslås en lydelse som: Regeringen får meddela bestämmelser som förbjuder eller föreskriver särskilda villkor för kupering eller annat operativt ingrepp som inte är föranlett av medicinska skäl.

Föreskrifterna i paragrafen måste i förordningen åtföljas av bestämmelser som närmare reglerar vad som avses med såväl första som andra stycket.

8 § Husdjur som skall slaktas skall vara bedövade när blodet avtappas. Fjäderfä och kaniner får dock avlivas utan föregående bedövning genom att huvudet hastigt skiljs från kroppen.

10.6 Universitets- och högskoleämbetet: När det gäller vetenskapliga ändamål kan det vara av avgörande betydelse för utvärderingen av ett försök vilken metod som används när ett djur avlivas. Textförslaget är emellertid skrivet med tanke i första hand på avlivning av animalieproduktionens djur.

UHÄ anser det mot denna bakgrund värdefullt om paragrafen kunde kompletteras med ett nytt stycke med följande lydelse: "Avlivning av försöksdjur skall anpassas såväl till djurslag som till försökets ändamål".

10.8 Fiskeristyrelsen: Beträffande slakt omfattar förslagets 8 § endast husdjur. Fiskeristyrelsen anser dock att föreskrifter för slakt av fisk i bl. a. odlingsanläggningar kan vara befogat. Sådana anvisningar bör i så fall utarbetas i samråd med fiskeristyrelsen.

10.11 Kammarrätten i Sundsvall: 8 § i lagförslaget innehåller bestämmelser om slakt av husdjur. Den föreslagna lagstiftningen innehåller emellertid inga bestämmelser om avlivning av djur i annat fall. Sådana bestämmelser och föreskrifter har ansetts nödvändiga enligt den nu gällande ordningen. Några skäl till varför bestämmelser i detta avseende skall utelämnas i den nya lagstiftningen har inte redovisats. Frågan bör därför ytterligare övervägas.

10.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Bestämmelserna om slakt säger att fjäderfä och kanin får avlivas utan föregående bedövning genom att huvudet hastigt skiljs från kroppen. Detta bör endast vara tillåtet vid avlivning av enstaka av dessa djur och inte om det rör sig om hundratalet eller flera i en följd. Exempelvis skulle minkfarmer som inköper överåriga värphöns kunna använda en roterande sågklinga som avskiljer huvudet snabbt och därmed lösa avlivningen på ett enkelt sätt. Frågan har också ställts om kassodlade fiskar får buksnittas utan att vara bedövade och avlivade.

10.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Undantaget från krav på bedövning vid slakt av fjäderfä och kaniner kan ifrågasättas. I synnerhet när det är fråga om kaniner synes halshuggning utan föregående bedövning innebära stor risk för felgrepp som kan medföra lidande för djuret. Om undantaget över huvud taget skall vara kvar, bör formuleringen vara sådan att krav på bedövning gäller generellt, men att undantag kan medges för vissa djurslag under vissa angivna omständigheter.

10.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Paragrafen bör, enligt länsstyrelsens mening, ändras så att det avlivningssätt som beskrivs av fjäderfä och kaniner enbart gäller enstaka djur.

10.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Lydelsen bör ändras så att krav ställs på att blodavtappning skall ske i omedelbar anslutning till att djuret bedövats.

10.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: Bestämmelserna i denna paragraf är inte anpassade för djur i försöksverksamhet. Den mest humana metoden vid avlivning av smågnagare är exempelvis halskotedislokalisering utan föregående bedövning. Paragrafen bör därför kompletteras med ett avsnitt om avlivning av djur i vetenskaplig verksamhet.

10.25 Svenska djurskyddsföreningen: Metoden att avliva kanin genom att huvudet hastigt skiljs från kroppen kan tillåtas endast under förutsättning att särskild anordning av typ giljotin användes. Utan giljotintrustning är metoden svår att utföra och är dessutom ur estetisk synpunkt olämplig. Metoden användes numera praktiskt taget aldrig.

10.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Det är bra att lagen föreskriver att djur skall bedövas före slakt. Avlivning av djur bör endast få ske på ett för djuret icke smärtsamt sätt. På så sätt följs 2 § djurskyddslagen. Bedövning före slakt bör gälla alla djur utan undantag för fjäderfä och kaniner. Genom bedövningen kan djuret fixeras, och därmed kan skador på grund av rörelser från djuret i dödsögonblicket undvikas.

Hänsyn bör också tas till hur djur behandlas i samband med slakt. Paragrafen bör därför stadga att djur ej får stressas inför slakten. Ett exempel på sådan stress är rendrivning med helikopter.

10.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Förslaget att de grundläggande bestämmelserna i slaktlagen intages i djurskyddslagen bedömer Riksförbundet som utomordentligt viktigt och hälsar det med tillfredsställelse.

10.34 Sveriges veterinärförbund: Bestämmelserna om slakt säger att fjäderfä och kanin får avlivas utan föregående bedövning genom att huvudet hastigt skiljs från kroppen. Detta bör endast vara tillåtet vid avlivning av enstaka antal av dessa djur.

9 § Regeringen bemyndigas att meddela bestämmelser om offentlig förevisning av djur, tävling med djur och användning av djur för film eller televisioninspelning, om den finner sådana föreskrifter påkallade från djurskyddssynpunkt.

11.9 Statens naturvårdsverk: Det bör påpekas att 4 och 9 §§ delvis täcker varandra då exempelvis djurpark ofta är avsedd för offentlig förevisning av djur. Vilka konsekvenser en sådan överlappning får har inte berörts.

11.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Bra att restriktioner när det gäller offentlig förevisning av djur (inkl. filmning) införs. I princip anser vi dock att offentlig förevisning av djur och tävlingar med djur inte bör få förekomma.

10 § Djur som skall delta i tävling på tävlingsbana får inte utsättas för sådana ingrepp eller tillföras sådana preparat som kan antas påverka djuren under tävlingen.

12.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Paragrafen är i sin nuvarande utformning svår att tillämpa och bör om möjligt förtydligas. Det kan vidare ifrågasättas om inte tillämpningsområdet bör utvidgas till att avse även djur som skall delta i uppvisningar, utställningar, premieringar o. d.

12.11 Kammarrätten i Sundsvall: Såvitt angår det i 10 § i lagförslaget införda förbudet mot doping vill kammarrätten ifrågasätta om förbudet bör begränsas till att avse enbart tävlingar.

12.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Förutom ingrepp eller preparat bör också begreppet åtgärd införas. Att bremsa en häst strax före en tävling för att få den lugn, vissa former av uppkäkning, tungband etc. borde kunna hänföras till detta begrepp.

12.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: I 10 § införs bestämmelser om doping, vilka saknar motsvarighet i nuvarande lag. Länsstyrelsen instämmer i att doping är ett djurskyddsproblem och tillstyrker därför att företeelsen regleras i djurskyddslagen. Emellertid måste konstateras att avgränsningen av begreppet doping är svår. Klargörande tillämpningsbestämmelser är därför nödvändiga. Inom framför allt hästsportorganisationerna

finns i dag frivilliga restriktioner inom området. Erfarenheterna härifrån bör vara en grund att bygga vidare på.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 2

12.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Paragrafens utformning torde kunna ge upphov till tolkningssvårigheter genom att enbart begreppet ingrepp skrivs in i lagen. Är exempelvis bremsning av travhäst i omedelbar anslutning till en tävling i syfte att minska hästens galoppbenägenhet, ett ingrepp? Länsstyrelsen anser att paragrafen bör kompletteras med begreppet åtgärd – ett begrepp som lantbruksstyrelsen för övrigt använder i sin motivering till förslaget.

12.25 Svenska djurskyddsföreningen: Svenska djurskyddsföreningen instämmer helt i lantbruksstyrelsens uppfattning att doping är ett djurskyddsproblem och hälsar med största tillfredsställelse, att bestämmelser härom införes i den nya djurskyddslagen. Utöver för tävlande djur bör även offentligt förevisade djur omfattas av § 10.

12.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Bra att doping förbjuds. Det bör gälla även den s. k. animalieproduktionens djur.

12.32 Svenska travsportens centralförbund: I 10 § djurskyddslagen finnes bestämmelser om att djur som skall tävla inte får utsättas för sådana ingrepp eller tillföras sådana preparat som kan antas påverka djuret under tävlingen.

STC har i § 54, Reglemente för Svensk Travsport, regler avseende doping. – – –

I specialmotiveringarna till förslaget sägs att mot bakgrund av dopingämnenas verkan och biverkningar är doping enligt LBS bedömning ett djurskyddsproblem.

Enligt travsportens regler får häst ej tillföras angivna medel som kan antas påverka prestationsförmågan i lopp. I detta fall tas ej hänsyn till överansträngning, överbelastning eller biverkningar.

För att så långt möjligt samordna samhällets och sportens regler avseende doping hemställer STC att förbundet får möjlighet medverka när lantbruksstyrelsen utarbetar närmare föreskrifter i frågan.

12.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Riksförbundet delar lantbruksstyrelsens redovisade uppfattning och bedömer att doping är ett djurskyddsproblem och att därför grundläggande bestämmelser därom intages i djurskyddslagen. Riksförbundet vill dock framhålla att detta skall gälla ej endast djur som skall delta i tävling på tävlingsbana utan jämväl gälla vid offentlig förevisning av djur. Tillägg härom bör göras i denna §.

12.34 Sveriges veterinärförbund: Förbundet finner det tillfredsställande att denna paragraf om bl. a. dopingförbud införs. Förutom ingrepp eller preparat bör också begreppet "åtgärd" införas. Att bromsa en häst strax före en tävling för att få den lugn, vissa former av uppkäkning, tungband etc. borde kunna hänföras till detta begrepp. I djurskyddsförordningen bör

föreskrivas en minsta tid (eller hänvisas till tidsföreskrifter) som bör förflyta efter ett ingrepp eller medicinering innan behandlat djur åter kan tillåtas delta i tävling.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 2

11 § Regeringen bemyndigas meddela föreskrifter om skyldighet för den som anordnar offentlig förevisning av djur eller tävling med djur att anlita veterinär för tillsyn över förevisningen eller tävlingen och att utge ersättning för åtgärder som påkallas från djurskyddssynpunkt.

13.8 Fiskeristyrelsen: — — — Vid många av de större fiskodlingarna har man publika utrymmen där verksamhet visas upp och ofta illustreras den med akvarier och vissa odlingsenheter. Enligt förslaget 11 § skall den som anordnar sådan visning vara skyldig att anlita veterinär för tillsyn. De odlingar som har denna verksamhet är som regel anslutna till fiskhälsokontrollen, vilket torde vara en tillräcklig garanti för att hanteringen av fisk sköts på ett tillfredsställande sätt.

13.21 Statens kulturråd: Kulturrådet har i och för sig inte något att erinra mot ett i 11 § *djurskyddslagen* intaget bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter för den som anordnar offentlig förevisning av djur att anlita veterinär för tillsyn över förevisningen och att utge ersättning för åtgärder som påkallas från djurskyddssynpunkt.

Rådet motsätter sig emellertid bestämt att ett sådant bemyndigande ger upphov till krav på en kostnadskrävande rutinbesiktning på varje eller snart sagt varje plats som gästas av en turnerande cirkus.

13.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: Enligt förslaget skall veterinär anlitas för nödvändig tillsyn av djur som skall förevisas eller delta i tävling. Det kan övervägas om det inte finns anledning att även anlita beteendevetenskaplig expertis som ofta kan avslöja psykiskt lidande hos djuren.

13.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Biträder förslaget.

13.34 Sveriges veterinärförbund: Förbundet ifrågasätter om det måste stå i *djurskyddslagen* att en veterinär skall ha betalt för vidtagna åtgärder. Förbundet räknar med att detta är en självklarhet.

12 § Djur får inte användas för vetenskaplig forskning, undervisning, sjukdomsdiagnostik eller framställning av läkemedel, om inte den planerade användningen av djuren prövats från etisk synpunkt.

Vid sådan verksamhet som avses i första stycket får endast användas djur, som har fötts upp för detta ändamål. Lantbruksstyrelsen lämnar tillstånd till sådan uppfödning.

Regeringen får meddela bestämmelser om undantag från första stycket eller andra stycket första meningen samt bestämmelser i övrigt som är påkallade från djurskyddssynpunkt.

14.6 Universitets- och högskoleämbetet: Medicinska forskningsrådets (MFR) försöksdjursnämnd fungerade redan i början av 1970-talet som etisk nämnd för MFR-området. Nämnden utarbetade en s. k. kategorikatalog omfattande sex klasser, där olika typer av försök beskrivs. Med ledning av denna kunde sedan nya försök bedömas.

Vid den genomförda provperioden för etisk bedömning inom Uppsalaregionen 1976–1979 använde man sig av denna kategorikatalog. Man enades därvid om att försök inom kategorierna 1–3 skulle endast anmälas, medan försök inom kategorierna 4–6 skulle förprövas av nämnden.

Det förslag som lantbruksstyrelsen utarbetade för de etiska nämnderna och den åtgärdslista som togs fram baserades i huvudsak på erfarenheter som vunnits inom MFR:s försöksdjursnämnd och under försöksperioden i Uppsala. Åtgärdslistan kom dock bara att omfatta fem grupper, där försök inom grupperna 1 och 2 skulle anmälas och försök inom grupperna 3–5 skulle förprövas av nämnderna.

Lantbruksstyrelsen har i sitt förslag frångått den nämnda indelningen i fem åtgärdsgrupper för bedömning av planerade djurförsök inom de etiska nämnderna så till vida att prövning av samtliga försök förutsätts.

UHÄ finner det inte motiverat att frångå den uppläggning som skapades under den första provverksamheten i Uppsala med en ärendegrupp för anmälan och en för prövning. UHÄ anser i enlighet härmed att man fortfarande skall kunna endast anmäla sådana försök som enligt MFR:s försöksdjursnämnds indelning föll inom kategorierna 1–3, medan försök inom kategorierna 4–6 alltid skall prövas.

Meningen måste vara att skapa förhållanden som blir bättre för de djur som måste användas, inte en administrativt komplicerad apparat som fördröjer och försvårar arbetet.

I förslagets andra stycke anges att endast djur som fötts upp för ändamålet får användas, s. k. destinationsuppfödning. Regeringen får meddela bestämmelser om undantag från krav på destinationsuppfödning.

Frågan om destinationsuppfödning finns för närvarande reglerad i lantbruksstyrelsens författningssamling (LSFS 1979:29 saknr L 26).

I likhet med MFR:s försöksdjursnämnd anser UHÄ att undantag från kravet på destinationsuppfödning bör baseras på en positiv förteckning. Denna bör omfatta:

Ryggradslösa djur

Rundmunnar, fiskar (broskfiskar och benfiskar), groddjur, kräldjur och fåglar

Däggdjur av husdjurstyp såsom mus, råtta, hamster, ökenråtta, marsvin, kanin, hund och katt

UHÄ anser det inte självklart att frågan om tillstånd för destinationsuppfödning skall handläggas av lantbruksstyrelsen. Kontrollen av destinationsuppfödarens anläggningar och skötsel skall givetvis handhas av styrelsen, men tillståndsgivningen bör mycket väl kunna hanteras av CFN med dess arbetsutskott för försörjnings-, kvalitets- och hälsofrågor. I vart fall bör lantbruksstyrelsen åläggas att samråda med CFN.

14.8 Fiskeristyrelsen: I förslaget beträffande användning av djur för vetenskapligt ändamål (12 §) föreskrivs en obligatorisk prövning av alla djurförsök. Dessutom får endast sådana djur användas som fötts upp för ändamålet. Den försöksfisk som används inom fiskeriforskningen kommer antingen från odlingar eller naturvatten. Den del av verksamheten som avser FoU-arbete inom fiskodling innefattar huvudsakligen försök inom områdena odlingsteknik, foder och sjukdomar. Vid styrelsens laboratorier används fisk huvudsakligen för beteendestudier. Inriktningen på verksamheten medför att det sällan förekommer operativa ingrepp på försöksfisken, vilket innebär att det kan förefalla onödigt att ha en generell prövning av alla fiskförsök.

14.9 Statens naturvårdsverk: Lagrummet reglerar djuranvändning vid vissa verksamheter, som dock inte är heltäckande. Exempelvis berörs inte verkets åliggande att testa och godkänna fångstredskap eller undersökningar i övrigt med syfte att åstadkomma en djurvänligare jakt eller för att klarlägga populationsreglerande faktorer m. m. Det framgår inte av förarbetena om sådan djuranvändning avsiktligt lämnats oreglerad. Detta är för övrigt ytterligare ett exempel på att förhållandet mellan djurskyddslagen och jaktlagstiftningen behöver övervägas.

Enligt förarbetena innebär förslaget även en skärpning i den etiska prövningen. Enligt verkets mening är nu gällande ordning fullt tillfredsställande från djurskyddssynpunkt, såvitt avser faunavården. Den vetenskapliga forskning som bedrivs inom denna kan omöjligt vara hänvisad enbart till djur som uppfötts för ändamålet.

14.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Djurförsök förekommer även inom områden som inte nämns i paragrafen, t. ex. den kosmetiska industrin. Till de i första stycket angivna verksamheterna bör därför – såsom är fallet i nuvarande lagstiftning – läggas ”eller annat härmed jämförligt ändamål”.

De etiska nämnderna har enligt 3 kap. 3 § djurskyddsförordningen endast en rådgivande funktion. Hovrätten förutsätter emellertid att djurförsök inte kommer till stånd annat än efter godkännande från vederbörande nämnd.

14.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: § 12 avser djurs användning för vetenskaplig forskning, undervisning, sjukdomsdiagnostik eller framställning av läkemedel. Paragrafens första stycke fastslår kravet på etisk prövning av sådan verksamhet. I andra stycket fastslås kravet för s. k. destinationsuppfödning. Det synes SVA mera logiskt att dessa krav framförs i omvänd ordning.

14.20 Länsstyrelsen i Västerbottens län: I andra stycket föreslås att endast djur som uppfötts för försöksdjursändamål får användas för försök m. m. Samma bestämmelse gäller även för närvarande. Principen är i och för sig riktig men den innebär att en institution formellt inte kan köpa får, getter, nöt osv. som skall användas enbart för blodavtappning eller utfodringsför-

sök om inte uppfödningen är godkänd för detta speciella ändamål. Det kan ifrågasättas om en sådan administrativ omgång är berättigad. Det föreslås därför en liberalisering av detta tillståndstväng i andra stycket. Att omedelbart börja tillämpa möjligheten till undantag enligt tredje stycket kan också övervägas men det borde bli klarare och vara enklare att modifiera grundtexten i andra stycket.

14.23 Naturvetenskapliga forskningsrådet: Den föreslagna formuleringen i första stycket, som innebär strängare krav på etisk prövning är en förbättring jämfört med nu gällande lag. Dock kan en differentiering mellan fiskar och övriga ryggradsdjur i samband med etisk prövning vara nödvändig. Ur etisk synpunkt finns det nämligen inga starka skäl att betrakta "fiskar" som högre stående varelser än vissa ryggradslösa djur, t. ex. bläckfiskar och högre kräftdjur. Möjligen bör också fiskar undantas från kraven på att i vetenskaplig verksamhet endast användas för ändamålet uppfödda djur. Destinationsuppfödning av fisk är nämligen utom för vissa kommersiellt viktiga arter (laxfiskar, gräskarp) inte möjlig inom överskådlig framtid. Samma resonemang torde gälla groddjur och reptiler.

Dessutom kan mycket stora problem komma att uppstå inom ekologisk och jämförande fysiologisk forskning liksom experimentell verksamhet i fält, där ett mycket stort antal arter studeras. Det är önskvärt med en generell bestämmelse som möjliggör studium av vilt levande djurarter.

14.26 Lantbrukarnas riksförbund: LRF anser att paragrafen är oklart skriven. Att djur inte får användas i undervisning utan att det först prövats från etisk synpunkt kan i vissa fall slå helt fel. I princip förbjuder paragrafen, som den nu är skriven, skolklasser att göra studiebesök i ladugårdar osv.

Likaså undrar LRF varför det är fel att använda djur för sjukdomsdiagnostik innan det prövats från etisk synpunkt. Möjligen kan vi förstå skrivningen om det står utveckling av sjukdomsdiagnostik.

LRF är positiv till möjligheten att lantbruksstyrelsen kan undanta vissa typer av försök, t. ex. utfodringsförsök m. fl., från obligatorisk prövning.

14.29 Läkemedelsindustriföreningen: Enligt förelagda förslag skall alla djurförsök oavsett om djuren orsakas smärta, ångest, lidanden eller ej prövas ur etisk synpunkt. Detta innebär en väsentlig skärpning av nuvarande lagstiftning med betydande problem i form av bl. a. förseningar av projekt.

14.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Vi föreslår följande tillägg: "Om ändamålet med det planerade djurförsöket kan uppnås på annat sätt, får djurförsök inte förekomma. Plågsamma djurförsök får inte förekomma för något ändamål. Djurförsök för testning och framställning av lyxprodukter, typ kosmetika m. m., får inte förekomma."

Vidare skall undantag inte medges. Alla försök skall bedömas av den etiska nämnden. Om försök av viss typ är så enkla som det påstås, bör det ju inte ta lång tid att behandla ärendet.

14.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: I särskild ordning har Riksförbundet beretts tillfälle avge yttrande över lantbruksstyrelsens förslag till kungörelse med föreskrifter för de djurförsöksetiska nämnderna. I princip har därvid framlagt förslag biträttats. Redovisningen i lantbruksstyrelsens motivering till 12 § djurskyddslagen ger en kortfattad resumé av förslaget.

13 § Regeringen får föreskriva att den som yrkesmässigt eller i större omfattning upplåter hästar eller använder hästar i ridskoleverksamhet skall göra anmälan om verksamheten.

Regeringen får även föreskriva att hundar yrkesmässigt eller annars i större omfattning inte får uppfödas eller mottas för inackordering utan tillstånd.

15.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Stadgandet i andra stycket bör lämpligen utvidgas till att avse även katter och andra husdjur.

15.11 Kammarrätten i Sundsvall: När det gäller 13 § i lagförslaget vill kammarrätten endast påpeka att första stycket inte helt korresponderar med 1 § i den föreslagna förordningen.

15.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Sedan 1978 gäller att den som yrkesmässigt upplåter hästar i ridskoleverksamhet skall göra anmälan här- om. Erfarenheterna har emellertid visat att sådan anmälan sällan görs. Sanktionsmöjligheter för försummelse saknas. Bestämmelsen har därför mycket litet värde. Från hälsovårdsnämnderna har ofta framhållits att tillståndsplikt bör gälla för ridskoleverksamhet analogt med vad som gäller för yrkesmässig hundhållning. Länsstyrelsen delar denna uppfattning.

I fråga om yrkesmässig hundhållning har i den föreslagna lagtexten omfattningen begränsats till att gälla uppfödning och inackordering, där- emot inte försäljning såsom fallet är i nu gällande lag. Länsstyrelsen anser dock att yrkesmässig försäljning bör vara tillståndspliktig även i fortsätt- ningen.

15.25 Svenska djurskyddsföreningen: Svenska djurskyddsföreningen ifrå- gasätter om inte tillstånd bör erfordras för att få använda hästar i ridsko- leverksamhet och inte endast anmälan.

15.26 Lantbrukarnas riksförbund: LRF kan inte se något skäl ur djur- skyddssynpunkt att häst- och hunduppfödning måste anmälas. Paragrafen är onödig och skapar bara onödig byråkrati.

Dessutom är paragrafen oklart skriven. Var går gränsen för uppfödning av hundar i större omfattning?

15.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Biträder förslaget.

15.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Med vetskap om de mången gång primitiva och otillfredsställande förhållanden under vilka

hästar användes i s. k. ridskoleverksamhet finner Riksförbundet det vara väl motiverat att för sådan verksamhet skall krävas tillstånd och ej endast anmälan. Verksamheten innehåller fler djurskyddsproblem än s. k. kennelverksamhet för vilken tillstånd fordras.

14 § Regeringen får meddela ytterligare bestämmelser om djurskyddet.

Regeringen får överlåta åt en förvaltningsmyndighet att meddela sådana bestämmelser som avses i första stycket samt 3, 4 och 7–13 §§.

16.9 Statens naturvårdsverk: Denna paragraf ger regeringen mycket långtgående befogenheter utan att avsikten med paragrafen närmare analyserats. Innebörden är så vidsträckt, att den praktiskt taget tar över alla de instruktioner som eljest finns inbyggda i lagförslaget. En närmare redogörelse för avsikten med bestämmelsen hade varit önskvärd.

16.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Befogenheten för regeringen att meddela ytterligare bestämmelser om djurskyddet bör i princip vara preciserad i lagen. Om likväl en generalfullmakt av här föreslaget innehåll anses böra utfärdas, bör övriga delegationsbestämmelser utgå. Om bestämmelserna skall tas med i lagen bör de i möjligaste mån sammanföras på ett ställe, lämpligen i förevarande paragraf. Detta gäller särskilt stadgandet i 19 §, som fått en olycklig placering.

16.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Länsstyrelsen har redan tidigare i denna skrivelse anmält betänkligheter mot att djurskyddslagen kommer att innehålla oprecisa och långtgående bemyndiganden. De bestämmelser som avses i andra stycket måste vara okontroversiella och entydiga inom djurskyddslagstiftningens principer. De måste också innan de meddelas vara förankrade hos vederbörliga tillsynsmyndigheter på alla nivåer. Ordet "förvaltningsmyndighet" behöver utbytas mot orden "tillsynsmyndighet enligt denna lag".

16.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: 14 § ger regeringen befogenheter att meddela ytterligare bestämmelser om djurskyddet. Befogenheten kan överlåtas åt förvaltningsmyndighet. Denna befogenhet bör innefatta rätt att generellt förbjuda viss form av djurhållning, viss typ av inredning, etc. som erfarenhetsmässigt ger hög skade- eller sjukdomsfrekvens. Bestämmelsen är välkommen, men det bör framgå av lagtexten eller åtminstone genom ett klagörande uttalande att bestämmelsen har bl. a. denna innebörd.

16.34 Sveriges veterinärförbund: Formuleringen i andra stycket kan leda till en alltför lättvindig delegering av åsiktande ärenden. Möjligen kan man i djurskyddsförordningen delegera vissa mindre kontroversiella uppgifter till förvaltningsmyndighet.

17 och 18 Tillsyn (15–16 §§)

15 § Lantbruksstyrelsen utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen. Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet. Hälsovårdsnämnden utövar den omedelbara tillsynen inom kommunen.

Hälsovårdsnämnden skall ensam eller gemensamt med hälsovårdsnämnden i en angränsande kommun eller kommuner ha en djurskyddsinspektör anställd.

Vid tillsynen medverkar även distrikts- och besiktningsveterinär enligt vad som är särskilt föreskrivet.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

17.3 Socialstyrelsen: Enligt 15 § — — — skall hälsovårdsnämnden ensam eller gemensamt med hälsovårdsnämnden i angränsande kommun eller kommuner ha en djurskyddsinspektör anställd. Socialstyrelsen anser att djurskyddet är en naturlig del av hälsovårdsnämndens arbetsuppgifter och förutsätter att resurser för denna tillsyn vägs mot resurser för andra tillsynsområden. En särbehandling av djurskyddstillsynen och kanske t. o. m. anställning av särskilda befattningshavare, som huvudsakligen skall arbeta med djurskydd, anser styrelsen därför olämplig.

17.7 Statens livsmedelsverk: Att utnyttja besiktningsveterinärerna i tillsynen av djurskyddsbestämmelserna är naturligt och rationellt, såväl när det gäller den direkta tillsynen av djurskyddet inom en slakterianläggning som kontroll av djurens tillstånd vid ankomsten till slakteriet. Därigenom kan eventuell vanvård vid uppfödning eller transport avslöjas.

Livsmedelsverket skall enligt 38 § livsmedelsförordningen (1971:807, omtryckt 1981:1372) pröva frågor om godkännande av bl. a. offentliga slakthus och kontrollslakterier. Stallutrymmen för de djur som införes till slakteriet utgör en integrerad del i slakterianläggningen. Dessa utrymmen har hittills bedömts i nära samråd med lantbruksstyrelsen och det är angeläget att den ordningen kan bibehållas också i fortsättningen. Livsmedelsverket skulle även anse det vara en fördel, om samrådsförfarandet i detta speciella fall mellan de berörda myndigheterna reglerades antingen i djurskyddsförordningen eller i lantbruksstyrelsens kommande tillämpningsföreskrifter till förordningen.

17.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Hovrätten anser att stadgandet i 15 § fjärde stycket bör överföras till 16 §.

17.11 Kammarrätten i Sundsvall: I 15 § i lagförslaget regleras hur tillsynen av den nya lagen skall ske. Bestämmelsen motsvarar i stort sett 14 § 1 mom. i nu gällande lag. Dock har möjligheten för lantbruksstyrelsen att meddela erforderliga råd och anvisningar till ledning för övriga tillsynsorgan tagits bort utan motivering. Enligt kammarrättens mening kan det vara värdefullt för övriga tillsynsmyndigheter om lantbruksstyrelsen även fortsättningsvis ges möjlighet att meddela råd och anvisningar.

17.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: I §§ 15 och 16 stadgas om djurskyddstillsyn och beskrivs de rättigheter som olika myndigheter har som bakgrund för denna verksamhet. Det synes rimligt att här också infördes bestämmelser om vilka skyldigheter dessa myndigheter har att iaktta i fråga om hänsynstagande till djurägares önskemål eller stadgande om att regeringen bemyndigar lantbruksstyrelsen eller annan myndighet att utfärda föreskrifter i detta syfte.

17.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: Vid formuleringen av denna paragraf har lantbruksstyrelsen tagit modell delvis – men endast delvis – efter annan lagstiftning. Länsstyrelsen föreslår att principerna görs lika såtillvida att andra meningarna i första stycket formuleras: Länsstyrelsen utövar *den närmare* tillsynen inom länet.

17.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: I den föreslagna texten till 15 § sägs att hälsovårdsnämnden skall ha en djurskyddsinspektör anställd. Detta torde innebära krav på viss utbildning och kompetens hos tjänstemannen i fråga. Förslaget innebär således en viss skärpning gentemot nuvarande förhållanden, där det föreskrivs att nämnden skall utse en eller flera tillsyningsmän för djurskyddstillsyn, utan särskilda krav på kompetens. Länsstyrelsen tillstyrker gärna att kompetenskravet kommer till uttryck i lagtexten och förutsätter att förändringen inte kommer att innebära ökade kostnader för kommunerna.

Det bör inte vara omöjligt för två eller flera kommuner att ha en gemensam djurskyddsinspektör även om de inte gränsar till varandra. Vidare kan det för de största kommunerna finnas behov av flera djurskyddsinspektörer. Eftersom förslagen formuleras i andra stycket inte ger dessa möjligheter, bör det skrivas annorlunda.

17.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Polismyndighetens handräckningsskyldighet bör preciseras och begränsas till de fall där förrättningarna för sitt genomförande kräver tillgång till vissa fysiska maktmedel. Behov att bistå tillsynsmyndigheterna med handräckning torde föreligga endast i de situationer där det kan bli fråga om att bereda tillsynspersonalen tillträde till lokal eller område där djur finns eller att ge företrädare för aktuella myndigheter personligt skydd (jfr 15 § gällande djurskyddslag).

17.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Paragrafen innebär en viktig förbättring av den lokala tillsynsmyndighetens kompetens. I paragrafens tredje stycke sägs att även distrikts- och besiktningsveterinärer medverkar vid tillsyn "enligt vad som är särskilt föreskrivet". Besiktningsveterinärens roll i tillsynsarbetet när det gäller anmälningsplikt är klart och entydigt definierad i livsmedelsverkets kungörelse (SLV 1974:1). Liksom Helsingborgs kommun anser länsstyrelsen det vara angeläget att bestämmelserna utformas så, att samtliga veterinärkategoriers medverkan i djurskyddsarbetet – och därmed förenad anmälningsplikt – regleras.

17.19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Länsstyrelsen har den erfarenheten att i de kommuner där sakkunnig djurskyddstillsyningsman finnes åtskilli-

ga fall av åsidosättande av djurskyddsbestämmelserna kunnat rättas till utan att förelägganden eller liknande åtgärder behövt vidtagas. Det är viktigt att hos tillsynsmyndigheten finnes särskilt utbildade personer för rådgivning och vägledning åt djurägarna. Genom att hälsovårdsnämndernas arbetsbörda är stor är det nödvändigt att viss person får ansvaret för djurskyddstillsynen. I annat fall kan denna riskeras bli allvarligt eftersatt.

17.20 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Bestämmelsen om djurskyddsinspektör hälsas med tillfredsställelse men kommer givetvis att bli mycket omdebatterad. För att minska belastningen på hälsovårdsnämnderna har statskontoret bl. a. i en utredningspromemoria den 22 mars 1982 om statlig styrning av kommunal miljö- och hälsovård, föreslagit att denna tillsynsuppgift skulle fullgöras av distriktsveterinärerna, ett förslag som härifrån med skärpa avvisats.

17.24 Svenska kommunförbundet: Enligt förslaget skall länsstyrelsen utöva tillsynen inom länet och hälsovårdsnämnden utöva den omedelbara tillsynen inom kommunen. Vidare föreslås ett stadgande om att hälsovårdsnämnden "ensam eller gemensamt med hälsovårdsnämnden i en angränsande kommun" skall ha en djurskyddsinspektör anställd.

Styrelsen kan ej tillstyrka vare sig innehåll eller utförning av dessa tillsynsbestämmelser. Länsstyrelsens uppgift bör förtydligas. Likaså kräver begreppet "omedelbar tillsyn" en kommentar. Slutligen kan styrelsen ej godta en sådan direkt statlig styrning av den kommunala verksamheten som förslaget ger uttryck för. Det bör ankomma på den enskilda hälsovårdsnämnden att med utgångspunkt i lokala förutsättningar låta organisera tillsynen och nyttja de kontrollresurser som motiveras av växlande förhållanden.

17.25 Svenska djurskyddsföreningen: Även andra veterinärkategorier än distrikts- och besiktningsveterinärer bör kunna biträda vid tillsynsfunktionen.

17.26 Lantbrukarnas riksförbund: Genom att tillsynsmyndigheterna i förslaget får vidgade befogenheter förutsätter LRF att den personal som ska svara för tillsynen får tillräcklig utbildning i och kunskap om såväl djurens beteende som animalieproduktionens ekonomiska villkor. Vi hänvisar här till vad vi tidigare framfört angående utbildning och lantbrukarnämndernas samordningsuppgifter.

17.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Beträffande andra stycket bör det anges en gräns uppåt för hur stort område (grundat på befolkningsunderlag, djurunderlag och geografisk utsträckning) som skall tillåtas ha en gemensam djurskyddsinspektör.

17.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Riksförbundet vill understryka vikten av bestämmelserna i andra stycket i denna §.

Riksförbundet vill även beträffande tredje stycket i denna § framhålla

det angelägna i att en översyn göres av gällande föreskrifter rörande olika veterinärkategoriers medverkan i djurskyddstillsynen. Veterinäryrkets specialisering har medfört att fler kategorier än besiktningsveterinärer och distriktsveterinärer synes böra medverka med uppgifter i tillsynsarbetet.

17.34 Sveriges veterinärförbund: Föreskrift för lantbruksstyrelsen att meddela råd och anvisningar har fallit bort. I nuvarande lag återfinns detta i 14 §. Såvida denna skyldighet för lantbruksstyrelsen inte kan anses vara underförstådd bör lagen kompletteras på denna punkt.

16 § För tillsyn enligt denna lag har tillsynsmyndigheten rätt till tillträde till byggnader, lokaler, anläggningar och områden där djur hålls och får där göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har också rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

18.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: I — — — paragrafen upprepas i första stycket ordet och stavelsen "till" på ett störande sätt. Hovrätten föreslår att stycket formuleras på följande sätt: "För tillsyn ... rätt att få tillträde ... prover".

18.11 Kamrarrätten i Sundsvall: I 16 § i lagförslaget regleras tillsynsmyndighetens möjligheter att utöva tillsyn. Enligt nu gällande lag finns rätt att besiktiga djuren. Det kan knappast finnas anledning att inte bibehålla denna rätt i en ny lagstiftning. Den föreslagna lagtexten synes emellertid inte innefatta sådan rätt.

I 16 § 2 st. i lagförslaget ges myndigheten rätt att bl. a. få ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Mot rättigheten som sådan har kamrarrätten inte några invändningar. Bestämmelsen kan emellertid rent allmänt få tämligen ingripande följder. För att inte rättssäkerheten skall trädas för när torde bestämmelsen böra kringgärdas med föreskrifter som reglerar förfarandet.

18.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: De ökade befogenheterna vad gäller tillträde och upplysningar som förslaget i 16 § erbjuder är av stort värde för tillsynsmyndigheterna och tillstyrks därför av länsstyrelsen.

18.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: 16 och 17 (och 18) §§ innebär en angelägen utvidgning av tillsynsmyndigheternas befogenheter.

18.19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Förslagen i 16 och 17 §§ tillstyrkes. Befogenheterna bör kunna leda till effektivisering av tillsynen.

18.26 Lantbrukarnas riksförbund: LRF anser paragrafen oklart skriven. Vi tar för givet att tillsynsmyndigheten enbart kan kräva upplysningar av ägaren själv och inte av tredje man, exempelvis husdjursföreningen.

18.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Det är viktigt att även industrins (och FOA: s) sekretessbelagda ansökningar/anmälningar samt alla inköps- och försöksjournaler är tillgängliga.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 2

19–21 Föreläggande och förbud (17–20 §§)

17 § Hälsovårdsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får nämnden sätta ut vite. Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt en bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen och efterkommer han inte hälsovårdsnämndens föreläggande om rättelse, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad. Är fara i dröjsmål, får sådant förordnande också meddelas utan föregående föreläggande.

19.9 Statens naturvårdsverk: Föreläggande och förbud kan förenas med vite. Det bör dock erinras om att vite i dess nuvarande utformning ofta är ganska meningslöst att sätta ut.

19.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Enligt hovrättens mening bör det fordras starka skäl för att ett utdömt vite inte får förvandlas. Lantbruksstyrelsen har överhuvudtaget inte anfört några skäl för förslaget härom. Sista meningen i paragrafens första stycke bör därför utgå.

19.11 Kammarrätten i Sundsvall: I 17 § 2 st. i lagförslaget har lantbruksstyrelsen, även här utan närmare motivering, infört en bestämmelse att hälsovårdsnämnden får förordna om rättelse på den försumliges bekostnad utan föregående vitesföreläggande om fara är i dröjsmål. Även denna bestämmelse kan få mycket ingripande följder för den enskilde och bör enligt kammarrättens mening inte införas utan att frågan utretts ytterligare.

19.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: I anslutning till bestämmelserna om föreläggande och förbud har från flera håll diskuterats två saker. Den ena är att man saknar den precisering som infördes i den nu gällande lagens 14 § 2 mom. nämligen att förbud kan ges mot att hålla djur i visst förvaringsrum eller inom visst område. Denna bestämmelse har varit mycket användbar då det har gällt att förhindra att djur bytt ägare men stod kvar i samma olämpliga miljö. Även om den nya lagen anses täcka in dessa möjligheter skulle det för de verkställande myndigheterna vara av värde med tydligare formuleringar.

19.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Förslaget i 17 § ger tillsynsmyndigheterna en generell möjlighet att utfärda de förelägganden och förbud som behövs för lagens efterlevnad. Med den nya utformningen av lagen som en ramlag är denna konstruktion helt nödvändig.

Vid omarbetningen 1978 gjordes ett förtydligande tillägg till 14 § 2 mom.

vari sågs att hälsovårdsnämnden kan meddela förbud att hålla djur i visst förvaringsrum eller inom visst område. Tillägget gjordes med anledning av att rättsläget ansågs oklart på denna punkt. I det nya förslaget till lagtext saknas motsvarande formulering. I kommentarerna ges ingen förklaring till ändringen. Om avsikten är att möjligheten fortfarande skall finnas för hälsovårdsnämnden att meddela denna typ av förbud, kan ifrågasättas om detta inte klart bör framgå av författningstexten även fortsättningsvis. Länsstyrelsens uppfattning är att hälsovårdsnämnden bör ha kvar denna möjlighet. Om förslagsställaren har motsatt uppfattning bör en närmare motivering lämnas.

19.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Lagförslaget innebär att hälsovårdsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen eller bestämmelser, som har meddelats med stöd av lagen, skall efterlevas.

I motsvarande bestämmelse i gällande djurskyddslag (14 § 2 mom.) är det särskilt angivet, att hälsovårdsnämnd äger meddela förbud att hålla djur i visst förvaringsrum eller inom visst område. Rätten för hälsovårdsnämnd att meddela sådana förbud lagfästes genom att riksdagen antog förslag härom i prop. 1978/79: 13. I nu föreliggande lagförslag har utan vidare motivering någon motsvarighet till denna bestämmelse inte medtagits. Länsstyrelsen anser att denna bestämmelse alltså skall vara intagen i lagen.

19.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Lägg in "med omedelbar verkan" mellan "får" och "mellan" på första raden.

19.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Sedan länge framförda önskemål om ändring av gällande bestämmelser i enlighet med vad nu föreslagits i 16 och 17 §§ hälsas med tillfredsställelse.

19.34 Sveriges veterinärförbund: I lantbruksstyrelsens förslag saknas det förtydligande av hälsovårdsnämndens befogenheter som innebär förbud att hålla djur i visst förvaringsrum eller inom visst område (14 § 2 mom. 2 meningen). I praktiken medges för närvarande rätt att döma ut ett undermåligt stall. Lagen har härigenom blivit försvagad och en komplettering av förslaget på lämplig plats bör vidtas.

18 § Länsstyrelsen har samma befogenheter som enligt 17 § tillkommer hälsovårdsnämnden.

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

20.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Undantag för djur inom försvarsmakten bör inte tillåtas.

20 § *Underlåter någon att följa ett beslut som en tillsynsmyndighet har meddelat enligt 17 § och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt eller har någon allvarligt försummat tillsynen och vården av djur eller har någon misshandlat djur, får länsstyrelsen meddela honom förbud att handha djur eller visst slag av djur. Är han ägare av djuret eller djuren får länsstyrelsen dessutom ålägga honom att göra sig av med djuret eller djuren och förbjuda honom att anskaffa djur eller visst slag av djur. Förbud enligt denna paragraf skall avse viss tid eller gälla tills vidare.*

21.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: I 20 § bör hänvisning ske till både 17 § och 18 §. Förslaget innebär vidare en viss skärpning eftersom vanvården inte behöver fortgå för att ett förbud att handha djur skall kunna meddelas. Länsstyrelsen delar uppfattningen att denna ändring är värdefull.

Då en person som meddelats förbud att handha djur flyttat till annat län, kan oklarhet uppkomma vilken länsstyrelse som är behörig att upphäva beslutet. En anvisning härom synes därför vara önskvärd.

21.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Med tanke inte minst på att handläggningen av ärenden av här aktuell typ ibland dragit ut på tiden är den föreslagna ändringen viktig. Frågan är om inte ett tillägg i någon form – "får länsstyrelsen meddela honom och honom närstående . . ." – borde göras för att förhindra handhavandet av djur genom make/maka, sammanboende eller liknande. Ett förbud av aktuellt slag kan annars ofta bli helt verkningslöst i praktiken genom denna möjlighet till "bulvanskap".

21.19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Det är bra att eventuell tveksamhet undanröjes. Länsstyrelsen har i flera fall tillämpat bestämmelsen på sätt den nu förtydligats. I några fall har prövning i överinstans skett utan ändring.

21.26 Lantbrukarnas riksförbund: LRF upplever att paragrafen är oklart skriven och i ogynnsamma fall kan ge upphov till godtycke vid tillämpningen. Hur avgörs exempelvis vad som är av "väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt" eller "allvarligt försummat tillsynen och vården av djur". Tyvärr kan det lätt smyga sig in subjektiva bedömningar om inte personer med tillräcklig kompetens avgör det hela.

21.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Bra att förbud kan utfärdas med anledning av tidigare förseelser. Överlåtelse av djur skall ske till person som länsstyrelsen kan godkänna.

21.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Genom den formulering som paragrafen nu erhållit undanröjes de allvarliga olägenheter, som varit förknippade med tillämpningen av bestämmelserna enligt nu gällande utformning. Detta förhållande har sedan länge förorsakat djurskyddsorganisationerna mycket bekymmer liksom en känsla av vanmakt inför realiteter.

21 § Utsätts ett djur otillbörligt för smärta, ångest eller annat lidande och sker inte rättelse efter tillsägelse av hälsovårdsnämnden eller länsstyrelsen, får länsstyrelsen förordna att djuret skall omhändertas genom polismyndighetens försorg.

Om ägaren till djuret inte kan anträffas eller om det bedöms utsiktslöst att nå rättelse eller om det i övrigt är nödvändigt från djurskyddssynpunkt, får länsstyrelsen eller polismyndigheten förordna att ett djur, utan hinder av vad i första stycket sagts om rättelse efter tillsägelse, omedelbart skall omhändertas. Meddelar polismyndigheten ett sådant beslut skall det underställas länsstyrelsen, som snarast skall avgöra om beslutet skall bestå eller inte.

Länsstyrelsen får även förordna att ett djur skall omhändertas genom polismyndighetens försorg, om djurägaren underlåter att följa beslut som meddelats enligt 17 eller 20 §.

22.1 Rikspolisstyrelsen: Hälsovårdsnämnden får genom lagförslaget utvidgade befogenheter och skyldigheter samt kommer att utrustas med specialistkompetens genom djurskyddsinspektör. Nämnden får härigenom ökade kunskaper om djurfrågor och är bättre skickad än polismyndigheten att verkställa länsstyrelsens beslut om omhändertagande. Polisens rätt att bruka våld, dygnetruntverksamhet etc. kan i dessa fall inte utgöra grund för att polisen skall vara verkställande myndighet. Enligt förslaget får länsstyrelsen förordna att djuret skall omhändertas genom polismyndighetens försorg. Rikspolisstyrelsen föreslår på skäl som nyss angetts att polismyndigheten byts ut mot hälsovårdsnämnden.

I föreslagna bestämmelser om omhändertagande av djur anges att polismyndigheten skall ägna sig åt rent exekutiva och delvis fiskala åtgärder såsom omhändertagande och försäljning av djur. När nu gällande djurskyddslagstiftning kom till, handlades de allra flesta av dessa ärenden av landsfiskaler och deras fjärdingsmän på landsbygden, eftersom en stor del av deras arbetsuppgifter var av exekutiv art. Efter polisväsendets förstatligande och inrättande av kronofogdemyndigheterna har dylika ärendetyper till största delen tillförts denna myndighet.

Rikspolisstyrelsen anser att vad i lagen och förordningen föreslås handläggas av polismyndighet i stället skall delas upp mellan hälsovårdsnämnd och kronofogdemyndighet. Biträde av polismyndighet skall endast kunna påkallas, då beslutad åtgärd inte kan genomföras utan att polisens särskilda tvångsbefogenheter utnyttjas.

22.6 Universitets- och högskoleämbetet: Följdändring enligt förslag till 2 § (se ovan 3.6): "smärta, ångest eller annat lidande" ersätts med "fysisk eller psykisk smärta".

22.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Det är angeläget att djur som utsätts för lidande kan tas om hand utan dröjsmål och oberoende av om ansvarsfrågan prövats av domstol. Det förefaller emellertid olämpligt att

till förutsättningar för ett omhändertagande välja andra objektiva rekvisit än de som gäller för djurplågeri enligt brottsbalken. Annars kan man nämligen få det intrycket att det föreligger två grader av djurplågeri, en lindrigare, som kan föranleda åtgärder enligt djurskyddslagen, och en allvarigare, som kan föranleda ansvar enligt brottsbalken. Hovrätten hänvisar i detta avseende till vad departementschefen i annan fråga anfört i propositionen (1944:43) med förslag till lag om djurskydd m. m., s. 73, tredje och fjärde styckena. Hovrätten föreslår i stället att första stycket i paragrafen formuleras på följande sätt: "Utsätts djur genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt otillbörligen för lidande och sker . . . får länsstyrelsen, även om åtal för gärningen inte prövats av domstol, förordna . . . försorg."

22.11 Kammarrätten i Sundsvall: I 17 § i nu gällande djurskyddslag anges som förutsättning för omhändertagande av djur vid missförhållanden att bl. a. rättelse inte skett efter tillsägelse av polismyndigheten, hälsovårdsnämnden eller länsstyrelsen. I 21 § i lagförslaget, som reglerar möjligheten att omhändertaga djur, har inte polismyndigheten fått samma möjlighet att ge tillsägelse. Denna möjlighet synes böra kvarstå. Några skäl för förändringen har heller inte redovisats i motiven.

22.15 Länsstyrelsen i Stockholms län: — — —

En annan diskuterad sak är om hälsovårdsnämnd skall ha rätt att direkt omhändertaga djur. Länsstyrelsen finner inte att så bör vara fallet. Det är angeläget att få en regional harmonisering av bedömningen vid sådana fall såväl vad gäller veterinärmedicinska som andra skäl för ingripanden. Många hälsovårdsnämnder har inte lätt tillgång till egen expertis. Dessutom har ett omhändertagande en stark polisiär karaktär och det är därför inte lämpligt att en normalt icke polisiär myndighet ombesörjer sådana omhändertaganden.

22.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Den föreslagna ändringen i 21 § innebär en förbättring, då kravet på tillsägelse och rättelse i vissa fall kan frångås. Fortfarande är dock utformningen oklar genom att det i andra stycket gjorts en koppling mellan möjligheten att frångå kravet på tillsägelse och interimistiskt omhändertagande. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör dessa två möjligheter kunna tillämpas oberoende av varandra. Möjligheter att frångå kravet på tillsägelse i vissa fall bör därför skrivas in i första stycket.

I andra stycket har också tillagts en ytterligare grund för ingripande, nämligen "om det i övrigt är nödvändigt från djurskyddssynpunkt". Bestämmelsen kan tolkas så att ett omedelbart omhändertagande kan ske även om förutsättningen enligt första stycket ej föreligger. Lantbruksstyrelsen synes tidigare ha hävdat en sådan tolkning oaktat nuvarande lagtext i 17 § 3 st. är tydlig på denna punkt. Länsstyrelsen menar att ingripande enligt 17 § 1 st. och 17 § 3 st. skall ske under i princip samma premisser, men att beviskravet i senare fallet av naturliga skäl inte kan ställas lika högt. Är det från början uppenbart att ingripande enligt 17 § 1 st. ej kan ske, kan ej heller ingripande enligt 3 st. ske.

Om avsikten är att ett omhändertagande kan ske på i princip andra grunder än i första stycket, bör denna möjlighet regleras för sig.

Det finns onekligen situationer, då ett omhändertagande kan vara motiverat utan att villkoren i första stycket är uppfyllda. Enligt detta skall djuret vara utsatt för smärta, ångest eller annat lidande för att omhändertagande skall kunna ske. Möjlighet att ingripa redan innan djuret utsätts för lidande borde emellertid finnas, där det är uppenbart att så kommer att ske om ingripande ej sker, t. ex. då djur blir övergivna. Det har i praktiken ofta visat sig att det är just i dessa situationer som det uppkommer oklarhet om möjligheterna att ingripa, samtidigt som behovet av åtgärder framstår som mycket starkt. Tillägget i andra stycket "om det i övrigt är nödvändigt från djurskyddssynpunkt" kan möjligen göra bestämmelsen tillämplig i sådana situationer. Som tidigare nämnts bör emellertid en sådan bestämmelse regleras för sig. Möjligheterna att göra ingripanden av detta slag med stöd av tillsynsbestämmelserna i 17 § bör också klargöras.

Uppbyggnaden av paragrafen om omhändertagande bör enligt länsstyrelsens uppfattning ske enligt följande:

1. Grundförutsättningarna för ett omhändertagande är att djuret utsätts för smärta, ångest eller annat lidande och att rättelse ej sker efter tillsägelse. Kravet på tillsägelse och rättelse kan frångås i vissa fall.

2. Omhändertagande är också möjligt då grundförutsättningarna enligt punkt 1 (smärta eller annat lidande) ej är uppfyllda men uppenbart kommer att uppfyllas, om ingripande ej sker, t. ex. då djur blir övergivna.

3. Omhändertagande skall även ske vid underlåtenhet att följa beslut enligt 17 § eller 20 §.

4. Interimistiskt omhändertagande kan ske i brådskande fall under i princip samma förutsättningar som i punkt 1, men med lägre beviskrav.

22.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Lantbruksstyrelsens förslag till ändringar beträffande omhändertagande av djur synes lösa de tolkningsproblem av gällande djurskyddslag som bl. a. tidigare påtalats av länsstyrelsen i Kalmar län, samtidigt som en smidig handläggningsordning erhålles. Förslaget bör därför genomföras utan hinder av vad länsstyrelsen inledningsvis anfört beträffande krav på en särskild offentlig utredning. En oklarhet kvarstår dock fortfarande. Detta gäller vilka krav som skall ställas på sådan tillsägelse om rättelse, som omnämns i 21 § (jfr 6 kap., 1 § förslaget till djurskyddsförordning). Skall tillsägelsen ske genom protokollfört beslut av hälsovårdsnämnd eller genom särskilt skriftligt beslut av länsstyrelsen? Eller är det tillräckligt att en tillsägelse dokumenteras mera formlost, t. ex. genom tjänsteanteckning eller dylikt? Dessa frågor bör i uttalanden i eventuellt kommande proposition närmare belysas.

22.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen finner det riktigt att man i förslaget tagit bort tidigare eventuella möjligheter till koppling till djurplågeri enligt brottsbalken. Likaså är det av den allra största betydelse att man nu söker undanröja det tolkningsproblem som vidlåder nuvarande 17 § i djurskyddslagen.

Ett spørsmål som länsstyrelsen ett flertal gånger haft anledning att ta

ställning till är när en djurägare plötsligt tas in på sjukhus, häktas eller dylikt för obestämd tid framåt. Som regel medför ju en sådan händelse att djuren inte blir utfodrade och skötta på sedvanligt sätt. Även med den nu föreslagna lydelsen av paragrafen är det något tveksamt om denna kan tillämpas i ett fall som det relaterade. Ett omhändertagandebeslut innebär ju också att uppkomna kostnader kan förskottas av allmänna medel, något som har den allra största betydelse i sammanhanget. Ett förtydligande i detta hänseende vore synnerligen önskvärt.

22.20 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Vår tillämpning av dessa föreskrifter (20 och 21 §§) har redan tidigare gått i den anda som lantbruksstyrelsen nu konkretiserar. Vi har ansett att det rimligen bör vara så att det primära med djurskyddslagstiftningen är att skydda djuren för lidande och inte att in absurdum veckla in sig i spetsfundigheter. För övrigt får även noteras att förvaltningslagen måste beaktas när de grannliga besluten skall fattas om omhändertagande av djur och förbud mot djurhållning.

22.24 Svenska kommunförbundet: Enligt förslaget skall länsstyrelsen få förordna om omhändertagande av djur resp. meddela förbud att handha djur.

Många fall av olämplig behandling av djur kräver ett ingripande med omedelbar verkan, som ej bör försenas genom onödiga, byråkratiska formaliteter. Det bör därför övervägas om inte hälsovårdsnämnden bör ha dessa befogenheter.

22.25 Svenska djurskyddsföreningen: Begreppet "otillbörligt" bör utgå ur lagtexten. Enligt föreningens uppfattning har detta begrepp ingen funktion att fylla i lagtexten utan inbjuder tvärtom till subjektiva tolkningar i samband med frågor om åtal och straffutmätning. Ordet "otillbörligt" är också ägnat att inge föreställningen, att djur under vissa omständigheter "tillbörligen" skulle kunna tillfogas lidande, något som enligt föreningens uppfattning inte kan accepteras. De fall där det kan tänkas vara nödvändigt att utsätta djur för lidanden, exempelvis för att rädda eget, djurets eller andras liv, torde vara så få, att en rättvis bedömning skulle kunna säkerställas genom uttryckliga undantagsbestämmelser.

22.28 Föreningarna djurens vänners riksorganisation: Enligt lantbruksstyrelsens mening skall ett omedelbart omhändertagande komma i fråga när ett djur är högradigt vanvårdat eller skadat genom misshandel...

Vi anser skrivningen ger så tydliga direktiv, om när ett djur omedelbart får omhändertagas, att denna i sin helhet bör återges i 21 § djurskyddslagen. På så sätt skulle bestämmelserna få en sådan betydelse, att de inte kunde ignoreras av vederbörande tillsynsmyndigheter. Det bör framhållas, att skrivningen "omedelbart omhändertagande av djur" har ändrats och förtydligats gång efter annan under årens lopp, men detta till trots har myndigheterna endast i enstaka fall begagnat sig av de möjligheter, som funnits till snabba ingripanden.

Lämplig ändring: Ett omedelbart omhändertagande kan komma i fråga när ett djur är högradigt vanvårdat eller skadat genom misshandel och när ägaren/vårdaren bedöms på grund av hög ålder, sjukdom (kroppslig eller mental), narkomani eller alkoholism inte på ett från djurskyddssynpunkt godtagbart sätt kunna ta hand om och vårda djuret. Ett omedelbart omhändertagande skall också kunna ske när ägaren/vårdaren är oanträffbar. I dessa fall skall omhändertagandet ske utan hinder av vad i första stycket 21 § sagts om rättelse. Detsamma gäller överhuvudtaget när det bedömts utsiktslöst att efter tillsägelse få en rättelse till stånd.

22.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Vi anser att ordet "otillbörligt" bör tas bort, men vi inser samtidigt att uttrycket är logiskt med tanke på att plågsamma djurförsök är tillåtna. Det är en klar förbättring att djur, vars ägare inte kan anträffas, får omhändertas.

22.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Föreslagen ändring gentemot tidigare lydelse biträdes. Med särskild tillfredsställelse noteras den motivering som lantbruksstyrelsen framför till sitt förslag. Vad därvid anföres om omedelbart omhändertagande av sociala skäl enligt sista stycket på sid. 8 apostroferas.

22.34 Sveriges veterinärförbund: Veterinärförbundet ser det som mycket angeläget att omhändertagande av djur kan ske utan dröjsmål när det är påkallat. Den föreslagna ändringen tillstyrks därför.

22 § När länsstyrelsen beslutar om omhändertagande av djur, skall i beslutet fastställas om djuret eller djuren skall säljas, omhändertas tills vidare eller avlivas.

23.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Hovrätten delar lantbruksstyrelsens uppfattning att ärende om omhändertagande av djur bör slutföras så snabbt som möjligt. Om rätten att anföra besvär mot beslut om omhändertagande skall ha någon mening, bör emellertid ett förordnande i beslutet att djuret skall säljas eller avlivas endast i undantagsfall få verkställas, innan besvärsinstanserna haft möjlighet att inhibera verkställigheten. Paragrafen bör därför förse med ett tillägg motsvarande 9 § tredje stycket kungörelsen (1968:736) om omhändertagande av djur m. m.

23.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Ordet omhändertar synes ha något olika innebörd i 21 § och 22 §. I förra fallet har ordet betydelsen ingripande, medan det i andra fallet närmast betecknar förvaring. Det föreslås därför att benämningen förvaras användes i 22 §.

23.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen finner denna nya bestämmelse välbetänkt. Dock borde något ha kommenterats huruvida beslut om omhändertagande av djur, som enligt länsstyrelsens beslut skall avlivas, verkligen skall kunna "gälla" även om besvär anförs. Länsstyrelsen ställer sig synnerligen tveksam till en sådan tolkning. Genom besvär

23.19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Det nuvarande förfaringssättet har enligt länsstyrelsens erfarenhet fungerat tillfredsställande. Eftersom länsstyrelsen torde behöva hjälp av polisen för verkställighet av besluten kan det vara tveksamt om någon tidsvinst uppnås med föreslagen ändring. Då det dock med skäl kan hävdas att den myndighet som beslutat om omhändertagandet också bör besluta om hur det skall förfaras med det omhändertagna djuret vill länsstyrelsen inte motsätta sig föreslagen ändring.

24 Ansvar m. m.

23 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaksamhet bryter

1. mot 2 § första stycket, 3–5 §§, 6 § andra stycket, 7 §, 8 och 10 §§ samt 12 § första och andra styckena,

2. en bestämmelse som har meddelats med stöd av denna lag,

3. sådant föreläggande eller förbud som avses i 20 §.

Ansvar enligt första stycket inträder inte om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

24 § Hälsovårdsnämndens beslut enligt denna lag överklagas hos länsstyrelsen genom besvär.

Länsstyrelsens beslut överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Lantbruksstyrelsens beslut överklagas hos regeringen.

25 § Beslut som avses i 20 och 21 §§ gäller med omedelbar verkan, om inte annat förordnas.

Tillsynsmyndigheten får i övrigt bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983 då lagen (1944:219) om djurskydd samt lagen (1937:313) angående slakt av husdjur skall upphöra att gälla.

2. I fråga om föreläggande, förbud eller tillstånd som har meddelats för ikraftträdandet skall anses som om beslutet har meddelats med stöd av motsvarande bestämmelse i den nya lagen.

3. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till en bestämmelse som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

24.10 Hovrätten över Skåne och Blekinge: Av skäl som anförts vid 21 § (se ovan 22.10) bör brott mot 2 § första stycket inte föranleda ansvar enligt djurskyddslagen. Ordet "mot" i första stycket 1. bör flyttas till slutet av första meningen.

24.11 Kammarrätten i Sundsvall: I 23 § i lagförslaget ges straffbestämmelserna. I förhållande till motsvarande bestämmelser i nu gällande lag har

straffsanktioneringen utvidgats. Några skäl till detta har inte angetts. Kammarrätten vill här rent allmänt framhålla att innan nya straffbestämmelser införs det bör undersökas hur de överensstämmer med brottsbalken. Man bör också noga överväga lämpligheten av att införa subjektiva rekvisit i lagstiftning av den här typen. Även i dessa delar krävs därför enligt kammarrättens mening ytterligare överväganden.

Kammarrätten vill slutligen erinra om länsdomstolskommitténs betänkande "länsrätternas målområde – Administrativ tvåpartsprocess" (SOU 1981:75). I betänkandet föreslås bl. a. att länsrätt i stället för länsstyrelse skall besluta om ingripanden mot enskilda med stöd av djurskyddslagens bestämmelser samt pröva besvär över hälsovårdsnämndens beslut. Kammarrätten har i remissyttrande över betänkandet biträtt kommitténs förslag.

I förslaget har inte några tystnadspliktsbestämmelser intagits. Kammarrätten har inte heller kunnat bedöma om behov av sådana föreligger mot bakgrund av det föreliggande förslaget. Kammarrätten anser dock att frågan bör undersökas när lagstiftningsarbetet går vidare. Bestämmelsen i 82 § hälsovårdsstadgan torde därvid kunna tjäna till ledning.

Av övergångsbestämmelserna bör framgå vilken lag som skall tillämpas av en övergripande myndighet när överklagade beslutet fattats med stöd av den gamla lagen.

24.13 Statens veterinärmedicinska anstalt: Bestämmelserna gällande föreläggande och förbud, §§ 17–20, resp. omhändertagande av djur, §§ 21 och 22, samt i § 25, första och andra stycket, synes allmänt sett ha en starkt repressiv karaktär, och framför allt stadgandena i den sistnämnda paragrafen synes tveksamma från rättssäkerhetssynpunkt.

24.16 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Eftersom ett beslut enligt 21 § alltid skall förenas med ett beslut enligt 22 §, synes bestämmelsen i 25 § 1 st. böra omfatta även 22 §.

24.17 Länsstyrelsen i Kalmar län: Enligt straffbestämmelserna i 23 § döms den till böter "som uppsåtligen eller av oaktsamhet" bryter mot bl. a. vissa föreskrifter i förslaget till djurskyddslag eller mot bestämmelser, som har meddelats med stöd av lagen.

Det erinras om att enligt nuvarande djurskyddslag straffas endast forseelser som begåtts uppsåtligen. Detsamma är förhållandet enligt kungörelsen om offentlig förevisning av djur (10 §) och lagen angående slakt av husdjur (5 §). Enligt djurskyddsförordningen (5 §) och förordningen om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m. (12 §) är även forseelser som begåtts av oaktsamhet straffbelagda. Förevarande lagförslag innebär i viss omfattning en skärpning av gällande straffbestämmelser. Någon som helst motivering till eller analys av om skäl föreligger för en sådan generell skärpning redovisas ej. Detta är en allvarig brist i lagförslaget.

24.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Tillägget i förslagets 25 § – att tillsynsmyndighet också i övrigt får bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas – är välkommet.

24.19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Den befogenhet som i 25 § andra stycket tillagts tillsynsmyndigheten är betydelsefull för att göra lagen effektiv.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 2

24.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Framlagt förslag till 25 § biträdas såsom varande nödvändigt för att åstadkomma ett bättre djurskydd och undanröja missförhållanden som nu kan förekomma.

Lantbruksstyrelsens promemoria 1983-03-24

Djurskyddstillsyn, dopingkontroll m. m. vid vissa tävlingsbanor och vid träningscamper

Förslag till ny djurskyddslag

Lantbruksstyrelsen har i framställning till regeringen 1982-05-10 om ny djurskyddslag föreslagit att i lagen intas förbud mot att djur som skall delta i tävling på tävlingsbana utsätts för sådana ingrepp eller tillförs sådana ämnen som kan påverka djuren under tävlingen. Styrelsen föreslog vidare att regeringen bemyndigas meddela föreskrifter om skyldighet för den som anordnar offentlig tävling med djur att anlita veterinär för tillsyn över tävlingen och att utge ersättning för åtgärder som påkallas från djurskyddssynpunkt.

Tillsyn

I djurskyddslagen (1944:219) stadgas i 14 § 1 mom. att hälsovårdsnämnden utövar tillsynen över djurens vård och behandling.

I kungörelsen (1959:486) om offentlig förevisning av djur stadgas i 4 a § att vid offentlig tävling med djur på tävlingsbana skall finnas en av lantbruksstyrelsen förordnad veterinär. Denne skall dels besiktiga banan före tävlingen, dels närvara vid densamma. Han har befogenhet att, om djur utsätts eller befaras kunna bli utsatt för djurplågeri, med omedelbar verkan förbjuda att tävlingen hålls eller fortsätts eller att visst djur får delta i tävlingen.

Tillsynen genom särskilt förordnad veterinär fungerar i stort bra under själva tävlingen. Däremot fungerar för närvarande inte tillsynen av djurens skötsel och vård under träningen.

Doping

Styrelsen föreslog som ovan nämnts att i den nya djurskyddslagen intas förbud mot doping. Med doping avses ett ingrepp eller en åtgärd som kan orsaka ökning eller minskning av ett djurs prestationsförmåga, ändra dess temperament eller i anslutning till tävling påverka en sjukdomsprocess. Sådana otillåtna ingrepp är exempelvis nervsnitt, akupunktur, ultraljudsbehandling m. m. Otillåtna åtgärder är bl. a. att tillföra djuret vissa ämnen eller använda läkemedel som påverkar djuret under tävlingen. Då flera av de ifrågakommande ämnena har en smärtlindrande effekt, sätts den skyddsmekanism som smärtförminnelsen utgör ur funktion. Under tävlingen kan då den sjuka muskeln, den inflammerade leden, den skadade senan, hoven eller annan kroppsdel överansträngas eller överbelastas. Efterverkningarna kan härigenom bli svåra och läkningsprocessen fördröjd. En annan effekt är de biverkningar som vissa dopingmedel har och som kan vara av olika svårighetsgrad.

Enligt lantbruksstyrelsens bedömning är, med hänsyn till de ovan relaterade effekterna på ett djur, doping att anse som ett djurskyddsproblem.

Ett förbud mot doping blir mer eller mindre verkningsslöst om det inte kan kontrolleras. Lantbruksstyrelsen anser att det är mycket viktigt att denna kontroll kan sättas in så tidigt som möjligt och så att den verkar i förebyggande syfte. Tillsynen och kontrollen måste därför så långt det är möjligt ske *före* tävlingen dvs. i stallar och på träningscamper. En kontroll som sker endast vid tävlingen blir ju – vid positivt dopingprov – endast ett konstaterande av att doping redan skett. Detta är inte tillfredsställande från djurskyddssynpunkt.

För att denna tillsyn skall fungera effektivt är det här enligt styrelsens bedömning nödvändigt med ändrade tillsynsrutiner.

Styrelsen föreslår därför att tillsynen vid offentlig tävling med djur på permanent tävlingsbana med totalisatorspel och vid träning för sådan tävling skall åvila lantbruksstyrelsen i stället för hälsovårdsnämnden. För den omedelbara tillsynen skall för detta ändamål finnas hos styrelsen heltidsanställda veterinärer, här benämnda tävlingsveterinärer. Kompetenskraven för dessa veterinärer får närmare utredas.

Ändring i djurskyddslagen

15 § i förslaget till ny djurskyddslag innehåller bestämmelser om tillsyn. Styrelsen föreslår med hänvisning till ovanstående följande ändrad lydelse av denna paragraf:

”15 § Lantbruksstyrelsen utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och bestämmelser som här meddelats med stöd av lagen samt meddelar allmänna råd för övriga tillsynsmyndigheter. Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet. Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar den omedelbara tillsynen inom kommunen, utom beträffande tillsynen vid offentlig tävling med djur på tävlingsbana med totalisatorspel och vid träning för sådan tävling. Denna tillsyn utövas direkt av lantbruksstyrelsen.

Vid tillsynen medverkar distrikts-, besiktnings- och tävlingsveterinärer enligt vad som är särskilt föreskrivet.

Polismyndigheten skall vid tillsynen lämna det biträde som behövs.”

Ny tillsynsorganisation

Lantbruksstyrelsen utfärdar för närvarande tillsvidareförordnanden för banveterinärer vid de permanenta banorna och fastställer grunderna för ersättning till dem. Ersättningen utbetalas av tävlingsarrangören till veterinären. Detta förhållande upplevs understundom av banveterinärerna som att de inte är helt fria från ett jävsförhållande gentemot tävlingsarrangören.

Styrelsen anser det nödvändigt att dessa veterinärer för att kunna sköta ovan nämnda tillsynsverksamhet, innefattande även dopingkontroll, har en helt fristående ställning gentemot sportens organisationer. En jämförelse kan här göras med besiktningsveterinärernas ställning gentemot slakteriorganisationerna. Dessa veterinärer var tidigare avlönade av slakterior-

ganisationerna. Numera är de – för att inget jävsförhållande skall kunna uppkomma – anställda och avlönade av livsmedelsverket med medel som av slakteriorganisationerna inlevereras till verket.

Styrelsen föreslår att liknande anställnings- och avlöningsförhållanden införs för tävlingsveterinärerna vid permanenta tävlingsbanor med totalisatorspel. Dessa veterinärer heltidsanställs hos lantbruksstyrelsen och avlönas av styrelsen med medel som av hästsportorganisationerna inlevereras till styrelsen.

När det gäller veterinärer vid ryttartävlingar och andra tävlingar utan totalisatorspel avser styrelsen att även framledes förordna dessa veterinärer i varje särskilt fall efter framställning från tävlingsarrangören. Ersättning utbetalas då av arrangören direkt till veterinären. Styrelsen fastställer storleken på sådan ersättning.

Antalet tävlingsdagar vid de permanenta banorna för trav och galopp är något under 1 000 per år. Styrelsen föreslår att landet indelas i fem områden (pooler). Antalet tävlingsdagar varierar mellan 160 och 233. För att fylla behovet av veterinärer under tävlingsdagarna behövs det tre veterinärer i varje pool. Dessa veterinärer skall därutöver sköta tillsynsuppgifter på träningscamper m. m.

Styrelsen har i detta sammanhang ännu inte kunnat beräkna volymen av denna insats, då antalet träningscamper och storleken på dessa för varje pool inte nu är känt av styrelsen.

En närmare redovisning från sportens organisationer är härvidlag nödvändig. Viss arbetstid får också beräknas tas i anspråk för utredningsarbete i dopingärenden, fortbildning m. m.

I förslaget till ny djurskyddslagstiftning har lantbruksstyrelsen föreslagit att styrelsen bemyndigas att utfärda instruktion för tävlingsveterinär. Sådan instruktion är nu under utarbetande inom styrelsen i samråd med representanter för veterinärerna och hästsportorganisationerna. Instruktionen kommer att anpassas till den här föreslagna organisationen.

Tävlingarna äger rum på lör-, sön- och helgdagar samt vardagar på kvällstid. Obekvämt arbetstid bör av sociala skäl kompenseras med viss ledighet. Hur stor denna blir kan styrelsen inte nu ange. Det blir – liksom löneplaceringen – en förhandlingsfråga. Varje tävlingsdag – oavsett om tävlingen äger rum på dagtid eller kvällstid – bör räknas som hel tjänstgöringsdag. Utöver tiden för själva tävlingen tillkommer restiden till och från tävlingsbanan. Dessa restider kommer att variera väsentligt inom de olika poolerna.

Kostnaderna för denna organisation torde preliminärt i nuvarande penningvärde beräknas till $15 \times 300\,000 = 4,5$ milj. kr. per år. Styrelsen har vid denna beräkning utgått från en placering i lönegrad F25–26. Sociala avgifter, rese- och traktamentsersättning ingår i ovanstående belopp. Beräkningarna är approximativa i avsaknad på exakta beräkningsgrunder för resekostnader och eventuella vikariekostnader.

Ansvarsnämnd

Lantbruksstyrelsen förutsätter att det skall finnas en från sporten fristående ansvarsnämnd uppbyggd enligt de principer, som redovisas av policy-

gruppen för dopingfrågor. Nämnden föreslås av policygruppen vara sportens dömande instans i dopingfall inom trav-, galopp- och ridsport.

I nämnden bör enligt styrelsens bedömning ingå en ledamot som är lagfaren och erfaren i domarvärv, en veterinär med särskild sakkunskap i dopingfrågor, en ledamot från var och en av hästsportens centralorganisationer samt en ledamot från lantbruksstyrelsen. Den lagfarne ledamoten bör vara ordförande. Nämnden bör dessutom ha en lagfaren sekreterare. Ordföranden, den sakkunnige veterinären liksom representanten för lantbruksstyrelsen och suppleanter för dessa bör utses av lantbruksstyrelsen. Ledamöter från trav-, galopp- och ridsportens centralförbund bör utses av resp. förbundsstyrelse.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 3

Utrednings- och expertgrupp

Till anvarsnämndens biträde erfordras – som policygruppen föreslår – dels en utredningsgrupp, dels en expertgrupp. Arbetsgrupperna bör ha de uppgifter som policygruppen skisserar på s. 39 i "Förslag till åtgärder inom trav- och galoppporten". I utredningsgruppen bör ingå en av tävlingsveterinärerna från den pool, där utredning sker.

Besvär

Lantbruksstyrelsen kan inte biträda policygruppens förslag att anvarsnämndens beslut skall kunna överklagas till sportens skiljedomstol. Om besvärsmått över huvud taget skall finnas över anvarsnämndens beslut måste även besvärsmåttinstansen ha en från sporten helt fristående ställning.

Brott mot djurskyddslagen

Anvarsnämndens och dess utrednings- resp. expertgrupps handlingar och rapporter bör – under förutsättning att nämnden ges en helt fristående ställning – även kunna ligga till grund för prövning om överträdelse föreligger mot bestämmelserna i djurskyddslagen om förbud mot doping.

Kostnader

Samtliga kostnader för anvarsnämnden, utrednings- och expertgrupperna bestrids av hästsportorganisationerna.

Sammanställning av remissyttrandena över lantbruksstyrelsens förslag beträffande ny tillsynsorganisation vid vissa tävlingsbanor och vid träningsscamper m. m.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av statskontoret, hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarrätten i Sundsvall, Sveriges lantbruksuniversitet, länsstyrelserna i Stockholms och Kalmar län, Svenska kommunförbundet, Svenska djurskyddsföreningen, Föreningarna djurens vänners riksorganisation, Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund, Sveriges veterinärförbund, AB Trav och Galopp, Svenska travsportens centralförbund och Svenska galoppsportens centralförbund.

Dessutom har yttrande inkommit från Svenska ridsportens centralförbund.

I följande sammanställning återges yttrandena i regel i oavkortat skick.

Länsstyrelsen i Kalmar län har bifogat yttranden från Sydöstra Sveriges Travsällskap, Kalmar Travtränarförening, Kalmar Allmänna Djurskyddsförening, hälsovårdskontoret i Kalmar kommun och klinikchefen Rolf Fagerberg.

Remissyttrandena

Statskontoret: Statskontoret tillstyrker förslaget att ansvaret för tillsynen vid offentlig tävling förs över från resp. hälsovårdsnämnd till lantbruksstyrelsen.

Statskontoret delar vidare styrelsens uppfattning att hästsportorganisationerna skall bära det fulla ekonomiska ansvaret för tillsynen. Däremot kan statskontoret inte finna tillräckliga skäl för att inom lantbruksstyrelsen inrätta en särskild organisation med heltidsanställda veterinärer för denna tillsyn.

Lantbruksstyrelsens uppgifter bör vara begränsade till att avse övergripande tillsyn över djurskyddet vid tävlingar samt att utfärda tillämpningsföreskrifter och allmänna råd för denna tillsyn.

I hästsportorganisationernas ansvar bör enligt statskontoret ingå att se till att såväl tävlings- som träningsverksamheten bedrivs på ett ur djurskyddssynpunkt tillfredsställande sätt. Det bör inte vara en uppgift för statens tjänstemän att fullgöra den löpande, omedelbara tillsynen. Som lantbruksstyrelsen framhåller är det dock inte lämpligt att de enskilda tävlingsarrangörerna engagerar veterinärer för djurskyddstillsynen.

Ett alternativ som inte belysts i lantbruksstyrelsens förslag är att lägga ansvaret för den löpande tillsynsverksamheten på ett fristående organ, exempelvis Trav och Galopp AB, som har ansvaret för att sköta övriga för hästsporten gemensamma frågor av policy- och förvaltningskaraktär.

Statskontoret har inget att erinra mot förslaget till ansvarsnämnd.

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Förslaget till ändrad lydelse av 15 § i förslaget till ny djurskyddslag synes främst syfta till en effektivare kontroll och tillsyn av det i 10 § nämnda lagförslag intagna förbudet mot doping. Mot åtgärder i angivet syfte har hovrätten, som delar lantbruksstyrelsens bedömning att doping är ett djurskyddsproblem, inte något att erinra. Det kan emellertid ifrågasättas å ena sidan om det föreligger behov av utökad kontroll och tillsyn samt å andra sidan – om sådant behov anses föreligga – om förslaget är tillräckligt långtgående.

I hovrättens yttrande den 29 september 1982 över lantbruksstyrelsens framställning om ny djurskyddslagstiftning framhölls bl. a. (s. 1–2) att det sakliga innehållet i förslaget i åtskilliga avseenden var påfallande knapphändigt motiverat. Samma anmärkning kan riktas mot det nu föreliggande kompletteringsförslaget, särskilt mot bakgrund av att lantbruksstyrelsen så sent som i maj 1982, då styrelsen gjorde sin framställning, inte föreslog någon ändring av tillsynsorganisationen. Förslaget ger t. ex. – utan att redovisa några siffror – intrycket att doping är vanligt förekommande. Den i förslaget omnämnda policygruppen för dopingfrågor anger emellertid i sin rapport (s. 16) antalet upptäckta fall av doping i Sverige till fem under 1981 och åtta–tio under 1982, vilket skall ses i relation till antalet starter, drygt 100 000 per år, och antalet dopingprov, omkring 2 000 per år. Även om man kan utgå från att en del fall undgår upptäckt talar inte de nämnda siffrorna för att doping är något stort djurskyddsproblem. Inte heller det i förslaget angivna jävsförhållandet framstår som särskilt allvarligt eftersom det nuvarande systemet skall bibehållas vid tävlingar utan totalisatorspel. Slutligen får det anses anmärkningsvärt att övriga ändringar i förhållande till det ursprungliga förslaget, särskilt borttagandet av andra stycket, inte berörs med ett ord. På grund av det anförda är hovrätten inte övertygad om att en ny tillsynsorganisation vid vissa tävlingar för en beräknad kostnad av 4,5 milj. kr. per år är motiverad. Däremot föreligger enligt hovrättens mening behov av djurskyddsinspektörer även i framtiden.

Det föreslagna förbudet mot doping avser "djur som skall delta i tävling på tävlingsbana" medan kompletteringsförslaget begränsas till djur som deltar i eller tränas för offentlig tävling "på tävlingsbana med totalisatorspel". Förslaget är således inte konsekvent. Motivering för den angivna begränsningen saknas helt.

Vad som i kompletteringsförslaget anförts om trav- och galoppsportens interna behandling av dopingfrågor anser hovrätten sig inte böra anlägga synpunkter på.

Sammanfattningsvis anser hovrätten inte att tillräckliga skäl förebragts för ändring av den nuvarande tillsynsorganisationen. Om ändring likväl anses böra ske föreslår hovrätten att djurskyddsinspektörer enligt andra stycket i den tidigare föreslagna lydelsen av 15 § bibehålls. Vad angår sista stycket i paragrafen har hovrätten i sitt ovannämnda yttrande föreslagit att detta stycke överförs till påföljande paragraf. Ändring av 15 § föranleder vidare följdändringar i 4 kap. 2 § förslaget till ny djurskyddsförordning.

Kammarrätten i Sundsvall: Den föreslagna kompletteringen innebär i huvudsak att tillsynen enligt djurskyddslagen vid trav- och galopptävlingar

och vid träning inför sådana tävlingar skall utövas av lantbruksstyrelsen. Kammarrätten finner inte någon anledning till invändningar mot den sålunda föreslagna ändringen av 15 § i lagförslaget.

I den nu föreliggande promemorian diskuteras vidare bl. a. frågan om en särskild ansvarsnämnd som skall vara dömande instans i dopingärenden. Kammarrätten delar de åsikter som lantbruksstyrelsen redovisat såväl angående ansvarsnämndens sammansättning och funktion som i fråga om besvär över nämndens beslut.

Vad som i övrigt upptagits i promemorian rör inte sådana frågor som kammarrätten har att ta ställning till.

Sveriges lantbruksuniversitet: Lantbruksstyrelsens intention att utvidga djurskyddstillsynen i hästsporten till att omfatta även perioder mellan tävlingstillfällena är att anse som angelägen. Det är självfallet så att tävlingshästen även i träningssituationen kan bli föremål för vanvård eller utsättas för behandling eller bli utnyttjad på ett sätt som ej är i överensstämmelse med samhällets djurskyddsuppfattning. En sådan otillbörlig behandling innefattar också tillförsel av läkemedel eller farmakologiskt aktivt ämne som ej indicerats av sjukdom eller bristtillstånd hos hästen. Vidare innefattas vidtagande av åtgärd i syfte att möjliggöra tränings- eller tävlingsarbete trots föreliggande sjukdom eller skada. De sistnämnda åtgärderna benämns sammanfattningsvis doping.

Lantbruksstyrelsens förslag att förbud mot doping intas i den nya djurskyddslagen finner vi riktigt och väl motiverat. Definitionen av begreppet doping är emellertid oklar i lantbruksstyrelsens förslag. Andra meningen i stycket under rubriken doping bör ändras till: "Med doping avses ett ingrepp eller *ofysiologisk* åtgärd ... sjukdomsprocess". Annars skulle åtgärder som träning, uppvärmning, vissa accepterade utseleerings- eller hovbeslagsåtgärder etc. vara att betrakta som doping, då de som syfte har att bl. a. öka hästens prestationsförmåga.

Kompletteringsförslagets innebörd att förbud mot doping även skall omfatta hästar i träning kräver ändrad lydelse av det ursprungliga förslagets § 10, eftersom träningssituation ej är nämnd. Paragrafens lydelse bör dock vara sådan att den ej innebär att hästar i träning undandrages medicinskt motiverad behandling. Den bör samtidigt innebära att åtgärd eller användande av läkemedel eller ämnen, som genom smärtlindring eller på annat sätt möjliggör fysisk ansträngning trots föreliggande skada eller sjukdom, förhindras. Den bör vidare innebära förbud mot sådan åtgärd eller användning av läkemedel eller ämnen som genom biverkningar eller på annat sätt verkar skadliga på den friska hästen i träning.

Förslaget om ändrad lydelse av § 15 i djurskyddslagen innebär att den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av denna lag i vad avser djur i träning eller tävling utövas direkt av lantbruksstyrelsen finner vi riktigt och välmotiverat. Vi anser det dock angeläget påpeka svårigheten att i nuläget beräkna omfattningen av de insatser den praktiska tillsynen av efterlevnaden i stallar och på träningscamper kräver, då dessa till antal och lokalisering för närvarande är ofullständigt kända. Det är därför viktigt att tillsynsorganisationen inte underdimensioneras.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Huvudsyftet med det kompletterande

förslaget synes vara att kunna inrätta en organisation omfattande ca 15 statligt anställda kontrollveterinärer vilkas uppgifter skulle bli att dels vara banveterinärer under tävlingar, dels i kontrollsyfte besöka träningscamper och stallar.

Lantbruksstyrelsen synes dock ha bedömt risken för doping av tävlingshästar som ett alltför stort problem i förhållande till andra för dessa djur tveksamma förhållanden under uppfödning, skötsel och träning. Det torde utan tvekan vara av värde att ett antal specialutbildade veterinärer får möjlighet att opartiskt granska och medverka i tillsynen av inte bara risken för doping utan hela hanteringen av dessa djur.

Djurskyddet är emellertid i Sverige en angelägenhet som i hög grad berör varje människa och därmed hela samhället. Det är angeläget att samhället genom sina olika politiska organ på alla nivåer dels bestämmer ramarna för våra värderingar av hur djur skall hållas och utnyttjas i fångenskap, dels deltar aktivt i tillsyn och bedömningen av alla förhållanden i djurhållningen.

Att djurskyddsfrågor har hög angelägenhetsgrad hos många människor framgår bl. a. av det stora intresse som riksdagsledamöterna varje år ägnar djurskyddsfrågor. Hos hälsovårdsnämnderna finns motsvarande stora engagemang.

Bedömningen av frågor om djurskyddstillsyn får enligt länsstyrelsens uppfattning aldrig bli endast tjänstemanna- eller expertstyrd. Det är angeläget att djurskyddsfrågorna är brett samhälleligt förankrade på alla nivåer.

De lokala och regionala tillsynsmyndigheternas möjligheter till ingripande genom föreläggande och förbud är noga reglerade i djurskyddslagstiftningen. Motsvarande möjligheter bör inte ges till endskild tjänsteman av föreslagen typ i all synnerhet som lantbruksstyrelsen, och således även dess tjänstemän, enligt lagstiftningen inte har dessa befogenheter. Även om det teoretiskt skulle kunna åstadkommas genom ändring i lagstiftningen anser länsstyrelsen det nödvändigt att formerna för tillsyn och ingripanden då det gäller tävlingsdjur följer samma principer som gäller för djurskyddstillsynen i sin helhet.

Länsstyrelsen motsätter sig därför bestämt förslaget att miljö- och hälso-skyddsnämnderna skulle undantas från den omedelbara djurskyddstillsynen i vissa fall. Skälen till länsstyrelsens inställning är inte bara de ovan angivna. Det är angeläget att de allmänna skötsel- och hanteringsformerna för dessa sporthästar ses i relation till annan djurhållning i omgivningen. En liten grupp experttjänstemän som bara ser verksamheten i en viss specialiserad form av hantering kommer fort att tappa relationerna till formerna för övrig djurhållning.

Därför får denna expertkontroll enbart bli ett komplement till de i dag gällande gängse och allmänt samhälleliga formerna för djurskyddstillsyn.

Ett annat skäl för att inte koppla bort de lokala myndigheternas tillsynsmöjligheter är risken för att de föreslagna veterinärerna, när de ändå ofta kommer att finnas på plats i stallarna, blir konsulterade i rent veterinärmedicinska frågor och ombedda att göra behandlingar. Även om sådant inte avses vara tillåtet är det av psykologiska skäl lämpligt med insyn i verksamheten lokalt. För att få en sådan insyn i stallarna är det angeläget att de

vanliga djurskyddstillsynsmyndigheterna får behålla obegränsade tillsynsmöjligheter.

Lantbruksstyrelsen bör i anslutning till en förväntad instruktion för de föreslagna veterinärerna utarbeta en lämplig mall för systematisk samverkan mellan dessa och tillsynsmyndigheterna. Även om huvudprincipen bör vara att ingripanden skall beslutas av lokal eller regional myndighet bör veterinärerna givetvis ha möjlighet att med omedelbar verkan avbryta pågående missförhållande eller förbjuda resp. avbryta tävling eller visst djurs deltagande.

Länsstyrelsen förutsätter att besvär över veterinärs beslut enligt ovan hanteras som övriga besvär enligt djurskyddslagstiftningen. Lantbruksstyrelsen har gjort vissa jämförelser mellan de föreslagna veterinärerna och livsmedelsverkets besiktningsveterinärer för köttbesiktning. Som ytterligare jämförelse kan då nämnas att besvär över besiktningsveterinärs beslut anföres hos länsstyrelsen.

Beträffande den föreslagna veterinärgruppens storlek synes den vara väl stor och framför allt kostsam. Visserligen skall kostnaderna i sin helhet bäras av hästsporten men det kan ifrågasättas om inte andra kontrollåtgärder såsom ett ökat antal dopingprov, forskning om nya kontrollmetoder, utbildning och information borde få en proportionellt större del av tillgängliga medel. Det kan också ifrågasättas om inte en del av kostnaderna kan användas för att ersätta miljö- och hälsoskyddsnämnderna för viss systematisk tillsyn på samma sätt som är reglerat för den offentliga kontrollen av livsmedel. Det torde förutsätta att anvisningar utfärdas för sådan systematisk tillsyn; ett system som i samverkan med en något mindre omfattande verksamhet från den föreslagna veterinärgruppen sannolikt skulle avsevärt förbättra den allmänna, totala djurskyddstillsynen över dessa djur.

Länsstyrelsen vill framhålla att om en ansvarsnämnd inrättas som dömande instans i dopingfrågor skall den av rättssäkerhetsskäl vara helt fristående från sporten. Länsstyrelsen förutsätter att det oavsett detta skall vara varje tillsynsmyndighet oberoende att vidta de åtgärder och göra de förelägganden som erfordras för efterlevnaden av djurskyddslagstiftningen samt att – som ovan nämnts – de sedvanliga besvärsvägarna skall stå till buds.

Länsstyrelsen i Kalmar län: – – –

I sin framställning till jordbruksdepartementet framhåller lantbruksstyrelsen att nuvarande tillsynssystem genom särskilt förordnad veterinär fungerar i stort bra under själva tävlingen. Däremot fungerar inte tillsynen av djurens skötsel och vård under träningen. Länsstyrelsen kan instämma i denna bedömning. Lantbruksstyrelsens förslag att 15 st. heltidsanställda veterinärer, till en årlig kostnad på ca 4,5 milj. kr. som skall bestridas av hästsportens egna organisationer, skall anställas kan dock ej anses stå i rimlig proportion till de djurskyddsproblem som föreligger. Utan att ha tillgång till ett utförligt faktamaterial bedömer länsstyrelsen att ett kostnadsuttag av denna storleksordning kan ha en menlig inverkan på de s. k. ATG-klinikerna, utbildningen av veterinärer med specialistkompetens på hästens sjukdomar, forskningen som bedrivs rörande dopingmedel m. m. med åtföljande negativa konsekvenser ur djurskyddssynpunkt. Länsstyrel-

sen vill dock ej helt avstyrka lantbruksstyrelsens förslag. Sålunda bör en tjänst med särskilda kompetenskrav rörande djurskyddslagstiftning, kunskap om hästens sjukdomar och hästsport inrättas vid lantbruksstyrelsen. Tjänsteinstruktionen bör bl. a. omfatta kursverksamhet för banveterinärer, medverkan i kursverksamhet för tränare, samordning och inspektion av banveterinärernas verksamhet, information om gällande karenstider m. m. till praktiserande veterinärer och samordning mellan banveterinärerna och hästsportorganisationerna.

Länsstyrelsen bedömer det angeläget att banveterinärerna instruktionsmässigt åläggs en bättre insyn vad gäller förhållandena i stallar och träningscamper. I analogi med 9 §, allmänna veterinärinstruktionen, bör av tjänsteinstruktionen framgå att banveterinär är skyldig att till hälsovårdsnämnden och länsstyrelsen anmäla missförhållande som berör djurskyddet därest rättelse ej sker på tillsägelse.

I syfte att undanröja de farhågor för jävsförhållande som påtalats av lantbruksstyrelsen bör banveterinärerna erhålla ersättning från lantbruksstyrelsen med medel som tävlingsarrangören inlevererar till verket.

Som ytterligare åtgärd i syfte att förebygga doping av tävlingshästar, anser länsstyrelsen att antalet dopingprov väsentligt bör ökas. Denna utökning bör även omfatta s. k. prerace tests.

Länsstyrelsen tillstyrker lantbruksstyrelsens förslag beträffande en från sporten fristående ansvarsnämnd och att det till denna nämnd knyts dels en utredningsgrupp, dels en expertgrupp. Med hänsyn bl. a. till de påföljder som policygruppen föreslår är det angeläget att nämndens ledamöter utses av från sporten helt fristående myndigheter exempelvis lantbruksstyrelsen/domstolsverket, så att berättigade krav på hög rättssäkerhet tillför säkras.

Svenska kommunförbundet: I fråga om tillsynsverksamhetens organisation, omfattning och resurser hänvisar styrelsen till sitt yttrande 1982-09-03 över förslaget till ny djurskyddslag och djurskyddsförordning.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit att doping skall anses vara ett djurskyddsproblem och att bestämmelser om förbud mot doping tas in i djurskyddslagen. En från trav- och galoppporten fristående ansvarsnämnd föreslås vara dömande i dopingfall. Styrelsen finner inga skäl som talar mot att även dopingfall skall handläggas vid allmän domstol.

Svenska djurskyddsföreningen: — — — Djurskyddsföreningen finner — — — förslaget väl motiverat, att tillsynen skall åvila lantbruksstyrelsen i stället för lokal hälsovårdsnämnd och utövas av heltidsanställda, från sportens organisationer helt fristående tävlingsveterinärer med specialkompetens. Djurskyddsföreningen vill därmed tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag till ändrad lydelse av § 15 i förslaget till ny djurskyddslag.

Djurskyddsföreningen finner också lantbruksstyrelsens förslag synnerligen angeläget, att kontrollen sättes in så tidigt som möjligt, så att den får förebyggande effekt, och att sålunda tillsyn och kontroll måste ske i stallar och på träningscamper. Detta förslag, att förbud mot doping även skall omfatta hästar i träning, medför att lydelsen av § 10 måste ändras, då i nuvarande förslag endast avses djur, som skall delta i tävling på tävlingsbana.

Vad det slutligen gäller ansvarsnämnden skall den vara helt fristående från sporten och nämndens beslut skall inte kunna överklagas till sportens skiljedomstol. Med den sammansättning som nämnden enligt förslaget kommer att få, skall det enligt Djurskyddsföreningens mening inte finnas någon besvärsmöjlighet över nämndens beslut.

Föreningarna djurens vänners riksorganisation: För ett antal år sedan gjordes en utredning i Djurens Vänners regi som visade att tillsyn i praktiken inte förekom vid träning o. d. Samtliga tillfrågade hälsovårdsnämnder förklarade sig inte ha tid med sådan djurskyddstillsyn. Vi vann dock inget gehör vid hänvändelse till jordbruksdepartementet. Mot den bakgrunden finner vi att föreliggande framställning från lantbruksstyrelsen har en mycket angelägen aktualitet ur djurskyddssynpunkt. Vi delar således *till fullo* lantbruksstyrelsens konstaterande nu, att tillsynen inte fungerar beträffande djurens skötsel och vård under träningen.

Förslaget att lantbruksstyrelsen skall handha tillsynen i berörda fall, i stället för hälsovårdsnämnden, finner vi välgrundat och även att tillsynsveterinärerna får anställnings- och avlöningsförhållanden på sätt lantbruksstyrelsen föreslår med hänsyn till jävsspekter. Däremot anser vi inte att det finns grundad anledning att skilja tillsynsverksamheten så att ryttartävlingar m. m. utan totalisatorspel får separat organisation. Av banveterinärer anförda önskemål, till vilket lantbruksstyrelsen hänvisar, om fri ställning ur jävssynpunkt är för sådan tävling lika angelägen. De föreslagna tävlingsveterinärerna bör därför även ha tillsynen för övrig tävlingsverksamhet och avlönas av lantbruksstyrelsen på arrangörernas bekostnad. Vi förordar således i stället *en enhetlig och jävsfri tillsynsfunktion för samtliga fall där veterinär skall förordnas*.

I utredningsförslaget betonas dopingkontrollen, medan knappast något sägs om tillsynen av djurens vård och behandling i övrigt. När lantbruksstyrelsen nu föreslås bli särskild tillsynsmyndighet – i stället för hälsovårdsnämnd – förutsätter vi att lantbruksstyrelsen också får *samma befogenheter* som hälsovårdsnämnd formellt haft att bl. a. vitesförelägga, samt att det i den instruktion som avses gälla för tävlingsveterinärer också klart skall framgå att tillsynen skall omfatta *djurens vård och behandling i sin helhet*. Utredningsförslaget är på dessa punkter betänkligt dunkelt. Förekommande dopingfall föreslås handhas av en "ansvarsnämnd" – men av vem och hur skall i så fall förelägganden m. m. lämnas beträffande t. ex. inträffade fall av piskning av djur eller beträffande extrema och plågsamma utselningsdetaljer (tungband, vissa pådrivningsredskap m. m.), vars förekomst inte minst banveterinär Erik Furuby påtalat vid upprepade tillfällen? Om tillsynen inte bara skall bli ett spel för galleriet måste hithörande frågor lösas, men av lantbruksstyrelsens framställning framgår inte om och hur man avser att lösa dylikt.

— — —

Vi menar att det inte föreligger något behov av separat s. k. ansvarsnämnd för tillsynsfrågor m. m. inom rid-, trav- och galoppverksamheten.

Den konstruktion som "ansvarsnämnden" har fått är ägnad att sätta samhällets gängse rättssystem ur funktion utan bärande skäl och kommer inte att vinna allmänt förtroende; de *myndigheter och allmänna domstolar som finns bör i stället anlitas*.

— — —
Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: Vi anser att många företeelser inom dagens hästsport, och då speciellt doping, är att betrakta som ren rovdrift med djur. Vi delar därför givetvis åsikt att doping är att betrakta som ett djurskyddsproblem. Speciellt viktigt är att dopingkontrollen kan ske *före* tävlingen. Efteråt är ju skadan redan skedd.

Vi noterar med tillfredsställelse lantbruksstyrelsens förslag om en från hästsportens organisationer helt fristående tillsynsorganisation. Vi tror också att effektiviteten förbättras om tillsynen utövas direkt av styrelsen.

Beträffande ansvarsnämnd anser vi liksom lantbruksstyrelsen, att det skall finnas en från sporten fristående nämnd. Givetvis måste eventuell besvärinstans ha en mot sporten helt fristående ställning. Om ansvarsnämnden får en helt fristående ställning, bör naturligtvis nämndens utlåtande kunna ligga till grund för prövning enligt djurskyddslagen.

Slutligen finner vi det mycket rimligt att hästsportorganisationerna bestrider kostnaderna för ansvarsnämndens utredningar.

Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Riksförbundet tillstyrker den föreslagna ändringen av 15 § djurskyddslagen.

Beträffande organisationen av denna tillsyn kan riksförbundet i princip biträda det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget om hos styrelsen heltidsanställda veterinärer, ansvariga för verksamheten inom vart och ett av de fem områden (pooler) i vilket landets tävlingsbanor avses indelas. Organisationens utformning torde emellertid böra bli föremål för ytterligare överväganden i några hänseenden. De aktuella veterinärerna synes ej böra benämnas tävlingsveterinärer utan förslagsvis *statsinspektörer*. Deras antal måste vara sådant att under inga förhållanden verksamheten äventyras. Det synes riksförbundet dock nödvändigt att förhållandena till såväl miljö- och hälsovårdsnämnd som länsstyrelse klart regleras så att resp. ansvarsområde ej skär varandra och att erforderliga samrådsmöjligheter sker där så erfordras. Stor vikt bör läggas på en hög kompetens hos dessa veterinärer, samt att de är helt oberoende i förhållande till hästägare och tävlingsdjur.

— — —
Vad frågan om ansvarsnämnd angår biträder riksförbundet att det skall finnas en fristående sådan enligt de principer som redovisats av Policygruppen för dopingfrågor. I ansvarsnämnden synes dock lämpligen böra ingå även en representant för djurskyddsorganisationerna eventuellt kan därvid den ene av sportens representanter utgå.

En utrednings- och expertgrupp erfordras på sätt som redovisats i förslaget. Riksförbundet har haft möjlighet att vid en särskild konferens där dessa frågor behandlades bli väl insatt i den aktuella problematiken och har inget att invända mot de i lantbruksstyrelsens PM framförda förslagen i dessa hänseenden. Det framstår dock för riksförbundet som klart olämpligt att ansvarsnämndens beslut skall kunna överklagas till sportens skiljedomstol. Riksförbundets åsikt är att besvärsrätt icke skall finnas över beslut i ansvarsnämnden.

Eventuellt brott mot bestämmelserna i djurskyddslagen om förbud mot doping skall kunna lagligen beivras med stöd av ansvarsnämndens utredningar resp. expertgruppens handlingar och rapporter.

Anställningsförhållandena för den personal som skall ingå i den föreslagna organisationen bör utgå enligt det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget. Dvs. likartade förhållanden skall gälla som nu råder beträffande veterinärer i slakteriorganisationen. Kostnaderna för ansvarsnämnd, utredning- och expertgrupp bör dock kunna bestridas direkt av hästorganisationerna.

Sveriges veterinärförbund: Sveriges veterinärförbund har tidigare tillstyrkt att det i förslaget till ny djurskyddslag intas förbud mot doping. Förbundet delar lantbruksstyrelsens uppfattning när det gäller vikten av att väsentligt ökade resurser satsas på förebyggande insatser i dopingbekämpandet.

Förbundet vill i sammanhanget erinra om betänkandet "Sporthästar och djurskydd" som överlämnades till lantbruksstyrelsen 1978 av före överveterinären Gösta Ganting. I betänkandet lades bl. a. fram förslag om att banveterinärerna skulle överföras i statlig tjänst. I sitt remissyttrande över betänkandet framförde förbundet att banveterinärorganisationen även borde omfatta djurskyddsfrågor för sporthästar i allmänhet. Förutsättningar borde därmed skapas för en organisation med ett antal offentligtanställda veterinärer som skulle få i uppgift att svara för djurskyddet vid hästsporttävlingar av olika slag samt stallhygienfrågor m. m. i anslutning härtill. Mot denna bakgrund hälsar förbundet nu med tillfredsställelse förslaget om att inrätta ett antal heltidsanställda s. k. tävlingsveterinärer, som även skall få i uppgift att utöva tillsyn och kontroll i stallar och på träningscamper.

Tillsynen av sporthästar behöver förbättras. En rad missförhållanden har avslöjats på träningscamper, hos amatörtränare och i vissa tävlingsstallar i landet. Förekomst av doping av tävlingshästar har gett upphov till stora problem. Förbundet tillstyrker därför varmt att det kommer till stånd en förbättrad tillsyn i enlighet med förslaget och att lantbruksstyrelsen blir ansvarig för denna tillsyn. För detta ändamål måste sådana veterinära heltidstjänster som föreslås inrättas. Enligt förbundets uppfattning bör dessa tjänster ha statsinspektörsstatus. Förbundet förutsätter att de kompetenskrav som måste ställas på dessa tjänstemän utformas i samråd med förbundet.

Förbundet tillstyrker den föreslagna ändringen av 15 § i förslaget till ny djurskyddslag. Förbundet anser det angeläget att det etableras ett nära samarbete mellan tävlingsveterinärerna och hälsovårdsnämnderna och/eller länsstyrelserna. Den föreslagna lagändringen får med andra ord inte innebära något hinder häremot.

Av det ovan anförda framgår att förbundet anser att banveterinärerna bör vara fristående från sportens organisationer och följdaktligen anställda av lantbruksstyrelsen. Förbundet stöder grundtanken i att landet bör uppdelas i ett antal områden (pooler) inom vilka tävlingsveterinärerna skall vara verksamma. Som lantbruksstyrelsen framhåller krävs det emellertid att ytterligare information och material insamlas innan organisationen och detaljerna i verksamheten regleras. Förbundet tillstyrker således det framlagda principförslaget.

Enligt förbundets uppfattning torde det vara nödvändigt att den nya tillsynsorganisationen byggs upp successivt under flera års tid främst för att underlätta rekryteringen och kompetensuppbyggnaden hos de veterinärer som är intresserade av tjänsterna. Erfarenheter från en försöksverksamhet bör även inhämtas innan den nya organisationen slutligt formas.

— — —

Förbundet delar lantbruksstyrelsens uppfattning beträffande ansvars- nämndens ställning och sammansättning samt även de synpunkter och förslag som styrelsen framfört under de resterande avsnitten i promemorian. Förbundet har i samband med sitt remissyttrande över policygruppens rapport framfört liknande synpunkter till de berörda hästsportorganisationerna.

AB Trav och Galopp (ATG), Svenska galoppsportens centralförbund (SGC) och Svenska travsportens centralförbund (STC): ATG/SGC/STC vill först konstatera att lantbruksstyrelsen gjort en framställning med ändringar av långtgående karaktär utan grundlig utredning och utan kontakt med trav- och galoppsportens organisationer. Vi saknar beträffande de föreslagna åtgärderna för djurskyddstillsyn närmare utredning om behov, organisation, anspråk på kompetens, rekryteringsmöjligheter, tjänstgöringsförhållanden etc. Ej heller har gjorts något studium av hur man som ett alternativ skulle kunna vidareutveckla befintlig organisation, vilket troligen på ett både mer effektivt och mindre kostsamt sätt skulle lösa de problem som skisserats.

— — —

Trav- och galoppsportens organisationer vill mot bakgrund av det underlag som presenterats och de konsekvenser som skulle uppstå bestämt avstyrka lantbruksstyrelsens framställning. Vi förutsätter att det nu inte vidtas några åtgärder utan tillfredsställande utredningar, där trav- och galoppsportens organisationer bereds tillfälle – och även är beredda – att medverka.

— — —

Beträffande vissa i promemorian angivna synpunkter önskar ATG/SGC/STC ytterligare anföra följande.

Skötsel

Skötsel och vård av trav- och galopphästar är enligt organisationernas mening mycket god inte bara under tävling utan även under träning.

För varje tävlingshäst finns en ansvarig tränare som måste ha tränarlicens.

De professionellt tränade hästarna i banornas stallar och på camper får en yrkesmässigt god omvårdnad liksom veterinär behandling och tillsyn.

De amatörtränade hästarna är till övervägande delen uppstallade i stallar med endast ett fåtal hästar. Vederbörande hästägare handhar vanligen själva skötsel och vård av sina hobbyhästar. Det stora intresse de har för sin hobby och det höga djurvärde som hästarna har, medför att dessa hästar oftast får en exemplarisk omvårdnad.

Den vid varje travbana tillsatta licenskommittén kontrollerar även ama-

törtränade hästars uppställningsplatser, träningsförhållanden, utrustningar samt de licenssökandes kunskaper i hästvård, utfodring, hygien samt reglemente. Veterinär adjungeras vid behov till denna grupp. Inom galopp-sporten finns en för hela landet gemensam licenskommitté.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 4

Doping

Beträffande dopingkontrollen i samband med tävlingar har långtgående åtgärder föreslagits i trav- och galoppSPORTENS policygrupp för dopingfrågor. När det gäller träning kan anledning för doping överhuvudtaget antas vara väsentligt mindre. Att lösa en dopingkontroll av hästar i träning på av lantbruksstyrelsen föreslaget sätt synes ej vare sig lämpligt eller erforderligt. I stället bör genom en utveckling av nuvarande organisation en stickprovs kontroll kunna företas som utnyttjar de analysresurser som byggts upp.

Av särskild vikt i samband med dopingproblematiken är att det företas begränsningar i den veterinära förskrivningen av preparat. Veterinär bör bli skyldig att ange för vilken häst ett preparat utskrivits.

Tillsynsorganisation

Som angivits i ingressen finner organisationerna att utredning saknas på praktiskt taget alla områden i avseende på den föreslagna tillsynsorganisationen. Trav- och galoppSPORTEN kan dessutom med nuvarande skattekalor ej bära en utökad kostnad från banveterinärorganisationens 1,4–1,5 milj. kr. 1982 till av lantbruksstyrelsen mycket löst skisserade 4,5 milj. kr.

I stället för den föreslagna organisationen bör nuvarande system med särskilt förordnade banveterinärer förbättras genom utbildningsinsatser och genom praktikantplatser för veterinärstuderande. Nuvarande tillsvidareförordnande bör ändras till treårsförordnande fram till 67 års ålder och därefter ges ettårsförordnande efter särskild prövning. Beträffande arvodessfrågan är det av stor vikt att dessa bestäms vid förhandlingar, där arbetsgivaren företräds av statens arbetsgivarverk.

Trav- och galoppSPORTENS organisationer vill särskilt påpeka att beträffande övriga sporthästar ej föreslås någon ändring av nuvarande organisation av veterinärtillsyn, trots att denna ofta torde vara mindre intensiv än i fråga om trav- och galopphästar.

Ansvarsnämnd

Sportens organisation har ej fattat beslut om ansvarsnämnd för handläggning av dopingärenden. Frågan handhas för närvarande av en särskild beredningsgrupp. I detta sammanhang bör påpekas att den eventuella nämnden skall fatta avgöranden efter av sportens organisationer utfärdade reglementen.

Sammanfattning av betänkandet (Ds Jo 1986:3) Etisk prövning av djurförsök

Med de förslag och överväganden som presenteras i detta betänkande har utredningen eftersträvat att nå två huvudsyften, nämligen att *dels* på olika sätt begränsa användningen av försöksdjur, *dels* åstadkomma organisatoriska och administrativa förbättringar i den etiska prövningen av djurförsök.

Utredningen konstaterar att det föreligger en allmänt utbredd enighet om det angelägna i att förbrukningen av försöksdjur kan begränsas men vill samtidigt understryka att djurförsöken – något som ofta kommer i skymundan i den offentliga debatten – har varit och alltjämt är nödvändiga för t. ex. utvecklingen på det medicinska området.

Vad beträffar möjligheterna till en begränsning av antalet försöksdjur har utredningen främst tagit fasta på vissa internationella överenskommelser, den fortgående omprövningen av vissa traditionella testmetoder och strävandena att främja s. k. alternativa metoder. I ett särskilt avsnitt redovisar utredningen bl. a. en Europarådskonvention om skydd för försöksdjur samt ger exempel på några internationella överenskommelser mellan olika forskarorganisationer med riktlinjer för försöksdjursanvändningen.

Vad beträffar organisationen av den etiska prövningen lämnar utredningen följande förslag:

Lantbruksstyrelsens nuvarande funktioner som centralmyndighet för de etiska nämnderna överförs på centrala försöksdjursnämnden (CFN). CFN bör ha ansvaret för bl. a. statistikföring och detaljföreskrifter rörande den etiska prövningen. Förslaget föranleder en omorganisation och utbyggnad av CFN:s sekretariat. Uppgiften att utse ledamöter och ordförande i de etiska nämnderna bör dock enligt utredningen åvila antingen CFN eller de berörda högskolestyrelserna. Utredningen förordar det senare alternativet.

De etiska nämnderna bör även i fortsättningen ha en rådgivande funktion. Liksom hittills förutsätts det att försöksledarna kommer att följa nämndens utlåtanden.

Samtliga försökstyper bör i princip omfattas av prövningsplikten. Djurförsöken indelas i två åtgärdstyper, A och B. Till den senare gruppen hänförs mera plågsamma djurförsök som till följd av Sveriges åtaganden enligt Europarådskonventionen bör särbehandlas.

Ett försök får inte påbörjas förrän nämnden prövat ansökningen.

Utredningen anser att antalet ledamöter i nämnderna bör begränsas och nämner som ett lämpligt antal 9–12 ledamöter. Liksom hittills bör bland ledamöterna ingå representanter för forskare, försöksdjurspersonal och lekmän. Utredningen har inte funnit anledning att föreslå någon ändring i fråga om proportionen mellan de olika ledamotskategorierna.

Det bör enligt utredningens mening finnas möjlighet att vid behov inrätta flera nämnder i en viss högskoleregion.

Det nuvarande systemet med ett för samtliga nämnder gemensamt sekretariat avskaffas. Varje nämnd bör utse en egen sekreterare.

Uppdraget som ledamot, ordförande och sekreterare bör arvoderas.
Merkostnaderna för utredningens förslag föreslås – enligt utredningens
förstahandsalternativ – täckta genom *dels* överföring av medel från de
berörda forskningsråden, *dels* ökat kostnadsbidrag från bl. a. läkemedels-
industrin.

Prop. 1987/
Bilaga 5

Sammanställning av remissyttrandena över betänkandet (Ds Jo 1986:3) Etisk prövning av djurförsök

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av försvarets sjukvårdsstyrelse (SjvS), försvarets forskningsanstalt (FOA), socialstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), regionstyrelserna för Stockholms, Uppsala, Linköpings, Lund/Malmö och Göteborgs högskoleregion, skolöverstyrelsen (SÖ), lantbruksstyrelsen (LBS), statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, kemikalieinspektionen, arbetarskyddsstyrelsen, humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), medicinska forskningsrådet (MFR), naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), centrala försöksdjursnämnden (CFN), skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), statskontoret, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Västerbottens län, centralorganisationen SACO/SR, Föreningarna djurens vänners riksorganisation, Landstingsförbundet, Läkemedelsindustriföreningen (LIF), Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Svenska djurskyddsföreningen, Svenska kommunförbundet, Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund, Sveriges industriförbund, Linköpings, Göteborgs, Umeå och Stockholms kommuner, djurförsöksetiska nämnderna i Uppsala, Linköping, Lund/Malmö, Umeå, Stockholm samt ordföranden i djurförsöksetiska nämnden i Göteborg.

Universitets- och högskoleämbetet har bilagt yttranden av Umeå, Stockholms, Uppsala, Linköpings, Lunds och Göteborgs universitet, högskolan i Kalmar och Karolinska institutet. Centralorganisationen SACO/SR har bilagt yttranden av Sveriges farmaceutförbund, Sveriges läkarförbund och Sveriges veterinärförbund.

Härutöver har yttrande inkommit från Ingrid af Trolle samt en gemensam skrivelse från Nordiska samfunden mot plågsamma djurförsök och Nordiska samfundets stiftelse för vetenskaplig forskning utan djurförsök.

1 Allmänt

1.1 Försvarets sjukvårdsstyrelse — — — delar utredningens uppfattning beträffande aktuell användning m. m. av levande försöksdjur, liksom i stort de slutsatser utredningen kommit fram till — — —.

1.2 Försvarets forskningsanstalt: — — — Utredningens två huvudsyften har varit att dels begränsa användningen av försöksdjur, dels åstadkomma organisatoriska och administrativa förbättringar i den etiska prövningen av djurförsök. FOA anser att dessa två målsättningar är väsentliga. Under den senaste 15-årsperioden har en minskning av försöksdjursanvändningen skett. En ytterligare minskning är sannolikt möjlig. Emellertid är det svårt

att ersätta djur i försök, som avser att studera exempelvis olika biologiska effekter av ett ämne på en levande högre organism. Djurförsök är sannolikt också nödvändiga vid studier av hur man med hjälp av olika motåtgärder, bl. a. farmaka, kan motverka ett ämnes toxiska effekter.

— — —

Det är, som påpekas i betänkandet, rimligt att kemiska produkter, som ingår i vår vardagsmiljö bör vara dokumenterat tillförlitliga ur hälsosynpunkt. Det innebär att det knappast är klokt att förbjuda djurförsök, vilka avser toxicitetstestning av produkter av lägre "nyttighetsgrad". "Nyttighetsgraden" är dessutom svår att fastställa.

— — —

1.3 Socialstyrelsen — — — strävar efter att så långt det är möjligt ta hänsyn till djurskyddsaspekter vid utformandet av råd och anvisningar avseende den farmakologiska och toxikologiska dokumentation som skall ligga till grund för säkerhetsvärdering av läkemedel och andra produkter för vilka styrelsen har tillsynsansvar. Vid läkemedelsavdelningen bedrivs eget forsknings- och utvecklingsarbete även av den typen som syftar till att erhålla och värdera metoder som kan ersätta vissa djurförsök. Exempel på områden där insatser hittills gjorts är bestämningsmetoder för vissa hormoner samt metoder för upptäckt av feberframkallande substanser i injektionslösningar.

Socialstyrelsen har uppfattningen att det är angeläget att utvecklingen går mot en minskning av djurförsöken vid toxicitetsprovning, men vill samtidigt framhålla att denna utveckling inte kan förväntas ske snabbt. Den helt dominerande delen av den prekliniska dokumentationen för ett läkemedels toxikologiska egenskaper är i dag baserad på djurförsök. Inom vissa speciella områden kan måhända alternativa metoder i huvudsak komma att komplettera djurförsök inom en överskådlig framtid.

— — —

Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Det förutsätts härvid att effektiva former skapas för att handläggningen av ärendena inte kommer att kräva en för verksamheten besvärande tidsutdräkt, samt att ökad byråkratisering inte blir fallet.

1.4 Universitets- och högskoleämbetet — — — vill understyrka att djurexperimentell forskning har varit, är och kommer att förbli ett oundgängligt led i framtagandet av ny kunskap inom den biomedicinska sfären och inom den biologiska forskningen. Under senare år har framhållits betydelsen av att utveckla och använda alternativa metoder. UHÄ delar denna uppfattning men vill samtidigt poängtera att viss forskning, inte minst grundforskning, inte kan genomföras utan användande av försöksdjur. Inom vissa forskningsområden är t. ex. mer än 2/3 av aktuella projekt beroende av försöksdjur. UHÄ vill därför bestämt avliva myten att alternativa metoder för närvarande kan ersätta djurförsök.

— — —

UHÄ har hela tiden stött förslaget om djurförsöksetiska nämnder och ställer sig i stort sett bakom utredningsmannens förslag. UHÄ vill sammanfattningsvis framhålla [bl. a.] — — —

att det inom överskådlig framtid är nödvändigt med djurförsök framför allt inom den biomedicinska och biologiska grundforskningen.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 6

1.6 **Regionstyrelsen för Uppsala högskoleregion:** Styrelsen för Uppsala högskoleregion tillstyrker i allt väsentligt de förslag som presenteras i utredningen.

1.10 **Skolöverstyrelsen** — — — önskar — — — framhålla att djurförsök utförs i ringa omfattning i skolan och i förekommande fall vanligen i form av beteendeförsök utan ingrepp eller användning av tvångsanordningar.

1.11 **Lantbruksstyrelsen** — — — delar utredningens bedömningar att den biologiska och medicinska grundforskningen omfattar områden där försöksdjur måste användas och där djurexperiment inte kan ersättas med modelltester baserade på icke-djurförsök. Detsamma gäller vissa faser i toxicitetsprovningen av olika läkemedel och kemikalier.

Alternativa metoder kan dock ersätta djurförsök inom olika testområden där man i dag förbrukar en ganska stor mängd djur. Genom att alternativa metoder, såsom Ames test, mer fullständiga cellsystem, metoder baserade på hybrid-DNA-teknik snabbt synes utvecklas kan man förvänta en minskad användning av försöksdjur.

Inom undervisningen på högskolenivå torde användningen av djur endast i mindre utsträckning kunna ersättas med modeller eller filmer. Detta torde däremot kunna ske i grundskolan och på det gymnasiala stadiet. Styrelsen vill här framhålla att demonstrationer av vissa djur och av viss djurhållning, som sker på denna nivå, inte kan betraktas som försök i djurskyddslagstiftningens mening.

1.12 **Statens livsmedelsverk:** — — —

— — — Livsmedelsverket tillstyrker vad utredningen föreslagit — — —.

1.13 **Statens naturvårdsverk:** Naturvårdsverket delar utredningens uppfattning att det är angeläget att begränsa användningen av försöksdjur. På lång sikt åstadkoms detta genom att man finner testsystem och metoder som inte använder högre djur. Detta kräver systematisk forskning och utveckling, vilket bör utpekas som ett angeläget område för berörda forskningsråd.

1.14 **Kemikalieinspektionen:** — — — Inledningsvis vill inspektionen konstatera att den delar utredningens uppfattning att utvecklingen går mot en minskning av djurförsök, men att dessa även i framtiden kommer att vara nödvändiga för biologisk och medicinsk forskning, liksom i synnerhet för toxicitetsprovning av olika kemikalier.

1.15 **Arbetsarkyddsstyrelsen:** Utredningen konstaterar inledningsvis i sina överväganden och förslag att flera faktorer talar för att den totala förbrukningen av försöksdjur kommer att minska. Detta är sannolikt en riktig bedömning på sikt också inom arbetsmiljöforskningen. Emellertid kommer

det att ta lång tid innan reglerande myndigheter inom arbetsmiljöområdet i världen accepterar vetenskapliga data från cellsystem, t. ex. bakterier som enda underlag för reglering. Detta betyder att vi måste räkna med att djurbaserade data behöver tas fram i hittillsvarande takt ännu under många år. Dock förekommer inom arbetsmiljöområdet inte särskilt mycket testverksamhet – med undantag för hudområdet – den väsentligaste djurverksamheten är mekanismstudier och de omfattar oftast inte tillnärmelsevis så många djur som regelrätt testning.

— — —

1.16 Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet — — — instämmer i det närmast självklara konstaterandet att användningen av försöksdjur måste nedbringas till vad som är oundgängligen nödvändigt. De djurförsöksetiska nämnderna spelar här en viktig pådrivande roll. Rådet delar utredningens uppfattning att utvecklingen går mot en minskning av djurförsökens antal.

1.17 Medicinska forskningsrådet — — — finner de förslag utredningsmanen har lämnat genomtänkta och stödjer dessa förslag.

— — —

1.18 Naturvetenskapliga forskningsrådet: — — —

NFR vill understryka det angelägna i att begränsa användningen av djur i vetenskapliga försök och att alternativa metoder i möjligaste mån bör användas men samtidigt betona betydelsen och nödvändigheten av försöksdjursanvändning i olika vetenskapliga sammanhang.

Ett huvudsyfte med användningen av försöksdjur är enligt utredningen att påvisa, bota och som slutmål förebygga sjukdomar hos människor och djur. NFR vill här erinra om att försöksdjur även behöver användas dels inom delar av den experimentella biologin där syftet snarare är rent grundvetenskapligt och saknar koppling till klinisk forskning och dels inom biologisk forskning med tillämpningar inom miljöskydd och naturvård..

Precisionen i lag- och förordningstext skulle vinna på ett på zoologisk vetenskap grundat sätt att benämna djurgrupperna — — —.

1.19 Sveriges lantbruksuniversitet — — — anser att betänkandet är väl avvägt och vill tillstyrka de förslag som där framläggs efter det att vissa kompletteringar skett.: — — —

Undervisningsfrågor behandlas summariskt. Man anser att användningen av djur i undervisningssyfte i mycket stor utsträckning kan ersättas med olika modeller, stereoskopiska bilder samt videofilmer. SLU vill stödja fortsatt utveckling av sådant undervisningsmaterial, men vill samtidigt framhålla att handhavande, undersökning och ingrepp på levande försöksdjur är en nödvändig del av veterinärutbildningen och i viss utsträckning också i utbildningen av husdjursagronomer. Detsamma gäller utbildningen av försöksdjurstekniker, djursjukvårdare och djurvårdare m. fl., som i sin dagliga gärning skall syssla med försöksdjur.

— — —

1.20 Statens veterinärmedicinska anstalt: Utredningen redovisar det för närvarande använda etiska bedömningssystemet och tillgänglig statistik

över försöksdjursförbrukningen inom landet. Det bör i detta sammanhang framhållas att förbrukningen till viss del styrs av hur många djurexperimentella undersökningar som av svensk läkemedelsindustri förläggs till utlandet.

Det är förtjänstfullt att utredningen fastslår att djurförsök är nödvändiga för en fortsatt biologisk-medicinsk utveckling. Uppfattningen att antalet djurförsök i framtiden kommer att minska får ses som osäker och avhängig av framtida behov och medicinsk-teknisk utveckling.

Utöver att alternativa metoder, förbättrad försöksplanering, avveckling av LD-50 tester m. m. angivits som vägar att minska försöksdjursförbrukningen, borde också ha framhållits *behovet av preventiv laboratoriedjurs-medicin och kontroll av hälsotillståndet* (hälsoinventeringar) hos såväl uppfödare som förbrukare. Vikten av att endast väldefinierade friska försöksdjur används kan ej nog understrykas. Man erhåller därigenom:

- mer tillförlitliga och repeterbara försöksresultat
- minskad eller eliminerad risk för att försöksdjurspersonal smittas av sjukdomar överförbara mellan djur och människor
- minskad risk att personal och patienter smittas av biologiska produkter
- minskad försöksdjursåtgång.

Utöver detta förbiser utredningen utvecklingen av laboratoriedjursvetenskap (Laboratory animal science). En ökad kunskap om försöksdjuren i sig innebär en säkrare försöksplanering, en reduktion av antalet använda djur och därtill en förbättrad djurhållning.

1.21 Centrala försöksdjursnämnden: Utredningens överväganden och förslag stöds av CFN. Vissa kompletterande kommentarer och synpunkter önskar dock nämnden framföra.

— — —

1.22 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Det är viktigt och nödvändigt att försöksdjur används i olika vetenskapliga sammanhang men samtidigt är det angeläget att användningen av dem begränsas och att alternativa metoder används i möjligaste mån.

— — —

1.23 Statskontoret: Utredningen hyser den uppfattningen att djurförsöken är nödvändiga även i framtiden för den biologiska och medicinska forskningen, men pekar på flera faktorer som samverkar till en minskning av djurförsöken. Denna bedömning delas av statskontoret.

— — —

1.24 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län tillstyrker [beredningens förslag].

1.26 Centralorganisationen SACO/SR — — — kan i huvudsak tillstyrka förslagen.

1.27 Föreningarna djurens vänners riksorganisation — — — allt fler människor — — — ifrågasätter djurförsökens påstådda nytta och berättigande

— — —

Enligt de direktiv som utredningen arbetat efter var ett av huvudskälen

hur djurförsöken skulle kunna begränsas. Därför får det betecknas som förvånande att det inte föreslås att djurförsök på lägre utbildningsnivå blir totalförbjudet.

1.28 Landstingsförbundet: — — —

— — — Det torde i dag råda bred enighet om att djurförsök bör begränsas och att den etiska prövningen är viktig. Förbundet delar helt dessa uppfattningar men vill samtidigt understryka att djurförsök ofta har varit och alltjämt är en förutsättning för den medicinska utvecklingen. Djurförsöken måste föregås av en noggrann prövning av såväl etiska aspekter som djurskyddssynpunkter. I det sammanhanget är det också angeläget att pröva alternativa försöksmetoder. Varje djurförsök måste ge väsentlig information som inte kan erhållas på annat sätt. — — —

1.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök — — — vi finner med tillfredsställelse att utredningens förslag på flera väsentliga punkter stämmer överens med de förslag som vi lämnade i vårt remissyttrande över det förslag till kungörelse med föreskrifter om de djurförsöksetiska nämnderna (420 5425/83), som lantbruksstyrelsen utan föregående utredning lade fram 1983.

Dock anser vi att utredningen varit bristfällig i flera avseenden.

— — —

Vi anser att utredningens sammansättning har gjort att ämnet inte har blivit tillräckligt penetrerat.

— — —

— — — Utredningen är så ovetenskapligt gjord, att man bara på grundval av den inte kan dra många slutsatser.

En [av] brist[erna] är den ständiga sammanblandningen av lägesbeskrivning och förslag. Vår representant framhöll redan vid första sammanträdet, att utredningen givetvis inte kan komma med förslag innan en lägesbeskrivning, baserad på utredningsresultat, är gjord.

— — —

— — — trots att utredningsbetänkandet i många avseenden är svagt, anser vi att flera av dess förslag är bra.

— — —

1.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund — — — utredningen [deklar] in försöksdjursverksamheten dels i biomedicinsk grundforskning och dels i test- och utprovningens verksamhet. Man konstaterar att det är främst inom test- och utprovningens verksamhet som icke-djurbaserade metoder kan utvecklas, medan den biomedicinska forskningen inom vida områden inte kan ersätta djurexperiment med modelltester från icke-djurförsök.

Man uttrycker förhoppningen att de myndigheter som (nu) föreskriver djurförsök för produktgodkännande bör se över sina krav, och "där möjlighet finns i stället föreskriva tester som ej är direkt djurbaserade". Denna inställning, liksom indelningen i två huvudanvändningsområden för försöksdjur, stöds av SDR.

SDR anser att det är av stor vikt att barn och ungdom tidigt lär sig respekt för allt liv. Därför bör användning av djur i undervisning, så vitt

möjligt, ersättas av modeller, film- eller videomaterial o. d., vilket ju också framhålls i utredningens betänkande.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 6

— — —
1.34 Sveriges industriförbund: *Sveriges kemiska industrikontor* — — —

Mot bakgrund av ovanstående vill Kemikontoret slå fast att behovet av djurförsök, per se, för bedömning av kemiska, naturliga såväl som syntetiska, produkters eventuella farlighet, alternativt säkerhet, för människa är mycket djupt förankrat, såväl i en rad lagstiftningar som i mer generella värderingar. Vilka försök och tester som behöver utföras för att ge meningsfyllda resultat, hur de skall utföras, när de skall utföras och av vem de skall utföras är sedan en annan fråga som dock till största delen ligger utanför den aktuella utredningen.

— — —
— — — Kemikontoret [vill] — — — peka på en bister verklighet där de s. k. alternativa metoderna hittills endast i en mycket marginell omfattning kunnat ersätta konventionell djurtestning. Dessa metoder har främst bidragit till att komplettera djurtestningen och därvid för att öka kunskaperna om de toxiska effekternas verkningsmekanismer, något som på sikt kan tänkas väsentligt minska behovet av intakta försöksdjur.

1.35 Linköpings kommun: *Miljö- och hälsoskyddskontoret* — — — tillstyrker utredningen i sin helhet med [vissa] undantag.

— — —
1.36 Göteborgs kommun — — — instämmer i allt väsentligt i utredningens förslag. — — —

1.37 Umeå kommun: *Miljö- och hälsoskyddskontoret* — — — vill i likhet med utredningen speciellt framhålla det önskvärda i att i första hand ersätta LD 50-test med andra test eller helt utesluta akuta toxicitetstester för vissa substanser och att Sverige i internationella sammanhang bevakar denna fråga.

— — —
1.38 Stockholms kommun: *Miljö- och hälsoskyddsnämnden* — — — Förvaltningen instämmer i det angelägna i att en begränsning av användningen av försöksdjur sker och att alternativa metoder utvecklas och provas.

— — —
1.40 Djurförsöksetiska nämnden i Linköping: Vi finner det förslag som utredningsmannen har lämnat genomtänkt och anser att utbildnings- och forskningsnämnden bör stödja det förslag som har lagts fram med smärre justeringar.

— — —
1.42 Djurförsöksetiska nämnden i Umeå — — — utredningen [delar] in försöksdjursverksamheten dels i biomedicinsk grundforskning och dels i test- och utprovningens verksamhet. Man konstaterar att det är främst inom det senare området som icke-djurbaserade metoder kan utvecklas, medan den biomedicinska forskningen inom vida områden inte kan ersätta djurexperiment med modelltester från icke-djurförsök.

Man uttrycker förhoppningen att de myndigheter som (nu) föreskriver

djurförsök för produktgodkännande bör se över sin krav, och "där möjlighet finns i stället föreskriva tester som ej är direkt djurbaserade". Denna inställning, liksom indelningen i två huvudanvändningsområden för försöksdjur, delas av ume-nämnden.

Utredningen föreslår att djur i undervisningen skall ersättas med modeller. Detta är ett klart tveksamt förslag. Vi har på några generationer snabbt tappat en naturlig kontakt med djur. Dagens ungdom ser djur huvudsakligen i form av sällskapsdjur. Det vore olyckligt om skolan förstärkte en sådan klart konstlad inställning till djur genom övergång till ren modellverksamhet. Denna aspekt måste vägas mot det uttalade kravet att minska djuranvändningen, och en lämplig kompromiss åstadkommas.

1.44 Ordföranden i djurförsöksetiska nämnden i Göteborg: Mitt allmänna intryck av utredningen är att den speglar missnöjet med nuvarande förhållanden inom de djurförsöksetiska nämnderna. De förslag som läggs fram är emellertid dåligt underbyggda och ger ringa förhoppningar om att föreslagna förändringar leder till tänkta förbättringar. Mitt intryck är att eftersom det finns ett missnöje med nuvarande arbetsordning måste en förändring göras. Jag är dock tveksam till om detta är skäl nog, speciellt som föreslagna förändringar leder till större arbetsinsats från nämndledamöter, mer pappersarbete och byråkrati och betydligt ökade kostnader.

— — —

2 Den etiska prövningens organisation

2.1 Försvarets sjukvårdsstyrelse — — — delar utredningens uppfattning om uppdelning av det tillsynsansvar som lantbruksstyrelsen (LBS) har enligt djurskyddslagen och de specifika djurförsöksetiska problemställningarna. Djurskydd och etik är enligt SjuS uppfattning två helt skilda ämnesområden. Det förefaller därför naturligt att centrala försöksdjurnämnden (CFN) övertar LBS administrativa uppgifter beträffande de etiska nämndernas organisation, statistikföring m. m. samt handlägger ärenden av rent etisk karaktär.

I motsats till utredningen anser SjuS att ett gemensamt sekretariat även fortsättningsvis bör finnas för samtliga etiska nämnder.

SjuS ansluter sig till utredningens förslag att högskolestyrelserna åläggs uppgiften att utse ledamöter, ordförande och vice ordförande i nämnderna efter nomineringsförslag av högskola, kommuner och djurskyddsorganisationer m. fl.

SjuS tillstyrker utredningens förslag beträffande antalet nämndledamöter (9–12) så att nämndernas sammansättning blir så allsidig som möjligt.

— — —

2.2 Försvarets forskningsanstalt: — — —

Utredningen föreslår att Centrala Försöksdjurnämnden (CFN) i stället för som nu Lantbruksstyrelsen ansvarar för de etiska nämndernas organisation och handläggning av ärenden m. m. FOA ifrågasätter om den föreslagna ordningen är bättre än den nuvarande.

Vad beträffar den regionala djurförsöksetiska nämnden förefaller det

rimligt att olika kategorier finns representerade i de nu aktuella proportionerna. FOA anser också att utredningens förslag att utse ledamöter, sekreterare och ordförande är lämpligt. Det förefaller också rimligt att antalet ledamöter minskas till 9–12 personer. Emellertid befarar FOA att även om, som föreslagits i betänkandet, antalet sammanträden för nämnderna ökar kommer det sannolikt att uppstå problem att få de etiska bedömningarna gjorda så att de ej försvårar försöksplaneringen. Dessa problem blir ej mindre av att förutvarande anmälningsärenden föreslås bli föremål för etisk bedömning.

FOA anser att etisk prövning i en tremannagrupp är den mest praktiska lösningen. — — —

2.4 Universitets- och högskoleämbetet: — — —

UHÄ hyser en viss tveksamhet till av utredningen föreslagna organisatoriska lösningar av den etiska prövningen. — — —

UHÄ vill sammanfattningsvis framhålla bl. a. — — —

att de djurförsöksetiska nämnderna skall tillsättas av högskolestyrelsen (högskolestyrelserna i samråd i regioner där mer än en styrelse finns),

att i regioner med omfattande verksamhet mer än en djurförsöksetisk nämnd kan tillsättas (eventuellt med ett gemensamt sekretariat) och att grundarbetet inom nämnderna fortfarande utförs inom tremannagrupper,

att delegationsrätt och beslut per capsulam skall finnas inskrivet i de djurförsöksetiska nämndernas instruktioner.

— — —

2.5 Regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion: — — —

Utredningen föreslår två alternativ när det gäller att utse ledamöter och ordförande i nämnderna, nämligen CFN alternativt berörda högskolestyrelser. Utredningen förordar det senare. Regionstyrelsen som eventuell samordnare omnämns inte i förslaget.

Med tanke på den omfattning försöksdjursverksamheten har utanför högskolan (läkemedelsindustrier etc.) inom regionen anser regionstyrelsen att CFN, bör ha det samordnade ansvaret för att utse ledamöter i de regionala etiska nämnderna efter förslag från berörda högskolestyrelser och övriga berörda myndigheter och organisationer. Den omorganisation och utbyggnad av CFN:s verksamhet, som föreslås, bör också inrymma funktionen att utse ledamöter.

— — —

Regionstyrelsen anser att CFN bör göra en bedömning utifrån den verksamhet som redan nu finns i Stockholmsregionen huruvida det finns behov av mer än en etisk nämnd inom regionen.

2.6 Regionstyrelsen för Uppsala högskoleregion: — — — Regionstyrelsen vill — — — påpeka att uppgiften att utse ledamöter och ordförande i de etiska nämnderna, om denna i framtiden skall åvila "berörda högskolestyrelser", bör kunna åvila jämväl styrelserna för de landstingskommunala högskoleutbildningarna inom vårdområdet.

2.7 Regionstyrelsen för Linköpings högskoleregion: — — — Utredningen föreslår att centrala försöksdjursnämnden (CFN) skall ta över de uppgifter som i dag åvilar lantbruksstyrelsen som central myndighet i frågor som gäller djurförsöksverksamheten. Regionstyrelsen anser inte utredningens argumentation för detta förslag vara övertygande. Förslaget leder enligt regionstyrelsens mening till onödig fördyring och byråkratisering av verksamheten utan att leda till påtagliga förbättringar.

Utredningen föreslår vidare att "berörda högskolestyrelser inom universitets- och högskoleområdet" i fortsättningen skall utse ledamöter i de regionala djurförsöksetiska nämnderna. I dag görs detta av lantbruksstyrelsen. I denna del tillstyrker regionstyrelsen förslaget. — — — det bör klargöras tydligare vilka högskolestyrelser som skall utse nämnderna.

— — — Regionstyrelsen tillstyrker en begränsning av antalet ledamöter. Vad gäller nämndernas sammansättning vill regionstyrelsen instämma i Birgitta Forsmans särskilda yttrande där hon framhåller det "härnadsväckande i att utredningen över huvud taget inte prövat den nuvarande kontroversiella sammansättningen med tre lika stora kategorier, varav två arbetar med djurförsök". Om utredningen verkligen önskat förstärka det etiska momentet i prövningen, — — —, så borde man enligt regionstyrelsens mening allvarligt övervägt nämndernas sammansättning. En sådan prövning borde enligt regionstyrelsens mening leda till ett väsentligt förstärkt lekmannainflytande i nämnderna.

Ledamoten Anita Bråkenhielm anför i reservation: — — —

Det kan dock vara befogat att särredovisa och behandla de djuretiska frågorna på ett sådant sätt att den centrala översynen som hittills kan utövas av lantbruksstyrelsen.

2.8 Regionstyrelsen för Lund/Malmö högskoleregion: — — —

Regionstyrelsen tillstyrker — — — utredningens förslag att uppgiften att utse ledamöter, ordförande och vice ordförande i de djurförsöksetiska nämnderna bör åvila berörda högskolestyrelser.

2.9 Regionstyrelsen för Göteborgs högskoleregion: — — —

Med tanke på att högskolan svarar för en stor del av verksamheten med försöksdjur kan det vara utmanande att låta högskolan själv utse ledamöter, ordförande och vice ordförande i nämnden. Regionstyrelsen förordar därför att detta åvilar den centrala försöksdjursnämnden.

2.11 Lantbruksstyrelsen: — — —

Styrelsen förordar att tillsynen över försöksdjurens vård och förvaring samt att försöken utförs enligt den av nämnden godkända ansökan även framdeles utövas av miljö- och hälsoskyddsnämnderna och länsstyrelserna. Det är härvid mycket viktigt att den personal som utövar denna speciella tillsyn får en tillfredsställande utbildning.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att de uppgifter som åvilat styrelsen att utfärda föreskrifter om de etiska nämndernas organisation och handläggning av ärenden i fortsättningen skall fullgöras av centra-

la försöksdjursnämnden. CFN:s ansvarsområde bör även omfatta att ordna utbildning och konferenser för nämndernas personal och för tillsynsmyndigheterna, samt att sammanställa och rapportera statistiska uppgifter till Europarådets sekreterare enligt artikel 28 i Europakonventionen.

— — — Utredningen förordar att högskolestyrelserna åläggs [uppgiften att utse ledamöter, ordförande och vice ordförande i nämnderna.]

Lantbruksstyrelsen kan inte biträda detta förslag utan föreslår att även dessa uppgifter skall åvila CFN.

— — — Det är enligt styrelsens bedömning irrationellt att bryta ut en mindre del av huvudmannens uppgifter och överföra dem till annan myndighet.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om nämndkonferenser och utbildning av ledamöterna i nämnderna. Sådana konferenser har redan hållits vid ett flertal tillfällen liksom även någon utbildningskurs för ledamöterna.

Styrelsen tillstyrker även utredningens förslag om förstärkning av CFN:s kansli. Styrelsen vill särskilt framhålla att det är nödvändigt att utöver de av utredningen nämnda tjänsterna kansliet även tillförsäkras tillgång till juridisk kompetens.

— — —

Utredningens förslag att "3-mannagrupperna" avskaffas och att alla ärenden skall beslutas av nämnden i plenum tillstyrks. Likaså tillstyrks att inga försök får påbörjas förrän ärendet prövats från etisk synpunkt. — — —

Lantbruksstyrelsen kan inte biträda utredningens skrivning att nämnderna skall sammanträda endast minst en gång i kvartalet — dock med viss möjlighet att "inom denna ram" göra justering och vid behov hålla extra sammanträden. Enligt styrelsens bedömning kommer antalet ärenden per sammanträde då att bli allt för stort. — — —

Lantbruksstyrelsen har endast goda erfarenheter av ett gemensamt sekretariat för alla nämnderna. — — —

Lantbruksstyrelsen förordar därför att det gemensamma sekretariatet — omfattande en heltidstjänst — får bestå och att det placeras vid CFN:s kansli.

— — —

Lantbruksstyrelsen delar utredningens bedömning att de nuvarande nämnderna är för stora samt att proportionen mellan de tre i nämnden ingående kategorierna bör vara oförändrad. Styrelsen anser dock att nio ledamöter och nio suppleanter är fullt tillräckligt. Nämnderna bör vara lika stora i alla regioner.

Lantbruksstyrelsen har inga erinringar utöver vad styrelsen ovan anført om Europakonventionen.

Styrelsen har inga erinringar mot utredningens ställningstagande beträffande samarbetet mellan de etiska nämnderna och tillsynsmyndigheterna. Styrelsen vill betona nödvändigheten av utbildning av miljö- och hälsoskyddsnämndernas personal i försöksdjursfrågor. — — —

Lantbruksstyrelsen har inga erinringar mot utredningens förslag [i fråga om jävsregler och sekretess m. m.]

— — —

2.12 Statens livsmedelsverk: — — —

Beträffande de etiska nämndernas sammansättning vill livsmedelsverket betona vikten av att det i nämnden ingår ledamöter med kunskaper om alternativa metoder.

— — —

2.13 Statens naturvårdsverk: — — —

Utredningen föreslår att centrala försöksdjursnämnden — — — i fortsättningen skall fullgöra de uppgifter som åvilat lantbruksstyrelsen i fråga om de etiska nämndernas organisation och handläggning av ärenden. — — —

Naturvårdsverket har allmänt den uppfattningen att nya organ inte bör bildas när det redan finns myndigheter med motsvarande kompetensområde. Verket har emellertid inga synpunkter på den nu föreslagna organisationen. — — —

— — —

Naturvårdsverket har inget att invända mot att beslutsfunktionen förbehålls nämnden, när det gäller prövningsärenden. En absolut förutsättning för detta måste dock vara att nämnden bantas kraftigt när det gäller antalet ledamöter. Det kan ifrågasättas om inte antalet ledamöter bör vara ännu mindre än av utredningen föreslagna, nio till tolv.

— — — Verket tillstyrker — — — förslaget om flera nämnder i högskoleregion med stor mängd ärenden om djurförsök.

— — —

2.14 Kemikalieinspektionen: — — —

— — — tillstyrker förslaget att centrala försöksdjursnämnden i fortsättningen fullgör lantbruksstyrelsens uppgifter i fråga om de etiska nämndernas organisation och deras handläggning. Beträffande nämndernas storlek och sammansättning finner kemikalieinspektionen det önskvärt att storleken på nämnderna begränsas på det sätt som utredningen föreslagit. Där-
emot finns det enligt inspektionen ingen anledning att ändra den nuvarande fördelningen av de olika ledamotskategorierna.

2.15 Arbetarskyddsstyrelsen: — — —

Utredningen föreslår att CFN får utvidgat ansvarsområde. Mot detta finns inget att invända. Men förslaget att högskolestyrelserna skall utse ledamöter osv. i CFN bör omprövas. De stora förbrukarna av djur för forskning och testning och de som använder sig av djurdata för utvärdering av risker finns ofta utanför högskolans domäner (t. ex. läkemedelsindustri, statliga forskningsinstitutioner). Också dessa bör beredas inflytande i CFN.

— — —

2.16 Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: — — —

HSFR ansluter sig till utredningens åsikt att centrala försöksdjursnämnden (CFN) bör överta lantbruksstyrelsens funktion som central myndighet. Dock bör i konsekvensens namn och till gagn för konsistensen i myndighetsutövandet CFN utse ledamöter, ordförande och vice ordförande i de djurförsöksetiska nämnderna på förslag av bl. a. högskolestyrelserna.

— — —

HSFR finner det lyckligt att utredningen föreslår att ordningen med 3-mannagrupper skall upphöra. — — —

Utredningens förslag att begränsa antalet nämndledamöter till 9–12 synes välbetänkt. Sammansättningen av nämnderna bör rimligen vara mångsidig och därmed i enlighet med utredningens förslag. HSFR vill peka på möjligheten att länsstyrelserna får en adjungerad ledamot i varje lokal nämnd.

— — —
— — — HSFR anser det värt att diskutera om inte länsstyrelsen som tillsynsmyndighet bör ha en adjungerad representant i varje nämnd.

2.17 Medicinska forskningsrådet — — — vill särskilt framhålla behovet av att personer med ämneskompetens skall ingå i de etiska nämnderna — — —.

Dessutom önskar MFR kraftigt understryka att de etiska nämnderna skall tillsättas av de berörda högskolestyrelserna eftersom kännedom om regionen finns där på ett helt annat sätt än i CFN. I den mån mer än en högskolestyrelse finns inom högskoleregionen måste det fastslås vem/vilka som har ansvaret att utse nämndledamöter.

— — —
2.18 Naturvetenskapliga forskningsrådet — — — [tillstyrker]

att det överordnade ansvaret för verksamheten flyttas från lantbruksstyrelsen till centrala försöksdjursnämnden,

— — —
att antalet ledamöter i nämnderna begränsas till 9–12 personer med lika antal forskare, försöksdjurspersonal och lekmän,
att antalet etiska nämnder per högskoleregion kan vara större än ett.

2.19 Sveriges lantbruksuniversitet: — — —

SLU anser att den föreslagna nya arbetsordningen för närvarande har flera fördelar jämfört med nuvarande system. Utredningsförslaget innebär emellertid att handläggningstiden förlängs vilket kan vara en betydande nackdel för försöksledaren. — — —

SLU vill därför som sin uppfattning mera explicit än i förslaget uttala att s. k. per-capsulamsammanträden skall kunna hållas när omständigheterna så kräver.

SLU anser att nuvarande proportion mellan forskare, teknisk personal och lekmän i de etiska nämnderna är väl avvägd och bör bibehållas.

— — —
SLU tillstyrker att den direkta tillsynen av försöksdjurens vård och förvaring även i fortsättningen sker i miljö- och hälsovårdsnämndernas försorg under Lantbruksstyrelsens tillsyn. SLU vill i detta sammanhang dock framhålla att utfodring och skötsel av försöksdjur ofta fordrar specialkunskaper som inte kan förväntas finnas i hälsovårdsnämnderna.

— — —
2.20 Statens veterinärmedicinska anstalt: — — —

SVA tillstyrker, att till Centrala Försöksdjursnämnden (CFN), överförs de åligganden som nu ligger på lantbruksstyrelsen vad avser de etiska

nämnderna; dock att lantbruksstyrelsen bibehåller det högsta övergripande ansvaret för djurhållningen i landet inkluderande försöksdjuren.

I fråga om utseende av ledamöter i nämnderna förordar SVA att CFN svarar för denna uppgift men på förslag av regional instans exempelvis högskolestyrelse. I fråga om lekmannarepresentanter kan även länsstyrelsen vara lämplig förslagsinstans.

— — —

SVA avstyrker att systemet med 3-mannagrupper avskaffas. Projektansvarig forskare bör alltid kallas till och vara närvarande vid föredragning av det aktuella försöket.

— — —

Om 3-mannagruppen inte är enig skall ärendet hänskjutas till den etiska nämnden. Om man i nämnden ej kan erhålla 2/3 majoritet bör ärendet hänskjutas till CFN för slutlig behandling. — — —

— — —

SVA tillstyrker att nämndledamöternas antal begränsas till 9–12, och den fördelning som föreslås avseende forskare, försöksdjurspersonal och lekmän. SVA finner det angeläget att universitetsveterinären vid resp. regionalort ingår i nämnden — — —. [och att] Europarådskonventionens bestämmelser inarbetas i det svenska regelsystemet.

2.21 Centrala försöksdjursnämnden: — — —

Utredningen har föreslagit att CFN ålägges huvudmannskapet för de djurförsöksetiska nämnderna. CFN är beredd att åta sig detta ansvar under förutsättning att nämndens kansli omorganiseras i enlighet med utredningens förslag.

— — —

I utredningen har lämnats två alternativ beträffande uppgiften angående tillsättandet av ledamöterna i de djurförsöksetiska nämnderna. CFN kan i princip acceptera båda förslagen. Dock förordas att CFN utser ledamöterna efter förslag från högskolestyrelserna resp. länsstyrelserna i de län som har försöksdjursverksamhet. Högskolestyrelserna föreslår representanter för forskare och försöksdjurspersonal medan länsstyrelserna föreslår representanter för lekmännen.

CFN stödjer utredningens förslag att den nuvarande representationen i nämnderna bibehålles med lika delar forskare, försöksdjurspersonal och lekmän. CFN anser att den etiska prövningen med denna sammansättning får en allsidigare sakkunskap i komplicerade vetenskapliga frågor, samtidigt som allmänhetens insyn via lekmännen i djurförsöken bibehålles

— — —

[Fyra ledamöter har reserverat sig mot att CFN förordar att CFN skall utse ledamöter i de olika nämnderna. Reserverna anför:] att utredningsmannens förslag att de skall utses av högskolestyrelserna skall gälla.

— — —

Ledamoten Olov Lindahl anför i reservation — — — menar att ett 50 %-igt lekmannainslag är rimligt, varvid dock detta inslag ej enbart bör bestå av medlemmar i djurskyddsorganisationer utan av lekmän i största allmänhet.

2.22 Skogs- och jordbrukets forskningsråd — — — tillstyrker att huvudansvaret för verksamheten flyttas från lantbruksstyrelsen till centrala försöksdjursnämnden. [och att antalet ledamöter i de etiska nämnderna begränsas till högst 12 personer med lika antal forskare, försöksdjurspersonal och lekmän.]

— — —

2.23 Statskontoret: — — —

— — — Utredningen vill bibehålla de kommunala miljö- och hälsoskyddsnämndernas tillsyn över djurens vård och behandling under länsstyrelsens överinseende. I dessa frågor skall lantbruksstyrelsen fungera som central myndighet även i framtiden.

Statskontoret delar utredningens uppfattning i dessa frågor.

— — — Utredningen föreslår därför att centrala försöksdjursnämnden (CFN) skall fullgöra de uppgifter som åvilat lantbruksstyrelsen i frågor om de etiska nämndernas organisation och handläggning av ärenden. En sådan renodling av funktionerna anser statskontoret vara ägnade att stärka den etiska prövningen.

Utredningens förslag att högskolestyrelserna i stället för lantbruksstyrelsen skall åläggas att utse ledamöter, ordförande och vice ordförande i de djurförsöksetiska nämnderna delas av statskontoret — — — statskontoret [har] svårt att ta ställning till behovet och dimensioneringen av den nya centralmyndigheten, även om verket har en positiv inställning till den föreslagna renodlingen av den etiska prövningen.

Principiellt anser statskontoret att fristående centralmyndigheter, som omfattar endast ett fåtal tjänster, inte bör inrättas. Om en särskild myndighet inrättas för den etiska prövningen förordar statskontoret att den i administrativt hänseende inordnas i en större myndighet, lämpligen lantbruksstyrelsen.

Utredningens förslag rörande de etiska nämndernas ändrade arbetsrutiner med beredning i 3-mannagrupper, att alla ansökningar prövas vid plenarsammanträden med möjlighet till per-capsulamsammanträden alt. delegation av vissa ärenden samt tätare sammanträden tillstyrks av statskontoret — — —.

Även förslaget att vid behov inrätta flera nämnder i en högskoleregion tillstyrker verket.

Statskontoret anser vidare förslaget att begränsa antalet ledamöter i en försöksdjursnämnd till 9–12 riktigt och vill framföra synpunkten att ledamöterna bör utses så att en konstruktiv debatt kan föras i nämnderna med syfte att minska både antalet djurförsök och djurens lidande.

— — —

Någon tidplan för förslagets genomförande lämnar inte utredningen. Man talar om rådrum för forskningen för information och anpassning till ett nytt provningssystem. Vidare behövs rådrum för att bedöma Europarådskonventionens krav. Även den nya centralmyndigheten bör, enligt utredningen, ha god tid att utforma föreskrifter och förbereda information och utbildning. Detta synes innebära att nya CFN borde tillsättas relativt omgående. Enligt statskontorets uppfattning borde därför utredningen ha prövat en lämplig tidpunkt för den nya organisationen.

2.25 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Utredningens förslag att i princip alla försök skall bli föremål för prövning i den etiska nämnden kan ses som en positiv utveckling för att förbättra försöksdjurens situation. Såvitt länsstyrelsen känner till finns inom området inget behov av att ur denna synpunkt göra någon ändring av nuvarande ordning. Systemet har även i övrigt fungerat väl.

I likhet med utredningen har länsstyrelsen goda erfarenheter av tremannagruppernas verksamhet. Ett genomförande av utredningens förslag torde bl. a. medföra att handläggningstiden av försöksärendena förlängs.

Det har dock från vissa håll i olika sammanhang framförts kritik mot djurförsöksverksamheten i landet. Länsstyrelsen får därför föreslå, att samtliga försök – med undantag av enklare sådana (dessa omnämns i betänkandet på s. 62) för vilka endast anmälningsskyldighet bör gälla – bör prövas och att denna prövning bör ske i tremannagruppen. Om gruppen är oenig bör bedömningen överlämnas till nämnden. Som en följd av detta behöver nämnderna inte hålla ordinarie sammanträden oftare än vad som är fallet nu.

Länsstyrelsen har det regionala ansvaret för djurskyddet. För att kunna fullgöra sin uppgift på detta område föreslår länsstyrelsen att berörda miljö- och hälsoskyddsnämnder i god tid varje år inkommer till länsstyrelsen med plan på hur tillsynen av försöksdjursverksamheten avses ske under det kommande kalenderåret.

2.27 Föreningarna djurens vänners riksorganisation: – – –

Enligt utredningens förslag bör vissa arbetsuppgifter, som nu åvilar Lantbruksstyrelsen, överflyttas till CFN, alternativt högskolestyrelserna inom resp. universitets- och högskoleområde. Därvid skulle uppgiften att utse ledamöter till de etiska nämnderna hänskjutas till någon av dessa instanser, – – – det borde räcka med att ordförande och vice ordförande utses av någon av de instanser som utredningen föreslagit, medan djurskyddsorganisationerna, i enlighet med sin tilldelade kvot, lämnar in namnet på den person som organisationen utsett.

– – –

Tyvärr måste nog konstateras, att den nyordning av [de etiska] nämndernas arbetssätt som – – – presenteras, med största trolighet kommer att ge upphov till flera irritationer än den nuvarande. – – – det är absolut nödvändigt att resp. försöksledare inställer sig personligen vid de plenarsammanträden där deras ärende skall behandlas. – – –

Vad gäller s. k. brådskande ärenden bör dessa behandlas av en 3-mannagrupp av nuvarande sammansättning där även försöksledaren är närvarande.

– – –

Nämndens antal föreslås minska till minst 9 och högst 12 personer, vilket kan vara lämpligt om arbetssituationen så tillåter.

Sedan har även poängterats vikten av att nämnderna får en så mångsidig sammansättning som möjligt. Detta innebär bl. a. att på lekmannasidan skall det, förutom djurskyddsrepresentanter, även ingå personer som företräder allmänna samhällsintressen. Det senare får anses vara felaktigt

— — —. Hur skall en person som aldrig sysslat med djur, eller inte ens är intresserad av djur överhuvudtaget, kunna fungera som rådgivare åt forskarna i så svåra ärenden, som det här handlar om? — — —

Prop. 1987/88:93

Bilaga 6

— — —
Flera nämnder inrättas med hänvisning till den kraftiga nerbantning av ledamotsantalet som föreslagits. Lekmannainslaget väljes på förslag av djurskyddsorganisationerna.

— — —
2.28 Landstingsförbundet: — — — Enligt förbundets mening är förslaget att samtliga försök skall provas i etisk nämnd en viktig förbättring jämfört med nuläget. Likaså finner förbundet det självklart att försök inte får påbörjas förrän ansökan prövats av den etiska nämnden.

Förbundet biträder också förslaget att överföra funktioner som hör samman med djurförsöksetiska problemställningar från lantbruksstyrelsen till Centrala försöksdjursnämnden. — — — Förslaget innebär vidare att högskolestyrelserna får uppdraget att utse de etiska nämnderna. Förbundet förutsätter att även landstingen bereds möjlighet att nominera representanter till de etiska nämnderna inom resp. högskoleregion. — — —

2.29 Läkemedelsindustriföreningen: — — —

Utredningen föreslår att huvudman för den etiska funktionen överföres till Centrala Försöksdjursnämnden (CFN) medan tillsynsfunktionen skall ligga kvar inom LBS ansvarsområde.

LIF tillstyrker denna förändring. — — —

— — —
LIF tillstyrker utredningens förslag om att minska nämndstorleken till 9–12 personer och den föreslagna lika fördelningen mellan forskare, djurpersonal och lekmän.

— — —
LIF anser att utredningens förslag, som innebär handläggningstider på upp till tre månader för tester enligt såväl kategori A som kategori B, innebär en så kraftig försämring från nuvarande situation och kan medföra så allvarliga förseningar för forskningen inom läkemedelsindustrin att det får anses oacceptabelt.

— — —
LIF anser att handläggningstiden måste nedbringas till en månad.

— — —
LIF tillstyrker en minskning av nämndernas storlek.

2.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: — — —

Det hittillsvarande systemet med både lantbruksstyrelsen och centrala försöksdjursnämnden som överordnade de etiska nämnderna har varit något förvirrat. Vi anser, att det bör bli en förbättring om huvudmannaskapet överförs till CFN.

Vi förutsätter att den handläggare, som kommer att arbeta med de etiska nämnderna, har goda kunskaper i organisatoriska frågor. Vederbörande bör hellre vara jurist eller samhällsvetare än veterinär eller djurförsökare.

Uppgiften att utse ledamöter måste enligt vår uppfattning tillkomma

huvudmannen. Särskilt när det gäller lekmännen är detta väsentligt.

Prop. 1987/88:93

Bilaga 6

— — —

Vi anser att förslaget till ett system med fasta sammanträdestider (s. 69) är bra, liksom att sammanträde bör hållas *minst* en gång i kvartalet.

Beträffande det som sägs om sekretariat är vi tveksamma. Vi befarar att det inte kommer att fungera, om varje nämnd skall utse en sekreterare.

Om man skall välja mellan en större nämnd och flera mindre nämnder i en högskoleregion, anser vi att en större nämnd är att föredra, av både kompetens- och samordningsskäl. Allra sämst är *en* liten nämnd.

Förslaget att drastiskt minska antalet ledamöter i nämnderna anser vi är mycket dåligt och oroväckande. — — —

— — —

Hoppet från 42 ledamöter (som kanske kan anses vara för många) till 9–12 är ju enormt. Vi förordar att man stannar någonstans mitt emellan.

— — —

— — —

Ett system med personliga suppleanter anser vi är bra.

Beträffande sammansättningen av nämnderna finner vi utredningens förslag till en bibehållen tredelning helt oacceptabel. — — —

— — —

Vi anser, att nämnderna skall bestå av två lika stora grupper, den ena tillgodoseende forskningsintresset, den andra djur- och allmänintresset.

— — —

Vi föreslår dessutom, att ordföranden i resp. nämnd inte tas från någon av de hittills nämnda grupperna, utan att det blir en jurist eller motsvarande.

2.31 Svenska djurskyddsföreningen — — — tillstyrker utredningens förslag, att Lantbruksstyrelsens (LBS) nuvarande funktioner som central myndighet för de etiska nämnderna överförs till Centrala Försöksdjursnämnden (CFN).

— — —

— — — Frågor om vissa tillstånd till djurförsök, om godkännande av lokaler för försöksdjur och om destinationsuppfödning bör liksom nu handläggas av LBS.

Svenska Djurskyddsföreningen vill också förordna utredningens förslag, att högskolestyrelserna utser ledamöter, ordförande och vice ordförande i nämnderna på namnförslag av högskolan, kommunerna och djurskyddsorganisationerna.

Nämndledamöterna bör liksom i nuvarande nämnder representera forskare inom olika ämnesområden, djurvårdare och laboratoriepersonal samt lekmän från djurskyddet och samhället. I fråga om antalet ledamöter från de olika kategorierna hyser Svenska Djurskyddsföreningen den uppfattningen, att antalet lekmän bör utökas på de övriga kategoriernas bekostnad. — — — Därför bör en nämnd på nio ledamöter bestå av två forskare, två representanter för djurvårdare och laboratoriepersonal, — — — fyra lekmän samt en opartisk ordförande. Antalet ledamöter i en nämnd bör begränsas till tolv och inte understiga nio. I en högskoleregion bör mera än en nämnd kunna inrättas.

— — —
Svenska Djurskyddsföreningen vill också förorda utredningens förslag, att 3-mannagruppen upphör och att alla ansökningar om försök prövas i plenarsammanträden.
— — —

Svenska Djurskyddsföreningen vill instämma med utredningen att vid normgivningen rörande den etiska prövningen beakta Sveriges åtaganden enligt den europeiska konventionen om skydd av ryggradsdjur, som används för försöks- och annat vetenskapligt ändamål. — — —

2.32 Svenska kommunförbundet: Styrelsen tillstyrker utredningens förslag utom beträffande sammansättningen av de djurförsöksetiska nämnderna.

— — — Styrelsen anser att hälften av ledamöterna i nämnderna skall vara lekmän. Dessa bör nomineras av styrelsen i förbundets länsavdelning i det län där högskolan är belägen och av djurskyddsföreningarna inom resp. högskoleregion.

2.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: Utredningens förslag att Centrala Försöksdjursnämnden skall fullgöra vissa av de uppgifter som nu åvilar lantbruksstyrelsen, — — —, stödjdes av SDR. Detta måste dock ske i samråd med lantbruksstyrelsen. De frågor som berör det direkta djurskyddet faller ju under lantbruksstyrelsens kompetens som central tillsynsmyndighet.

— — —
SDR anser att antalet ledamöter i varje nämnd inte bör understiga tolv.
— — —

Utredningens förslag att nämnderna även i fortsättningen bör bestå av lika delar forskare, representanter för försöksdjurspersonal och lekmän accepteras av SDR, under den uttalade förutsättningen att nämnderna får en så mångsidig sammansättning som möjligt.

— — —
Utredningen har inte funnit anledning att föreslå några organisatoriska förändringar i den lokala tillsynen och kontrollen av försöksdjursverksamheten, men konstaterar att en förstärkning av de kommunala resurserna för tillsynsarbetet framstår som önskvärda.

SDR omfattar detta konstaterande som positivt — — —.

2.34 Sveriges industriförbund: *Sveriges kemiska industrikontor* — — —

Då det gäller den kontroversiella frågan om de försöksdjursetiska nämndernas sammansättning finner Kemikontoret förslaget att begränsa antalet ledamöter till 9–12 välmotiverat.

— — —
Efter noggrann prövning av för- och nackdelar med olika alternativ till nämndernas sammansättning, finner Kemikontoret, — — —, det — — — för närvarande inte finns anledning att ändra på nuvarande ordning, och ansluter sig därmed till utredningens förslag.

2.35 Linköpings kommun: *Miljö- och hälsoskyddskontoret* — — — Man bör

noggrant pröva om en överflyttning av ansvar från Lantbruksstyrelsen till CFN inte kommer att medföra problem med direkt tillgång till veterinär expertis. Ett sätt att lösa detta problem är att se till att befattningshavarna inom CFN är veterinärer.

2.36 Göteborgs kommun — — — finner dock den föreslagna neddragningen av antalet ledamöter i nämnderna omotiverat stor. Ett större antal ledamöter borde enligt vår mening i stället kunna möjliggöra en ändrad sammansättning av nämnderna med en större andel lekmän.

2.37 Umeå kommun: Miljö- och hälsoskyddskontoret — — —

Utredningen föreslår att centrala försöksdjursnämnden (CFN) ska fullgöra vissa av de uppgifter som nu åvilar lantbruksstyrelsen. Härigenom åstadkoms en klar uppdelning mellan den etiskt prövande verksamheten och myndighetsutövningen.

Utredningen förordar att berörda högskolestyrelser utser ledamöter samt ordförande resp. vice ordförande i nämnderna. Miljö- och hälsoskyddskontoret har inget att erinra. — — —

Utredningen föreslår att samtliga ärenden skall behandlas av hela nämnden och att nuvarande system med tremannagrupper, med från nämnden delegerad beslutsrätt vid enighet i bedömningen, skall slopas. Nämnderna föreslås sammanträda fem gånger per år. Miljö- och hälsoskyddskontoret finner detta förslag märkligt — — — arbetet i tremannagrupperna [har] fungerat bra och av samtliga upplevts som värdefullt. — — —

— — —

Miljö- och hälsoskyddskontoret föreslår därför att den etiska provningens organisation i nämnderna blir föremål för ytterligare överväganden alternativt att nuvarande arbetssätt bibehålles.

Artikel 26 i konventionen behandlar kravet på lämplig utbildning för de som "bedriver djurförsök eller deltar i djurförsök eller tar vård om försöksdjur däri inbegripet övervakning".

Miljö- och hälsoskyddskontoret kan konstatera att man från centralt håll inte i tillräcklig omfattning beaktat utbildningsfrågan avseende personal vid miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna och efterlyser lämpliga centralt anordnade kurser eller seminarier.

— — —

Miljö- och hälsoskyddskontoret finner den nuvarande ansvarsfördelningen mellan etiska nämnden och miljö- och hälsoskyddskontoret bra — — —. Miljö- och hälsoskyddskontoret efterlyser dock ett starkare stöd från centralt håll främst då det gäller fort- och vidareutbildning inom området.

— — —

2.38 Stockholms kommun: Miljö- och hälsoskyddsnämnden — — —

Beträffande föreslagna organisatoriska förändringar anser förvaltningen utredningens förslag bra och instämmer i att centrala försöksdjursnämnden (CFN) i stället för lantbruksstyrelsen får ansvaret för detaljföreskrifter om etisk provning av djurförsök samt utbildning av berörda personer.

Förslaget att nuvarande 3-mannagrupper utgår och ersätts med att be-

slutsfunktionen förbehålles etiska nämnden avser förvaltningen motsvarar önskemålen om att i nämnden få en konstruktiv och saklig diskussion.

Vid nämndens sammanträden diskuteras ofta frågor som berör djurhållningen av försöksdjur vid olika institutioner. — — — Förvaltningen anser därför att en markering bör ske om möjlighet till samrådsförfarande med miljö- och hälsoskyddsnämnderna i dessa frågor.

— — — Förvaltningen har den uppfattningen att för att undvika minsta tvivel om jäv bör centrala försöksdjursnämnden utse [ledamöter och ordförande i de olika nämnderna].

— — —

Förvaltningen anser därför att centrala försöksdjursnämnden anordnar och genomför utbildning för de personer i kommunen som är ansvariga för den direkta tillsynen [av försöksdjursanläggningar och djurförsök].

— — —

— — — Det vore önskvärt att vid institutionerna finns en person med totalansvar för försöksdjursverksamheten som är väl insatt i verksamheten med försöksdjur. En sådan kontaktperson underlättar mycket för tillsynsmannens verksamhet.

2.39 Djurförsöksetiska nämnden i Uppsala: Endast myndighet med lokal förankring kan ha tillräckligt ingående kännedom om personers lämplighet för uppgiften att vara ledamot av djurförsöksetisk nämnd. Av denna anledning bör nämndernas ledamöter föreslås av högskolestyrelser och CFN:s engagemang inskränkas till det formella förordnandet.

Den av utredningen föreslagna nya ordningen, innebärande att 3-mannagrupperna slopas och alla ärenden dras på plenarsammanträden, kan betyda en risk för en byråkratisering, som kan verka förlamande på forskningen. Denna risk kan dock motverkas genom möjlighet för nämnden att [bl. a.] besluta per-capsulam — — —.

Vidare vill nämnden understryka betydelsen av att försöksledaren kallas till sammanträdena. — — —.

Den nuvarande sammansättningen av nämnden bör enligt nämndens uppfattning bibehållas i enlighet med utredningens förslag. Nämnden vill dessutom särskilt framhålla nödvändigheten av att personer med ämneskompetens ingår i nämnderna så att garanti för bästa möjliga behandling av försöksdjuren skapas.

Nämnden tillstyrker, att tillsynen av försöksdjurens vård och förvaring även i fortsättningen sker genom miljö- och hälsoskyddsnämndernas och länsstyrelsernas försorg under överinseende av lantbruksstyrelsen. — — —

Ledamoten Ingegerd Erlandsson anför i reservation: Antal ledamöter. Förslaget att antalet ledamöter drastiskt sänks till 9–12 bygger på de svar ledamöterna lämnat i enkäten. Men av sammanställningen framgår att hälften av forskarna, mindre än hälften av försöksdjurspersonalen och drygt en tredjedel av lekmanen anser att nämnderna är för stora. Detta får jag till att en majoritet anser att antalet ledamöter är bra som det är.

Nämndernas sammansättning Även förslaget om fortsatt majoritet för personer som själva har sin utkomst av djurförsök bygger på enkätsvaren.

Att majoriteten är nöjda med att vara i majoritet förvånar ingen, men jag anser inte att frågan därmed är utredd.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 6

2.40 Djurförsöksetiska nämnden i Linköping: — — —

Vi önskar också understryka att vi delar utredningsmannens åsikt om att de etiska nämnderna skall tillsättas av de berörda högskolestyrelserna, eftersom kännedom om kompetenta personer inom regionen finns där på ett helt annat sätt än i CFN.

Beträffande handläggningen av ärenden instämmer vi med utredningens förslag att beslut skall tas vid plenarsammanträde. Vi finner det också av vikt att nämnden ges möjlighet att hålla s. k. per-capsulamsammanträden eller att delegera beslutanderätten i vissa ärenden.

2.41 Djurförsöksetiska nämnden i Lund/Malmö: — — —

Enligt utredningens förslag slopas det nuvarande systemet med tremannagrupper. Detta finner majoriteten av nämnden positivt.

Två ledamöter anser att systemet med tremannagrupper skall bibehållas.

Antalet sammanträden i regionen bör anpassas så att antalet ärenden per sammanträde blir rimligt.

— — —

Vid speciellt brådskande fall kan det finnas möjlighet till förtur så att dessa ansökningar går före de andra i behandlingen av nämnden. Detta förfarande skall självfallet tillämpas mycket restriktivt. Per capsulam-sammanträden skall inte förekomma.

Nämndens majoritet delar utredningens förslag angående sammansättningen av nämnden med tillägget att förutom alternativforskare bör även forskare typ etologer finnas företrädare. Dessutom är det viktigt att uppmärksamma behovet av utbildning av försöksdjurspersonal. Två ledamöter anser att nämnden bör vara tudelad. Å ena sidan forskare och försöksdjurspersonal. Bland forskarna skall finnas företrädare för alternativforskning, etologer samt forskare som inte själva är involverade i djurförsök. — Å andra sidan lekmän, varibland skall ingå representanter för djurskyddsorganisationer och representerande politiker.

Nämndens majoritet ställer sig bakom att djurskyddsorganisationer "bör" vara representerade. En stark minoritet anser att djurskyddsorganisationer "skall" vara representerade.

— — —

Antalet ledamöter bör inte maximeras till tolv. Ett högre antal ledamöter ger större flexibilitet. Man måste även ge utrymme åt att alla ej kan närvara alltid.

2.42 Djurförsöksetiska nämnden i Umeå: Utredningens förslag att centrala försöksdjursnämnden skall fullgöra vissa av de uppgifter som nu åvilar lantbruksstyrelsen, — — — kan godtas av ume-nämnden.

Uppgiften att utse nämndernas ledamöter, ordförande och vice ordförande bör enligt ume-nämnden åvila de berörda högskolestyrelserna.

— — —

— — —
 Ume-nämndens uppfattning är att antalet ledamöter [i nämnderna] bör vara tolv, för att möjliggöra en tillfredsställande representation inom de olika kategorierna ledamöter.

— — —
 — — — Inom det humanmedicinska fältet anses alltså en lekmanrepresentation om 1/7–1/5 ge en tillfredsställande allmäninsyn i verksamheten. Mot den bakgrunden måste representation med 1/3 i de djurförsöksetiska nämnderna bedömas som helt tillräcklig.

Ume-nämnden anser att värdet av utbildning av olika personalkategorier inom fältet inte har beaktats från centralt håll i tillräcklig utsträckning, såsom en viktig del i utvecklingen av djurskydd och etisk standard inom djurförsöksområdet. En speciell utbildning för ledamöter i de djurförsöksetiska nämnderna torde likaså utgöra en positiv faktor för det "dagliga" nämndarbetet.

Utredningen har inte funnit anledning att föreslå några organisatoriska förändringar i den lokala tillsynen och kontrollen av försöksdjursverksamheten, men konstaterar att en förstärkning av de kommunala resurserna för tillsynsarbetet framstår som önskvärda.

Detta konstaterande uppfattas som värdefullt av ume-nämnden — — —.

2.43 Djurförsöksetiska nämnden i Stockholm: — — — Högskolestyrelserna synes mest lämpade att utse medlemmar i nämnderna. — — —

Utredningens förslag att inte ändra sammansättningsprinciperna i nämnderna är riktig. — — —

2.44 Ordföranden i djurförsöksetiska nämnden i Göteborg: — — —

Jag har svårt att förstå varför Centrala Försöksdjursnämnden skall ta på sig ett ökat arbete vad gäller övervakning och sammanställning av de djurförsöksetiska nämndernas samarbete. — — —

Beträffande antalet ledamöter ställer jag mig mycket tveksam till utredningens förslag. — — —

— — — Jag vill alltså tillstyrka att nämnderna i fortsättningen också har i storleksordningen 24–30 ledamöter och att man realistiskt inser att 1/3 kommer att vara förhindrade att delta i ett sammanträde.

— — — Jag skulle gärna se att man minskade på det centrala arbetet och snarare avskaffar CFN än bygger ut denna. — — —

3 Den etiska prövningen och finansieringen

3.1 Försvarets sjukvårdsstyrelse: — — —

SjvS stöder utredningens förslag att de etiska nämnderna även i framtiden skall ha en rådgivande funktion. Att försöksledarna följer nämndens utlåtande betraktar SjvS som en självklarhet.

Utredningen anser att nuvarande indelning mellan anmälningspliktiga

försök och övriga försök slopas och att i stället samtliga försök provas av nämnderna. — — — SjuS anser att nuvarande uppdelning i två försökstyper bibehålls men revideras med hänsyn till Sveriges åtagande enligt europa-rådskonventionen.

Utredningen föreslår att nämndernas finansiering till lika delar bäres av stat och industri. SjuS vänder sig mot den direkta kopplingen mellan etik och ekonomi. SjuS anser det psykologiskt olämpligt att direkt avgiftsbelägga etiska värderingar och frågeställningar. Dessutom finns risk för viss beroendeställning i en eller annan form. Om så ändå blir fallet bör ekonomiska medel av staten direkt tillföras nämnden och ej via berörda forskningsråd.

3.2 Försvarets forskningsanstalt: — — —

FOA instämmer helt i utredningens förslag att de djurförsöksetiska nämnderna även i fortsättningen bör vara rådgivande. FOA delar de skäl som utredningen presenterar som stöd för detta förslag.

— — —

— — — sekretesskyddade ärenden bör provas enligt i huvudsak nu gällande regler.

Vad gäller finansiering av nämndernas verksamhet önskar FOA ej en finansiering genom avgiftsbeläggning av varje ansökan. Utredningens förslag att täcka kostnaderna för den etiska prövningen genom bidrag från berörda statliga organ och från läkemedelsindustrin samt från övriga berörda industrier förefaller acceptabelt.

3.4 Universitets- och högskoleämbetet: — — —

UHÄ anser att det föreligger risk för en onödig och tidsödande byråkratisering när samtliga djurförsök omfattas av prövningsplikten. Om man väljer denna lösning måste sådana risker minimeras genom t. ex. att nämnderna ges möjlighet till delegations- liksom även per capsulambeslut. Genom att tillsätta mer än en djurförsöksetisk nämnd inom varje högskoleregion kanske man kan nedbringa tidsutdräkten inom varje nämnds område.

— — — Resurser måste vidare anslås så att lokaler, utrustning och utbildning m. m. kan nå den nivå den av Sverige antagna Europakonventionen "Om skydd av försöksdjur" anger.

3.7 Regionstyrelsen för Linköpings högskoleregion: — — —

Utredningen föreslår att uppdraget som ordförande, sekreterare och ledamöter i nämnderna arvoderas. Regionstyrelsen tillstyrker detta.

Utredningen föreslår att merkostnaden för deras förslag, ca 700 000 kr., till lika delar täcks genom bidrag från berörda statliga organ och läkemedelsindustrin. Regionstyrelsen anser för sin del att en finansiering genom en avgift per försöksdjur vore bättre. — — —

3.11 Lantbruksstyrelsen: — — —

Lantbruksstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att de etiska nämnderna även i fortsättningen får en rådgivande funktion. — — —

Lantbruksstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att den etiska pröv-

ningen skall omfatta fler typer av försök än som sker för närvarande.

— — —

Det får ankomma på CFN såsom ny huvudman för de etiska nämnderna (se 8.4.1) att lämna närmare föreskrifter om vilka försök som kan undantas från etisk prövning. — — —

Lantbruksstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att nämndens ställningstagande skall begränsas i tiden till tre år och att ett försök som pågått tre år skall omprövas eller avrapporteras till nämnden. — — —

I detta sammanhang vill styrelsen särskilt framhålla att de etiska nämnderna har en rådgivande funktion och att de inte skall utöva någon form av tillsynsverksamhet. — — —

Då de etiska nämnderna har en rådgivande funktion bör en annan myndighet utfärda det särskilda *tillståndet*. De djurförsöksetiska nämnderna bör därför enligt lantbruksstyrelsens bedömning pröva försöken i grupp B på samma sätt som försök i grupp A. Nämndens rådgivande ställningstagande översänds sedan till CFN som såsom ansvarig myndighet beslutar i ärendet.

— — —

— — — Enligt styrelsens bedömning kommer dessutom ett gemensamt sekretariat, placerat vid CFN, att bli väsentligt billigare än att upprätta en sekretariatsfunktion vid åtta nämnder. — — —

— — —

Utredningens förslag om ersättning till ledamöterna i de etiska nämnderna tillstyrks. — — —

3.12 Statens livsmedelsverk: — — —

Det [är] värdefullt om nämndens prövning kunde ske i närvaro av försöksledaren. — — —

3.13 Statens naturvårdsverk: — — —

Naturvårdsverket ansluter sig till utredningens förslag att de etiska nämnderna även i fortsättningen skall ha en rådgivande funktion.

Utredningen föreslår att — — — samtliga försök blir föremål för prövning i vederbörande nämnd. Enklare försök — — — bör som hittills kunna undantas från prövningsplikten. Det hade varit önskvärt att behovet av denna skärpning hade motiverats klarare i betänkandet. Den utvidgade prövningsplikten kommer givetvis att leda till förseningar av försöken, — — —.

Utredningen har — — — förordat att även fortsättningsvis skall tillsynen över djurens vård och behandling — — — utövas av de kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnderna samt centralt av lantbruksstyrelsen. Naturvårdsverket har inga erinringar mot detta.

— — — Verket [anför] att om nämnden ombildas enligt förslaget måste det också anges vem som avgör eventuella besvär över nämndens beslut.

Naturvårdsverket anser det i övrigt vara givet att prövningspliktigt försök (ej anmälningsärenden) inte skall få påbörjas förrän ansökan prövats. Verket tillstyrker — — — förslaget — — —.

— — — verket stöder utredningens förslag att inte ta ut en avgift vid varje prövningstillfälle. — — —

3.14 Kemikalieinspektionen: — — —

— — — anser att de etiska nämnderna även i fortsättningen skall ha en rådgivande funktion. Inspektionen anser också att den nuvarande indelningen i anmälningspliktiga och övriga försök bör slopas, och att samtliga försök blir föremål för prövning i etisk nämnd.

3.15 Arbetskyddsstyrelsen: — — —

— — — [att] i stort sett alla försök skulle — — — prövas av nämnden. — — — är ett förslag som kan accepteras. [I utredningen] föreslås också att försök som pågått i tre år måste omprövas eller kontrolleras. Detta förslag är opraktiskt. — — — Avsikten kan inte vara att ett projekt skall avbrytas eller förändras mitt under pågående arbete.

— — —

Utredningen har tillfredsställande belyst frågan kring finansieringen av förslaget om arvodering av arbetet i nämnderna.

3.16 Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: — — —

Det är HSFR:s uppfattning att de djurförsöksetiska nämndernas ställning bör än mer stärkas där så kan göras utan att detta leder till nya kostnader och andra olägenheter. — — — Innan HSFR:s etikkommitté har godkänt en ansökan som rör personuppgifter utanordnas inga av rådet beviljade medel. Denna ordning har onekligen gett tyngd åt etikkommiténs beslut.

— — —

HSFR har som anslagsbeviljande myndighet, där forskning med djur också ingår, inget emot att en sådan ordning införs.

HSFR biträder utredningens förslag att gränsen mellan anmälningspliktiga och övriga försök avskaffas. Likaså anser rådet det helt riktigt att den djurförsöksetiska bedömningen blir en helhetsbedömning.

— — —

I frågor som rör jäv och sekretess biträder HSFR utredningens förslag.

I likhet med utredningen anser HSFR att en avgiftsbeläggning skulle bli otymplig och svårkontrollerad.

3.17 Medicinska forskningsrådet: — — —

Beträffande prövningsplikten av alla försök (grupp A och B) bör direktiven utformas så att detta system praktiskt är genomförbart och inte stöter på problem av personell eller byråkratisk natur, som försenar eller förhindrar vetenskapliga projekt. Möjligheter till beslut per capsulam eller delegerad beslutsrätt måste finnas inskriven som en handlingsmöjlighet för nämnderna.

3.18 Naturvetenskapliga forskningsrådet: — — —

Förslaget om prövningsplikt för samtliga försök i vilka användning av djur ingår är i linje med samhällets önskemål om insyn i den totala användningen av djur inom forskningen. — — — NFR befarar att arbetsbördan på de etiska nämnderna kommer att medföra problem för rekrytering av engagerade och kunniga ledamöter. Det föreslagna arvoderingssystemet har i detta fall ringa värde.

I förslaget anses kvartalsvisa sammanträden (5 sammanträden/år i det ekonomiska förslaget s. 78) vara tillfyllest. Detta innebär en oacceptabel förlängning av handläggningstiden.

— — — NFR förutsätter att okontroversiella ärenden kommer att delegeras till nämndens ordförande eller en mindre arbetsgrupp.

NFR avstyrker att finansieringen av de föreslagna förändringarna av verksamheten till den del den avser naturvetenskaplig forskning, bestrids med NFR:s medel. Endast en begränsad del av den biologiska forskning som här kommer i fråga sker genom bidrag från rådet.

[NFR tillstyrker]

att de etiska nämnderna även fortsättningsvis har en rådgivande funktion,

att samtliga typer av djurförsök omfattas av prövningsplikten och indelas i två åtgärds typer i enlighet med Europarådskonventionen,

att ett försök inte får påbörjas förrän den etiska nämnden prövat ansökan i fråga,

— — —

3.19 Sveriges lantbruksuniversitet: — — —

SLU tillstyrker utredningens förslag att de etiska nämndernas utlåtan- den även i fortsättningen förblir rådgivande och ej av beslutande karaktär. Det vore lämpligt att organ som beviljar forskningsmedel till projekt där försöksdjur ingår använder sig av medicinska forskningsrådets modell att kräva intyg från etisk nämnd att försöken får genomföras. — — —

SLU tillstyrker att i princip samtliga försök prövas i etisk nämnd, men att vissa typer av undersökningar måtte kunna undantas. — — —

— — —

Även om enligt förslaget en person eller beredningsgrupp skall kunna utses för att sköta kontakten med försöksledaren bör enligt SLU:s mening försöksledaren som regel kallas till plenarsammanträdena.

— — —

— — — SLU har ingenting att invända mot utredningens förslag i finansieringsfrågan.

3.20 Statens veterinärmedicinska anstalt: — — —

SVA stödjer att de etiska nämnderna även i fortsättningen får en rådgivande funktion.

SVA avstyrker att uppdelningen mellan anmälningsärenden och ansökningsärenden avskaffas. De av utredningen framförda skälen för ett avskaffande talar ej för att ändra nuvarande indelning.

— — —

— — — I huvudsak bör behandlingstiden för olika ärenden ej överstiga de som för närvarande tillämpas. — — —

— — —

SVA tillstyrker att kostnaderna för etisk prövning av djurförsök täcks enligt de riktlinjer utredningen anger.

3.21 Centrala försöksdjursnämnden: I betänkandet har presenterats starka

motiv för ett bibehållande av den etiska prövningen som en rådgivande funktion. SFN stödjer detta förslag.

Nämnden stödjer utredningens förslag att alla djurförsök skall genomgå en etisk prövning.

Utredningen har även tagit upp gränsdragningsproblemen mellan den etiska prövningens räckvidd och tillsynsmyndigheternas verksamhet. CFN anser i likhet med utredningen att den etiska prövningen bör innefatta djurens vård och förvaring under försöket samt omedelbart före och efter försöket. — — —

— — —
Nämndens medel anslås för närvarande under nionde huvudtiteln F 16. Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder. Administrationen av CFN:s personal och ekonomi sköts av lantbruksstyrelsen (LBS). Nämnden anser det är angeläget att samma ordning bibehålls även efter en omorganisation.

— — —
Kostnaderna för CFN:s kansli har i utredningen angivits till ca 300 000 kr. Merkostnaden är beräknad på utgifterna för 1 handläggartjänst och 1/2 assistenttjänst.

— — — Merkostnaden i det nya kansliet med 3 heltidstjänster har av CFN beräknats till ca 450 000 kr.

Kostnaden för de djurförsöksetiska nämnderna har av utredningen beräknats till 600 000 kr. inkl. utbildnings- och informationsinsatser. Hur stort belopp utredningen avsatt för utbildning och information framgår ej. CFN anser att ett minimum för detta anslag är 175 000 kr.

3.22 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: — — —

Vad beträffar förslaget till prövningsplikt för alla försök där djur används, vill SJFR påpeka att en viss risk föreligger — — — att djurförsök som kräver en ingående behandling i nämnderna kan komma att "försvinnas" i mängden av, ur etisk synpunkt, triviala djurförsök. Då det är mycket viktigt att försök inte påbörjas förrän de etiska nämnderna prövat ansökan, bör handläggningstiden kunna förkortas genom att bedömningen av — — — enklare djurförsök delegeras till nämndens ordförande.

— — —
SJFR tillstyrker förslaget till finansiering av verksamheten — — —.

Vidare tillstyrker SJFR förslaget att de etiska nämnderna har en rådgivande funktion. — — —

3.23 Statskontoret: — — —

Utredningen föreslår att de etiska nämnderna även i fortsättningen skall ha en rådgivande och således ej beslutande funktion. Vidare anser utredningen att den nuvarande indelningen mellan anmälningspliktiga försök och försök som skall tas upp i en ansökan om etisk prövning ändras så att samtliga djurförsök provas i vederbörande nämnd. Enklare försök skall dock kunna undantas från prövningsplikten. [Denna bedömning delas av statskontoret]

— — — förslaget att varje nämnd bör utse en sekreterare och att uppdragen i nämnderna arvoderas. [tillstyrks av statskontoret]

— — —

Utredningen beräknar kostnaderna vid nämnderna för sammanträdesarvoden, resekostnader, ordförande- och sekreterararvoden m. m. till högst ca 600 000 kr. samt CFN:s kanslikostnader till ca 300 000 kr. — — — Av utredningen framgår inte hur stor del av kostnaderna vid lantbruksstyrelsen som avser styrelsens arbete med att utse ledamöter i nämnderna. Denna kostnad, kommer emellertid enligt statskontorets uppfattning, att övervältras på högskolestyrelserna.

— — —

Statskontoret anser att den etiska prövningen av djurförsök är ett långsiktigt åtagande från statens sida som kräver en fast finansieringsform. Verket avstyrker därför förslaget med diskussioner och överläggningar mellan berörda parter och förordar en avgiftsbeläggning. Det bör — — — vara möjligt att konstruera en — — — schablonavgift som både består av en fast avgift och som tar hänsyn till antal och slag av djur som används. En sådan taxa skulle även ge CFN ett instrument när det gäller planering och begränsning av djurförsöken. Givetvis skall en sådan taxa fastställas så att även kostnader för kontroll och uppbörd blir täckta.

3.27 Föreningarna djurens vänners riksorganisation: — — —

Glädjande nog förordar utredningen att även nu endast anmälningspliktiga djurförsök skall bli föremål för etisk prövning — — —

— — — Alla försök blir föremål för etisk prövning, således även de som utredningen undantagit. — — —

I likhet med utredningen anser vi att sekretesskyddade ansökningar bör handläggas — — — och prövas på samma sätt som nu sker. Dock bör lekmannen i en sådan bedömningsgrupp alltid väljas från djurskyddsorganisationerna.

Även när det gäller jävssituationer bör sådana ärenden behandlas enligt nuvarande förfaringssätt.

— — —

Beträffande finansieringssättet av det framlagda projektet anser vi att utredningens förstahandsalternativ förefaller vara det mest lämpliga.

— — —

3.29 Läkemedelsindustriföreningen: — — —

LIF vill framhålla att man i [fråga om prövning av djurförsök i] förslaget går längre än Europakonventionen som enbart kräver särskild prövning för de djurförsök som faller under kategori B. Detta bör vara fallet även i Sverige. LIF anser även att förslaget får allvarliga konsekvenser genom att det förlänger handläggningstiden för försök enligt kategori A. — — —

— — —

LIF anser det ej vara etiskt försvarbart att kostnaderna för bedömningarna skall bestridas av den instans som skall bedömas. Om kostnadsbeläggning införes måste betalningssystemet vara enkelt och ej ge upphov till stor och krånglig administration. LIF kan ej instämma i att betala kostnader för CFN:s centrala kansli.

— — —

LIF anser det vara principiellt fel att den etiska bedömningen kostnadsbelägges.

— — —

LIF tillstyrker att nämnden skall ha en rådgivande funktion. Sekretessmöjlighetens nödvändighet understrykes och vi föreslår att ordföranden i regionala nämnden ges befogenhet att bevilja sekretess.

3.30 Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök: — — —

Vi kan se vissa skäl, som talar emot att de etiska nämnderna blir beslutande, dock ej de skäl som kommer fram i betänkandet. Vi har således inget emot att nämnderna även i fortsättningen blir rådgivande men tycker det är bra att utredningen framhåller att försöksledarna förutsätts följa nämndens utlåtanden.

— — —

Vi har länge hävdat, att samtliga planerade djurförsök bör prövas av en etisk nämnd. Därför finner vi utredningens förslag om slopande av indelningen mellan ansökningar och anmälningar mycket positivt. Vi anser inte att några "enkla försök" — — — skall få undantas prövning. Det är alltför subjektivt och oprecist och underminerar huvudprincipen. — — —

Vi är också mycket positiva till utredningens förslag att giltighetstiden av nämndens ställningstagande skall tidsbegränsas. — — —

— — —

Beträffande jäv håller vi fast vid vad jordbruksministern uttalade i den förut nämnda riksdagsdebatten 1983—11—23, varför vi förutsätter att jäviga personer inte deltar i beslut som gäller deras industrier eller institutioner. — — —

Beträffande sekretess anser vi, att inget skall kunna hemlighållas för ledamöterna i etiska nämnden. — — —

— — —

Vi har inget emot att kostnaderna finansieras på det sätt som utredningen föreslagit. Dock anser vi att utredningen kunde ha tittat närmare på Schweiz' och Storbritanniens förslag till och skäl för avgiftsbeläggning resp. skatt. — — —

3.31 Svenska djurskyddsföreningen: — — —

Den hittillsvarande uppdelningen av ärendena i anmälningsärenden och ansökningsärenden bör avskaffas såsom utredningen föreslår. Alla försök skall underkastas etisk prövning. Dock bör undantag ske för försök enligt regeringsbeslut eller gällande lag, då nämnderna inte kan påverka dessa försök. Den etiska prövningen bör innefatta en helhetsprövning av försöket, alltså en bedömning av djurens vård och förvaring under försöket liksom postoperativ vård och avlivning.

— — —

Svenska Djurskyddsföreningen anser liksom utredningen, att ledamöterna skall ha rätt att uppbära reseersättning och traktamente samt i förekommande fall ersättning för förlorad arbetsinkomst. Då sammanträdena hållas under arbetstid, bör sammanträdesarvoden inte utgå.

— — —

— — — I ansökan om försök bör framgå, att försöksledaren förvissat sig om att försöket inte tidigare utförts eller håller på att utföras på annat håll
— — —

Prop. 1987/88:93
Bilaga 6

3.33 Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund: — — —

SDR:s uppfattning beträffande de etiska nämndernas rättsliga status är i linje med utredningens förslag. De etiska nämnderna bör även i fortsättningen ha en rådgivande funktion.
— — —

Att samtliga försökstyper omfattas av provningsplikten är enligt SDR:s uppfattning positivt. — — —

Utredningens förslag att tidsbegränsa ett godkännande av försök är också väsentligt. Försök som pågått i max. tre år bör omprövas i nämnden.
— — —

— — — Värdet av utbildning har inte nog beaktats, som en viktig del i utvecklingen av djurskyddet och den etiska standarden inom djurförsöksområdet.

3.34 Sveriges industriförbund: Sveriges kemiska industrikontor — — —

Det — — — anförda innebär att, enligt Kemikontorets uppfattning, en anmälningsskyldighet skall kvarstå för vissa typer av försök, eller att dessa skall kunna utföras utan vare sig anmälningsskyldighet eller provning men i stället underkastas en generell kontroll via en aktiv granskning och övervakning av laboratoriernas verksamhet då det gäller dessa försök eller tester. Erforderliga statistiska uppgifter etc. skall givetvis inhämtas via rapportering från laboratorierna.
— — —

Beträffande kostnaderna för den etiska provningen föreslår utredningen att dessa skall täckas genom bidrag från berörda statliga organ och från läkemedelsindustrin och "övrige berörda industrier" med hälften från vardera staten och industrin.

Kemikontoret kan av flera skäl inte ansluta sig till detta förslag. — — —
— — —

— — — finner Kemikontoret inte stöd för tanken att industrin, vare sig läkemedelsindustrin eller "övrige berörd industri", skall medverka till finansiering av kostnaderna för den etiska provningen så som föreslagits i utredningen. I första hand bör finansieringen ske via budgetmedel. Om av särskilda skäl en sådan finansiering ej är genomförbar bör i andra hand ett avgiftssystem prövas.

3.35 Linköpings kommun: Miljö- och hälsoskyddskontoret — — —

Nämnden anser att de etiska nämnderna med en rådgivande funktion har en viktig roll framför allt i preventivt syfte. — — —

3.37 Umeå kommun: Miljö- och hälsoskyddskontoret — — —

Utredningen föreslår att nämndens utlåtande även fortsättningsvis skall vara rådgivande.
— — —

— — —
Utredningen föreslår att den nuvarande indelningen i anmälningsärenden och ärenden som är föremål för etisk prövning skall upphöra och att samtliga försök skall prövas innan de får påbörjas. Utredningen föreslår också en tidsgräns på tre år för giltigheten av en ansökan.

Utredningen har berört frågan om prövningens räckvidd vad gäller djurens vård och förvaring m. m. och funnit att den nuvarande ordningen med kommunal tillsyn och kontroll av försöksdjuren och deras miljö enligt djurskyddslagen även fortsättningsvis ska åvila miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Mot detta har miljö- och hälsoskyddskontoret intet att erinra.

— — —
Utredningens förslag till förändring i beslutsprocessen med en stor ökning av belastningen på nämndernas plenarsammanträden och begränsning i antalet ledamöter kommer att ställa utomordentligt stora krav på ledamöterna. Stora risker finns att principiellt viktiga eller ur etisk synvinkel tveksamma ansökningar följer med i den stora flod av rutinärenden och inte får den uppmärksamhet som är önskvärd.

— — —
Utredningen föreslår att handläggningen av sekretesskyddade ärenden ska följa samma regler som för närvarande.

Miljö- och hälsoskyddskontoret har — — — inget att erinra mot förslaget.

3.38 Stockholms kommun: Miljö- och hälsoskyddsnämnden — — —

Utredningen framhåller att en förstärkning av kommunernas resurser för tillsynsarbetet framstår som önskvärt men att det dock i första hand bör ankomma på de berörda kommunerna att bedöma behovet av en sådan förstärkning liksom formerna för deras finansiering. Förvaltningen vill bestämt hävda att detta är av ett allmängiltigt intresse varför statliga medel bör utgå för finansiering av utökad tillsynsverksamhet.

3.40 Djurförsöksetiska nämnden i Linköping: — — —

Beträffande förslaget att uppdelningen mellan anmälningsärenden och ansökningsärenden avskaffas, vill vi framhålla att detta kan få negativa konsekvenser för behandlingen i de djurförsöksetiska nämnderna. — — — Vi anser att uppdelningen i anmälningsärenden och ansökningsärenden bör finnas kvar.

Vad som gäller djurhållningen i direkt anslutning till djurförsöket instämmer vi med utredningen att detta skall ingå i den etiska bedömningen.

Vad gäller den ersättning som ordförande, sekreterare och ledamot skall erhålla för handläggning och förberedelse av ärenden anser vi att den bör ökas avsevärt. Som ett alternativ kan den institution/avdelning där berörda personer är verksamma erhålla ersättningen.

3.41 Djurförsöksetiska nämnden i Lund/Malmö: — — —

Vi är överens med utredningens förslag att samtliga försökstyper skall behandlas av nämnden, dvs. ett slopande av nuvarande indelning i anmälningar och ansökningar.

Vi ansluter oss till utredningens förslag att försök inte får påbörjas förrän nämnden prövat det.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 6

— — —
Vid bedömning av försök skall man ta hänsyn till djurens hela situation.

— — — Nämnden skall ges möjlighet att beakta dessa frågor.

— — —

Arvode skall utgå till den som så önskar. I de fall arvode utgår skall det finnas möjlighet till full kostnadstäckning.

— — —

3.42 Djurförsöksetiska nämnden i Umeå: — — —

I linje med utredningens förslag anser ume-nämnden att de etiska nämnderna även i fortsättningen bör ha en rådgivande funktion.

Prövningens räckvidd m. m.

Utredningens förslag att (åter-)införa en tidsgräns på tre år för giltigheten av en ansökan förefaller motiverad. — — —

Utredningen har berört frågan om prövningens räckvidd såvitt avser djurens vård och förvaring m. m., och funnit att den nuvarande ordningen med kommunal (MHN) tillsyn och kontroll över försöksdjuren (liksom över sällskapsdjur och djur i animalieproduktion) enligt djurskyddslagen bör bibehållas. Denna bedömning delas av ume-nämnden.

Detta förhindrar inte, som också utredningen konstaterar, att den etiska nämnden anlägger synpunkter på vård och förvaring av djur i experiment, exempelvis den postoperativa vården och smärtlindring.

— — —

Ume-nämnden anser att det är utomordentligt viktigt att systemet med en rådgivande etisk prövning av djurförsöksverksamheten får sådana handläggningsrutiner att det uppfattas i positiv anda av de forskningsansvariga. Detta gäller inte minst frågan om handläggningstider för ärenden som rimligen är okontroversiella ur etisk synpunkt.

— — —

3.43 Djurförsöksetiska nämnden i Stockholm: — — —

Utredningens syn att nämndens funktion bör vara rådgivande precis som de humanetiska nämnderna, är — — — principiellt riktigt. — — —

— — —

Utredningen framlägger två förslag, vilka ovillkorligen leder till starkt ökad arbetsbelastning på nämndernas medlemmar; nämligen 1) införandet av nämndprövning av nuvarande anmälningssärenden och 2) tremanna-grupp-prövningens ersättande av prövning i en till omfånget reducerad nämnd.

Första förslaget mer än fördubblar antalet ärenden. Dess allmänhetiska konsekvenser borde beaktats eftersom anmälningssärendenas huvudmassa rör avlivning av djur för uttagande av organ. — — —

Ett genomförande av utredningens andra förslag förutsätter en förändring av arvoderingsprinciperna i enlighet med utredningens förslag. — — —

Ett fullständigt genomförande av utredningens två förslag borde leda till inrättandet av fyra nämnder i stockholmsregionen annars är det svårt att

åstadkomma tillräcklig säkerhet i den etiska prövningen och ett tillräckligt smidigt administrativt system. Alternativet är givetvis att delar av den förstärkning utredningen föreslår skall föras till CFN decentraliseras till stockholmsregionen. Av nämnda skäl kan utredningens kostnadsberäkning ifrågasättas. Möjligen är den något för låg.

— — —

Utredningens förslag innebär givetvis en väsentlig kostnadsstegring i förhållande till nuläget. Avgiftsbeläggning skulle för den offentliga delen av försöksdjursverksamheten endast innebära ytterligare en rundgång av medel och utökade administrativa kostnader. — — —

Sannolikt skulle en administrativ förstärkning av de lokala nämnderna ge betydligt större effekt på prövningens säkerhet och effektivitet än ytterligare förstärkning av CFN:s kansliresurser.

3.44 Ordföranden i djurförsöksetiska nämnden i Göteborg: — — —

Jag vill varmt tillstyrka att indelningen mellan anmälan och ansökan bibehålls som tidigare. Om man vill göra en förändring kan man i så fall bättre precisera vilka ärenden som skall bli föremål för anmälan, resp. ansökan. — — —

— — —

Beträffande förslaget att inget försök får påbörjas förrän nämnden har godkänt det, så innebär det enligt min bedömning ingen förändring vad gäller kvalitet. Det leder enbart till fördröjning och längre sammanträden.

— — —

— — —

Jag är förvånad över förslaget att låta stat och industri dela lika på kostnader för djurförsöksetiska nämnderna och för centrala försöksdjursnämnden. Jag finner detta acceptabelt endast om antalet ärenden fördelas sig mellan universitet och industri på detta sätt. Min erfarenhet från Göteborg är att industrin har betydligt färre ärenden än hälften.

— — —

1 Förslag till Djurskyddslag

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag avser vård och behandling av husdjur. Den avser också andra djur om de hålls i fångenskap.

Grundläggande bestämmelser om hur djur skall hållas och skötas

2 § Djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.

3 § Djur skall ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn. Stall och andra förvaringsutrymmen för djur skall ge djuren tillräckligt utrymme och skydd samt hållas rena.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om

1. stall och andra förvaringsutrymmen för djur,
2. skyldighet att låta förpröva sådana utrymmen, och
3. skyldighet att låta förpröva ny teknik inom djurhållningen.

4 § Djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel, ull, skinn eller pälsar skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om hur sådana djur skall hållas och skötas.

5 § Djur får inte överansträngas.

Inte heller får de agas eller drivas på med redskap som lätt kan såra eller på annat sätt skada djuret.

6 § Djur får inte hållas bundna på ett för djuren plågsamt sätt eller så att de inte kan få behövlig rörelsefrihet eller vila eller tillräckligt skydd mot väder och vind.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om hur djur får hållas bundna.

7 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för att hålla djur i fångenskap.

8 § Vid transport av djur skall transportmedlet vara lämpligt för ändamålet och ge djuret skydd mot värme och köld samt mot stötar, skavning och liknande. I den utsträckning det behövs skall djuren hållas skilda från varandra.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om transport av djur.

9 § Ett sjukt eller skadat djur skall snarast ges nödvändig vård, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att djuret avlivas omedelbart.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 7

Operativa ingrepp m. m.

10 § Det är förbjudet att göra operativa ingrepp på djur i andra fall än när det är befogat av veterinärmedicinska skäl.

Första stycket gäller inte djur som används för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om operativa ingrepp på djur samt föreskrifter om undantag från första stycket i fråga om djur som avses i 4 § eller om det finns särskilda skäl.

11 § För operativa ingrepp på djur skall en veterinär anlitas. Detsamma gäller vid annan behandling i syfte att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller skada hos ett djur, om behandlingen orsakar lidande som inte är obetydligt.

Första stycket gäller inte om behandlingen är så brådskande att en veterinär inte hinner anlitas.

I fråga om djur som används för ändamål som avses i 19 § första stycket får ingreppet eller behandlingen också utföras av den som har föreskriven utbildning.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

12 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för

1. användning av genteknik på djur,

2. tillförsel av hormoner eller andra ämnen till djur för att påverka djurets egenskaper i annat syfte än att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom, eller

3. avel med sådan inriktning som kan medföra lidande för djuren eller påverka djurens naturliga beteenden.

Första stycket 2 gäller inte ämnen som omfattas av lagen (1985:295) om foder.

Slakt m. m.

13 § När djur förs till slakt och när de slaktas, skall de skonas från obehag och lidande.

14 § Husdjur skall vid slakten vara bedövat när blodet tappas av. Andra åtgärder vid slakten får inte vidtas innan djuret är dött.

Första stycket första meningen gäller inte om ett djur till följd av sjukdom eller olycksfall måste slaktas genast.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket första meningen för fjäderfä och kaniner.

15 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om slakt och om avlivning av djur i andra fall.

16 § Tillstånd till verksamheten skall den ha som yrkesmässigt eller i större omfattning

1. föder upp eller säljer hundar eller tar emot hundar för förvaring och utfodring,
2. upplåter hästar eller använder hästar i ridskoleverksamhet, eller
3. föder upp pälsdjur.

Frågor om tillstånd prövas av miljö- och hälsoskyddsnämnden, som också får återkalla ett beviljat tillstånd.

Tävling med djur och förevisning av djur

17 § Djur får inte tränas för eller användas vid tävling på sådant sätt att de utsätts för lidande. Detsamma gäller vid film- eller televisioninspelning och föreställning eller annan förevisning som anordnas för allmänheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan användning av djur.

18 § Ett djur som tränas för eller deltar i tävling på tävlingsbana får inte utsättas för dopning eller andra otillbörliga åtgärder som påverkar djurets prestationsförmåga eller temperament.

De otillåtna åtgärderna anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av lantbruksstyrelsen.

Användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m.

19 § Djur får inte utan regeringens eller, om regeringen bestämmer det, lantbruksstyrelsens tillstånd användas för vetenskaplig forskning eller undervisning, sjukdomsdiagnos, framställning av läkemedel eller andra kemiska produkter eller för andra jämförliga ändamål, om djuren utsätts för operativt ingrepp, insprutning eller blodavtappning eller annat lidande.

Vid verksamhet som avses i första stycket får endast djur som fötts upp för ändamålet användas. Sådan uppfödning får inte ske utan tillstånd av lantbruksstyrelsen.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får återkallas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i andra stycket.

20 § Om ett tillstånd enligt 19 § första stycket beviljas, skall det finnas en av lantbruksstyrelsen godkänd föreståndare som ansvarar för verksamheten.

Den som använder djur i verksamhet som avses i 19 § första stycket, deltar i sådan användning av djur eller vårdar djuren skall ha den utbildning som fordras.

Närmare föreskrifter om utbildningen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

21 § Användning av djur för ändamål som avses i 19 § första stycket skall prövas från etisk synpunkt innan användningen påbörjas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövningen samt föreskrifter om undantag från denna.

22 § 1 10 och 11 §§ finns särskilda bestämmelser och undantag för djur

som används för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ytterligare undantag från lagens bestämmelser.

Prop. 1987/88:93
Bilaga 7

23 § Den som använder djur för sådana ändamål som avses i 19 § första stycket skall lämna de uppgifter om användningen som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Tillsyn m. m.

24 § Lantbruksstyrelsen utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Lantbruksstyrelsen samordnar övriga tillsynsmyndigheters verksamhet och lämnar vid behov råd och hjälp i denna verksamhet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar tillsynen inom kommunen om regeringen inte har föreskrivit att tillsynen skall utövas på något annat sätt.

Tillsynen i övrigt skall utövas av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Polismyndigheten skall på begäran lämna den hjälp som behövs vid tillsynen.

25 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får föreskriva att det får tas ut avgift för tillsynen och i ärenden enligt denna lag.

26 § En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite.

Om någon inte rättar sig efter lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller inte följer en tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten besluta att felet skall avhjälpas på hans bekostnad. I brådsakande fall får ett sådant beslut meddelas utan föregående föreläggande.

27 § För tillsyn enligt denna lag har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till områden, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen där djur hålls och att där besikta djuren, göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

28 § Bestämmelserna i 24, 26 och 27 §§ gäller inte djur som används inom försvarsmakten.

Förbud att ha hand om djur

29 § Länsstyrelsen får meddela förbud att ha hand om djur eller ett visst slag av djur för den som

1. inte följer ett beslut som en tillsynsmyndighet har meddelat enligt 26 § och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt,

2. allvarligt har försummat tillsynen eller vården av ett djur, eller

3. har misshandlat ett djur.

Om den mot vilken förbudet riktas är ägare av djuret, får länsstyrelsen dessutom ålägga honom att göra sig av med det och förbjuda honom att

skaffa djur över huvud taget eller ett visst slag av djur.

Förbudet kan avse viss tid eller gälla tills vidare.

Prop. 1987/88:93

Bilaga 7

Omhändertagande av djur m. m.

30 § Påträffas ett djur så svårt sjukt eller skadat att det bör avlivas omedelbart, får en veterinär eller en polisman och i brådskande fall någon annan genast avliva djuret.

Den som har avlivat djuret skall underrätta ägaren eller innehavaren av djuret om detta. Om dessa inte kan nås skall polismyndigheten underrättas.

31 § Länsstyrelsen får besluta att ett djur skall tas om hand genom polismyndighetens försorg om

1. djuret otillbörligt utsätts för lidande och om detta inte rättas till efter tillsägelse av tillsynsmyndigheten,
2. ett beslut som meddelats enligt 26 § inte följs och beslutet är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt, eller
3. ett beslut som meddelats enligt 29 § inte följs.

32 § Utan hinder av vad i 31 § 1 föreskrivs om rättelse efter tillsägelse får länsstyrelsen, en tillsynsmyndighet eller polismyndigheten besluta att ett djur omedelbart skall omhändertas om

1. det bedöms utsiktslöst att felet blir avhjälpt,
2. ägaren till djuret är okänd eller inte kan anträffas, eller
3. det i övrigt bedöms oundgängligen nödvändigt från djurskyddssynpunkt.

Om beslutet har meddelats av någon annan än länsstyrelsen, skall beslutet underställas länsstyrelsen, som snarast skall avgöra om det skall fortsätta att gälla.

33 § Sedan ett djur har omhändertagits får ägaren inte förfoga över det utan tillstånd av länsstyrelsen.

34 § När länsstyrelsen beslutar om omhändertagande av djur, skall det i beslutet fastställas om djuret skall säljas eller avlivas.

Om länsstyrelsen har beslutat att djuret skall säljas och om det visar sig att beslutet inte kan verkställas, får länsstyrelsen i stället besluta att djuret skall avlivas.

Djuret skall avlivas eller säljas genom polismyndighetens försorg.

35 § Kostnader som uppkommer på grund av åtgärder enligt 31 och 32 §§ får förskötteras av allmänna medel.

Om ett djur omhändertas enligt 31 eller 32 §, skall kostnaden slutligt betalas av den mot vilken åtgärden har riktats, om det inte finns särskilda skäl.

Om ett omhändertaget djur har sålts genom polismyndighetens försorg, får kostnad som slutligt skall betalas av ägaren tas ut ur köpesumman.

Ansvar och överklagande m. m.

36 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 3, 5, 6, 8–11, 14, 16–19 eller 21 §.

2. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag,

3. underlåter att följa ett sådant föreläggande eller bryter mot ett sådant förbud som avses i 29 §.

I ringa fall skall den skyldige inte dömas till ansvar. Detsamma gäller om den skyldige kan dömas till ansvar för gärningen enligt brottsbalken.

37 § Om ett vitesföreläggande eller vitesförbud har överträtts, döms inte till ansvar enligt 36 § för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

38 § Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt denna lag eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

39 § Beslut som avses i 29, 31 och 32 §§ gäller omedelbart, om inte myndigheten bestämmer något annat.

En tillsynsmyndighet får även i annat fall bestämma att ett beslut skall gälla även om det överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988 då lagen (1944:219) om djurskydd samt lagen (1937:313) angående slakt av husdjur skall upphöra att gälla.

2. Den upphävda lagen om djurskydd gäller fortfarande i fråga om överträdelser som har skett före ikraftträdandet.

3. Beslut om förelägganden, förbud eller tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet skall anses vara meddelat med stöd av motsvarande bestämmelse i den nya lagen, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar något annat.

4. Om det i lag eller annan författning hänvisas till en bestämmelse som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

5. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen får meddela de föreskrifter om undantag som övergångsvis kan behövas.

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1943:459) om tillsyn över hundar och katter¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Eftersätts tillsynen över hund, får polismyndigheten meddela det beslut som omständigheterna kräver, såsom att hunden skall vara försedd med munkorg eller hållas bunden eller instängd. Beslutet skall delges hundens ägare eller den som mottagit hunden till underhåll eller nyttjande.

Är det fråga om en hund som avses i 2 §, får polismyndigheten besluta att hunden skall omhändertas genom myndighetens försorg. För sådant omhändertagande gäller 18 och 19 §§ lagen (1944:219) om djurskydd. Innan en hund avlivas skall dock polismyndigheten inhämta yttrande från veterinär, om det ej är uppenbart obehövt eller fara i dröjsmål.

Är det fråga om en hund som avses i 2 §, får polismyndigheten besluta att hunden skall omhändertas genom myndighetens försorg. Sedan hunden omhändertagits får ägaren inte förfoga över hunden utan tillstånd av polismyndigheten. Polismyndigheten skall efter värdering låta sälja eller avliva hunden eller ta hand om hunden tills vidare. För omhändertagandet gäller i övrigt 35 § djurskyddslagen (1988:00). Innan en hund avlivas skall dock polismyndigheten inhämta yttrande från veterinär, om det ej är uppenbart obehövt eller fara i dröjsmål.

Anträffas en hund som avses i 2 § lös på område där hemdjur finns, får hunden, om den ej låter sig tas om hand, dödas av den som äger eller vårdar hemdjuren. Den som sålunda dödat en hund är skyldig att snarast möjligt anmäla förhållandet till polismyndigheten.

Beslut enligt första eller andra stycket gäller omedelbart, om intc något annat förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Lagen omtryckt 1987:260. Senaste lydelse av lagens rubrik 1987:260.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944:219) om djurskydd samt 1 och 2 §§ lagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt *lagen (1944:219) om djurskydd*.

Föreslagen lydelse

Lag om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt *djurskyddslagen (1988:00)*.

1 §

Med avvikelse från vad som föreskrivs i *14 och 17 §§ lagen (1944:219) om djurskydd* får försöksverksamhet enligt denna lag bedrivas i Haninge, Tyresö, Gnosjö, Helsingborgs, Varbergs, Ale, Örebro, Sandvikens och Bräcke kommuner.

Med avvikelse från vad som föreskrivs i *29, 31 och 32 §§ djurskyddslagen (1988:00)* får försöksverksamhet enligt denna lag bedrivas i Haninge, Tyresö, Gnosjö, Helsingborgs, Varbergs, Ale, Örebro, Sandvikens och Bräcke kommuner.

2 §

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har samma befogenheter som enligt *14 § 4 mom. andra stycket och 17 § lagen (1944:219) om djurskydd* tillkommer länsstyrelsen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har samma befogenheter som enligt *29, 31 och 32 §§ djurskyddslagen (1988:00)* tillkommer länsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 november 1987	13
1 Inledning	13
2 Allmän motivering	13
2.1 Allmänna utgångspunkter	13
2.2 Vissa särskilda djurskyddsfrågor i en ny lag	16
2.2.1 Djur inom husdjursskötseln	16
2.2.2 Operativa ingrepp på djur	26
2.2.3 Slakt	27
2.2.4 Tillståndsplikt för viss djurhållning	29
2.2.5 Dopning m. m.	31
2.2.6 Användning av djur för vetenskapliga ändamål	33
2.2.7 Tillsynsorganisationen	41
2.2.8 Omhändertagande av djur	44
3 Upprättade lagförslag	48
4 Specialmotivering	49
4.1 Förslaget till djurskyddslag	49
4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1943: 459) om tillsyn över hundar och katter	73
4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:99) om försöksverksamhet med ökade kommunala befogenheter vid tillsyn enligt lagen (1944: 219) om djurskydd	73
5 Hemställan	73
6 Beslut	73
Utdrag ur lagrådets protokoll den 21 december 1987	74
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 mars 1988	78
1 Anmälan av lagrådsyttrande	78
2 Övriga frågor	79
2.1 Organisation av den etiska prövningen av djurförsök	79
2.2 Användning av köttmjöl i foder	83
2.3 Prisavdrag för anmärkningar vid veterinärbesiktning i samband med slakt m. m.	86
3 Upprättade lagförslag	90
4 Hemställan	90
5 Anslagsfrågor för budgetåret 1988/89	90
6 Beslut	92
Bilaga 1 Lantbruksstyrelsens förslag till djurskyddslag	93
Bilaga 2 Sammanställning av remissyttrandena över lantbruksstyrelsens förslag beträffande ny djurskyddslagstiftning	97
Bilaga 3 Lantbruksstyrelsens promemoria 1983-03-24	153
Bilaga 4 Sammanställning av remissyttrandena över lantbruksstyrelsens förslag beträffande ny tillsynsorganisation vid vissa tävlingsbanor och vid träningscamper m. m.	157
Bilaga 5 Sammanfattning av betänkandet (Ds Jo 1986: 3) Etisk prövning av djurförsök	168
Bilaga 6 Sammanställning av remissyttrandena över betänkandet (Ds Jo 1986: 3) Etisk prövning av djurförsök	170
Bilaga 7 De remitterade lagförslagen	204